

LUCRARE INTOCMITĂ DUPĂ PROGRAMUL OFICIAL

DIN PUBLICAȚIUNILE CASEI ȘCOARILOR

NOȚIUNI

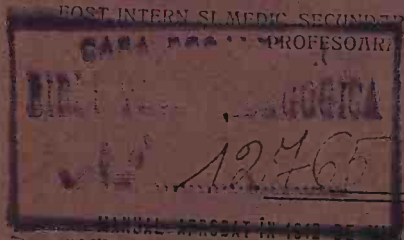
DE

MEDICINĂ ȘI FARMACIE POPULARĂ

DE

Doamna Dr. CORNELIA KERNBACH (Tatușescu)

FOST INTERN ȘI MEDIC SECUNDEZĂ LA EFORIEI SPITALELOR CIVILE
CASA ȘCOARILOR PROFESORAT DE HIGIENĂ

MANUAL APROBAT ÎN 1912 DE MINISTERUL INSTRUCCIUNII PUBLICE

PENTRU UZUL

ȘCOALELOR SECUNDARE DE GRADUL AL 2-lea, SEMINARE, ETC.

BUCUREȘTI

Tipografia «GUTENBERG» Joseph Göbl S-sori
20, -- Strada Doamnei -- 20.

1912.

Prețul Lei 3.50.

246825

LUCRARE INTOCMITĂ DUPĂ PROGRAMUL OFICIAL
DIN PUBLICAȚIUNILE CASEI ȘCOALELOR

NOȚIUNI

56852

DE

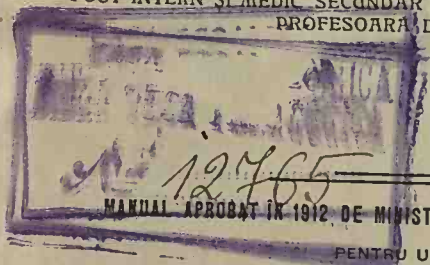
MEDICINĂ ȘI FARMACIE POPULARA

DE

141052

Doamna Dr. CORNELIA KERNBACH (Tatușescu)

FOST INTERN ȘI MEDIC SECUNDAR AL EFORIEI SPITALELOR CIVILE
PROFESOARA DE HIGIENĂ

MANUAL APROBAT ÎN 1912 DE MINISTERUL INSTRUCȚIUNII PUBLICE
PENTRU UZUL

ȘCOALELOR SECUNDARE DE GRADUL AL 2-lea, SEMINARE, ETC.

BUCUREȘTI

Tipografia «GUTENBERG» Joseph Göbl S-sori
20. - Strada Doamnei - 20.

1912.

Cota 56850
Inventa 141052
1988

pe/46/02

B.C.U. Bucuresti

C141052

6/5

COPIE DUPA RAPORTUL D-LUI PROF. DR. PROCA
RELATIV LA LUCRAREA:
NOȚIUNI DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE POPULARĂ
înreg. la No. 18.087, din 7 Iunie 1912.

Domnule Administrator,

În urma invitațiunei pe care am primit-o din partea dv. cu adresa No. 16.448 F. din 28 Mai a. c., am cercetat manuscrisul d-nei dr. Tatușescu și am constatat că manualul prezentat de d-sa sub titlu „Noțiuni de medicină și farmacie populară” cuprinde cunoștințele cerute de programul oficial al școalelor secundare de fete gr. I și al II.

Capitolele manualului bine coordonate sunt scrise într'un stil curgător și cu deosebită claritate, cu tendința vădită de a face ca învățăturile cărței să fie aplicate la nevoie, cum se vede de ex. în Cap. II (primele ajutoare pag. 54 - 143) sau în Cap. VI (câteva suferințe mai frecvente la copii, pag. 295—331).

Cu aceste calități lucrarea d-nei Doctor Tatușescu se înfățișează nu numai ca un bun manual de școală, ci și ca un povățuitor care va putea fi consultat cu folos și mai târziu în viața de toate zilele.

Odată cu aceasta înapoiez manuscrisul ce ni s'a trimis.

Primiți, Domnule Administrator, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

(ss) **Dr. PROCA.**

PREFAȚA

Cine se mai îndoiește astăzi cât de folositor, cât de trebuincios e învățământul medicinei casnice în școalele secundare? Pus în programe, cu un fel de teamă, pare-se, acest curs ar trebui din potrivă mai mult întins — cu deosebire în școalele ce formează viitoare soții, mame, învățătoare și institutoare. Nu mai e deci nevoie să spun cu ce plăcere primesc cererea doamnei Dr. Cornelia Tatușescu-Chernbach a-i da o pagină de prefață.

Urzeala cărței acesteia e nevoia de a da viitoareii conducătoare a casei cunoștințele și sfaturile neapărat necesarii ca să păzească pe ai săi de boale, și să le știe da primele ajutoare, până vine medicul. Acest scop e minunat îndeplinit. Totul e în cuvinte lămurite pe înțelesul tuturor, cuprinzând toate cunoștințele trebuitoare cu legătură metodică între părți și numeroase ilustrații potrivit alese. Iar peste toate acestea se revarsă acea claritate și frumusețe a stilului, în care recunoaștem pe Cornelia din Moldova.

Prof. Dr. ALEX. OBREGIA.

MEDICINA POPULARA

INTRODUCERE

Prin medicina populară se înțelege o culegere de cunoștinți medicale popularizate și predate la profani cu scop de a le aplica în viața practică.

Medicina populară cuprinde studiul primelor ajutoare ce se dau până la sosirea medicului și prepararea leacurilor în afară de laboratoriile farmaciei.

Înainte de a intra în studiul practic al medicinei populare, vom face în scurt cunoștința diferitelor împrejurări în cari se produc boalele, pentru că tratamentul, chiar popular fiind, va fi cu atât mai rațional cu cât vă veți da mai bine seama de felul și cauza boalei. Așa de exemplu, de și în pansamentul unei răni nu vă interesează cari și de câte feluri sunt microbii ce o întrețin, totuși știind că microbii pot exista pe o rană, veți fi puși în măsură să aplicați un pansament antiseptic și astfel succesul va fi mai prompt și mai sigur.

Ar trebui, pentru a face un curs complet de medicină populară, să studiem, ca și în medicina științifică: botanica, chimia, fizica, farmacia medicală, etc. etc. Ar fi trebuit poate chiar, să anexăm la acest curs și câteva noțiuni de medicină

relative la creșterea copiilor, la femeia însărcinată și lehuză și chiar câteva noțiuni de medicină veterinară, pe care de sigur că ați avea prilejul să le aplicați; programul însă fiindu-ne impus, nu vom trata împreună decât *farmacie și medicină propriu zisă*, ambele popularizate.

Vom începe cu medicina, fiind logic să cunoașteți întâi împrejurările în cari se naște o boală, semnele ei, etc., și concomitent cu aceste cunoștințe să aflați și tratamentele respective.

CAP. I.

GENERALITĂȚI ASUPRA BOALELOR

1. Cauzele boalelor.	A) Intrinsece.	1. Predispoziții ereditare. 2. Constituția. 3. Temperamentul. 4. Receptivitatea și imunitatea morbidă. 5. Vârsta. 6. Sexul. 7. Cauze dinamice.							
	B) Extrinsece.	<table style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr> <td style="vertical-align: middle; padding-right: 10px;">1. Cauze fizice</td> <td style="vertical-align: middle;"> Influența căldurei. Influența frigului. Influența luminei. Influența electricității. Influența pr. atmosferice. </td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle; padding-right: 10px;">2. Cauze chimice</td> <td style="vertical-align: middle;"> Agenți chimici necesari org. în condiții normale. Agenți chimici streini org. </td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle; padding-right: 10px;">3. Cauze mecanice</td> <td style="vertical-align: middle;"> Comoziunea. Compresiunea. Frecăturile. Traumatismele. </td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle; padding-right: 10px;">4. Cauze animate.</td> <td style="vertical-align: middle;"> Parasite animale. Parasite vegetale. Bacterii-microbi. </td> </tr> </table>	1. Cauze fizice	Influența căldurei. Influența frigului. Influența luminei. Influența electricității. Influența pr. atmosferice.	2. Cauze chimice	Agenți chimici necesari org. în condiții normale. Agenți chimici streini org.	3. Cauze mecanice	Comoziunea. Compresiunea. Frecăturile. Traumatismele.	4. Cauze animate.
1. Cauze fizice	Influența căldurei. Influența frigului. Influența luminei. Influența electricității. Influența pr. atmosferice.								
2. Cauze chimice	Agenți chimici necesari org. în condiții normale. Agenți chimici streini org.								
3. Cauze mecanice	Comoziunea. Compresiunea. Frecăturile. Traumatismele.								
4. Cauze animate.	Parasite animale. Parasite vegetale. Bacterii-microbi.								

- 2. Natura boalelor.
- 3. Mersul, durata, sfârșitul.
- 4. Convalescența.
- 5. Semnele boalelor.
- 6. Diagnosticul.
- 7. Prognosticul.
- 8. Leziunile.

CAP. I.

GENERALITAȚI ASUPRA BOALELOR

Corpul omenesc, organizat așa cum e, trebuie să trăiască în condițiuni particulare, cari nu se pot schimba decât în orecari limite, altfel survin turburări cari se chiamă boală.

Boala, este dar o turburare a sănătăței, un șir de desordine ce se întâmplă în constituția, funcțiunile și evoluțiunea organismului.

Aceste turburări stau în raport cu cauza ce le produce. Pentru a cunoaște dar bine boalele și cauzele lor, trebuie să cunoaștem și mediul în care trăește omul.

Dar omul și mediul lui, e natura însăși, universul întreg.

Știm că omul are nevoie de alimente, pentru a-și repara pierderile suferite, de aer pentru a respira ; de soare, care este pentru orice viețuitor un isvor de energie etc. Dacă, prin urmare, alimentele îi vor lipsi, forțele se vor slei; dacă sunt de o calitate proastă, organismul va suferi; lipsa de apă este incompatibilă cu viața și o apă impură poate cauza dezordine grave ; lipsa de soare

ofilește omul ca și planta; excesul și lipsa de căldură pot produce moartea.

Dacă n'am purta în noi mijloace de apărare pentru a rezista invaziunii unor vietăți microscopice (microbi, ciuperci, parazite) am risca în tot momentul să fim cotropiți de ele și să ne altereze și distrugă organismul.

1. CAUSELE BOALELOR

Cauzele boalelor au fost divizate în : *cauze ocazionale* și *cauze predispozante*, după cum produc direct boala sau predispun numai la boală.

Să luăm un exemplu: trei indivizi se expun acțiunii vătămătoare a frigului; unul capătă o pneumonie, altul un simplu guturai și cel al treilea nimic. Pentru ce? Pentru că fiecare avea organismul pus în alte condițiuni. Poate o predispoziție moștenită la unul; poate slăbirea prin boale anterioare, sau prin vreun vițiu a unui organ anumit la altul. Dar de sigur că o cauză predispozantă a hotărît felul boalei și nu frigul — cauza ocazională, — care a fost aceeași pentru toți.

Cauza ocazională e scânteia care aprinde focul; iar cea predispozantă gradul de inflamabilitate variabil al combustibilului.

Printre cauzele predispozante trebuie să ținem socoteală de moștenire, vârstă, sex, temperament, profesiune, obiceiuri, locuință, climat, boale anterioare.

Cauzele predispozante sunt *intrinsece*, adică țin de organism; cele ocazionale sunt *extrinsece*, adică vin din afară.

A) Cauze intrinsece

1. **Predispoziții ereditare.** Ereditatea influențează asupra constituției generale a individului. Productul concepțiunii fiind pus sub influența generatorilor săi, mama și tata — tinde să le semene nu numai prin caracterele corporale, dar și prin aptitudinile funcționale; adică noul născut poate moșteni diformitățile și aptitudinile morbide ale părinților. Transmisiunea lor nu e însă totdeauna fatală. Copilul nu e pus numai sub influența ascendenților săi direcți, dar câte odată și sub acea a strămoșilor lui. Astfel prin moștenirea strămoșească se explică o mulțime de diformități transmise.

Epoca la care apar boalele ereditare variază; în majoritatea cazurilor însă, ele se manifestă până la vârsta adultă.

Scrofula și limfatismul cari nu sunt decât subsolul tuberculozei, se manifestă mai adese-ori în prima copilărie; tuberculoza dela 15—20 de ani; podagra (guta) dela 20—30 etc.

2. **Constituția.** Constituția e modul de a fi al unui organism, starea particulară economiei corporale a fiecărui om.

Factorii, adică împrejurările ce hotărăsc constituția unui om, sunt: *ereditatea*, despre care am vorbit și *influența mediului*, în care a crescut individul.

Deși s'au admis numai două constituții: *forte* și *slabă*, cu toate acestea, există constituții intermediare.

Constituția forte e un epitet fiziologic ce se dă persoanelor cari se bucură de un schelet și un sistem muscular bine dezvoltat, în vinele cărora circulă un sânge bogat în globule roșii. La aceste

persoane, nutriția⁴ asimilarea alimentelor, toate aceste funcțiuni sunt active și se îndeplinesc cu energie.

Indivizii cu asemenea dispozițiuni contractează mai greu boalele și chiar îmbolnăvinduse, se vor lupta vitejește contra inamicului microbial, lupta va fi violentă și puternică, dar și șansele de a eși învingător vor fi mai mari.

Constituția slabă e opusul acelei despre care am vorbit. De sigur vi s'a întrupat deja înaintea ochilor chipul unei ființe de o constituție slabă: schelet subțire, mușchi slabi fără nici o vlagă, indiferenți, incapabili de a se contracta cu energie, prin pielea palidă și diafană ce-i acoperă, zăriți niște fire fine albastre, în care curge un sânge în general sărac în globule roșii. Aceste ființe se obolesc lesne, suflă greu după cea mai mică cursă, sunt nervoase, excitabile, sunt mai primitive, mai gata de a căpăta boale, mai vulnerabile.

Și în boalele lor, contrar de cea ce se întâmplă cu acei de constituție forte, vor reacționa prost, vor lupta greu cu boala, în majoritatea cazurilor vor cădea învinse. Iar dacă vor scăpa din primejdie, convalescența — adică timpul dela sfârșitul boalei până la complecta însănătoșire — va fi lungă și grea.

3. Temperamentul. Organismul este constituit dintr'o asociațiune de aparate — nervos, circulator, respirator, etc.

Temperamentul este constituit prin predominarea unuia din aceste aparate asupra celorlalte.

Așa, când va predomina aparatul circulator într'un organism, individul va fi sanguin, etc. Temperamentul constituie, prin urmare, varietatea organismului uman, și astfel fiind, are și el o in-

fluență asupra boalelor. Sunt mai multe feluri de temperamente.

Temperamentul sanguin. Indivizii cu temperamentul sanguin, au circulația activă, sângele bogat în globule roșii; caracterul lor e viu și de obicei vesel. Acest temperament predispune la congestii, inflamații, hemoragii.

Temperamentul bilios. Ființe cu pielea măslinie, părul și ochii negri, sistemul pilos (părul) foarte dezvoltat, sistemul venos asemenea, mai mult ca cel arterial. Predispune la boalele ficatului și ale căilor digestive.

Temperamentul nervos. La indivizi aparținând acestui temperament, predomină în viață manifestările sistemului nervos. Predispune la boale nervoase.

Temperamentul limfatic. Este temperamentul ideal al poezilor: piele fină și palidă, păr blond, ochi albaștri, cărnuri moi, funcțiuni organice leneșe și molatece. Acest temperament predispune la tuberculoză.

Veți reține aceste varietăți de temperamente, ținând totdeauna seama de raporturile ce ele prezintă cu moștenirea, predispozițiunile, etc.

4. Receptivitatea și imunitatea morbidă.— Nu-i de ajuns ca un microb să pătrundă în organism pentru a produce boala, mai trebuie ca organismul în care a intrat să fie un mediu, un teren favorabil pentru dezvoltarea lui; și după cum organismul realizează sau nu condiția de a fi favorabil, vom avea din partea individului receptivitatea (primirea) pentru acel microb, sau imunitatea (rezistența).

Acelaș individ prezintă diferențe de receptivitate în diferitele perioade ale vieții, și după diferitele condițiuni de traiu ce duce. Intr'un mod

general am putea spune că șansele de receptivitate se pierd cu vârsta.

Cauzele care micșorează receptivitatea, crează printr'aceasta chiar, o imunitate absolută sau relativă. Obicinuița e încă un factor care prepară imunitatea. Așa se explică cum în localitățile unde holera este endemică, adică apare din când în când, dar într'un mod regulat, locuitorii resistă mai ușor decât la noi, unde acest flagel este epidemic.

Sunt boale infecțioase, cari odată căpătate nu mai revin ca: vărsatul, indivizii cari au suferit de ele, se bucură de o imunitate definitivă. Totuși astfel de imunitate există pentru puține boale.

Nenumărate teorii s'au emis relativ la imunitate, unele mai ingenioase decât altele. Metschnikoff zice că un individ e în stare de receptivitate sau de imunitate, după cum globulele lui albe sunt destul de puternice ca să distrugă microbii, să-i omoare, să-i înghiță sau fagociteze, sau sunt slabe și se lasă învinse cu ușurință.

5. **Vârsta.** — Diferitele vârste joacă un mare rol în ceea ce privește sănătatea. Nu se zice oare «oda ă cu bătrânețea l'au ajuns toate relele» principiul științific că bătrânețea predispune la boale se găsește exprimat sub această formă populară. Iată un exemplu : cine nu știe că fenomenele de dentițiune, creșterea dinților aparțin numai copilăriei?

După influența care o are asupra sănătăței, vom împărți viața în patru vârste, pe cari le vom studia în parte, arătând în termeni generali, la ce boale predispune fie care.

Vârsta embrionară. — Toate boalele ce atacă această vârstă sunt moștenite dela părinți. Embriionul fiind la adăpost de ori ce influență exterioară nu poate dobândi nici o boală, decât prin

intermediul mamei sau tatălui. Copilul se naște idiot fiind că părinții lui au fost idioți, ori bețivi, ori proprietari a cine știe ce viții, cari le-a pus organismul într'o stare rea. Se naște epileptic pentru aceleași cauze, sau fiind că părinții lui au fost epileptici, alcoolici, nebuni sau atinși de vre-o boală nervoasă oare care. Se naște cu cicatrice de vărsat, fiindcă mama lui a suferit de această boală, când îl purta în sânul ei. Embrionul nu e dar responsabil câtuși de puțin de starea sănătății lui ; ar fi în drept dacă ar putea-o face să tragă la răspundere pe părinții lui, cari nesocotind dreptul de bun traiu al ori cărei vietăți, aruncă un copil într'o viață plină de suferinți și de mizerii.

Copilăria. — Caracteristicul acestei vârste este activitatea schimbului nutritiv. Copilul crește și pentru aceasta e nevoit să mănânce, nu numai că să repare pierderile zilnice ale organismului, dar în același timp să capitalizeze ceva la economie, care e reprezentată prin greutatea cu cât a crescut copilul în 24 ore. Din această pricină copilul mănâncă mult, relativ cu volumul lui.

Pe de altă parte, aparatul lui digestiv e foarte vulnerabil, mai ales în primii timpi ai copilăriei ; acest aparat nefiind apt să mistuie decât o anumită alimentație, lapte în primele luni, și mai târziu, treptat alimente mai greu de mistuit, dacă nu respectă aceste principii de igienă, copiii se îmbolnăvesc de indigestie și alte boale ale tubului digestiv : diareele, sub toate formele, etc., aceste boale deci vor constitui caracteristica morbidă a acestei vârste.

Sistemul nervos al copiilor e foarte impresionabil, așa încât un purice, un ac ce-l înțeapă, o indigestie ca și o boală gravă, pot să le provoace spasme.

Apoi în primii doi ani ai copilăriei, copilul respirând mai mult pe nas, guturaiurile frecvente la ei și atât de ușoare la adulți, devin grave și predispun la asfixie, mai cu seamă când copilul vrea să ia sânul în gură și-și astupă și această cale respiratoare ; acest lucru atrage după el faptul că copilul nu se mai poate hrăni, cea ce e destul de grav.

Rezumând, vedem deci că boalele la cari predispoaze copilăria sunt : turburările aparatului digestiv și ale sistemului nervos, aceste din urmă caracterizate prin spasme.

Vârsta adultă. — Aceasta e vârsta în care se resfață cu predilecție boalele acute și fiindcă dela 20—40 de ani e și vârsta care dă cel mai mare contingent de lucrători în toate meseriile, întâlnim la această vârstă și cel mai mare număr de accidente. Mai adăogând la aceasta și o mare parte din boalele moștenite, cari își fac apariția la această epocă, conchidem că vârsta adultă are destule șanse de boală.

Bătrânețea. — Vârsta aceasta e vârsta de decrepitudine, de uzare. Organele însărcinate cu îndeplinirea diferitelor funcțiuni trebuincioase vieței sunt uzate, diferitele funcțiuni încredințate lor, din această pricină se îndeplinesc în mod lănced și incomplect, organismul întreg e pornit spre dezorganizare și nu așteaptă de cât o mică influență exterioară pentru ca mersul regulat al unuia din aparate să se strice, pentru ca echilibrul dintre funcțiuni să dispară, pentru ca, într'un cuvânt omul să se îmbolnăvească. Organismul ne mai fiind în stare să reacționeze cu forță, să lupte cu putere contra boalei, care l'a cotropit, se mulțumește să uzeze numai de puterile slabe ce-i rămân, și să se silească încetul cu încetul să gonească răul care nu'l

lasă să trăiască în pace; de acea boalele, la bătrâni iau caracter cronic, sunt de lungă durată. Bătrânul bolnav nu se vindecă, dar trăiește lăncinzind și moare cu boala lui.

Cu cât omul merge spre bătrânețe, cu atât diferitele lui organe își schimbă caracterul și structura. Așa scheletul omului devine mai puțin compact, mai fragil și prin urmare mai predispus la fracturi, care sunt rezultatul căderilor celor mai ușoare și se vindecă foarte greu.

Afară de faptul, că fiecare vârstă face organismul apt mai mult sau mai puțin pentru anumite boale, dar chiar una și aceeași boală, prezintă diferite caractere, după cum se fixează pe indivizi de diferite vârste.

Ca lucrul să fie mai bine înțeles, chiar cu prețul de a intra în prea multe amănunte, iată un exemplu: pneumonia sau aprinderea, ori inflamația de plămâni, la un adult de 20—25 de ani, se prezintă cu semne foarte evidente: căldură mare, junghiu care nu'l lasă să răsuflă; pe când un bătrân de 70 de ani poate purta o pneumonie, fără junghiu, aproape fără căldură, nici măcar să'l bănuiască cineva. Vârsta, cum vedeți, imprimă aceleași boale caractere diferite.

6. **Sexul.** — Sexul prin el însuși nu predispune mai mult la boale. Sunt unele boale însă cari aparțin exclusiv, sau ating cu predilecție un sex. Sexul feminin de exemplu din cauza prejudecăților, din cauza lipsei complete de educație corporală, din cauză, în fine că creșterea ce i se dă e cu totul certată cu igiena, e predispus la diferite boale ca: anemia, clorosa, isteria, etc., și dacă am văzut cu plăcere o inovație introdusă în școlile noastre de fete, este gimnastica și toate exercițiile corporale.

Un individ trebuie să-și desvolte și corpul paralel cu intiligența, cu alte cuvinte să facă gimnastica creerului împreună cu gimnastica corpului.

Pentru că desvoltând unele funcțiuni în dauna altora, armonia care trebuie să existe în funcțiunile unui organism sănătos se strică. Așa, un individ care de la 8 ani n'a făcut de cât să-și ocupe mintea câte 8—10 ore pe zi, neglijind cu totul igiena corpului și educația lui ajunge la 25 de ani cu un corp slăbit peste măsură ce nu mai poate face față cheltuelilor, pe cari i le cere creerul, rezultatul e: faliment din partea corpului; iar creerul ne mai având cine să-l susție și să-l hrănească își pierde echilibrul. Acesta e viitorul majorității celor ce cred de cuviință, că e puțin nobil să te ocupi de corp și că distincțiunea consistă în a face numai educația spiritului.

7. Cauze dinamice tot intrinsece. — Dacă inacțiunea sau lipsa de exerciții al unui organ aduce după sine slăbirea lui, și îl predispune la boale: exercițiul exagerat departe de a fi folositor, îl îmbolnăvește, abuzurile ca în totdeauna și aici sunt vătămătoare. Să vă dau exemplu: am cunoscut un băiat de 10 ani, care avea o memorie matematică prodigioasă: i-se putea dicta cifre de milioane una după alta, să-i se spună să le adune, împartă, înmulțească, să facă diferite operațiuni cu ele și când i se isprăvea de dictat el își făcuse calculul din memorie, pe când acel ce controla rezultatul pe tablă, trebuia să lucreze cel puțin 20 minute. Credeți că acest copil a ajuns un geniu matematic? nu. La 15 ani vindea în băcănie! și abia putea aduna cifre mici! și asta, din pricină că părinții speculase talentul copilului, dădeau reprezentații cu el din oraș în oraș, forțându-i memoria câte 10—14 ore pe zi. În cazul

de față exercițiul exagerat al creierului a dus la sleirea lui.

Tot astfel putem conchide pentru ori ce organ : așa știți că muzica vocală e un exercițiu bun atât pentru dezvoltarea vocii cât și a plămânilor, cu toate astea abuzând de muzică, pierzi vocea, răgușești și poți răguși pentru totdeauna ; și aceasta, fiindcă coardele vocale care printr'un exercițiu muzical moderat se dezvoltă, printr'un abuz vocal, se pot paraliza.

Așa se petrece lucrul cu toate organele noastre când abuzăm de funcțiunile lor.

Cauzele care produc această sleire a unui organ sau altul, sunt tot intrinsece, vin dinăuntrul organismului și se zic «dinamice» pentrucă *sleiesc forța* organismului.

B) Cauze extrinsece.

Aceste cauze ne vin din afară și natura lor fiind diferită după felul agentului ce le produce, le vom împărți în 4 clase: *cauze fizice, cauze chimice, cauze mecanice și cauze animate.*

1. **Cauze fizice. Influența căldurei.** — Organismul uman suferă mult mai greu ridicările de cât scoborârile de temperatură ; cu alte cuvinte, rezistă mai greu la căldură de cât la frig. Căldura corpului nostru e de 37° și putem trăi într'o căldură cu $50-60^{\circ}$ interioară căldurei corpului nostru, adică cu $50-60^{\circ}$ mai puțin însemnează -13° sau -23° grade. Știm prea bine că frigul ajunge, ba și întrece acest grad iarna, în țara noastră. Din contra, cu greu putem trăi într'un mediu care întrece cu $7^{\circ}-12^{\circ}$ temperatura corpului ; așa căldurile ce trec peste 40° sunt de nesuferit.

Omul se aclimatează greu în climatele calde. În aceste climate, agenții infecțioși capătă o mare vitalitate și unele organe sufer chiar o slăbire, din cauza exagerației funcțiunii lor, precum ficatul, pielea, etc.

a) Insolarea. — Aceasta se produce prin ridicarea temperaturii sângelui din cauza unei călduri excesive, sau din cauza acțiunii directe a razelor solare asupra creierului. Același lucru produce asupra temperaturii sângelui, căldura excesivă dintr'o cameră închisă.

Soldații sunt victimele insolării vara pe timpul exercițiilor militare, manevrelor.

La acțiunea căldurii în camere închise, sunt expuși lucrătorii din fabricile de sticlă, turnătorii, unde se întrebuințează o căldură excesivă pentru topirea sticlei, lucrarea fierului, etc.

b) Arsurile. — Când țesăturile noastre sunt supuse unei temperaturi prea ridicate, se alterează, și sufer modificări superficiale sau profunde după intensitatea căldurii. Efectele produse de căldură asupra țesăturilor sunt: roșeața, bășica, gangrena.

Arsura variază nu numai după gradul temperaturii dar și după natura agentului care a produs-o, cum e apa fiartă, acizii, etc.

Influența frigului. — Pus într'un mediu prea rece, organismul nostru, suferă oarecare turburări în funcțiunile lui normale; așa, funcțiunile pielii — transpirația — devine nulă, pe când funcțiunile rinichiului, plămânului, aparatului digestiv, devin mai active. Aceste modificări, nu sunt rele pentru sănătate, dar expun la abateri dela principiile de igienă, cari abateri ajung să provoace boale.

a) Acțiunea locală. — Lucrul pare paradoxal, adică contrazicător: dar cu toate astea așa e: frigul exagerat produce aceleași fenomene ca și căldura

prea mare când acțiunea lui e locală. Așa, iarna, pe geruri mari organele noastre supuse direct acțiunii frigului, cel puțin se vor înroși și cel mult se vor gangrena. Ați observat de sigur că în timpul iernei, toți cei expuși frigului au nasul și urechile roșii.

În genere părțile corpului cele mai departe de inimă adică în care circulația se face mai puțin activ, sunt mai expuse să degere, să se gangreneze: nasul, urechile, degetele dela mâini și picioare sunt mai expuse degerăturilor. Aduceți-vă aminte cum bat birjarii iarna din mâini și oamenii când stau în frig toată ziua cum bat din picioare, ca să-și activeze circulația, să puie sângele în mișcare la periferie.

b) Acțiunea generală.—Indivizii expuși la frig mare din cale afară, pot muri instantaneu. Scăderea de temperatură necesară pentru a produce moartea variază după împrejurări și mai ales după vârstă și gradul de rezistență a individului. Un copil și un bătrân înghiață mai de grabă. Un individ robust poate suferi chiar în frig de -40° pe când un altul slăbit de boale, lipsuri, emoții, sucombă cu mult mai iute. Napoleon a pierdut atâta armată în campania din Rusia numai din cauza frigului. Influența frigului asupra noului născut e mare; e destul să fie lăsat gol, îndată ce se naște, și într'un timp scurt riscă să moară.

Când frigul lucrează asupra întregului organism, moartea se produce prin scăderea temperaturii corpului și experiențele au dovedit că individul moare când temperatura corpului scade dela 37° la 20° ; alte ori moartea se produce în momentul când individul înghețat e expus în mod brusc influenței căldurei. De aci sfatul practic ca să nu se transporte nici odată un înghețat într'o cameră

caldă ci să fie adăpostit într'o cameră rece unde să i se facă fricțiuni excitante pe tot corpul cu spirt sau zăpadă, și îndată ce poate înghiți să i se dea băuturi stimulante (ceaiu, cafea cu cognac).

c) **Răceala.** — Prin răceală se înțelege impresiunea pe care o simte corpul nostru, când temperatura mediului în care se află, scade în mod brusc.

Sub influența răcelei, organismul suferă turburări cari determină adesea ori, la indivizi predispuși, boale diferite. Natura acestor boale variază după individ și chiar la același individ variază după împrejurări. Același om odată capătă o angină, altădată un guturaiu, o pneumonie, etc. Intre cauzele cari influențează dezvoltarea boalelor produse de răceală intră și slăbirea organismului prin lipsă de hrană, oboseală, etc.

Un fapt rămâne adevărat: accidentele cauzate de răceală se produc la indivizi predispuși, de oarece dintr'un număr de indivizi expuși aceleiași cauze, nu se îmbolnăvesc toți, și cei atinși nu capătă aceiași boală.

Diferite tecrii au eșit cari să explice cum lucrează răceala asupra organismului ca să producă boala; pe de o parte, sângele alungat dela periferia corpului spre centru produce congestia și inflamația organelor interne: plămâni, ficat, rinichi, etc.; pe de altă parte, frigul suspendând în parte activitatea celulelor cari constituiesc organismul nostru și funcțiunile pielii suspendă în parte manifestările vieții.

Influența luminei solare. — Lumina are influență asupra vieții vegetalelor și are acțiune și asupra funcțiunii nutrițiunii la animale. Planta se ofilește departe de lumină și omul se anemiează. Acțiunea luminei asupra lui dar, nu-i mai puțin importantă; s'a dovedit chiar că lumina are o influență favorabilă

asupra nutriției. Locuințele întunecoase mai sunt vătămătoare și prin aceea că întrețin umiditatea, așa sunt subsolurile, minele, pivnițele, etc.

Excesul de lumină este vătămător; radiațiunea solară întinsă produce roșeața pielii, pârleala. Dintre organele noastre, ochii sunt cei mai influențați de lumina exagerată. În țările calde, unde lumina solară e prea mare, boalele de ochi sunt foarte frecvente; același lucru se întâmplă iarna în țările reci, din cauza marei rășfrângerii ce face zăpada sub lumina soarelui. Lumina artificială e încă și mai vătămătoare ca cea naturală, razele galbene sunt mai greu de suferit, cele albastre sunt tolerate mai bine.

Influența electricității. — Singurele efecte ce produce asupra organismului aerul încărcat cu electricitate prea multă, sunt turburări în domeniul sistemului nervos. Cunoașteți starea particulară de agitație, în care se află unele persoane, mai ales cele nervoase, în timpul furtunilor de vară, atunci când amenință o ploaie și atmosfera e apăsătoare. La indivizii isterici, de multe ori aceste stări provoacă accese; nebunii sunt mai agitați în asemenea împrejurări. Observațiunile populare cu privire la animalele cari prezic schimbare de timp sunt de aceeași natură.

Corpul omului e bun conducător de electricitate, descărcarea electrică dintre nori și pământ, trăsnetul trece prin el cu ușurință, mai ales când e rău izolat.

Acțiunea trăsnetului asupra omului poate fi directă atunci când trăsnetul cade deadreptul asupra lui și indirectă când suferă comoțiunea unui trăsnet căzut în apropiere.

Efectele trăsnetului, asupra organismului sunt mai ales paraliziiile și arsurile. În genere, dezor-

dinele se produc numai în locurile pe unde a intrat și eșit electricitatea; viscerile sunt rar atinse. Moartea poate fi subită sau precedată de agonie.

Ca să se explice mecanismul morței prin trăsnet s'au făcut mai multe experiențe; s'au omorât animale, prin descărcări electrice și s'a constatat la moartea lor, o mare degajare de gaze în sânge și astfel s'a explicat moartea prin suspendarea funcțiunei creierului și a bulbului produsă de degajarea acestor gaze în aparatul circulator. Se întâmplă ca indivizii ce scapă de moarte să rămâie cu o paralizie a mâinilor, picioarelor, auzului, vederii, etc.

Electricitatea aplicată științific, cu scop de vindecare a unor boale a sistemului nervos este un agent prețios.

Influența presiunii atmosferice. — Presiunea atmosferică variază în sens invers cu înălțimea și fiind că proporția oxigenului în sânge variază în sens direct cu presiunea atmosferică rezultă că; cu cât ne vom ridica mai sus în aer, cu atât presiunea atmosferică va fi mai mică, și cu atât sângele va conține mai puțin oxigen.

La 2000 metri, deasupra nivelului mării, sângele a pierdut din oxigenul său 13⁰/₁₀₀. Rezultă de aci că oxigenarea sângelui, se face insuficient, în munții prea înalți, și indivizii expuși la aceste schimbări de presiune sunt expuși la asfixii, cu atât mai mult cu cât oboseala musculară — necesită de ascensiune — consumă la rândul ei mai mult oxigen decât un mers normal.

Semnele caracteristice ale turburărilor ce le sufăr călătorii prin munți, sunt: sleirea musculară, sleirea forțelor, accelerarea respirației, neregularitatea ei, pulsul ajunge la 140 pulsații pe minut în loc de 65—70, cât e în stare normală, devine

neregulat și abia perceptibil ; transpirația se produce cu abundență, apoi survine sete, vărsături, figura se alterează, palpitațiile violente apar și cu ele țiuiturile de urechi, fața devine roșie-vânăță.

Alte ori din contra, fața e palidă, individul cade într'un fel de somnolență. Orice oboseală în aceste împrejurări, provoacă sau agravează accidentele aceste. Obicinuița joacă un rol însemnat, și acei obicinuiți cu ascensiunile nu sufăr mai nimic.

În ascensiunile cu balonul aceste fenomene se petrec la înălțimi mai mari fiindcă travaliul muscular lipsind, arderea oxigenului nu se produce cu atâta putere.

Totuși omul poate trăi la înălțimi mari. Prin Hymalaia și Mexic se află sate la înălțimi considerabile : 4000 metri. Indivizii ce locuiesc aceste înălțimi, dacă nu sunt supuși la asfixie, sufăr totuși de lipsa oxigenului în aer și aceasta se manifestează prin dispepsii, amețeli, leșinuri, etc.

Sporirea presiunii atmosferice are și dânsa oarecare acțiune răufăcătoare asupra organismului, ca și diminuarea ei.

Oxigenul e în mare cantitate în aer când presiunea atmosferică e crescută, și atunci joacă rolul unei adevărate otrăvi, în special asupra sistemului nervos. Lucrătorii ce lucrează în aer comprimat, sub apă, în mine, etc., sunt supuși la aceste accidente.

Turburările sunt : neregularitatea respirației, încetinirea ei și a pulsului, dureri de urechi, din cauza împingerii membranei timpanului — din afară înăuntru; sângele venos pare arterial din cauza marei cantități de oxigen în sânge. Primejdia este când se părăsește aerul comprimat și se revine brusc la presiunea normală, mai ales când presiunea era mai mare de 5 atmosfere.

Dacă decompresiunea se face repede, unii mor subit, alții rămân orbi, surzi. Accidentele s'ar explica prin punerea în libertate a gazelor ce se dizolvă în sânge, în timpul când individul stă sub aer comprimat. Demonstrația s'a obținut prin experiențe.

2 **Cauze chimice.**— Aci avem două ordine de cauze:

1. După cum agenții chimici cari constituiesc aceste cauze sunt, în condițiuni normale, necesari întreținerii vieții. ca : alimentele, aerul atmosferic; și vătămători când sunt alterați în cantitate și calitate.

2. Agenții chimici, cu totul străini organismului și cari produc turburări, prin modificarea funcțiunilor lui, ba chiar prin distrugerea țesăturilor, aici intră veninurile, otrăvurile, etc.

Vom începe cu cei dintâi :

1. **Agenții chimici, necesari organismului în condiții normale. Influența aerului atmosferic.** — Am vorbit deja la cauzele fizice despre aer ca agent fizic. Revenim asupra lui, pentru a-l studia ca agent chimic. Cea mai comună vîțiere a aerului este scăderea oxigenului ori sporirea acidului carbonic, prezența oxidului de cărbune și a altor gaze vătămătoare. Micșorarea oxigenului în aer face ca sângele să se oxigeneze insuficient, respirația să fie grea; iar dacă oxigenul dispare cu totul, se produce asfixie. Oxigenul scade cu scăderea presiunii — în aer liber; și scade și în spațiile închise, unde ventilația nu se face, ca în mine, subterane, etc. Alte gaze atîndu-se accidental în aer, îl fac nerespirabil și vătămător, aceste gaze pot naște chiar din respirația omului sau animalelor.

În aceste condițiuni, aerul poate produce chiar

moartea; se pare că se exalează în acest aer ceea ce s'a numit «otrava pulmonară» care e ceva din organismul fiecărui om care respiră. Locuirea în aer confinat, neprimit, adică închis și viciat slăbește organismul îl face mai primitiv pentru boalele infecțioase, provoacă și întreține anemia și cloroza.

Influența alimentației. — Să nu vi se pară curios că punem alimentația în rândul agenților chimici, când alimentele sunt de natură animală și vegetală, căci ele se asimilează de organismul nostru, ca substanțe chimice ca: azot, cărbune, etc.

Alimentele trebuiesc ingerate în cantitate suficientă, dar nu exagerată și în același timp trebuie să fie de calitate bună. Vom studia deci alimentația din punct de vedere al insuficienței, abundenței și calității. Lipsa completă de alimentație constituie inaniția.

Insuficiența alimentară e un lucru comun în societatea de azi, la sugarii încredințați doicelor mercenare și în spitalele unde de multe ori cer azil nenorociții cari nu sufăr decât de o foame cronică. Foametea și războiul sunt nenorocitele împrejurări, în cari ne întâlnim mai des cu victimele inaniției. Afară de acestea, sunt boale locale, ale esofagului, de ex. cari împiedică pe individ să se hrănească și îl duc la inaniție.

Inaniția. — Animalul cu totul lipsit de alimente, se mănâncă pe el singur; materialul necesar combustiei în loc să se ia din alimente, se ia din sângele și țesăturile lui, și pentru că substanțele grase produc mai multă combustie, ele vor fi cele dintâi digerate și animalul va slăbi repede. Toate organele scad în volum, dar în mod inegal; grăsimea pierde cel mai mult, creierul și inima cel mai puțin; însă această autofagie, — mâncare de

sine — ne putând merge la infinit, apar la un moment dat fenomene grave: temperatura scade, respirația se rărește, vine somnolența și apoi moartea.

Bătrânul îndură mai bine decât adultul lipsa de alimente, iar copiii cad foarte repede victima ei.

Alimentația insuficientă. — Efectele insuficienței alimentare sunt acelea ale inaniției, însă în mai mic: scăderea forțelor și activității musculare, decolorarea pielii, slăbirea activității intelectuale. Toate elementele organismului rău nutrite sufer modificări.

Insuficiența apei dă naștere la fenomene tot așa de grave ca și inaniția, pe lângă acestea, lipsa de apă, face ingestia alimentelor solide, imposibilă. Sarea în doză moderată este necesară organismului cu toate că se citează triburi sălbatice cari nu întrebuințează sarea nici odată.

Alimentația prea abondentă. — Turburările pleacă chiar dela locul de contact al alimentelor: din tubul digestiv. Alimentele iritante, ca alcoolul, de exemplu, întrebuințate în mod abusiv, irită mucoasa stomacului, o tocesc apoi și individul capătă un fel de insensibilitate pentru alimente: nu mai are poftă de mâncare, nu mai poate mistui, de aici dispepsia, mai pe urmă dilatația stomacului și chiar inflamații cronice ale mucoasei stomacale.

Cât despre boalele generale datorite unei alimentațiuni prea abondente vă citez în treacăt artritismul, podagra, diabetul, etc. Dar această abateră dela regulele igienice, trebuie să mai fie ajutată de dispoziții ereditare.

Trecem acuma la a doua ordine de agenți chimici, cari sunt cu totul străini organismului și produc totdeauna turburări.

2. Agenți chimici străini organismului. — Acțiunea lor în locul aplicat. Atât acidele concentrate cât și substanțele alcaline caustice și unele substanțe elaborate de animale și vegetale, ca esența de muștar, cântaridele, etc. produc în locul aplicat, leziuni care se aseamănă cu acele produse de un corp fierbinte. Dacă contactul a fost scurt, se produce roșeață, iar dacă a fost prelungit se poate produce, mai ales de acide, vesicație și chiar gangrenă.

Când unele substanțe otrăvitoare se absorb timp îndelungat în cantitate mică, individul se deprinde cu ele și se crează un fel de otrăvire cronică, astfel lucrează alcoolul producând o otrăvire cronică.

Veninul unor șerpi și insecte lucrează în același fel ca acidele și alte otrăvuri, producând o umflătură dureroasă

În otrăvirile cu oxid de cărbune, și alți corpi avizi de oxigen, globulele roșii nu mai pot absorbi oxigenul necesar respirațiunii țesăturilor și individul moare prin asfixie.

Acțiunea veninurilor și otrăvurilor se poate localiza asupra unui organ, unui grup de elemente, sau este generală. Așa, în otrăvirile cu fosfor, arsenic, ficatul mai cu seamă acumulează otrava; În otrăvirile cu plumb, nervii și intestinele sunt mai atinse și tot tubul digestiv, începând cu gingiile cari se inflamează. Această otrăvire e caracterizată prin dureri intestinale numite *colici saturnine*. Toate aceste leziuni se produc, când acțiunea otrăvei e prelungită.

Cu toate acestea, unele substanțe în doză minimă, produc la moment efecte mortale ca: stricnina, acidul cianhidric.

Morfina are și efecte prelungite cauzând și mor-

finismul cronic, după cum alcoolul cauzează alcoolismul cronic.

Tocmai de aceste proprietăți s'a servit și se servește medicina ca să facă din otrăvuri substanțe utile artei de a vindeca, din însuși inamic să facă un prieten util. Totul e chestiune de doză care trebuie să fie destul de slabă ca să nu fie vătămătoare și destul de tare ca să fie folositoare. (Seroterapia nu e de cât o înblânzire a otrăvurilor foarte virulente fabricate de microbi, și preparate de organisme în scop de vindecare).

Acțiunea lor asupra aparatelor de eliminare. — Grație analizelor chimice, se descopăr adesea ori în salivă sudoare, urină, agenți introduși în organism. Otrăvurile exercită dar o acțiune în tot drumul lor, dela locul aplicat și până la organele prin care trec și se elimină.

3. Cauze mecanice. — Corpii din natură pot avea asupra organismului nostru o influență pur mecanică, fie că puși în mișcare lovesc, sgudue, sfarmă organismul; sau imobili joacă rolul unei piedici, de care organismul nostru se isbește.

Efectele ce rezultă în aceste împrejurări, au luat diferite numiri după chipul lor de producțiune, așa de exemplu :

Comoțiunea — sguduirea, e o serie întreagă de fenomene mai mult sau mai puțin repezi, producându-se în urma unor sguduiți mecanice a elementelor anatomice, țesuturi și organe; și este caracterizată printr'o excitare trecătoare urmată apoi de o sleire a funcțiunilor organelor, cari au suferit sguduirea.

Sistemul nervos este cel mai influențat în cazuri de comoțiune.

Cele mai frequente comoțiuni trecătoare le dau loviturile la cap, în urma cărora se produce un

fel de zăpăceală, somnolență, respirația se incetinează, pulsul devine mic, bolnavul pierde cunoștința, dar după câțva timp el își revine fără să-și mai aducă aminte cele întâmplate. Când lovitura e puternică, această stare se prelungește ore întregi și une ori bolnavul poate chiar să moară. Alte ori, când măduva a suferit mai mult din cauza sguduirii, poate să apară o paralizie.

Comoțiunea lucrează și la distanță (reflex); așa o lovitură pe stomacul încărcat poate produce o oprire a bătăilor cordului.

Compresiunea. — Acest fenomen constă în acțiunea unei forțe mecanice care apasă într'un mod continuu asupra corpului nostru, sau a unei părți din el, acțiunea compresiunii diferă după cum se exercită asupra unui om sănătos sau bolnav. Un individ sănătos, ori cât ar sta culcat pe spete, nu-și va produce nici-o rană pe corp; din contră un individ bolnav de o boală care slăbește mult și în care organismul suferă pierderi mari, ca în febra tifoidă de exemplu, vă căpăta în scurtă vreme, pe părțile corpului pe care se sprijină — șolduri, umeri, șira spinărei — răni numite *decubite* cari pot ajunge până la gangrenă.

În aceste cazuri, lucrează pe de o parte, cauza mecanică — apăsarea continuă a greutatei corpului, împedicând nutriția țesuturilor pielei, muschilor; pe de altă parte mai lucrează și căldura continuă a boalei, care produce alterația acelor părți ca a întregului organism.

Pielea este mai direct expusă compresiunii decât celelalte țesături din organism. Când compresiunea se exercită asupra viscerelor sau asupra părților corpului, cari sunt mai rezistente, organele iau oarecare deformațiuni. Așa se întâmplă

cu piciorul la femeile chineze, cu ficatul la cochetele cari poartă corsetul strâns.

În unele țări sălbatece și azi se modelează capul noilor născuți.

Frecăturile.— Părțile corpului supuse la frecături frecvente și continue pot suferi schimbări superficiale și profunde.

Ce-i mai comun pentru a explica acest lucru, ca bătăturile? Căci bătăturile nu sunt altceva decât îngroșarea pielii, și în special a celulelor superficiale, produsă prin frecarea continuă a piciorului de o gheată prea strâmtă, prea tare sau rău croită.

Traumatismele—Loviturile. — Prin traumatisme se înțeleg violențele produse de un corp dur asupra organismului nostru.

Rănila produse de traumatisme iau diferite denumiri după gravitatea și sediul lor: *echimose* sau vânătăie, (revărsări de sânge sub piele), *plăgi* (răni) *fracturi* (ruperi de oase), *luxații* (scrânteli), etc.

De multe ori traumatismul deșteaptă o boală cronică sau o predispoziție, așa loviturile articulare au provocat tuberculoza articulară, altădată dau naștere la boale nervoase în special la predispuși și alcoolici.

4. Cauze animate. — Această ordine de cauze cuprinde: *paraziții* și *microbii*. Cunoștința celor dintâi fiind mai veche, vom începe cu studiul lor. Nu ne vom întinde însă asupra organizației lor, de oarece vom mai vorbi despre ei, cu ocazia boalelor transmisibile dela animal la om, și de microbi ne ocupăm deja pe larg în cursul de igienă — la capitolul «microbii».

Acum vom cita numai cu mici descrițiuni paraziții, fiindcă ne interesează ca producători de boale.

Paraziții sunt foarte sociabili, trăiesc ori unde găesc posibilitatea de a se hrăni și desvolta: pe piele, în grosimea pielii, în cavitățile viscerale și mai ales în tubul digestiv și chiar în țesăturile noastre, în mușchi. Desordinile cauzate de ei pot fi locale sau generale. Paraziții se transmit dela un individ la altul în mod direct sau indirect prin intermediarul unui animal, în organismul căruia au trăit sub o altă formă; așa e *panglica* (toenia) pe care omul o introduce în organismul lui, în stare embrionară.

Parasite animale. Păduchele. — Acest prieten nelipsit al oamenilor murdari, expulzat cu desăvârșire de îngrijirile igienice, din celelalte clase, presintă trei specii: *păduchele de cap*, se perpetuează la copiii rău îngrijiți, e foarte productiv, ouăle lui se numesc popular *lindine*; *păduchele de corp*, sau de cămașe produce mâncărime și boala de piele numită *ftiriasă*; *păduchele lat*, se înfige în piele și produce niște pete albastre.

Puricele. — Ouăle și larvele lui se păstrează multă vreme în praf și necurătenii și se reproduce mai mult pe căldură.

Sarcoptul. — Este agentul și prin urmare cauza unei boale foarte comune și contagioase: *râia*. Boala se transmite dela om la om și poate chiar dela câine la om. Părțile corpului unde parazitul se localizează de predilecție sunt: mâinile, îndoitura cotului, între degete, la cingătoare, etc.

Boala e caracterizată printr'o mâncărime nesuferită, mai cu seamă noaptea, și prin apariția unor bubulițe. Parazitul se introduce sub piele, unde sapă un fel de galerii și își depune ouăle.

Demodex folliculorum. — Vi-l citez din cauza frecvenței lui și pentru a vă face surprisa, spunându-vă că chiar persoanele cu pielea cea mai curată îl

poartă, în mare număr în glandele pielei, cari secreteză substanța grasă ce face pielea unuroasă, numite glande *sebacee*. Acele nenumărate *puncte negre* de pe vârful și aripile nasului și de pe barbă, conțin adesea acest parazit.

Limbricii. — Verme lung dela 0.25—0.40 c.m. cilindric, locuște în intestine și probabil că ouăle lui se introduc acolo cu apa de băut, mai ales la indivizi ce beau apă nefiltrată. Une ori individul care-i găduște nu suferă de loc, alte ori din contră, provoacă turburări digestive, amețeli, salivație, diaree, atacuri de isterie, mâncărime de nas, etc. E unul din parașii cei mai comuni ai tubului digestiv la copii.

Trichina. — Modul cum aceste parazite cotolesc corpul nostru, este ceva mai complicat:

Larva se introduce în stomac cu carnea de porc, de aici trece în intestine, se desvoltă, ajunge la o lungime de 3—5 milimetri, vizibilă cu ochiul liber. Embrionul liber străbate pereții intestinali, călătorește prin țesuturi și ajunge în fibrile musculare striate, unde se fixează și se învelește cu o membrană producând o îmbolnăvire gravă.

Panglica. — *Toenia*. Acest parazit trăește în corpul omului sub două forme: ca larvă și ca animal adult.

Ca animal adult are forma de panglică. Viermele adult presintă mai multe varietăți: *toenia solium*, cel mai comun, *toenia inermis*, sau *mediocanelata*, și *toenia echinococcus*.

Cel dintâi ne vine prin ingestia cărnei de porc; cel de al doilea prin al cărnei de vacă, iar cel de al treilea prin consumarea apei infectată de excrementele câinilor care poartă larva toeniei *echinococcus*, în organismul lor.

Din unii pești putem contracta un alt vierme parazit, care se numește *botriocefalul*.

Toenia echinococcus, se dezvoltă sub forma unei bășici care se localizează în ficat, plămâni, cauzând *Kistele hydatice*.

Trebue să menționăm aici un fel de animale cari de și nu sunt parasite, dar lucrează ca și ele asupra organismului nostru, prin înțepăturile și mușcăturile lor.

Unele din ele secretând materii veninoase și otrăvitoare s'ar fi putut menționa la agenți chimici, alătura cu veninurile și otrăvurile. Așa sunt : viespea, albina, țânțarul, furnica, etc.

În țările calde, aceste specii sunt și mai numeroase și mai vătămătoare, ca : tarantula, scorpionul, etc.

Parasite vegetale. — Parasitele vegetale sunt *ciuperci*. Se dezvoltă în unele condițiuni pe părțile ce se află în contact direct cu aerul atmosferic. Se găsesc pe piele, pe mucoase; multe din ele se dezvoltă numai în cazuri de boală, când pielea și mucoasele au suferit oarecari alterațiuni.

Oidium albicans. — Se dezvoltă pe mucoasa căilor digestive, în special pe mucoasa bucală.

Tricophiton. — Produce o boală a părului.

Microbii sau bacteriile. — Aceștia sunt agenții cei mai însemnați ai boalelor, această «cauză animată» animează lumea modernă foarte mult. Se numesc astfel organismele microscopice cari fac limită între regnul animal și cel vegetal, cari iau forma de celule rotunde sau lunguețe, de bastonașe mici, de filamente. Sunt răspândiți cu profuziune în apă, aer, sol. Unii din ei, pentru a se dezvolta, au nevoie de oxigenul din aer și se numesc *aerobi*, alții din contră, își extrag oxigenul necesar din materialul cu care se nutresc

și se numesc *anaerobi*. În general căldura mai mare de 80° îi omoară și frigul sub 15° asemenea, alții numai îngheață la frig și germeii unora din ei — *sporii* — rezistă la o temperatură chiar mai mare de 100°.

Unii microbi sunt utili ; ei reprezintă agenții indispensabili tuturor fermentațiilor și poartă numele de *fermenți*.

Gravitatea boalelor, pe cari le produc microbii *patogeni*, depinde nu numai de prezența lor ci și de otrăvurile ce le fabrică; ei transmit boalele dela animale la om și dela om la om.

Putem cita printre boalele microbiene : pojarul, scarlatina—a căror microbi nu se cunosc încă — tuberculoza, holera, ciuma, febra tifoidă, etc.

Pentru a determina natura și chiar existența microbilor, în boalele infecțioase, recurgem la examenul *bacteriologic*, adică la cercetarea produselor ce provin dela bolnav, printr'o tehnică specială și cu ajutorul microscopului.

Formele microbilor de și variază s'ar putea reduce la 3 : *rotunzi* (coci); *cilindriți* (bacili) și în *spirală* (spiro-bacterii).

Se înmulțesc ori prin *spori*, ori prin *segmentare*. Căile prin care acești agenți pătrund în organism sunt trei : pielea, calea digestivă și calea respiratoare.

Prezența microbilor pe corpul nostru nu însemnează numai decât boala. Noi posedăm în stare normală microbi, în gură, nas, partea interioară a intestinului, cari rămân inofensivi atâta vreme cât organismul nostru e rezistent și-i ține în respect.

Lupta contra microbilor e mare și avem multe mijloace de luptat contra lor : întâi, chiar organismul nostru, prin aparatul limfatic și prin sânge, luptă contra infecției cu o energie, care variază

după individ și împrejurări ; apoi, izolarea, vaccinarea, inocularea, seroterapia, etc., sunt atâtea mijloace pe cari ni le pune știința medicală la dispoziție.

2. NATURA BOALELOR.

După cum boalele au răsunset asupra întregului organism sau numai a unei părți din el, s'au împărțit în *generale* și *locale*.

Se numesc *epidemice*, boalele când isbesc de odată un număr de indivizi și *endemice*, când domnesc obicinuit într'o localitate.

Când se comunică persoanelor sănătoase prin contactul sau vecinătatea bolnavilor se numesc *contagioase* ; iar când sunt produse de microbii virulenți se numesc boale *infecțioase*.

3. MERSUL, DURATA, SFÂRȘITUL BOALELOR.

Boalele evoluează în genere într'un mod destul de complicat.

Aceasta ține de faptul că organele noastre nu sunt independente ; dacă unul din ele e turburat în funcțiunile lui, alte organe care sunt în relație cu el își modifică și ele însăși funcționarea lor. Așa că boala poate pricinui turburări de vecinătate, care se îndepărtează din ce în ce de punctul de plecare, de aceea de multe ori e așa de greu să determinăm care a fost punctul de plecare al boalei.

Fiecare boală are un mers particular, un mod de a fi propriu, o durată proprie ei ; și din acest punct de vedere se deosebesc boalele în *acute* și *cronice*.

Boalele acute au un mers repede și sunt de obicei însoțite de febră.

Boalele cronice, din contră, au un mers lent țin destul de mult și cele de mai multe ori nu sunt însoțite de febră.

Unele boale nu se pot contracta decât o singură dată, adică suferind odată de o boală oarecare căpătăm pentru viitor imunitatea față de aceea boală.

4. CONVALESCENȚA

Convalescența este starea de trecere dela boală la sănătate.

Boala a încetat, dar organismul nu și-a reluat puterile și vigoarea lui. Această stare cere adesea ori o pază mare și dacă nu observăm această pază necesară, boala se poate întoarce.

5. SEMNELE BOALELOR

Semnele sau *simptomele* cari indică boala sunt de două feluri: unele le descoperă medicul cu ajutorul simțurilor, și prin diferite mijloace de investigație, ca: pulsul, febra, etc., altele sunt percepute numai de bolnav, cum de exemplu durerea, amețeala, etc.

Multe simptome sunt comune la mai multe boale; altele din contră, sunt proprii unei singure boale și sunt suficiente ca să se recunoască boala.

6. DIAGNOSTICUL BOALELOR

Diagnostic, se chiamă arta de a cunoaște boalele. Trebuie să cunoaștem perfect organele și funcțiunile lor, în stare de sănătate, pentru a putea pune bine diagnosticul unei boale; căci pentru a putea spune că un organ sau un aparat funcționează rău, trebuie să știm, cum funcționează în stare normală.

Cu ajutorul semnelor și simptomelor observate precum și prin relatarea de cea ce s'a petrecut înainte ca medicul să vadă pe bolnav, putem stabili diagnosticul.

7. PROGNOSTICUL.

Acest cuvânt însemnează, «prevedere» judecarea mai dinainte a mersului boalei, adică arta de a prevedea care va fi soarta bolnavului. El nu se poate stabili decât după punerea diagnosticului, adică după ce ne-am fixat asupra naturii boalei cu care avem aface. În formularea prognosticului, trebuie să ținem mare socoteală de complicații, un reumatism articular de exemplu, cele mai de multe ori se vindecă, dar une ori lasă după dânsul o boală de inimă incurabilă.

Trebuie să ne mai uităm și la împrejurări exterioare : un bolnav îngrijit de persoane inteligente se va vindeca mai bine decât unul îngrijit de persoane ignorante ; acel ce stă în aer curat și e întreținut curat, are mai multe șanse de vindecare, decât cel ținut într'un spațiu restrâns, aer viciat. etc.

8. LESIUNILE.

Lesiune, se chiamă ori ce schimbare supraviețuită în stare naturală a organelor sau lichidelor organismului.

Mai în toate boalele urmate de moarte, se poate găsi pe cadavru, leziunile cari au cauzat boala și au produs moartea. Sunt puține boale la cari nu se cunosc leziunile. Aceste sunt mai cu seamă din domeniul sistemului nervos.

Se chiamă *autopsie*, deschiderea cadavrelor și examenul lor cu scopul de a cerceta starea orga-

nelor, iar studiul leziunilor se chiamă *anatomic patologică*.

Unele leziuni pot să aparție la mai multe boale diferite; altele sunt *caracteristice* cutărei sau cutărei boli speciale. Leziunile nu se pot totdeauna constata cu ochiul liber și cer une ori ajutorul microscopului sau al chimiei.

CAP. II.

PRIMELE AJUTOARE PÂNĂ LA VENIREA MEDICULUI.

- In cazuri de :
1) Scurgeri de sânge.	2) Răni. Răni veninoase.
3) Scrânteli-sucituri.	4) Fracturi.
5) Inecare.	6) Spânzurare.
7) Sufocare.	8) Asfixie.
9) Inghetare.	10) Insolatie.
11) Arsuri.	12) Corpi străini.
13) Leșin.	14) Dambla.
15) Isterie.	16) Epilepsie.
17) Otrăviri în genere, în particular ; acute și cronice :	

A) Cu acide {
 Acetic.
 Azotic.
 Fenic.
 Sulfuric.

B) Cu diferite substanțe organice și minerale. {
 Alcool. Arsenic. Benzină. Gândăcei. Gaz de iluminat. Mercur. Sublimat corosiv. Fosfor, chibrituri. Plumb. Sodă caustică. Sâmburi de zarzăre, migdale amare. Terebentină.

C) Cu diferite plante: {
 Brândușă. Cucută. Laur. Leandru. Mă-sălarıță. Mătrăgună. Omag.
 Opiacee. {
 Paparoane.
 Opiu.
 Morfină.
 Laudanum.
 T-ră antiholerică.

D) Cu subst. alimentare. {
 Ruta. Tutunul.
 Porumb. Secară. Stridii. Scoici.
 Ciuperci.

CAP. II.

PRIMELE AJUTOARE CE SE DAU PÂNĂ LA VENIREA MEDICULUI.

Bolnavii cari cer mai adese ori îngrijiri până la sosirea medicului sunt cu fracturi, răni, emo-ragii, înecați, spânzurați, otrăviți, etc. Pe lângă acestea mai sunt și alte cazuri ca de exemplu: leșinul, damblaua, etc.

Transportul se face de cele mai multe ori pe mâini, căci accidentele au loc de obicei pe drumuri. Alte ori se face cu căruțe, târgi—niște pânze întinse pe doi drugi laterali, așezați în lung—pe cari la nevoie le putem improviza, din cea mai apropiată ușă de care putem dispune.

Transportul trebuie făcut cu mai mare băgare de seamă încă, când bolnavul și-a rupt vre-un membru; atunci trebuie transportat încet, fără sguduituri, iar membrul fracturat să fie ținut întins, targa să fie ridicată de odată din amândouă capetele iar pasul aceluia care fac transportul să fie regulat. Când fractura este la picior, trebuie să ducem la urcare bolnavul cu picioarele înainte, iar la scoborâș cu capul înainte, pentru ca greutatea corpului să nu se lase pe membrul fracturat.

1. PIERDERI DE SÂNGE (emoragii)

Ele pot fi cauzate de răni sau de rupturi accidentale ale arterelor sau venelor, ori datorite unor boli interne. Sunt oameni predispuși la pierderi de sânge, aceștia se numesc *emofili*.

Când se produce o emoragie, sângele sau curge afară, și atunci avem aface cu o *emoragie externă*, sau rămâne în interiorul corpului și atunci *emoragia* se chiamă *internă*.

Semnele emoragiilor mari sunt: paliditatea feței, țiuțuri de urechi, amețeli, leșinuri, răcirea extremităților, slăbirea bătăilor inimii și moartea, în cazul când nu se intervine la timp.

Când emoragia se produce în creier, ia numele de *damba* sau *apoplexie* și e caracterizată prin pierderea cunoștinței, paralizia membrelor și respirația sforăitoare.

Scurgerile de sânge pe nas se numesc *epistaxis*; vărsăturile de sânge din plămâni se cheamă *emoptisii*; iar acele din stomac *ematemese*. Aceste două din urmă reclamă de urgență chemarea medicului, totuși sunt unele îngrijiri ce trebuiesc date imediat

Îngrijirile ce se dau până la venirea medicului, sunt de două feluri: *generale* care se pot adresa la toate emoragiile și *speciale* care se raportează la anumite cazuri de emoragii.

Îngrijirile generale consistă în așezarea în pat a bolnavului, imobilizarea lui, aplicarea de gheață, sau comprese reci pe regiunea de unde se crede că vine sângele și să-i se dea să miroasă eter sau oțet.

Dacă avem aface cu o emoragie provenită dintr'un organ intern, dăm de preferință bolnavilor, băuturi reci; dacă emoragia e externă și

s'a oprit, dar bolnavul a pierdut mult sânge, și are amețeli, îi dăm băuturi calde și stimulante ca: ciau cu cognac sau rom, cafea, etc.

Ingrijiri locale. — Când avem a face cu o rană care sângerează, apăsăm pe partea din care curge sângele, sau facem o legătură strânsă de asupra rănei.

În unele cazuri suntem nevoiți să apăsăm chiar în rană direct cu degetele, bine spălate și desinfectate, sau cu o bucățică de vată sau cârpă curată (fiartă), muiată într'o substanță astringentă, într'o soluțiune antiseptică, sau chiar în apă, care a fost fiartă.

Ingrijiri speciale. — Dacă sângele curge dintr'o cavitate, din nas de exemplu, există mai multe mijloace de oprire, așa este: compresiunea nasului între degete, aspirația de apă turbintă (50°), dacă aceasta nu reușește, se tamponează nasul, băgându-se pe nări niște dopuri de vată muiate în suc de lămâe, în apă cu oțet, în apă cu puțină piatră acră, sau numai în apă curată, aceste dopuri se leagă cu ață, care rămâne afară, pentru ca să se poată scoate.

Ele se lasă în loc 12—24 ore. După oprirea emoragiei, bolnavul trebuie să se oprească câtva timp de a-și sufla nasul.

În general când emoragia are loc într'o cavitate, cel mai bun mijloc pentru a o opri, este tamponarea cavității cu scaină, vată, sau bucățele de cârpe curate, muiate într'o substanță astringentă sau antiseptică.

2. RĂNI ȘI RĂNIȚI.

Rănilor pot fi produse de boale sau de accidente.

Rănilor datorite accidentelor pot fi răni produse

prin *instrumente tăietoare, înțepătoare*, prin *smulgere* sau *strivire*, prin *arme de foc*, prin *mușcăături*.

Vindecarea unei răni se face prin *cicatrizare*, adică se produce un țesut nou, care o astupă. Țesutul *cicatricial*, are altă culoare ca pielea și lasă *urmă*, e retractil și de multe ori e dispus să se scurteze, așa că aduce deformații și poate chiar să împiedice unele mișcări, după locul unde se află cicatricea.

Pericolele imediate ce prezintă o rană sunt, în număr de două: *emoragia* și *infecția*. În aceste două direcțiuni trebuesc îndreptate primele noastre ajutoare.

Am vorbit despre mijloacele întrebuițate pentru oprirea emoragiei, nu mai revenim. asupra lor ; trebue să adăogăm însă că sunt deplorabile mijloacele întrebuițate de persoanele inculte, pentru oprirea sângelui, — anume de a turna pe rană cenușă, cărbuni pisați, făină, pământ sau chiar băligar uscat.

Aceste măsuri sunt cu totul certate cu igiena și chiar cu bunul simț. Curățenia cenușei este bănuită, iar aplicarea de pământ și băligar este dezastroasă, pentru că expune rănila la infecție, prin microbul *Tetanosului*, (fălcaritei) care se poate afla în pământ și în excrementele uscate ale vitelor și tetanosul (fălcarita) e o boală în genere mortală.

Rănila care dau cea mai mare emoragie sunt acele făcute cu instrumente înțepătoare sau tăietoare; cea mai mică emoragie o dau rănila prin smulgere și strivire.

După ce am oprit emoragia, cel dintâi lucru de care trebue să ne îngrijim, e să păzim plaga de infecție, ținând-o cât se poate de curată și păzind-o de contactul aerului.

Infecția se poate face : prin instrumentul cu care s'a făcut rana, prin hainele bolnavului sau alte obiecte, sau chiar cu mâinile aceluia ce îngrijește rana.

De aceea, când ne aflăm în fața unui rănit, întâi îndepărtăm hainele și tot ce acoperă rana, căutăm să oprim emoragia și pe urmă desinfectăm rana, spălând-o cu substanțe antiseptice. Dacă avem la îndemână *acid fenic* 2 grame la $\frac{0}{10}$; *sublimat corosiv* 0,50 ct. grame — 1 gram la $\frac{0}{10}$.

Dacă aceste substanțe ne lipsesc, atunci spălăm rana cu *apă fiartă și răcită*; sau cu apă de frunze de stejar, cari conțin *tanin*, ale cărui proprietăți sunt antiseptice și astringente. Instrumentele se ard și se spală cu substanțe antiseptice sau cu spirt curat.

Unele plăgi pe lângă pericolele comune tuturor plăgilor, mai prezintă și altele destul de grave, cari țin de situația lor specială: așa sunt *plăgile pătrunzătoare* ale pieptului și pântecelui; cele dintâi pot să atingă plămânul, inima sau un vas important; cele de al doilea, ficatul, intestinele, peritoneul, rinichiul, etc., de aceea adesea ori sunt mortale.

Când avem aface cu o rană produsă de un instrument înțepător, trebuie să observăm dacă acel instrument nu s'a rupt și dacă vârful lui nu e în rană, pentru ca să se raporteze lucrul medicului, sub nici un cuvânt însă, nu trebuie să umblăm și să scociorăm rana, pentru a face această cercetare; asemenea când rana e produsă de glonte, nu trebuie să umblăm în rană să-l căutăm.

Răni veninoase. — Primele ajutoare ce se pot da, în cazuri de mușcături produse de animale veninoase sau turbate, etc., sunt foarte insufi-

ciente. Ele consistă într'o spălare abundentă și antiseptică a rănei, în arderea rănei cu fierul roș, precum și în aplicarea unei legături strânse mai sus de mușcătură, pentru a împedica veninul să se urce în sus prin vase.

Cât despre sugerea acestor răni cu *gura*, aceasta nu se mai recomandă, pentru că acel care sugă, putând să aibă o sgârietură în gură poate fi el infectat ; sau purtând un microb în saliva lui, poate infecta rana. Această operație se poate înlocui prin aplicarea unei ventuze, care să cuprindă toată suprafața rănei. Acel mușcat de câine turbat se expediază imediat la unul din institutele antirabice din București sau Iași.

Înțepăturile produse de insecte, produc o simplă mâncărime, cu roșăță și umflătură în locul înțepat.

Muștele cari vin de pe cadavrele vitelor moarte de *cărbune*, (buba neagră), sunt însă mult mai primejdioase, înțepătura lor poate fi chiar mortală.

Țânțarii, și ei pot prin mușcătura lor să introducă în sângele nostru, germenele malariei (friguri de baltă).

Fenomenele rezultate din mușcăturile insectelor veninoase se combat prin spălarea regiunii mușcate, cu *amoniac*, amestecat cu apă sau *acid fenic* 5⁰/₁₀. De asemenea se poate aplica local o monedă care prin apăsare oprește întinderea umflăturii.

Dacă se produc fenomene generale, sau dacă înțepăturile s'au făcut pe o suprafață prea mare și mâncărimea e nesuferită, se dă celui mușcat să bea câte puțin dintr'un pahar cu apă, în care s'au pus 8—10 picături de *amoniac*, i se administrează băuturi liniștitoare ca : *valeriana*, *bromură* etc., și i se aplică pe piele cataplasme reci de scrobeală.

3. SCRINTELI (luxații). SUCITURI (entorse)

În urma unor violențe, oasele pot pierde raporturile lor normale și da naștere la cea ce se numește *scrânțeleală*; durerea-i mare și partea scrântită mai mult sau mai puțin deformată. Semnele luxației sunt:

1. Durerea la încheetură.
2. Diformația;
3. Mișcare limitată a încheieturei.

Luxațiile cele mai frecvente sunt ale umărului, cotului, pumnului, fălcei de jos, etc.

Se pune ușor la loc o luxație de curând, când e veche lucrul devine mult mai greu și chiar câte odată imposibil.

De aceea bolnavii trebuie să se adreseze medicului, din primele zile ale accidentului; medicul caută să pună extremitățile oaselor la locul lor și să le mențină astfel prin ajutorul unei legături. Până la sosirea medicului, bolnavul trebuie ținut în imobilitate.

Sucitura. — Se produce mai ales când călcăm strâmb, sau facem o mișcare forțată, oasele își conservă raporturile, la început se pun comprese reci, și pe urmă se face masaj; cele mai frecvente sunt la glesnă și pumn.

4. FRÂNTURI DE OASE (fracturi).

Când oasele se rup, avem o fractură.

Fracturile pot fi simple sau complicate cu răni.

Semnele sunt:

1. Trosnitura.
2. Durerea.
3. Deformația.
4. Mișcare neobișnuită — în locul unde e rupt osul. —

Cele mai grave sunt acelea când căpătâiul osu-

lui frânt a străpuns pielea și a ieșit afară și când osul e sfărâmat în mai multe bucăți.

Fracturile craniului, sunt mai grave, mai totdeauna însoțite de comoția creierului și adesea ori mortale.

Fracturile șirci spinărei, prezintă și ele aceeași gravitate, din cauza vecinătății măduvei. Ele sunt întovărășite uneori de paralizii.

Fracturile coastelor, pot produce rupturi ale plămânilor și da naștere la pneumonii și emoragii.

La copii, fracturile sunt rare, fiindcă oasele lor sunt mai elastice și se îndoie cu mai mare ușurință.

Oasele bătrânilor din contră, sunt foarte fragile, fracturile la ei sunt frecvente și trece multă vreme până să se vindece.

Pentru vindecarea fracturelor se întrebuițează diferite aparate, cari au toate de scop să imobilizeze oasele rupte și să menție fragmentele lor în

raporturile naturale, tot timpul necesar consolidării (fierberei la loc).

Până la venirea medicului, în caz de fracturi, luăm următoarele măsuri: punem bolnavul în imobilitate, astfel ca partea fracturată să nu mai poată fi mișcată de loc, pentru că oasele rupte prezintă câte odată vârfuri ascuțite, prin mișcare ele ar putea străpunge cărnurile sau răni vreo arteră principală și ar da naștere la emoragii mari.

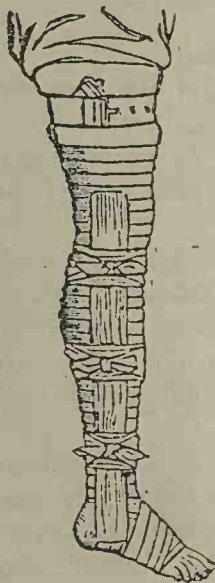

Fig. 1.

Imobilizarea membrului fracturat, se face prin ajutorul unor scândurele lungi aproape cât lungimea membrului și late de două, trei degete și mai mult. Trei scândurele de acestea numite *atele* sunt necesare pentru imobilizarea unui membru. (Fig. 1).

Ele mai întâi se învelesc în flanelă sau vată, pentru ca să fie moi. Pentru fracturele gambei, coapsei și brațului așezăm o atelă pe partea posterioară a membrului fracturat și două pe părțile laterale și le legăm cu bande de pânză de trei degete la mijloc, sus și jos.

La antebraț, care e lat, întrebuițăm numai două scândurele: una pe partea anterioară și cealaltă pe partea posterioară a antebrațului.

Brațul fracturat îl punem într'o eșarpă, atârnată de gât. O regulă generală pentru bolnavii cu fracturi cari trebuiesc desbrăcați e, să li se taie haina care acoperă membrul fracturat, pentru a nu face mișcări periculoase în timpul desbrăcării.

Dacă fracturile sunt complicate de răni, înainte de a face aparatul de imobilizare, se va spăla și pansa rana, opri emoragia, dacă există, după povețele cari au fost deja date.

5. INECARE.

Cel dintâi ajutor e să scoatem înecatul din apă; nu trebuie să ne gândim la transportarea lui de cât după ce l-am readus la viață, pentru că o întârziere de câteva minute a ajutorului ce-i putem da, poate să-i periclitizeze viața. Li dăm ajutorul deci, chiar pe malul apei din care a fost scos.

Două mari indicațiuni avem de realizat:

1. Să facem pe înecat să respire.
2. Să-i încălzim corpul, punându-i sângele în mișcare.

Înainte de a-l face să respire, trebuie să ne asigurăm că gura nu-i plină de nisip și că gâtulejul nu conține mucozități și spumă. Pentru acest scop căutăm să-i curățim gura cu degetul învâlit în vată sau într'o cârpă curată; iar laringele, cu ajutorul unui *tampon*, făcut dintr'un bețișor, la vârful căruia facem un pământuf de vată sau de cârpă; o pană mare ne-ar face încă acest serviciu. Odată asigurați că nu mai e nimic în gură care să împedice respirația, procedăm la respirația artificială.

Prin respirație artificială se înțelege, să imprimăm pieptului mișcări, prin ajutorul cărora într'un mod regulat și ritmic se mărește și micșorează cavitatea toracică și astfel în mod mecanic se introduce și se scoate aer în plămâni.

Respirația artificială se face în două moduri :

1. Se culcă bolnavul pe spate, i se pune sub umere o pernă, sau altceva, pentru a ridica puțin pieptul. Cel care are să practice respirația, se așează în genunchi la capul lui, apucă cu amândouă mâinile pe bolnav, de coate și i le ridică în sus, lipindu-le de urechile bolnavului; apoi le scoboară în jos și le lipește de laturile trupului; iar le ridică, iar le scoboară, și cu modul acesta la ridicarea brațelor cavitatea toracică se mărește și intră aer în plămâni, iar la scoborârea lor cavitatea se micșorează și iese aer din plămâni; așa că din două mișcări s'a realizat un act respirator. Dacă în timpul acestor manopere băgăm de seamă că pe gura bolnavului iese mucozități și spume, procedăm din nou la curățirea gurei și gâtulejului, așa cum am făcut la început.

2. Bolnavul e culcat pe spate, un individ se așează la dreapta lui și cu mâna aplicată pe piept apasă scurt, iar altul se așează la stânga bolna-

vului, cu o mână aplicată pe latura stângă cu cealaltă pe latura dreaptă a bolnavului, ceva mai jos de subțioară, apăsând de odată cu amândouă mâinile, în timpul când celalt a ridicat mâna de pe piept. Așa în cât în momentul când unul apasă, celalt a ridicat mâna. În timpul când se practică unul din aceste procedee, e bine ca cineva să apuce limba bolnavului, cu o bastistă și să-i imprime tracțiuni regulate și ritmice în timpul inspirațiunei.

În același timp e bine ca cineva să facă bolnavului fricțiuni pe tot corpul, cu ajutorul unei flanelle sau perii ca să-i puie sângele în mișcare.

Respirația artificială trebuie continuată cu aceeași perseverență o oră și chiar două. Numai după ce înecatul a dat semne de viață, ne putem gândi să-l transportăm într'o casă mai apropiată, unde să-i dăm ceaiu, cafea, vin cald și alte băuturi stimulante.

O ultimă încercare ar fi insuflația de aer în plămâni direct, aplicând gura pe gura înecatului; acest ajutor însă, puțini s'ar grăbi să-l dea. Se suflă tare în gura înecatului, plămânul se umple de aer, când se încetează de a mai sufla, plămânul se golește. Această operație se repetă de mai multe ori negreșit, dar nu trebuie încercată de cât atunci când cele anterioare nu au reușit, căci riscăm să înfundăm mai tare în trachea bolnavului, mucozitățile cari îl împedică de a respira.

S'au văzut înecați revenind la viață, chiar după câteva ore.

6. SPÂNZURARE și SUGRUMARE.

Există o deosebire între *spânzurare* și *sugrumare sau strangulare*.

În *spânzurare*, individul își leagă un laț de

gât și caută să-și atârne corpul de un copac, grindă, de un cuiu, pentru ca lațul să se strângă cât mai tare, tras fiind de greutatea corpului.

În *sugrumare*, moartea se produce cu ajutorul unui laț pus în jurul gâtului și strâns, fie de individ singur sau de altul, prin tracțiune asupra ambelor capete; sau sugrumarea se mai poate produce printr'o presiune violentă făcută asupra gâtului.

Mecanismul morții e același în ambele cazuri: oprirea respirației și moartea prin *asfixie*.

Ajutoarele de dat asemenea sunt aproape aceleași în ambele cazuri: să tăiem ștreangul este întâiul ajutor, pe urmă desfacem hainele și culcăm strangulatul orizontal. Dacă încercarea de spânzurare sau strangulare nu a avut prea mare succes, nici ajutorul de dat nu e complicat: se fricționează tot corpul pentru a pune sângele în mișcare; dacă strangulatul e în nesimțire se stropește pe față cu apă rece și-i se face respirația artificială, cum se face la înecați. Dacă fața-i e congestionată, ochii injectați i se aplică gheață la cap și muștare la picioare.

7. SUFOCARE.

Sufocarea se produce când cineva printr'un accident sau într'adins este înăbușit, fie de ceva ce a căzut peste el, fie de lucruri cu care intenționat a fost acoperit.

Ajutoarele sunt aceleași cari se dau la înecați și sugrumați; trebuie însă ca individul să fie cercetat de aproape și cu deamănuntul, pentru a se descoperi leziunile corporale, răni sau fracturi, în cari cazuri trebuie să procedăm după cum știm deja.

8. ASFIXIE.

Omul e amenințat de asfixie ori de câte ori respirația e împedicată, ori de câte ori oxigenul trebuincios respirației lui nu poate pătrunde în plămâni; fie dintr'o cauză oare care, ca la strangulare, spânzurare, înecare, sufocare, fie că aerul ce-l inspiră în mod liber, nu-i de calitate bună, n'are oxigen destul, sau e încărcat cu gaze otrăvitoare.

Cele dintâi sunt cauze mecanice ale asfixiei și le-am studiat deja mai pe toate; iar cele de al doilea sunt cauze chimice și de ele ne vom ocupa acum.

Când gazurile sunt otrăvitoare, în același timp cu asfixia se pot produce și otrăviri.

Una dintre cauzele cele mai obișnuite de asfixie prin alterarea aerului, este degajarea de oxid de cărbune, atunci când astupăm sobele înainte ca jăratecul să se fi consumat, când ne servim de sobe ambulante defectuoase cari exalează CO. prin pereții lor, sau încă, dacă ardem intenționat cărbunii într'o cameră închisă.

Simptomele cari ne vor face să bănuim o otrăvire prin oxid de cărbune, sunt : greața, vărsăturile, durerea de cap și somnolența.

Atunci, fără întârziere, vom deschide ferestrele și ușile pentru a stabili un curent, sau vom transporta bolnavul în aer liber, îi vom desfăcea hainele și toate legăturile ce l'ar putea strânge la abdomen sau la gât și ar împedica respirația să se facă în mod liber; îl vom stropi cu apă rece, îl vom plesni peste obraz cu un șervet muiat în apă rece, îi vom fricționa corpul cu o flanelă muiată în spirt și în ultima instanță vom practica respirația artificială, și când va da semne de viață i se vor da băuturi stimulante : ceaiu, cafea.

Putem chiar să-i administrăm cafea în clisme.

În general vom proceda astfel în toate cazurile de asfixii, fie ele produse de gazul de iluminat, oxidul de cărbune sau de alte cauze chiar.

9. INGHEȚARE ȘI DEGERATURI.

Cu cât țările se civilizează cu atât prilejul de a da ajutor înghețaților devine mai rar pentru că transportul cu căruța sau pe jos, pe distanțe mari, în timpul de iarnă, este înlocuit cu transportul cu trenul; iar pe de altă parte, cantoanele instalate din distanță în distanță de a lungul căilor de comunicație, sunt atâtea case de ajutor și de adăpost.

Primul simptom la înghețați este somnolența care, ca și în asfixia cu CO, îl pune în imposibilitate de a lupta ca să-și scape viața. Cel dintâiu ajutor ce-i putem da înghețatului e să-l transportăm în locuința cea mai apropiată, unde *nu-l vom instala de odată într'o cameră caldă*, ci într'una rece, pe care o vom încălzi treptat.

Îi vom practica pe corp o fricțiune cu zăpadă sau cu o flanelă muiată în apă rece, a cărei temperatură o ridicăm gradat, putem să-l fricționăm apoi și cu spirt. Cu precauțiune îi dăm să respire *oțet tare* și chiar *amoniac* și dacă poate înghiți, îi dăm să bea ceaiu sau cafea cu rom, cognac și chiar rachiu.

Când înghețarea e localizată, se cheamă *degerătură* și se produce mai ales în părțile mai depărtate de inimă, în cari circulația se face mai greu; ca: degetele dela mâini și picioare, nas, urechi. În aceste cazuri e mai bine să luăm măsuri preventive: iarna când trebuie să facem un

drum lung, să ne expunem mult frigului, să ungem picioarele și chiar urechile și nasul cu un corp gras, cu *vaselină* de exemplu; să interpunem hârtie între picior și ciorap și să avem ghetete largi. Iar când degerăturile s'au produs le fricționăm cu zăpadă și dacă sunt cronice, le tratăm cu băi astringente de picioare (foi de stejar, tanin) cu tinctură de iod, ungându-le de 2—3 ori pe săptămână și masaj.

10. INSOLAȚIE.

Expunerea corpului la soare pe timpul căldurilor prea mari poate da naștere la diferite accidente.

Când efectele produse nu sunt tocmai mari, se zice că: *ni-a bătut soarele la cap*, și în acest caz se produce roșeața pielii, care arde așa de tare, că une ori e chiar dureroasă.

Alte ori apar și fenomene generale: dureri de cap violente, febră, amețeli, greață, leșin. După câteva zile, durerea dispare și nu mai rămâne decât o culoare mai mult sau mai puțin închisă a pielii, care întârzie să-și ia aspectul ei normal, după ce pielea se juoiaie puțin.

Lumina electrică, poate și ea să dea accidente analoage.

Ca să ne preservăm contra insolației, trebuie să avem capul ușor acoperit în timpul căldurilor mari. Ca ajutor, tot ce putem da bolnavului se rezumă în comprese de apă rece pe cap, după ce i-am descheiat hainele și i am dat să respire puțin eter, oțet tare. Copiii și soldații, în timpul marșurilor, sunt expuși acestor accidente.

Insolația propriu zisă. Dă loc la accidente mult mai grave.

Ea se produce prin încălzirea generală a întregului corp, bolnavul pierde cunoștința și stă leșinat, adesea ori moare, dacă revine la viață poate rămâne bolnav vreme îndelungată.

În aceste cazuri grave, se va transporta bolnavul la umbră și se vor face fricțiuni pe tot corpul cu o flanelă înbibată cu alcool camforat, sau spirt ordinar, se vor pune pe cap comprese cu apă rece, i se va da să respire oțet tare, amoniac, cu precauțiune și îndată ce va putea înghiți i se va da poțiuni stimulante : ceaiu, cafea, etc.

11. ARSURI

Sunt mai multe grade de arsuri, după cum dezorganizarea e mai mult sau mai puțin profundă. Arsurile de gradul întâiu, constau într'o simplă roșeață a pielii, cele de gradul al doilea ating pielea mai profund și se formează bășici, iar cele de gradul al treilea, distrug țesăturile profunde.

Dacă partea arsă, e acoperită de haine, trebuie să le tăiem cu foarfecile și să le ridicăm încet și ușor ca să nu rupem și să jupuim pielea.

Când arsura e puțin adâncă e de ajuns să o ungem cu o *gumă arabică în soluție*, de mai multe ori pe zi, se prinde un fel de peliță și durerea se ușurează mult ; se mai poate aplica o pătură de untdelemn sau de *liniment oleo-calcar* care se eliberează la farmacie și fără prescripția medicului ; iar pe deasupra se pune un strat de vată, menținută cu o fașă, pentru a împedica contactul aerului ; și acest pansament se ridică numai după câte va zile, când cicatrizarea s'a făcut. În cazurile grave trebuie să pansăm arsurile ca rănilor obișnuite punem orice corp gras avem la îndemână, până vine medicul : unt, untdelemn, smântână, etc.

Când arsurile sunt foarte întinse, durerile sunt

oribile și se însoțesc de febră, delir, convulsiuni; setea e mare, urina se suprimă și bolnavul poate chiar să moară, prin suprimarea mai mult sau mai puțin întinsă a funcțiunii pielei. În aceste cazuri trebuie să recurgem la ajutorul medical.

Pentru adulți, arsurile mai comune sunt acelea cu gaz sau cu diferite acide, iar pentru copii, arsurile cu apă fiartă, chiar de multe ori se întâmplă să se opărească cu apă clocotită, destinată pentru scaldarea lor.

12. CORPI STREINI

Prin corpi streini înțelegem aceia care pătrund accidental, fie în cărnurile noastre, fie în diferitele cavități naturale, ca : nas, urechi, laringe, rect, etc.

În cărnurile noastre poate intra un vârf de ac, o așchie de lemn, etc., pe acestia ne vom încerca să-i scoatem și pe urmă vom spăla curat regiunea unde au fost introduși. Iar pe aceia din cavitățile naturale vom căuta să-i scoatem, întrebuițând mijloace speciale pentru fiecare regiune.

Corpii streini din ochi. — În ochi pot intra diferite pulberi, cenușă, cărbuni: var, bucățele de metal, piatră, gene, musculițe, insecte diferite. Nu trebuie să frecăm ochiul, pentru că se sgârie cu asperitățile pulberii. Cea dintâi măsură este, să-l spălăm, și aceasta o facem aplicând ochiul deasupra unui pahar *plin ochiu* cu apă, clipind mereu așa că apa să intre în ochiu și corpul strein să iasă. Dacă a căzut var în ochi, spălăm ochiul cu puțină apă zaharată, care neutralizează efectul caustic al varului.

Sub nici un cuvânt nu vom introduce în ochi, ace de cap sau alte instrumente, pentru a căuta

corpul străin, vom lăsa aceste manopere delicate pe seama medicului.

Dacă corpul strein e sub pleoapa superioară și dacă suntem meșteri să întoarcem pleoapa, atunci aducem un serviciu bolnavului, căci astfel putem da de corpul strein și cu colțul unei batiste curate îl putem lua.

Corpi streini în nas. — De obicei copiii jucându-se, își introduc în nări : sâmburi, boabe de mazăre, mărgelile, și mai pot pătrunde de la sine, insecte sau fragmente alimentare prin fosele nasale posterioare. Tot ce putem încerca, e să-i facem să tragă pe nas apă caldă ; altfel recurgem la ajutorul medicului.

Corpi streini în ureche. — Tot sâmburi, mărgelile, mazăre uscată sunt corpii ce intră accidental în ureche ; pe lângă astea, insecte, ca urechelnite, și vata ce se pune în urechi poate să se înfunde. Imediat acești corpi străini produc văjiieli, dureri și chiar inflamații. Insectele din ureche iesă de obicei cu injecție de untdelemn, la care se poate adăoga câteva picături de terebentină ; corpi rotunzi ca mazărea sau mărgelile se scot ușor cu pensa și cu injecții de apă caldă. Nu trebuie să-i înfundăm prin manopere rele.

Corpi streini în tubul digestiv. — Corpii străini înghițiți, se pot opri în laringe, esofag, stomac, intestine.

Când s'au oprit în laringe produc tusă și dacă persistă acolo, pot produce asfixie, mai ales fragmentele de alimente.

Cel mai bun lucru e, să introducem degetul cât se poate de adânc, pe gâtul bolnavului și să-l facem să verse.

Dacă corpul strein este în esofag și nu iesă astfel, atunci medicul prin ajutorul unei *sonde*, îl

poate împinge în jos ori atrage în sus, și în cazul cel mai grav se face operație pentru a-l scoate.

La copii, adesea ori se introduc în căile respiratorii monede, fasole, nasturi, etc. În acest caz trebuie să ținem copilul cu capul în jos și cu picioarele în sus, câteva minute; dacă nu reușim astfel să scoatem corpul strein, le provocăm vărșături; iar în caz de nereușită recurgem la medic.

Vapori iritanți, vapori de apă fierbinte, pătrunzând în căile respiratoare, pot provoca accidente mortale.

În stomac și intestine. — Aci corpii streini pot fi scoși cu materiile fecale: îi dăm bolnavului să mănânce piurele, mămăligă, untdelemn; corpul strein fiind cuprins în aceste mase omogene, e împedicat de a răni pereții stomacului și e expulzat mai cu înlesnire.

Eliminarea corpului strein din tubul digestiv, întârziind câte odată mai multe zile, trebuie să urmărim zilnic scaunele bolnavului, pentru a ne convinge de expulzarea lui.

13. LEȘINUL (SINCOPA).

Leșinul sau *sincopa* însemnă pierderea cunoștinței în mod grabnic. Adesea ori e precedat de amețală, de slăbiciune; în timpul sincopei, mișcările cordului și respirația par că s'au oprit, paloarea feței e mare, extremitățile reci și bolnavul cade în nemișcare. Sincopa e uneori mortală; dar poate să ție destul de mult, fără să producă moartea. Cauzele mai frecventate ale sincopei sunt: boalele de inimă, stomac, ficat, boalele nervoase, anemia, frica, durerea, starea într'un aer viciat, în mulțime mare, etc.

Primul ajutor ce-i putem da unui leșinat, e să ne ferim de a-i ridica capul în sus, din potrivă,

il așezăm *cu capul mai jos* de cât restul corpului, îl lovim pe obraz cu un prosop muiat în apă rece, îi desfacem hainele, ca să nu-i împedice respirația; deschidem ușile, ferestrele ca să-i dăm aer. I se face fricțiuni energice pe tâmpile, membre, în regiunea inimii, cu apă cu oțet sau numai cu apă rece; i se dă să miroase oțet, eter și dacă vedem că leșinul se prelungește, îi atingem stomacul cu o cârpă muiată în apă fierbinte și o ridicăm imediat, repetând această operație de 2—3 ori.

Dacă nici aceste mijloace nu reușesc, îi practicăm respirația artificială.

14. DAMBLA (APOPLEXIE).

Această boală este adesea ori precedată de câte va semne premergătoare: amețeli, zăpăceli, țiuturi tari în urechi, greutate în vorbă, pierderea memoriei, mersul nesigur, slăbiciune în jumătate de corp, etc. Apoi se produce în mod brusc: pierderea cunoștinței, respirația devine șgomotoasă și sfârșitoare, inima bate cu putere, bolnavul cade în nesimțire.

Dacă bolnavul își revine, observăm că a rămas une ori paralizat de $1/2$ a corpului; une ori vorba lui e greoaie, simțurile și facultățile intelectuale sunt mai mult sau mai puțin tocite.

Cauzele damblalei, în cele mai multe cazuri, sunt emoragiile în creier. Ele se observă mai cu seamă la bătrâni și la alcoolici. Un bolnav care a avut un atac de apoplexie, de care s'a vindecat, rămâne expus la cea dintâi ocazie să aibă un altul. Pentru a le preveni, el trebuie să urmeze regimul următor: să nu mănânce mult, să nu bea alcoolice nici să nu'și obosească creierul cu munca

intelectuală exagerată, să facă exerciții moderate, să ducă o viață regulată.

În timpul atacului, îi putem da ajutorul următor: îl culcăm *cu capul puțin ridicat*, îi deschidem hainele și-i procurăm aer; îi punem comprese de apă rece sau de gheață pe cap, muștare mari pe pulpe; îi facem o clismă cu 40 grame *sare amară*.

Dacă ajutorul medicului întârzie mai mult de 12 ore, îi putem aplica 6 ventuze cu sânge la ceafă, sau tot atâtea lipitori.

Fricțiunile uscate sau cu substanțe alcoolice sunt recomandabile pe regiunile paralizate, pentru a întreține căldura locală și a ușura circulația sângelui în acele regiuni.

15. ACCESUL DE ISTERIE

În fața accesului de isterie suntem aproape dezarmați.—De altfel aceasta n'are un mare inconvenient pentru că el nu prezintă nici-o gravitate.

Cel mai bun lucru este să izolăm bolnavul, să facem liniște în jurul lui și mai cu seamă să nu ne arătăm îngrijați față de dânsul, pentru că deși e în atac, aude și se impresionează.

Să evităm de a-i da să bea orice băutură excitantă.

Somnambulismul. Catalepsia, stare de somn prelungit, se întâlnesc la persoane isterice, prin urmare le aplicăm aceeași abstenență până la sosirea medicului ca și atacurilor de isterie.

16. EPILEPSIA (Boala copiilor)

Bolnavul care are să aibă un atac de epilepsie scoate un țipăt și apoi cade ca un buștean, în nesimțire; fața se învinețește, membrele încep să se contracte, face spume la gură și de multe ori

își mușcă limba până la sânge. Aceste două din urmă semne, precum și îndoirea degetului mare în palmă, sunt semne ce o disting de leșin și alte stări asemănătoare.

Durata accesului ține câteva minute, după cari, bolnavul își revine în simțiri, fără să știe nimic de cele întâmplate cu el.

Mai este o formă de epilepsie, numită *amețeală epileptică* sau *epilepsie larvată*: bolnavul are absențe dar nu cade în atac; se oprește un minut, în mijlocul unei fraze, a unei ocupații, apoi își reia cunoștința, ne-dându-și seama de ce a făcut, ca și cum acel moment de absență, nu l'ar fi trăit.

Cauzele ei obicinuite sunt: moștenirea nervoasă sau mai cu seamă moștenirea alcoolică.

Toate tratamentele prescrise până astăzi, ameliorează boala, dar nici unul nu o vindecă.

Ajutorul ce-l putem da unui epileptic, în timpul accesului, e să-l ferim să nu se lovească, să luăm precauțiuni să nu cadă peste foc, și să-l împedicăm pe cât posibil, să nu-și muște limba; nici odată însă, *să nu încercați să-i dați să bea apă, sau altceva, pentru că se poate îneca.*

17. OTRĂVIRI ÎN GENERE ȘI PARTICULAR (acute și cronice)

Prin otrăviri se înțelege introducerea în organismul nostru a unei substanțe, care prin acțiunea ei este dăunătoare sănătății și ne pune viața în pericol.

Otrăvirile pot fi *acute* și atunci prezintă fenomene violente, sau pot fi *cronice* și atunci se produc încetul cu încetul. Unele otrăviri sunt *arzătoare* și aceste pot fi de trei feluri: 1) acide,

cu acid acetic, fenic, azotic, sulfuric, etc., 2) alcaline, cu potasă, sodă și 3) minerale, cu arsenic, fosfor.

Alte otrăviri sunt *amorțitoare* sau *stupefiante*, ca: morfina, laurul mătrăguna; iar altele *excitante*, cum de ex., stricnina.

Ajutoarele ce suntem chemați a da în cazurile de otrăviri, pot fi generale, cari se dau în toate cazurile, și speciale cari se raportă la fie care caz în particular.

Măsurile urgente și generale cari se iau în fie care caz de otrăvire, ori care ar fi substanța ingerată, sunt: facem să verse bolnavul introducându-i degetul pe gât, gâdilându-l în gât, cu o pană sau dându-i să bea puțină apă caldă; medicul îi poate administra un vomitif.

I se va da bolnavului să înghiță o mare cantitate de apă, pentru a dilua otrava.

Tot ce am spus, se referă la otrăvirile acute. Dar sunt și otrăviri cronice, adică, cari se fac cu încetul, și sunt vechi, cauzate, fie de substanțe minerale ca: plumbul, arsenicul, fosforul și cari sunt cele mai adesea ori de origină profesională; fie prin substanțe organice, ca în cazurile de alcoolism, pelagră, ergotism și cari sunt de origină alimentară.

Cele dintâi se tratează prin suprimarea cauzei, și băi sulfuroase. Cele de al doilea, iar suprimând cauza, care este: consumația porumbului, a searei stricate și a alcoolului.

Cât despre simptomele acestor otrăviri, am vorbit de ele în cursul de igienă, la capitolul boalelor de origină alimentară vegetală.

Trebue să mai adăogăm că unele otrăviri cronice sunt datorite întrebuițării rău înțelese sau abusive a unor medicamente: așa sunt otrăvirile

cronice cu mercur, arsenic, iod, morfină, cocaină, etc. Otrăvirea cu tutun, încă poate fi numărată printre otrăvirile cronice cauzate de abuz.

Toate aceste otrăviri nu se pot vindeca de cât prin suprimarea absolută și complectă a cauzei care le-a produs.

A. Otrăviri cu acide.

Măsurile generale: administrăm un alcalin, apă de var; 15—20 gr. de magnezie calcinată în apă (lapte de magnezie), cretă pisată în apă, apă cu săpun, lapte, albuș de ou în apă.

Acid acetic. — Esență de oțet diluat în apă; face oțetul obișnuit, foarte tare, care se vindea în toate băcăniile până mai deunăzi, dar a cărui vânzare este interzisă astăzi. E o otravă violentă. Pur, 10 grame omoară un om.

Simptome: poate distruge mucoasa esofagului și a stomacului și să producă chiar perforația lor. Miros de oțet în gură, dureri teribile în abdomen, vărsături, une ori convulsii, leșin, și chiar moartea.

Tratament: se va evacua stomacul, prin provocarea vărsăturilor, *magnezie* ori cât de multă; apă cu săpun (20 gr. la 1 litru apă), lapte, untdelemn câte o lingură la oră.

Acid azotic — apă tare.

Simptome: apar imediat, durere grozavă, ca un fer roș în gât, faringe, până în stomac. Vărsături violente de alimente amestecate cu sânge negru și cu bucăți de membrane colorate în galben, cu un miros caracteristic. Mucoasa gurei e albicioasă, galbenă sau chiar neagră. Greutate în vorbă, imposibilitate ca bolnavul să înghiță. Durere teribilă în abdomen, respirație grea, puls mic, frecvent, neregulat, suprafața corpului rece.

Tratament: imediat mare cantitate de apă cu săpun, bicarbonat de sodă și chiar leșie ordinară, ori cât de multă, diluată bine în apă; magnezie, apă de var, lapte, untdelemn, albuș de ou bătut în apă, apă cu gumi, ciau de semințe de in.

Acid fenic — carbolic 15—30 grame, mortal.

Simptome: aceleași simptome ca la otrăvirile cu celelalte acide.

Urina neagră sau suprimată; insensibilitatea, abolirea mișcărilor reflexe, respirația accelerată și slabă, moarte

Tratament: spălături ale stomacului, cu apă de var, facem bolnavul să verse și apoi i se dă o nouă cantitate, iar îl facem să verse și așa mai departe.

Sulfat de magnezie, sare amară 30 grame în $\frac{3}{4}$ de litru de apă caldă.

Vomitiv: muștar alb o lingură. Spălături ale stomacului cu sulfat de magnezie, până nu se mai simte mirosul acidului și lăsarea soluției în stomac pentru a fi absorbită. Albuș de ou bătut în apă, în mare cantitate: 30 grame de unt de ricină sau $\frac{1}{2}$ pahar de unt-delemn.

Stimulante: rachiu cald cu apă; aplicațiuni calde la picioare și mâini, fricțiuni.

B. Otrăviri cu diferite substanțe.

(organice și minerale)

Alcool—beția.—*Simptome*: confuzie în idei amețală, greutate de a se ține pe picioare, sau a merge, mers clătinat, nesigur, expresia figurei vagă, fața roșie, une ori palidă, conjunctivele injectate, buzele livide, mirosul respirației alcoolic, pielea acoperită de sudoare, pupilele dilatate și fixe, une ori contractate; spasme, moartea. Simptomele se

pot amenda și moartea poate veni mai târziu, repede în câteva ore, sau în aceeași zi chiar.

Tratament: vomitive, semințe de muștar alb o lingură în apă. Dacă bolnavul e insensibil, trebuie stimulat în tot chipul, lovit cu un șervet ud. I se dă cafea tare și caldă $\frac{1}{2}$ litru, pe cale bucală; dușuri reci și calde alternativ; i se dă să miroasă amoniac. Spălarea stomacului.

Alcoolismul cronic sau *beția* este și ea o otrăvire a întregului organism, mai gravă ca celelalte, având un resunet asupra urmașilor alcoolicului, predispu-nându-i la tuberculosă, epilepsie, nebunie, idioție, etc., preparând criminalii și degenerații, devenind astfel și un rău social. Nu insistăm asupra descripțiunei boalei și a măsurilor profilactice, fiind pe larg tratată la capitolul «alimente».

Arsenic. — Otrăvirile cu arsenic sunt acelea cari se produc cu arsenicul și cu compușii lui. Cea mai comună e otrăvirea cu *acid arsenios* sau *șoricioaică*, care se întrebuințează pentru stârpirea șoarecilor.

Otrăvirea poate fi acută, atunci când s'a luat o doză mai mare de arsenic de odată; și cronică, când otrăvirea s'a făcut încetul cu încetul prin acumularea în organism, luat fiind zilnic în doze mici.

Simptomele în otrăvirile acute: apar în interval de $\frac{1}{4}$ sau 1 oră. Slăbiciune, arsuri la stomac, greață, vărsături de materii brune, amestecate cu mucozități și sânge. Materiile vărsate pot fi verzi ca bila, negre ca funinginea, sau albastre ca indigo (scrobeală albastră).

Vărsături penibile, crampe în picioare, senzație de uscăciune în gât, sete mare. Pielea rece vâscoasă. Leșin, moarte. Se mai pot ivi, salivație, retenție de urină și o erupțiune pe piele.

Tratament: vomitiv, spălarea stomacului, cum

am mai spus, semințe de muștar alb o lingură, după aceea o mare cantitate de apă caldă sau sărată pentru ca să se spele stomacul. E important ca otrava să fie toată scoasă.

Magnezie din belșug, oleiu de nucă, și apă de var în doze mari și repetate adesea ori. Stimulante: ciai, cafea, alcool, dacă există toropeală. Băuturi mucilaginoase: albușuri de ou (6 bătute la 1 litru apă), ciai de orz și de semințe de in.

Căldură la picioare și pe corp, cuverturi și gărâfi calde, fricțiuni, 15—20 grame de magnezie. Dacă simptomele acute scad: cataplasme de făină de in pe abdomen. Lapte, cafea neagră, apă de var 100 grame în 24 de ore.

Simptomele în otrăvirile cronice: pleoape umflate, durerea și roșăța ochilor, sete și uscăciunea gurei. Pierderea poftei de mâncare, senzație de greutate în stomac. Pielea uscată, aspectul mat, adesea ori acoperită de pelițe, jupuituri. Dureri vii în membre și articulații, dispariția somnului, visuri rele, vocea aspră, greață, vărsături, diaree; materiile vărsate, vâscoase și cu sânge. Tusă însoțită de vărsături de sânge, slăbire și slăbiciune generală.

Această otrăvire cronică, survine ori în urma unui tratament cu arsenic, care n'a fost supraviețuit; ori când cineva a locuit într'o cameră cu tapete vopsite în culori cu arsenic, ori a purtat haine vopsite cu arsenic.

Tratament: suprimarea cauzei, schimbarea aerului și a locuinței, tonice.

Benzina. — *Simptome*: Vaporii lucrează ca un narcotic — somnifer — și produce unele simptome nervoase.

Țiuțuri, vâjiituri în cap, tremurături spasma-

tice, contracțiuni musculare, convulsii, greutate în respirație.

Luată pe dinăuntru, benzina produce dilatarea pupilei, contractarea mușchilor masticatori, neregularitatea respirației, răceala extremităților, paralizii, distensiunea abdomenului, moartea.

Tratament : spălarea stomacului, vomitive, muștar. Când s'au absorbit vapori, aceste măsuri nu folosesc.

Stimulante : alcool, amoniac, 40 picături în apă, eter clorhidric, aceeaș doză, repetate mai des; dacă nu poate înghiți li punem amoniac pe batistă și-i dăm să miroasă și inspire. Respirație artificială.

Cocleală, este un acetat de cupru ce se formează pe pereții vaselor de aramă în care ținem substanțe acre ce conțin acid acetic : castraveți, varză, pește marinat.

Pentru a preveni acest accident, vasele trebuiesc spoite pe dinăuntru.

Simptome : gust de cocleală în gură, un gust metalic, constricția faringelui, colici abdominale, greață, vărsături, diaree, suprimarea parțială a urinei, respirație precipitată și grea, slăbiciune mare, sete, sudori reci, răceala extremităților, amețeli, leșin și poate chiar moartea, după gravitatea otrăvirii.

Tratament : lapte, albuș de ou mult, spălături stomacale, vomitive, o linguriță de muștar boabe, apă caldă multă, ciai de orz, cataplasme de făină de in pe pânțele.

Gândăceii verzi (Cantaride). — Aceste otrăviri sunt mai adeseori cronice și intenționate.

Intoxicație acută — *Simptome* : senzație de căldură în gât și stomac, greutate la înghițit. Vărsături de mucozități amestecate cu sânge și conți-

nând părțile de pulbere de cantaride. Diaree cu materii sanguinolente, salivatie și inflamația glandelor salivare. Necesitate de a urina des, urina e roșie pentru că conține puțin sânge.

Tratament: spălături stomacale dând bolnavului să bea apă caldă și provocându-i mereu vărsături, dacă prindem imediat de veste și dacă gâtul bolnavului suferă să o facem.— Dacă nu, vomitive: boabe de muștar. Băuturi emoliente: ciaiă de orz, apă gumoasă, albuș de ou în apă, ciaiă de semințe de in, *dar nici de fel untdelemn sub nici o formă*.

Băi calde, cataplasme de făină de in pe pân-tece, când simptomele acute s'au mai liniștit.

Gaz de iluminat. — Gazul de iluminat, produs de distilarea diferiților cărbuni de pământ, are ca elemente principale: hidrogenul, oxidul de cărbune și acidul carbonic. — Otrăvirile cu el se produc când gazul răsufă undeva, sau când s'a lăsat vreun bec deschis, ori se infiltrează în pământ, ca în subsoluri, pimnițe; 5⁰/₀ e suficient să omoare un om.

Simptome: dureri de cap, amețeli, pierderea forței musculare, inconștiență, pupile insensibile la lumină, dilatate, respirație penibilă, spasme, leșin, asfixie și moarte. Miroas de gaz în casă unde e bolnavul și în aerul ce iese din gura lui.

Tratament: aer curat, se deschid ușile și ferestrele. Respirația artificială.— I se dă să miroase amoniac.— Fricțiuni pe corp, călduri la extremități.— Foi de muștar sau cataplasme de făină de muștar la picioare și pulpe. Stimulante: în cantitate moderată pe gură sau prin rect.— Clisme cu ½ litru de cafea tare.

Mercur. — Otrăvirile cu mercur mai frecvente sunt acele în urma unui tratament îndelungat fără

supraveghere medicală și prin administrarea nesocotită de către babe. Dintre preparatele ce dau naștere mai des la otrăviri sunt: alifia *vânăță* (unguent-cinereu) care e pe mâna tuturor, fiindcă se stărpește cu ea și păduchii de cap și de lemn; *calomelul* (clorura mercurioasă) și *sublimatul corosiv* (bi-clorur de mercur). Cum sublimatul corosiv se întrebuințează azi mult ca desinfectant și chiar prescris de medici, se află la îndemâna oricui, otrăvirile intenționate cu mercur, se fac mai frecvent cu această sare a lui.

Simptomele, sunt aceleași ale tuturor preparatelor mercuriale, mai ușoare în otrăvirile cronice și mai grave în cele acute, produse mai adesea cu sublimat. Otrăvirile cronice sunt mai mult profesionale; oxid roș de mercur — lucrătorii de oglinzi.

Simptomele: buzele și gura albicioase și umflate, gust metalic în gură, senzație de constricție din gât până în stomac, durere vie în regiunea stomacului, greață cu vărsături de materii amestecate cu sânge, diaree abondentă, scaune mucoase cu sânge. Fața inflamată, la început roșie, pe urmă palidă. Supresiunea urinei, spasme și moartea.

Tratament: în otrăvirile cronice: suprimarea medicamentului. În otrăvirile acute: spălarea stomacului, vomitive, apă albuminoasă în cantitate mare, ciai de orz, făină cu apă. Stimulante: ciai cafea tare — dacă bolnavul e abătut —.

Fosfor, chibrituri. — Otrăvirile cu fosfor sunt acute și cronice. Cele acute sunt de obicei intenționate, iar cele cronice privesc mai mult pe lucrătorii din fabricile de chibrituri, care se otrăvesc zilnic și încet, încet.

Simptome: în otrăvirile cronice se produce necroza maxilarului inferior, cu deosebire.

În otrăvirile acute simptomele sunt: durere de

stomac, vărsături cari nu țin mult—materile vărsate sunt lucitoare în întuneric. — Miros de fosfor în gură, dureri în regiunea ficatului. Turburări generale cu slăbirea acțiunii cordului.

Tendințe la emoragii: scurgeri de sânge pe nas, vărsături de sânge, chiar emoragii sub piele, ruperea capilarelor. La femei menstruația poate apare mai de vreme. Pierderea inteligenței și a cunoștinței, în unele cazuri delir violent. Spasmele nu sunt rare. Urina scăzută, conține albumină. Moartea survine repede și pe neașteptate. Dacă bolnavul se vindecă, convalescența e lungă.

Tratament: Vomitive *Piatră vânată* 0.20 ct. grame dizolvat în apă, la fie care 5 minute o asemenea doză până se provoacă vărsăturile.

Esență de terebentină în doze de 2 grame (un gram are 20 de picături) la fie care 1/2 de oră. Purgative: *sulfat de magnezie* (sare amară) 15—20 grame la 100 apă.

Plumb. — Acest metal și mai ales compușii lui ne dau foarte frecvente intoxicații acute și cronice. Otrăvirile se produc cu *apă de plumb* (acetat de plumb).

O otrăvire cronică se poate produce cu *cerusa* prin întrebuințarea prelungită. Un articol de toaletă care a ajuns în cochetăria femeii așa de necesar ca pâinea: *pușura*, în a cărei compoziție cerusa intră câte odată, poate produce intoxicații.

Apa de băut, conservele, bomboanele etc. încă ne pot otrăvi, când conductele în care se aduce apa sunt de plumb și nu se observă măsurile ce trebuiesc luate; când conservele se țin în cutii sudate cu plumb; când bomboanele se învălesc cu hârtii plumbuite, sau când ne servim de tacâmuri făcute din plumb.

Tot în *mod cronic* se otrăvesc lucrătorii ce stau

în contact continuu cu pulberea fină de plumb ca: tipografi, zugravi, lucrători din unele fabrici.

Simptomele otrăvirii acute: uscăciunea gurei și a gâtului, gust metalic, sete intensă, colici localizate la capul pieptului și ușurate prin presiune, muschii abdominali contractați. Constipație constantă. Crampe în membre, sudori reci, spasme; sughiț, vărsături, respirația grea, când bolnavul scapă, ca și la otrăvirile cu fosfor, convalescența e lungă.

Tratament: spălarea stomacului; vomitive: boabe de muștar. Lapte, albuș de ou bătut în apă, ciai de orz. Cataplasme pe pânțece.

Simptomele otrăvirii cronice: durere în regiunea buricului, colici, gura uscată, respirația cu un miros și gust displăcut, sete, gust astrigent în gură; gingiile par tivite cu un strat fin albăstriu, dinții negri și murdari; lipsă de poftă de mâncare, constipație, paralizia unor sau mai multor muschi. Insomnie, durere mare în umere și brațe; anemie mare, sfârșală, slăbiciune, turburări în digestie. Dureri în încheeturi, ca la reumatisme, turburări ale vederei, albuminurie.

Tratament: îndepărtarea cauzei, băuturi saline dimineața; hrană bună, masaj, electricitate, băi de pucioasă.

Măsuri profilactice, preventive pentru lucrători ce lucrează plumbul: atelierele bine aerate, mâinile spălate cu îngrijire; să aibă un fel de bluze cari să le acoperă hainele și cari trebuiesc scoase când părăsesc atelierul. Mâncarea nu trebuie să se ia în ateliere. Băi calde frecvente, robinete multiple în ateliere pentru spălarea podelelor cari trebuiesc făcute din ciment pentru a se spăla ușor.

Sodă caustică. Măsurile generale în otrăviri cu alcaline sunt următoarele: se va da să bea apă

acidulată cu oțet sau zeamă de lămâe, lapte, apă cu albuș de ou.

Simptome : gust acru și caustic. Distrucție parțială a mucoasei bucale. Căldură și durere în gât, întinzându-se până în stomac; câte odată vărsături—materiiile vărsate sunt amestecate cu sânge negru și cu bucăți de mucoasă. Pielea rece și văskoasă. Diaree cu dureri mari de pânțece. Ca accident secundar poate surveni strâmtorarea esofagului.

Tratament : oțet, suc de lămâe, de portocală, diluate în apă, ori cât de multă. Băuturi emoliente: albuș de ou în apă, lapte, ciau de orz, untdelemn.

Sâmburi de zarzăre și migdale amare. — Otrăvurile din sâmburi de zarzăre și migdale amare conțin principii care dau naștere *acidului cianhidric* sau *prusic* otravă violentă.

Simptome: apar grabnic, insensibilitate imediată, ochii fixi și strălucitori, pupilele dilatate și insensibile la lumină, membrele fără putere, moi; pielea rece, acoperită de o sudoare văskoasă, puls imperceptibil. Respirația întreruptă, spasme une ori.

Contracturi a maxilarului inferior și a corpului întreg. Moarte repede.

Tratament : *Vitriol verde* (calcaic-sulfat de fer) în apă în doze de 30 grame. Spălături stomacale și vomitive : muștar, etc. Stimulante: rachieu, amoniac (2 gr. în apă); eter clorhidric (2 gr. în apă) repetate mai des. Dacă bolnavul nu poate înghiți i se administrează în clisme. Ii dăm să respire amoniac pe o batistă.

Terebentina.

Simptomele : miros de terebentină în respirația bolnavului; pupilele contractate, respirația sgomo-

toasă, iritația bășicei udului; urina prezintă un miros de violete.

Tratament: Spălarea stomacului, vomitive, sulfat de magnezie 30 grame în apă. Băuturi emoliente: lapte, apă cu albuș de ou, ciai de orez.

C. OTRĂVIRI CU DIFERTE PLANTE.

Brândușa. (*Colchicum autumnale*).

Este o plantă din familia *Colchicaceelor*, trăește mai ales prin locurile muntoase: rădăcina ei e un bulb, și are un miros urât, iar la gust e iute, se întrebuițează în medicină. Substanța otrăvitoare numită *colchicină* se găsește în semințele și foile plantei.

Fig. 2. Brândușă.

Floarea ei se întrebuițează în popor, fiartă în apă, contra urdinărei (ieșirea afară prea mult) și dă naștere la otrăviri. Foile sunt foarte otrăvitoare.

Simptomele: Durere, arsuri în stomac, vărsături continue cu sânge, sete mare, sudori reci, pupilele dilatate, delir.

Tratament: Evacuarea stomacului, apă în care a fiert coajă de stejar: ciai, apă albuminoasă, ciai de orez, etc.

Cucuta (*Cicuta virosa*).

Plantă din familia *Ombeliferelor*.

Specia *cucuta* de apă crește pe malul apelor, prin șanțuri, rădăcina ei e mare, e cea mai veninoasă dintre cucute. *Cucuta pătată* crește prin grădini, ajunge la 2 metri înălțime, înflorește din Iunie-August, are tulpina verde cu pete purpurii,

Bucinis, Cucută, Duda.

miroase rău de tot. Poporul o întrebuințează în cataplasme pe umflături și mai ales la animale când ugerul e umflat. Principiul activ e *cicutina*.

Fig. 3. Cicutula (*conium maculatum*)

Simptome : Slăbiciune în picioare, mers încurcat, aboliția forței musculare în brațe și a orice putere voluntară, pupilele dilatate și fixe, pierderea vederii, imposibilitatea de a înghiți, paralizia muschilor respiratori, asfixie, moarte.

Tratament : Evacuarea stomacului, vomitive Boabe de muștar o lingură. Ciai de coajă de stejar, sau ciai tare, cât de mult; apoi din nou evacuarea stomacului.— Stimulante : rachiu, amoniac, eter clorhidric. Căldură la picioare; fricțiuni. Respirație artificială timp îndelungat.

Laur.- *Ciumafaie* (*datura stramonium*) din familia

solaneelor: Ajunge un metru înălțime. Fructul e o capsulă plină cu semințe și cu suprafață ghimpoasă. Foile au proprietăți medicamentoase, chiar conservate. Poporul o întrebuițează contra nevralgiilor, spasmelor și în fumigații contra astmei (nădufului); se fac chiar țigări din toile ei și se fumează de astmatici.

Se mai fac cataplasme și se aplică pe umflături

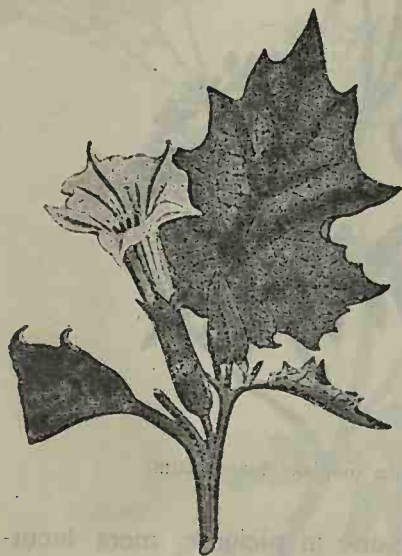

Fig. 4. Laur, Alaur, Bollandariță, Ciunafae, Turbare, Ciuna fetei, Mărul porcului.

dureroase. In popor chiar semințele se înghit așa cum sunt. Principiul otrăvitor e *daturina*. In fruct se găsește un principiu somnifer întrebuițat odinioară de vrăjitoare ca să producă viziuni fantastice; și de hoți ca să adoarmă pe cei ce vreau să-i fure.

Simptome: Căldura și uscăciunea pielii și a gurei, suprimarea salivei greutate în deglutiție, sete mare. Vederea turbure și du-

blă, pupile dilatate și insensibile la lumină. Excitație, delir, mers greu, erupțiune care seamănă cu a scarlatinei. Leșin, moarte. Simptomele seamănă cu ale otrăvirii prin mătrăgună (beladonă).

Tratamentul: Evacuarea stomacului, vomitive: muștar. Stimulante: alcool, săruri volatile (amoniac) eter clorhidric. Cătea tare și caldă. Muștar

Laur, Alaur, Bolandariță, Ciunafae, Turbare,
Ciuna fetei, Mărul porcului.

la picioare, călduri, stimulație cu un șervet ud. Respirație artificială.

Leandru. — *Oleandru* (*nerium oleander*) din familia *apocineelor*, foarte asfixiant. Conține în trunchiu, foi, flori, în toate părțile, un principiu veninos așa de fin că poate cauza accidente cele mai grave și chiar moartea prin emanațiile sale; coaja și foile au un miros displăcut și un gust amar și acru. Florile sunt roșii sau albe și au un miros plăcut.

Simptomele: Dilatația pupilei, ochii fixi și strălucitori, pulsul slab, respirația neregulată, sudori reci, leșinuri, une ori convulsii și moarte.

Tratament: Evacuarea și spălarea stomacului, vomitive. Stimulante: rachiu, amoniac 2 grame (40 picături în apă); dacă nu poate înghiți, se dau medicamentele în clisme. Inhalații de amoniac pe o batistă. Respirație artificială o oră și mai bine.

Măsălarita, (*hyosciamus niger*) familia *solaneelor*.

Crește printre ruine și prin locuri locuite, e otrăvitoare pentru om. Rădăcina seamănă cu a cicoarei. Are foi lungi și adânc despicate; florile au forma de clopoțel, fructul conține sămințe negre, planta miroase greu și urât. Conține un alcaloid: *hiosciamina* care are proprietăți liniștitoare și somnifere.

Poporul întrebuințează ciaiul de măselariță 2 - 4 grame de foi uscate, pentru dureri de măsele, de unde și numele ei, dar nu se bea ciaiul, ci numai se aburește gura cu el; se întrebuințează și în cataplsame. Tratament periculos fiind foarte otrăvitoare.

Simptomele: Simptomele de otrăvire cu măselariță seamănă cu acelea ale otrăvirii cu mătrăgună. Excitație mare, fața roșie, amețeli, paralizii, pupilele dilatate, vederea dublă, greață, vășături;

în doze mari, impotența de a vorbi, delir, confuzie în idei, nesimțire.

Tratament: Evacuarea stomacului, vomitive. Stomacul se poate spăla cu ciaiul de coaje de stejar, sau chiar cu ciaiul rusc. Stimulante: ra-

Fig. 5. Măselariță

chiu, inhalații de amoniac; eter clorhidric (2 grame într'un pahar cu apă). Cafea tare. Muștar la picioare, călduri, stimulație cu un șervet ud. Respirație artificială.

Mătrăgună. — (*Atropa belladonna*) din familia *Solaneelor*. Crește la umbră. Fructul ei seamănă cu niște cireșe mici. Toate părțile plantei conțin principiile otrăvitoare: *atropina și belladonna*. Planta nu e bună să se recolteze toată odată: foile se

Măselarița, Măselar, Nebunarița.

Cireașă lupului, Doamna mare, Iarba codrului,
Impărăteasa Mătrăgună, Iarba bună,
Nadrăgulă.

recoltează mai bine în Iunie, boabele în August, și rădăcina în Mai.

Atropina, se găsește mai ales în frunze. Copiii se otrăvesc adesea ori mâncând fructele cari sunt dulci și samănă cu cireșile. Poporul întrebuițează

Fig. 6. Cireașa lupului, Doamna mare, Impărăteasa Mătrăgună, Iarba bună, Na-drăgună.

foile de mătrăgună proaspete sau rădăcină 'pisată, în cataplasme aplicate pe părțile dureroase, în nevralgii.

În medicină se întrebuițează pentru dilatarea pupilei, și liniștitor în nevralgii, tuse, etc. Foile de mătrăgună ca și cele de ciumafaie se întrebuițează în țigări pentru astmatici.

Ori care parte a acestei plante poate da naștere la otrăviri grave; dar principiile toxice nu

se găsesc egal împărțite în toate părțile ei, în mai mare cantitate în rădăcină și frunze, variază în cantitate chiar în aceeași parte a plantei, după timpul recoltei, natura pământului, climei, și condițiile meteorologice.

Simptomele : Uscăciunea gurei și faringelui, sete, greutate de a înghiți, lipsa de salivă. Pupilele se dilată tare, devin insensibile, bolnavul are vederea turbure și dublă ; ochii par ieșiți, strălucesc, fața se roșește. Delir, nesimțire une ori, slăbirea puterii musculare, bolnavul abia poate merge.

Pielea se usucă sau se acoperă de bubulițe ca în scarlatină.

Tratamentul: Evacuarea stomacului, vomitive : muștar o lingură. Se stimulează bolnavul cu fricțiuni, cu muștar la picioare și căldură. I se dă cafea tare și caldă, rachiu. Sub nas i se pune o batistă pe care se toarnă puțin amoniac, eter.

Dacă urina se oprește, trebuie scoasă cu sonda și dacă bolnavul pare în nesimțire se face respirația artificială, un ceas, două.

Omeag. (*Aconitum napellus*) din familia *ranunculaceelor*. — Este o plantă de munte; crește însă și în locuri umede și grădini pe care le înfrumusețează purtând niște flori și frunze frumoase; e însă o plantă foarte veninoasă și otrava ei se găsește mai ales în frunze și în rădăcină ; aceasta se recoltează mai ales toamna.

Fig. 7. Omeag.

Principiul ei activ se cheamă *aconitină*. Poporul o întrebuițează să omoare câini, se întrebuițează și în medicină.

Din cauză că rădăcina ei seamănă cu țelina, se întâmplă accidente de otrăvire datorite întrebuițării ei.

Simptomele : Un fel de arsuri la capul pieptului, înțepături în gură, pe buze, pe limbă, constricția faringelui, furnicături, amorțeală în degete, greață și vărsături. Vederea confuză, surditate, une-ori delir, convulsiuni sau toropeală și nesimțire ; sudori reci, respirație slabă, pupilele dilatate, moartea.

Tratament : Evacuarea stomacului prin spălături sau vomitive: muștar alb. Căutăm să stimulăm bolnavul cu alcool, pe cale bucală sau în clisme foarte diluate 10⁰/₀; fricțiuni pe corp, călduri la picioare.

Respirația artificială — prelungită.

Opiacee. — Constituesc preparate ce se obțin din plante ce fac parte din familia *papaveraceelor*.

Măsuri generale: ne vom da toată silința să nu lăsăm pe otrăvit să adoarmă, vom combate durerea de cap și amețelile cu comprese reci pe cap, îi vom biciui fața și corpul cu prosopul ud, și îi vom administra pe gură sau pe cale rectală cafea neagră concentrată în doze mari. Respirație artificială cu tracțiunea limbei.

Paparoanele. (papaver rheas). — Macul obișnuit este o plantă frumoasă ce se cultivă prin grădini, dar care crește mai ales pe câmp. Toate părțile plantei au proprietăți liniștitoare și puțin narcotice (somnifere). Florile se întrebuițează în ciaiuri contra tusei; fructul macului e o capsulă. Căpăținele de mac, prin fierbere dau extract destul de tare. Căpăținele acestea sunt mari cât o nucă, care conține semințele mai mici ca păsatul.

Ciaul făcut cu căpățini de mac poate produce somn.

Papaver somniferum (macul), e o specie foarte însemnată și ca plantă medicinală. Din el se extrage *Opiul*. Prin incisiele ce se fac în căpăținele macului de această specie, se scoate un suc care concretat sub formă de lacrimi servește la fa-

căderea turtelor de opiu. Aceste incisii se fac înainte ca fructul să ajungă la maturitate. Opiul cel mai bun e cel de Smyrna. Culoarea e brună, miroase tare și greu; are un gust amar și grețos. Se întrebuințează mult în medicină din cauza proprietăților sale liniștitoare și narcotice, dar e otrăvitor în doză nu prea mare. Cu toate acestea prin obicei se tolerează în cantități chiar mai mari; Chinezii, Indienii îl fumează; și pentru acest scop, preparat în mod special, nu mai produce de cât som-

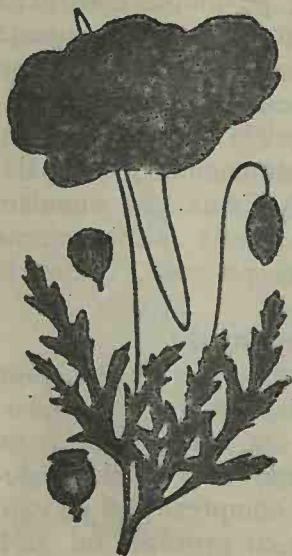

Fig. 8. Mac de câmp, Mac roșu, Paparoane.

nolență. Întrebuințarea lui nemoderată însă duce la slăbirea facultăților intelectuale, la abrutizare.

Opiul dărește aceste proprietăți otrăvitoare la mai mulți principii, dintre care cel mai vechiu cunoscut și uzitat e: *Morfina*. Această substanță se întrebuințează în doze mici ca narcotic liniștitor. Când cineva se deprinde cu ea, devine o adevărată beție și constituie *morfomania*, care e o otrăvire cronică și duce la abrutizare și moarte.

Mac de câmp, Mac roșu, Paparoane.

Laudanum și *picăturile D-rului Davila* sunt preparate farmaceutice ce conțin opiu în ele, și care se află în mâna tuturor. Trebuesc însă maniate cu prudență, căci pot da naștere la otrăviri. Așa *laudanum* nu se poate lua de cât în doze de 20—30 picături pe zi și nu toate de odată, ci la intervale; iar *picăturile D-rului Davila* se pot lua până la 40—50 pe zi, în doze de câte 10—15 picături odată.

Astfel aceste preparate ca și ciaiul de mac și toate *opiaceele* expun la otrăviri a căror simptome sunt în mai mic: simptomele otrăvirei cu opiu și morfină. Nici odată aceste preparate nu trebuesc date copiilor fără prescripția medicului.

Simptomele otrăvirei cu opiu. — La început intrarea opiului în organism produce o senzație plăcută; îndată însă după aceasta, apar palpitații, dureri de cap, oboseală, somnolență, pupilele se contractă. La început când bolnavul este în perioadă de excitație—căci opiul în cantitate mică excită și în cantitate mai mare adaorme—mai putem lupta cu bolnavul, dar mai târziu: pupilele rămân insensibile, nici un mușchiu nu mai răspunde excitațiilor ce se fac asupra lui, pielea se răcește, fața devine palidă, buzele vinete, respirația se încetinează și moartea survine.

Tratamentul: Constă în evacuarea stomacului prin vomitive, spălarea lui și stimularea bolnavului, ținându-l în picioare pentru a lupta contra congestiei creierului, lovindu-l peste față cu șervet ud. Cafea tare și caldă pe cale rectală.

Simptomele otrăvirei acute cu morfină.—Ca și în otrăvirile cu opiu, mai întâi se produce o excitație a creierului, care produce o stare plăcută. Apoi vine sete, uscăciunea gurei, dureri de cap, oboseală, somnolență; și din somnolență bolnavul

cade într'un somn adânc, închide ochii, pupilele se contractă; pielea se acoperă de sudori reci și vâscoase, numai inima și plămânul mai veghiază la această agonie a vieții; mai la urmă încetează și ele de a mai funcționa și bolnavul moare.

Tratamentul: Diferă după calea pe care morfina a fost introdusă în organism. De sigur că dacă e calea stomacală, atunci se dau aceleași ajutoare ca și la otrăviri, în genere pe această cale, adică: întâi, evacuarea stomacului, vomitive, spălarea stomacului; dacă însă morfina a fost introdusă în organism pe cale subcutanată (injecții pe sub piele) tot acest tratament n'are nici un înțeles. În acest caz ținem bolnavul ridicat, îl stimulăm cu dușuri reci, un șervet ud, cu cafea tare; eter sulfuric, amoniac pus pe o batistă și ținută sub nas. Respirație artificială și masaj când simptomele acute au dispărut.

Simptomele otrăvirei cronice, sunt: slăbiciune, tremurături, agitație când bolnavul nu e sub influența morfinei, abrutizare și chiar idiotie.

Tratamentul: nu poate fi făcut de protani el trebuie condus de medic.

Tutunul. (*Nicotiana tabacum*) din familia *Solanaceelor*, este o plantă care conține un principiu toxic: *nicotina*. Nu vom insista asupra acțiunii tutunului când se fumează sau se prisează; fiind că am vorbit deja pe larg despre el în capitoul *condimente* din igienă. Ne vom ocupa întâi de efectele tutunului întrebuițat ca plantă medicinală.

Poporul întrebuițează foile de tutun în infusii pentru stârpirea insectelor și pentru tratarea boalelor de piele, și mai cu seamă a râiei și a *phlyriasei* (a păduchilor) cea ce a dat naștere la otrăviri.

Se pune 100 grame de foi la 3000 grame

apă și se întrebuițează în spălături la animalele răioase. Se mai dă tutunul în clistire, 30—50 grame la un litru de apă, în cazuri de asfixie, apoplexie.

Abuzul fumatului dă naștere la fenomene otrăvitoare și duce la o mulțime de boale de plămâni, inimă, stomac și sistem nervos.

Simptomele otrăvirei acute: Greață, vărsături, slăbiciune, amețeli și leșin. Halucinații, idei confuze, turburări ale vederei, sudori reci, pupilele dilatate.

Tratament: Mai întâi ținem bolnavul culcat. — Evacuarea stomacului, vomitive, ciaiui tare. Stimulăm bolnavul cu alcoolice și îi dăm să miroasă amoniac și eter; fricțiuni pe tot corpul, călduri.

În cazurile de fenomene cronice de intoxicare, cel mai bun lucru e că bolnavul să lase tutunul și pentru asta nu-i trebuie de cât voință.

D) OTRĂVIRI CU SUBSTANȚE ALIMENTARE.

Porumb.—Porumbul alterat, adică cules necopt, și conservat în pățule proaste, unde se mucezește și se strică contribuie la o otrăvire cronică, numită *pelagră*. S'a crezut că boala este cauzată de un alcaloid ce se dezvoltă în porumbul stricat,

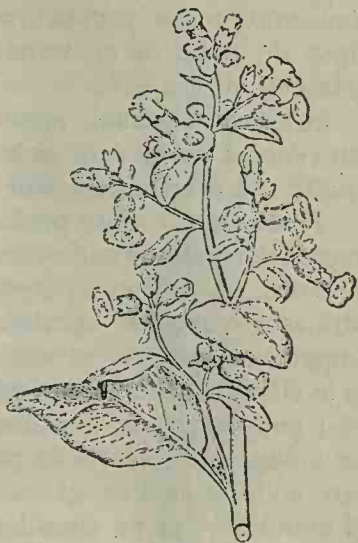

Fig. 9. Tutunul.

datorit unor microorganisme, dar în afară de asta, agentul colaborator este mizeria în general și reaua nutriție în special.

Simptomele: Roșeața pe piele pe părțile descoperite : mâini, față, picioare, piept ; *pârleală* apoi *jușueala* ; acestei erupții urmează dureri de stomac, lipsă de poftă de mâncare, senzații ne-plăcute în pânțece, diarea, etc.

În sfârșit sistemul nervos e atins și bolnavul are *mania pelagroasă* și se sinucide de cele mai multe ori prin înecare sau spânzurare.

Tratamentul. Este profilactic : să se samene în regiunile muntoase unde vara e întârziată un porumb precoce, să nu se strângă necopt, să se construiască cuptoare speciale pentru a-l usca ; să împedicăm oamenii să mănânce porumbul stricat și în sfârșit îmbunătățirea stărei sociale a țăranului : să-l împedicăm de a mânca exclusiv porumb, să se înființeze cuptoare de pâine și ospătării populare unde țăranul să găsească o alimentație ieftină și hrănitoare, să ne considerăm obligați fiecare din noi de a face propagandă și a lucra în acest scop, ca să scăpăm țara de una din relele cele mai mari, care lucrează la distrugerea ei.

Secară. — Cât despre acest cereal, când este cotropit de ciuperca *claviceps purpurea* dă naștere la boala numită *ergotism*.

Simptomele : Sau boala se manifestează prin gangrena extremităților, moartea țesuturilor, și constituie forma : *ergotism gangrenos* ; sau simptomele se raportează mai mult la sistemul nervos : furnicături prin corp, amorțeli, amețeli, convulsii și constituie *forma convulsivă*.

Tratament. Măsurile de apărare contra ergotismului sunt mai mult profilactice : să se caute a se da întindere cultivei altor cereale, a grâului

de exemplu, deși grâul nu e scutit de ergotism, dar mai rar e atins decât secara, să se convingă populația de răul ce-i poate produce secara stricată iar pe când se macină grâul să se aleagă sămințele bune de cele ergotizate, căci bobul bun de grâu e mai elastic, și până să fie el strâns în pietrele de moară, cele ergotizate s'au pulverizat deja și se pot izola prin ciur sau sită

Crustacee, stridii, scoici.— Când nu sunt proaspete pot da naștere la otrăviri prin desvoltarea unor alcaloide toxice, numite *ptomaine*.— Scoicile mai otrăvesc când ele însăși sunt bolnave și se desvoltă în ficatul lor o otravă: *mithylotoxina*. Ele pot transmite febra tifoidă când sunt ținute în basinuri murdare, contaminate de urina sau excrementele tificilor.

Simptomele otrăvirilor alimentare. Cea mai ușoară otrăvire face să apară pe corp o roșeață ce seamănă cu urzicarea, de aceea se și chiamă *urticarie*; bolnavul are și mâncărime pe corp. Iar dacă otrăvirea e mai grea apar și alte semne: durere de stomac, febră, vărsături, diaree, dilatarea pupilei, chiar simp-

Fig 10. Secara.

tome coleriforme. Semnele apar îndată după masă uneori după 1—2 zile.

Toate aceste simptome se pot agrava; sistemul nervos poate fi serios atins, bolnavul poate cădea într'un leșin prelungit și moare.

Toate otrăvirile alimentare, ori de ce natură ar fi ele, cari produc otrăviri acute se pot prezenta în trei feluri:

a) O formă intestinală, cea mai comună, care prezintă semnele unei simple indigestii, cu vărsături și diaree, bolnavul rămâne cu o sensibilitate gastrică mai multă vreme și cu un desgust pentru alimente.

b) O altă formă, care seamănă foarte bine cu febra tifoidă și care se numește *paratifus*.

c) O altă formă și mai gravă, a cărei simptom seamănă cu a holerei: cu scaune riziforme; numai lipsa bacilului holerei ne poate dovedi că nu-i holeră.

Cât despre pronosticul acestor otrăviri, depinde foarte mult de felul substanțelor alimentare și de calitatea lor.

Tratament: Până la venirea medicului—purgative, evacuarea stomacului, provocând spălături cu ingestie de apă caldă, sau gâdilarea fundului gâtului cu o pană, regim lactat, apă de Vichy, bicarbonat de sodă.

Ciuperci. — Ele procură alimentației un mare număr de specii foarte plăcute și nutritive, dar sunt și unele foarte periculoase, cu care se produc otrăviri violente.

Ciupercile conținând mult azot, constituiesc un aliment reparator ce se apropie de carne. Și dacă sunt printre ele unele specii cari pentru gustul lor fin și delicat sunt căutate ca condimente, sunt altele mai puțin plăcute poate ca gust, dar cari

sunt prețioase pentru oamenii săraci și cari se întrebuințează mult ca alimente în Rusia, Ungaria, etc.

Totuși se prăpădesc anual o mare cantitate de ciuperci și puține servesc la alimentație. Cauzele sunt multiple: pe lângă ciupercile comestibile se găsesc o mulțime otrăvitoare, lucru ce a discreditat ciupercile în ochii multora; mâncate în mare cantitate de persoane ce n'au stomacul sănătos, îngreuiază digestia; apoi ciupercile chiar comestibile, când sunt vechi, intrate deja în descompunere, pot da naștere la fenomene de otrăvire. Pe lângă asta, multe ciuperci, comestibile în unele regiuni, devin toxice în altele.

Nu s'a găsit până acum un semn comun după care să se poată spune cu siguranță, dacă o ciupercă este sau nu otrăvitoare, lucrul acesta nu s'a putut încă stabili.

Singurul mijloc de a ne folosi de ciupercile comestibile și de a ne feri de otrăvirile cauzate de cele otrăvitoare, e de a cunoaște fie care specie de ciuperci comestibile și a o deosebi de cele otrăvitoare, lucru nu tocmai ușor, care cere un timp îndelungat și o experiență largă, și nu se poate face într'un curs de igienă.

Ciupercile trăesc la umbră, pretutindeni unde este umezeală și căldură, cresc din belșug, dar dispar îndată ce una din aceste condițiuni lipsește. Unele specii trăesc sub pământ, altele, pe arbori, în mușchi, în iarbă, etc.

Ele n'au nici rădăcini, nici frunze; dar în locul lor au țesătură fină ce seamănă cu o pânză de paiajen, întru câtva, care stă în pământ sau în diferite substanțe în putrefacție, pe care cresc, și servă să extragă prin ea hrana din mediul în care se află. Această țesătură se chiamă *micelin*.

Ciupercile se deosebesc foarte mult între ele ca formă și mod de dezvoltare și această deosebire formează chiar baza clasificării lor; clasificare care înlesnește studiul.

Formele sunt foarte variate: cea mai răspândită reprezintă o pălărie în formă de umbrelă care stă pe un picior înfipt în pământ; dacă partea de deasupra a pălăriei e poroasă, adică dacă pare ciuruită de mici găuri constituie specia: *mănătarcelor*; dacă e formată din foi sau lamele e un *Agaric*; unele ciuperci ca *trufele*; de exemplu, sunt rotunde fără picior; altele sunt ca o pălnie cum e *sbârciogul*; altele iau forma ramificată de mărgean cum sunt *clavariaceele*; unele sunt simple întinderi membruoase; altele seamănă cu bureții. Aceste sunt principalele forme, dintre care se recrotează, ciupercile comestibile.

Există oare cari caractere prin ajutorul cărora s'ar putea distinge la prima vedere ciupercile veninoase? Sunt oare reguli după care să putem alege în mod sigur, ciupercile comestibile? Botaniștii răspund negativ la această întrebare; dar se găsesc oameni cari rezolvă sau mai bine pretind să rezolve în mod empiric, această problemă. Așa unii zic că dacă ciupercile sunt bune, laptele turnat peste ele nu se încheagă; alții spun că o linguriță de argint, fiartă la un loc cu ciupercile se înegrește, dacă ciupercile sunt otrăvitoare iar ceapa albă amestecată cu ele trebuie să rămâe albă dacă nu-s otrăvitoare.

Toate aceste date empirice n'au suportat verificarea științifică

Lumea a căutat să mai scoată caractere generale din culoarea, mirosul și gustul ciupercilor, dar care nu prezintă nici o garanție. După unii, galbenul curat sau auriu, cafeniul mat, violetul, roșul

ca vinul și culoarea albicioasă ar fi culori de ciuperci veninoase. Dar aceste semne nu sunt sigure. Poate că mirosul și gustul ar da caractere mai bune, dar tot nu trebuie să le dăm o valoare absolută. Totuși ciupercile cu un gust acid, amar, acru sunt suspecte, căci ciupercile comestibile au un gust fin și o savoare plăcută; dar se găsesc și printre cele comestibile, unii sbârciogi de ex. cam acri.

S'a observat că speciile bune, au de cele mai multe ori o casură netă și o țesătură compactă, că de cele mai multe ori carnea lor e albă, și că aceste specii cresc mai ales prin locurile uscate și descoperite. Trebuie să ne ferim de acelea care și schimbă culoarea când le tăiem, cari au o carne apoasă și trăesc pe materii animale în putrefacție; cu toate acestea sunt specii comestibile cu carnea apoasă și chiar ciuperca comună care se cultivă în bordee și cariere părăsite și ia o culoare ca lămâia sau roșiatică, când o strângem între degete; și ciuperci ce trăesc pe gunoaie sunt inofensive. Se găsesc chiar multe specii alimentare trăind alături de cele veninoase.

Intre cele veninoase se găsesc mai dese ori ciuperci pătate, sbârcite, dar nici acest caracter n'are o valoare absolută.

Sucul lăptos și acru secretat de unele nu e un caracter al acelor veninoase, fiind că se găsește și la cele comestibile; dar în orice caz o ciupercă care e culeasă de mai mult de 24 ore și a început să se strice, trebuie aruncată, căci atunci începe a deveni otrăvitoare. La ce rezultat ajungem? Putem arunca ciuperci bune și din contră a consuma pe cele rele după aceste considerente cari nu spun nimic și sunt nesigure.

Trebuie să cunoaștem fiecare specie după ca-

racterele botanice și astfel să le deosebim mai ales când în același gen avem și specii comestibile și veninoase. Trebuie deci să recunoaștem *specia*.

În genere ne-am putea călăuzi de următoarele reguli:

1. Să nu le mâncăm în exces, nici chiar ciupercile comestibile, fiind indigeste și reclamând un stomac sănătos pentru digestiunea lor.

2. Nu trebuie să mâncăm ciuperci vechi, intrate deja în descompunere, căci și acestea pot otrăvi.

3. Trebuie să evităm ciupercile ce au un miros neplăcut, un gust arzător sau acru și dau senzație de arsură în faringe, ba trebuie să evităm chiar și pe acelea ce au o aromă prea pronunțată. Asemenea trebuie să evităm pe acelea ce au crescut în urma ploilor de lungă durată, fiindcă au carnea apoasă și putrezesc repede. Sunt totuși localități în care se mănâncă chiar ciuperci cu gust arzător, dar se opăresc înainte de a se găti.

Forma ciupercilor, culoarea, felul, talia lor, gustul, vor complecta toate indicațiunile ce le-am înșirat. Și pe lângă datele culese de știință și experiență, ne-am putea adresa și la practica unor persoane cari de și mai mult sau mai puțin puțin inculte cunosc speciile comestibile.

Pot deveni comestibile unele ciuperci veninoase, dacă le tăiem bucățele și le lăsăm să stea vr'o $\frac{1}{2}$ de o oră și mai bine în apă sărată sau oțetită (două linguri de sare de bucătărie sau 3 de oțet la 1 litru de apă, pentru 500 grame de ciuperci). Nu se știe însă dacă procedeul convine pentru tot felul de ciuperci. În orice caz pierde din gust și aromă prin acest procedeu. S'a recomandat căldura ca să distrugă gustul acru al unora, dar mijloacele acestea nu se întrebuițează prea mult, ne fiind probabil sigure. Așa se zice că o specie de

sbârciogi sunt foarte otrăvitori proaspeți și că spălați și fierți sau numai uscați devin inofensivi.

Simptomele otrăvurilor cu ciuperci. Ciupercile otrăvitoare, chiar în cantitate mică produc desordine grave, iar în cantitate mai mare pot produce chiar moartea. Otrăvirea se datorește unui alcaloid ce se află aproape în toate ciupercile veninoase și se chiamă: *muscarină*.

Aceste otrăviri încetinează respirația și opresc bătăile inimei.

Pe lângă aceste alcaloide, mai sunt în ciupercile veninoase substanțe ce produc o violentă purgațiune, cari fac ca aceste ciuperci să fie vătămătoare, dar contribue la aceasta mai puțin decât alcaloidele.

Doza toxică a diferitelor ciuperci nu este stabilită mai ales pentru oameni. Nu toate părțile plantei sunt tot atât de otrăvitoare: lamele și sporiile conțin mai multă otravă după unii, după alții sporiile ar fi fără acțiune.

Când otrăvirea e mai ușoară, simptomele apar aproape îndată după mâncare și constau în dureri violente de stomac, vărsături, diaree, bolnavul e abătut, totuși această stare se vindecă după câteva zile, lăsând după ea o inflamație gastro-intestinală. Dacă otrăvirea e mai gravă, pe lângă aceste simptome se adaugă turburări ale sistemului nervos: bolnavul la început e agitat, are dureri de cap, convulsii, pupile contractate și pe urmă cade într'o fază de prostrație, abatere, se răcește, pielea devine vâscoasă, respirația se încetinează și inima se oprește încetul cu încetul, bolnavul leșină și moare.

Fenomenele de otrăvire la copii sunt mult mai violente și mai rezezi.

Fenomenele otrăvirei cu ciuperci seamănă unele

cu otrăvirea cu substanțe iritante, iar altele cu substanțele stupefiante sau narcotice. Cele dintâiu produc turburări mai mult gastro-intestinale; cele de al doilea turburări nervoase.

Adeseori diagnosticul otrăvirilor cu ciuperci e foarte greu, mai ales când sunt numai turburări gastro-intestinale cari se pot produce și cu ciuperci comestibile și pot să fie simptomele numai ale unei indigestii.

În aceste cazuri e bine să cercetăm specia ciupercii care a fost ingerată și să căutăm chiar a examina bucăți dacă mai există. Iar în caz de îndoială trebuie să procedăm la tratament ca pentru otrăvire.

Dacă apar fenomene nervoase grave și alterația pupilelor, nu mai rămâne îndoială asupra otrăvirei cu ciuperci veninoase.

Tratamentul : Primele ajutoare ce putem da bolnavului sunt : golirea stomacului nu prin vomitive, dar prin mijloace mecanice mai bine, punându-i degetul pe gât sau gădilându-i faringele cu o pană. Dacă nu varsă, i se dă să bea apă caldă sau câteva linguri untdelemn cald, se fricționează pe regiunea stomacului.

Se combat arsurile din stomac cu lapte cald, băuturi mucilaginoase, *sub nici un cuvânt însă nu i se va da oțet sau apă sărată la început, cum e obiceiul.*

Durerile se combat cu cataplasme calde pe pânțe, iar starea de toropeală a bolnavului cu excitante: cafea, eter, amoniac, fricțiuni, etc.

Dacă bolnavul tot n'a vărsat după câteva ore și n'a evacuat otrava, i se administrează purgative: unt de rișină 30 grame, siminichie (5—6 foi într'un pahar cu apă, fierte), sare amară 30 grame, cari se dau în clizme când bolnavul nu

1. Hriba, mânătărci (*Boletus edulis*).
2. Ciuperca, Buretele-de-Câmp (*Agaricus campestris*).
3. Rișcovul, urechiușa (*Cantharellus cibarius*).
4. Sbărciogul, Ciuciuletele (*Moschella esculenta*).

le poate înghiți. Aceasta în caz când nu s'a ivit încă diarea.

Antidotul *muscarinei* este *atropina*, dar fiind ea singură o otravă violentă, numai medicul o poate administra, efectele ei sunt cu totul opuse muscarinei: deșteaptă bătăile cordului și le regularizează.

Culegerea și pregătirea ciupercilor. — Trebuie să culegem ciuperci tinere și nu pe timpuri umede, căci atunci sunt apoase, intră lesne în descompunere și sunt mai puțin bune la gust.

La ciupercile cari fac parte din grupul *Agaricineelor* (ciuperca de băligar) și *Polyporeelor* (mânătărcă) se obișnuiește a se arunca coada și aparatul sporifer, precum și pielița.

Ciupercile se pot pregăti în felurite chipuri.

Mai înainte se curăță, se spală, se taie bucăți, uneori se și opăresc. Unele ciuperci foarte gustoase și fragede, se pot mânca și crude sau ca salată.

Ciupercile se fierb, se prăjesc, se frig, sau se coc.

Se păstrează sau uscate sau în oțet.

În regulă generală, ciupercile trebuiesc mâncate cât de curând după ce au fost culese, și calde, imediat după ce au fost pregătite, dar nici odată păstrate și încălzite.

Sbârciogii sunt foarte toxici, când încep să putrezească.

Iată patru specii dintre ciupercile comestibile cele mai întrebuițate:

CAP. III.

CÂTEVA BOALE CONTAGIOASE MAI FRECVENTE TRANSMISIBILE DELA OM LA OM

1. Definiție — contagiu — profilaxie.

2. Febre eruptive:

- 1) Pojar,
- 2) Scarlatină,
- 3) Variolă,
- 4) Varicelă.

3. Câteva boale mai frecvente :

- 1) Difterie,
- 2) Oreilloane,
- 3) Conjunctivită granuloasă,
- 4) > purulentă,
- 5) Tusă convulsivă,
- 6) Tuberculoză,
- 7) Influență,
- 8) Febră tifoidă,
- 9) Dizenterie,
- 10) Paludism

4. Câteva boale mai rare la om :

- 1) Holera asiatică,
 - 2) Ciuma,
 - 3) Lepra,
 - 4) Tifus.
-

CAP. III

CÂTEVA BOALE CONTAGIOASE TRANSMISIBILE DE LA OM LA OM

1. Definiție. — Contagiu. — Profilaxie

Se numesc boale *contagioase* sau *molipsitoare* acele boale care se transmit dela animale la om sau dela om la om. Toate boalele contagioase sunt microbiene sau parazitare.

Contagiul se poate face deadreptul: dela omul bolnav la acel sănătos și atunci se zice că *contagiul e direct*; sau contagiunea se face *indirect* printr'un mediu oare care: apă, sol, aer, obiecte provenind dela bolnav etc., sau prin intermediul insectelor.

Cât despre împrejurările în care se face contagiunea, despre căile de pătrundere a microbilor în organism precum și de mijloacele de apărare în contra lor, ne vom ocupa în fiecare boală la capitolul respectiv.

Să adăogăm numai în scurt că mijloacele noastre de apărare în boalele molipsitoare sunt de două feluri: *preventive sau profilactice* cari se iau înainte de apariția boalei și *măsuri îngrijitoare* cari se iau după ce boala a apărut.

Intre cele dintâi avem în primul loc : șanse înăscute în noi ca : *imunitatea* (despre care am vorbit la cauze intrinsece) și cari se poate și căpăta de exemplu, pentru variolă, prin *vaccinare*. Așa dar *imunitatea* și *vaccinarea* sunt două mijloace preventive. Mai avem apoi : și măsuri ce se iau înainte și după apariția boalei ca : *desinfectarea, seroterapia, izolarea, carantinele*.

Aceste din urmă, în special desinfectarea și izolarea, sunt și măsuri preventive pentru că se iau pentru cei sănătoși pentru a-i păzi de contagiune și sunt îngrijiri ce se iau și după boală, față cu acei bolnavi, izolându-i, desinfectând camerele și obiectele lor, etc.

2. Febre eruptive

Generalități.

Toate febrele eruptive se aseamănă între ele prin mai multe puncte comune : toate sunt infecțioase, molipsitoare, epidemice și prezintă o erupțiune (bube pe corp). Încă un caracter comun e febra (ridicarea temperaturii) și din cauza acestor două simptome : *febră și erupție*, se numesc *febre eruptive*.

Pojarul, scarlatina, variola, varicela intră în numărul acestor boale.

Ori ce febră eruptivă ia naștere de la un caz precedent prin contagiu direct sau indirect.

Copiii sunt cu deosebire predispuși la febrele eruptive, pojar și scarlatină ; cu toate acestea până la vârsta de un an rar sunt atinși. Adulții cad rar bolnavi de aceste boale, fie din cauză că le au avut ca copii sau că s'au deprins, cu mediile infecțioase.

Imunitatea ce se capătă prin faptul că am avut

odată boala, este de o durată mai mult sau mai puțin lungă, lucru ce se constată prin recăpătarea boalei de mai multe ori.

Patru perioade se observă în febrele eruptive :

1. *Perioada de incubație* care ține din momentul ce contagiul s'a produs și până la apariția primelor simptome. Această perioadă însă nu se poate limita totdeauna, mai ales la unele boale, ca la pojar, de exemplu, în care primele simptome sunt de multe ori nehotărâte; apoi aceeași boală se manifestează deosebit, după vârstă, sex, etc. Această perioadă variază mult în durată după diferitele boale : de 1—5 zile la scarlatină, de 8—12 la pojar, etc. Cel mai bun lucru e să-i socotim limita când începe perioada de invazie.

2. *Perioada de invazie*, urmează perioadei de incubație, în acest timp se arată primele simptome ale boalei.

De multe ori o perioadă de invazie lungă corespunde cu o boală ușoară sau cu un individ mai refractar; sau din contră o perioadă de invazie violentă, se poate termina cu o boală scurtă.

Sunt forme *benigne* (ușoare) și *maligne* (grave).

3. *Perioada de erupție*, se manifestează printr'o erupție caracteristică fie cărei boli și asupra căreia vom reveni, la fie care în particular.

4. *Perioada de descuamație*, de jupuială. Pielea se jupoae în deosebite chipuri la diferitele febre eruptive și durata acestei perioade variază și ea după boală.

Pronosticul febrei eruptive nu se poate preciza, totuși sunt oare care condițiuni cari dominează pronosticul general.

Așa : atârnă de felul și gravitatea epidemiei, de rasă pentru scarlatină de ex. (rasa anglo-saxonă e

mai expusă) de vârstă, pentru pojar (mai grav pentru copiii mici, în prima copilărie).

Băile și pomezile se întrebunțează mai ales în perioada de jupuială pentru a împiedica peliculele să se usuce și să se răspândească în aer la distanță transportând și boala.

Acelaș lucru, adică o antisepsie riguroasă trebuie păzită pentru căile digestive: irigații, spălături cu apă caldă boricată sau asepticată cu alte substanțe prescrise de medic,—trebuesc făcute în gură și faringe.

În toate boalele eruptive, antisepsia trebuie păzită cu rigoare de cei din jurul bolnavului atât pentru el cât și pentru ei.

Profilaxia: în boalele eruptive constă în *izolare* și *antisepsie* aplicate bolnavului și la tot ce provine dela el.

Nu vom vorbi cum se face izolarea în spitale, nefiind dat cadrului cursului nostru elementar.

Izolarea copiilor de școala pe care o frecvențează e în raport cu felul boalei eruptive și cu durata perioadelor de invasiune și descuamație mai ales, tot așa și pentru izolarea în familii.

Cât despre antisepsie, se face dând bolnavului băi antiseptice (sublimat 5 grame la o baie de copil) cu săpun de potasă; ungându-l cu o pomadă ușor antiseptică pe corp.

Iar îngrijitorii și medicii trebuie să-și schimbe hainele când părăsesc un bolnav de febră eruptivă sau să aibă bluze cu cari să se acopere perfect când intră în camera lui, părăsindu-le în camera bolnavului la eșire; să-și spele mâinile și obrazul cu sublimat 1/2000; să pue rufăria bolnavului și dejecțiunile într'o soluțiune de piatră vânăță 50/1000 sau sublimat 1/1000, așternutul trebuie trecut la etuvă. Camerile se desinfectează prin

spălarea pereților și podelelor cu sublimat sau cu vapori de formol sub presiune.

Bolnavul va fi pus în contact cu cei sănătoși după un timp ce variază cu felul febrei eruptive și numai după dispariția completă a tuturilor simptomelor, după ce i s'a dat mai multe băi și i s'a spălat bine capul și toate cavitățile naturale.

Pojarul

Pojarul — (coriu rugeolă) — este o boală eruptivă, molipsitoare, epidemică.

Simptome. 1. Incubația: nu e determinată, ține 8—12 zile și diferă dela individ la individ, vârstă și alte condițiuni.

2. Invaziunea se manifestează prin următoarele simptome: strănut, guturaiu, roșeața ochilor, lăcrimare, tuse și febră.

3. Erupțiunea, apare sub formă de bubulițe sau pete mici roșii *formând insule separate prin piele sănătoasă* apărând mai întâiu pe frunte și față și pe urmă pe piept, membre și fundul gurei, ea merge crescând trei zile și dispare după 4—5 mult 7 zile.

4. Descuamația e ultima perioadă și constă în jupuiala erupțiunei; scuamele, adică cojile sunt mici parcă ar fi tărate și asta le deosebește de cele de scarlatină, care sunt mari. Aceasta perioadă începe a 6—7 zi dela erupție.

Cauzele: Agentul provocator al pojarului e desigur un microorganism încă necunoscut dar care desigur se găsește în secrețiunile bolnavului de pojar: salivă, mucozități, etc., din care cauză aceste produse sunt periculoase pentru transmisiunea boalei.

Pojarul e contagios și epidemic. Contagiul se

poate face direct și indirect prin obiecte provenind dela bolnav; prin aer mai puțin, numai la o mică distanță de 3—4 metri, se propagă. Germenii pojarului mor repede și contagiul e mare la început în perioada de invasiie și chiar în acea de incubație, de aceea devine și așa de epidemic, fiindcă se izolează bolnavii totdeauna prea târziu.

Copiii cu deosebire îl contractă, adulții mult mai rar. Se poate complica cu broncho-pneumomie și tuberculosă.

Profilaxia : Măsurile preventive ce trebuiesc luate pentru a împedica lățirea epidemiei, sunt : evacuarea internatelor contaminate, închiderea școalelor și sfătuirea părinților de a împedica copii lor ca să se adune mulți la un loc, și să nu-i ducă în localuri unde există aglomerație, ca teatru, circ, etc. Înainte de a se lua aceste măsuri dacă copilul bolnav urmează la școală, colegii lui de bancă trebuiesc izolați timp de 15 zile, iar frații celui bolnav nu vor avea voie să frecventeze școala până la însănătoșarea bolnavului.

Localurile școalelor contaminate trebuiesc desinfectate.

Camera în care este izolat copilul bolnav trebuie să fie cât mai simplu mobilată. Copilul va face mai multe băi antiseptice după terminarea boalei și va fi împedicat de a veni la școală 15—20 zile după gravitatea boalei, și totdeauna cu un certificat al medicului curant că nu mai e contagios.

Scarlatina

Scarlatina. — Pojarul mare, — este asemenea o boală infecțioasă, molipsitoare și epidemică, care atacă mai cu seamă copii, rar adulții și e mai gravă decât pojarul.

Simptome: 1. Incubația la scarlatină e mult mai scurtă decât la pojar; unii zic că poate să fie numai de 7 ore sau 12—20 zile, dar aceasta ține mai de grabă de faptul că bolnavul a purtat în acest timp asupra lui un obiect luat dela un bolnav de scarlatină și contagiul a fost ulterior. Cifrele obicinuite sunt de 24 ore—5 zile. Intre durata incubației și gravitatea boalei nu există nici o legătură.

2. Invasia: are cu totul alte simptome decât la pojar; și simptomele sunt așa de violente, încât dacă surprinde copilul în somn, îl deșteaptă.

Dureri mari de cap, greață, une ori vărsături, fiori de frig, pe urmă căldură mare 40° chiar 40⁵, durere de gât, iar pe faringe și pe amigdale se vede o roșeață pronunțată care nu e altceva decât erupția scarlatinei localizată în fundul gâtului; copilul se plânge de dureri când înghite, ganglionii sub maxilari se umflă, bolnavul are delir, une ori somnolență și atunci forma de scarlatină e mai gravă. *Ceace trebuie să rețineși este că scarlatina în general se prezintă cu erupțiuni și dureri în gât, pe când pojarul cu erupțiune, tuse, guturai și strănut.* Câte odată scarlatina e așa de ușoară că trece nebăgată în seamă, descuamația există, și consecințele pot fi tot atât de grave.

3. Erupția: Erupția în scarlatină apare întâiu pe gât, trunchiu, vintre, apoi pe pânțece, membre și tocmai pe urmă pe față, formând niște pete roșii vinete, cari dau tot corpului o *roșeață uniformă de postav.*

Această perioadă ține 5—6 zile, une ori și mai puțin, așa că a 5-a—6-a zi nici nu mai există. Când erupția e mai ușoară, puțin colorată, ține numai câteva ore și poate trece nevăzută; altfel când e mai întinsă e vizibilă 4—5 zile.

În această perioadă și limba și gura, faringele sunt acoperite de erupțiune.

4. Descuamații : Jupuiala nu începe în totdeauna imediat după isprăvirea erupției, alte ori începe înainte ca erupția să se fi isprăvit ; *dar există totdeauna* chiar când erupția a fost ușoară și a trecut nevăzută.

Ea se deosebește de descuamarea pojarului, prin aceea că se jupoaie piei mari mai cu seamă în palme, pe la degete și la talpă, numai la față jupuiala este ca tărâțele și s'ar putea confunda cu jupuiala de pojar. Ori de câte ori părinții observă că copilul lor începe a se jupui în felul acesta, fără să fi avut alte simptome, să-și aducă aminte de formele ușoare de scarlatină, a căror consecințe însă pot fi rele, și să avizeze medicul.

Acest mers e al scarlatinei normale, dar sunt forme foarte variate și foarte grave cari sufăr diferite complicații ; unele toxice mortale în 24 ore.

Complicațiile obișnuite sunt boalele de rinichi, de inimă ; reumatismul scarlatinos și la urmă, spre sfârșitul boalei o angină foarte gravă, de multe ori mortală.

Cauzele : Scarlatina este de sigur microbieniă, agentul special care o produce nu s'a izolat. S'a pretins că e un *streptococ*, (coci așezați în lanț).

Cât despre contagiu este direct, o sărutare a bolnavului ni-l poate da și indirect, prin ori ce obiecte ce provin dela bolnav și prin ori ce mediu : aer, lapte, etc.

Agentul de contagiune e mult mai rezistent de cât acela al pojarului ; se poate lua și după 2—3 luni dintr'o cameră în care a stat un scarlatinos, dacă n'a fost suficient desinfectată.

Bolnavul de scarlatină e contagios în toate pe-

rioadele și mai ales în acea de descuamație când scuamele se transportă și contagiuul difuzează.

O scrisoare chiar scrisă de un scarlatinos, în perioada aceasta e capabilă să transporte infecțiunea la distanțe mari.

Câtă vreme descuamația persistă, bolnavul e contagios și aceasta ține 6 săptămâni, sau chiar mai mult; s'au văzut contagii după două luni și mai bine, probabil că microbii au rămas în gură; după cum o cameră în care a zăcut un scarlatinos poate fi contagioasă și mai multe luni dacă n'a fost bine desinfectată. Această boală conferă de obicei imunitatea, dar s'au văzut recidive.

Profilaxia: Măsurile profilactice pentru scarlatină sunt aceleași ca și pentru pojar; *izolarea* și *antisepsia* dar pe o scară mai întinsă și cu mai multă scrupulozitate, fiind o boală cu consecințe mai grave: totuși e mai puțin contagioasă ca pojarul, se întinde mai greu, *dar fiind contagioasă mai multă vreme, în toate perioadele ei și pe urmă, măsurile preventive trebuiesc prelungite și energice.*

Se poate scurta perioada de contagiu și simplifica profilaxia, izolând bolnavul dela început, ungându-i corpul cu substanțe grase antiseptice (vasilină boricată, tenicată, etc.) în periodă de descuamație.

Se va face zilnic și conștiincios desinfectarea cavităților naturale ale bolnavului pe timpul boalei și după, ca alimentație se va administra dela început numai lapte.

Cât despre izolarea bolnavului, 40 zile sunt suficiente.

Copiii suspecți prin relațiunile lor cu scarlatinoși atât în spitale, infirmerii, cât și în familii

trebuie izolați cel mult 6 zile, cât ține perioada de incubație.

Toți cei ce îngrijesc pe bolnav trebuie să respecte regulile de antisepsie despre care am vorbit deja.

Camera și obiectele bolnavului bine desinfectate.

Cum se crede că micro-organismul scarlatinei se cultivă în lapte, trebuie ca într'o casă unde este un scarlatinos, să se ție toate lucrurile de mâncare și băutură acoperite, aceasta e bine să se facă în orice boală. Să se interzică vânzătorilor de produse alimentare cari au un bolnav de scarlatină în casă de a-și practica meseria timp de 40 zile.

Variola

Variola — vărsatul — cea mai veche boală din câte cunoaște omenirea, este contagioasă, infecțioasă și epidemică. Ca și celelalte febre eruptive are patru perioade.

Simptomele: 1. Incubația e lungă la variolă, e 10 sau chiar 12 zile.

2. Invazia: Fieri, febră foarte ridicată, 40° și mai mult, chiar 41°; mari dureri de șale, durere de cap, violentă mai mult frontală, vărsături.

Durata acestei perioade e de 2—4 zile. De obicei o invazie ușoară anunță o erupție asemenea ușoară.

3. Erupția: După 3—4 zile dela începutul boalei, bolnavul pare că se simte mai bine, fenomenele din perioada de invazie se amendează și apare erupțiunea care ajunge la apogeu în 24—36 de ore; ea apare întâiu pe față, gât, piept, și la urmă pe membre. Această erupțiune se prezintă mai întâiu

ca niște pete roșii, după aceea aceste pete se transformă într'un fel de bube, cari apoi se umplu cu puroiu, mai târziu fac coajă, aceasta corespunde descuamației — care cade lăsând în locul ei acele *cicatrice* ce seamănă cu ciupiturile și care au făcut ca poporul să le denumească *ciupituri de vărsat*.

Bubele pot apare și pe lumina ochiului, lăsând cicatricea ce se chemă *albeață*, sau producând chiar scurgerea ochiului.

Cauzele: Variola e boală epidemică, infecțioasă și contagioasă, datorită unui microorganism care nu e încă cunoscut.

Un caz de vărsat nu poate lua naștere decât prin contagiu. Contagiunea poate fi directă sau indirectă. Cea dintâiu e mai rară; cea de a doua se face pe diferite căi: rufărie, haine, pe care se găsesc coji provenind dela bubele varioloșilor sau puroiu uscat care păstrează virulența microbilor multă vreme.

Asemenea apartamentele, trăsurile cu cari s'au transportat bolnavii, aerul, praful atmosferic muștele pot transporta virusul acestei boale, care poate pătrunde în organism prin căile respiratoare, digestive, sau prin pielea sgâriată.

Imunitatea naturală e rară, cea căpătată prin vaccinare este temporară iar când individul a avut odată boala, imunitatea e aproape absolută.

Profilaxia: Mai întâiu bolnavul trebuie complet izolat și toate măsurile de antisepsie ce se iau în orice caz de boală contagioasă față de bolnav și de cei ce-l îngrijesc se vor lua și acum.

Asemenea în ceea ce privește desinfectarea obiectelor ce provin dela bolnav, se va face după cum am spus pentru toate febrele eruptive.

Cât despre desinfectarea camerei, vom căuta

să asigurăm o ventilație largă în camera bolnavului, păzindu-l totuși de răceală.

Tratamentul privește exclusiv pe medic.

Rufăria bolnavului se va schimba adesea ori. Alimentația lui, va fi mai mult liquidă cât timp va avea febră. I se va da băuturi abondente calde și chiar reci de simte nevoie.

Cum variola e contagioasă în toate perioadele ei și ajunge la maximum în timpul supurației, măsurile trebuiesc luate chiar dela început, din perioada de invasiune, până la sfârșitul boalei.

În perioada de descuamație, virusul fiind mai difuzibil câtă vreme un varioles mai are o coajă pe corpul lui, e contagios; de aceea e bine să ajutăm această descuamare, cum am spus prin băi și aplicații de *unguente*. După 40 zile contagiunea numai e de temut.

Cea mai bună măsură preventivă în variolă însă, e *vaccinarea* din primele luni ale copilăriei și *revaccinarea*, după 5—6 ani și pe timp de epidemie, mai ales în aglomerații ca: școli, căzărmi, etc.

Vaccinarea, — altoirea — constă în introducerea în organismul uman a *vaccinului* — provenind din bubele vițelilor atinse de o variolă specială a lor, — care se cheamă *cow-pox* și bubele ei se arată mai cu seamă pe uger și pe țâțe.

Există la București și la Iași institute speciale, numite vaccinogene unde se cultivă și se culege această limfă, care nu e decât lichidul luat dela bubele de vărsat ale vițelilor, acest liquid se conservă închis ermetic în tuburi sau fiole mici de sticlă.

Vaccinarea se face astfel: se ia o lanțetă sau o peniță specială, bine aseptisată la flacăra unei lămpi de spirt, se sgârie puțin pielea, prealabil spălată cu săpun și spirt, de pe brațul sau pulpa celui

ce voim să-l vaccinăm, și se pune pe sgârietură o mică cantitate de vaccin și lăsăm să se usuce bine.

După 3—4 zile apare roșăța locală, după 6—8 apare umflătura, se formează o bubă analogă cu bubele de vărsat, apar și câteva fenomene generale: febră, agitație sau nimic din toate acestea dacă vaccinul nu s'a prins. Se face o coajă neagră care cade după 3—4 săptămâni și rămâne în loc o *cicatrice* mai întâiu brună, apoi roză și pe urmă albă.

Puțini sunt refractari vaccinei. Imunitatea naturală nu e nici 2⁰/₀; iar imunitatea căpătată prin vaccinare e și ea trecătoare; de aceea revaccinarea trebuie să fie și este în multe state obligatoare mai ales pe timp de epidemii în școli și cazărmi.

Vaccinarea se poate face la orice vârstă și chiar în primele luni dela naștere, la 3 luni; dacă n'a prins odată, de două ori, trebuie revaccinat copilul după 2—3 luni.

Mai bine pe timp mai răcoros decât pe căldură.

Varicela

Varicela. — Vărsatul de vânt — este o febră eruptivă, boală contagioasă, care n'are nimic a face cu variola.

Este mult mai puțin contagioasă decât celelalte febre eruptive, contagiuul se difuzează mult mai greu așa că nu e așa de epidemic ca pojarul, de exemplu. Nu se știe cât ține durata de contagiu, nici în care perioadă e mai contagioasă.

Simptome: 1. Incubația ține vre-o 10 zile, dar cum individul atins de varicelă are aerul cu totul sănătos în această perioadă, nu se poate bine preciza durata incubației.

De acea unii zic că ține 10 zile, alți 12 și alți chiar 14.

2. Invasia: ține vre-o 3—4 zile, în această perioadă

temperatura se ridică puțin, copilul n'are poftă de mâncare, ziua e abătut și noaptea agitat, apoi apare în gură și faringe un fel de roșată cu o ușoară inflamație. Alteori, nu mai există perioadă de invazie și erupția vine de odată. Rare ori debutul e cu simptome violente: vărsături, spasme, căldură mare. Une ori această perioadă ține 24 ore.

3. Erupția: Nu are predilecția să apară întâiu pe o anume regiune ca pojarul pentru fața de exemplu ea poate apare întâiu ori unde, pe față, corp, membre, etc. Se pare totuși că erupția este mai pronunțată pe trunchiu. Apare întâi cu niște pete roșii, cari trec de multe ori neobservate, fiindcă țin câteva ore. Aceste pete dispar când le apăsăm cu degetul. Pata aceasta se transformă într'o bășicuță ca un coș, rotundă, mică cât un bob de meiu, alte ori mai mare; limitele ei se pot bine determina, și conține un lichid limpede ca apa la început, ușor purulent mai târziu.

În momentul când punem diagnosticul de varicelă aceasta e de obicei în stare de erupție.

4. Descamația: Erupția ține însă vre-o 2 zile, bășicuța devine turbure, opalină, suprafața ei se sbârcește și apoi sau se usucă și dispăre, sau se turbură tot mai tare și se transformă într'o mică coajă, neagră în vârful ei. După 7—8 zile coaja începe să cadă.

Bubele de varicelă nu lasă cicatrice decât dacă bolnavul le-a rupt scărpinându-se.

Cauzele: Nu există până acum un microb special al varicelei, ci o asociație de mai mulți.

Copiii mai cu seamă sunt atinși de această boală dar arare ori înainte de $\frac{1}{2}$ de an. Și adulții pot să fie atinși de varicelă, mai ales dacă n'au avut varicela în copilărie.

Această boală conferă imunitatea, totuși s'au observat recidive.

Profilaxia: E aceeași ca pentru celelalte boale eruptive, însă în mai mic, neprezentând atâtea contagiositate.

Trebue împedicat copilul să se scarpine; băile și pomezile antiseptice joacă și aci rolul lor.

3. CÂTEVA BOALE MAI FRECVENTE

Difteria, (angina difterică). — Profanii zic angină numai la angina difterică. În medicină însă prin angină, se înțelege orice inflamație a fundului gâtului. Pe când prin angină difterică se înțelege difteria, inflamația fundului gâtului datorită unui microb special: *bacilul lui Löffler*.

E o boală contagioasă, infecțioasă și epidemică. Copiii plătesc tributul acestei boale, adulții mai rar. Dacă difteria cotopește laringele se chiamă *crup difteric*.

Simptomele, cu care începe această boală sunt insidioase.

De aci necesitatea ca mamele, să-și facă obiceiul de a examina gâtul copiilor în fiecare dimineață, fără să aștepte ca ei să se plângă de durere.

Copilul își pierde dispoziția cu o zi două înainte de izbucnirea simptomelor vădite, se plânge de ușoară durere în gât, căreia de multe ori părinții nu-i dau atenție. Deocamdată se observă o roșată în gât și pe amigdale, apoi apar puncte albe cari devin pete, se întind și cotropesc amigdalele, omușorul, etc.

Aceste plăci albe se numesc în genere *false membrane*, ele pot exista și în alte boale de gât, dar atunci nu se găsește în el bacilul difteriei; apoi se mai deosebesc prin aceea că falsele

membrane difterice din albe se fac cenușii murdare, se țin foarte tare lipite, numai cu greutate se pot deslipi, locul rămas după ele sângerează; iar membranele se reproduc ușor. Copilul mai are în acest timp și căldură, care nu totdeauna e mare, poate fi numai de $38^{\circ},5$; ganglionii gâtului se umflă. Bacilul difteriei secretează o toxină, otravă care dacă trece în sânge dă naștere la alte simptome grave.

În cazul când tratamentul întârzie, aceste false membrane se întind mai în jos pe gâtlee, produc *difteria laringelui* numită *crup*; drumul aerului e interceptat, copilul respiră foarte greu, are vocea răgușită, devine *aphon*, (fără voce) are accese de sufocație și în aceste cazuri, se impune *tracheotomia*—deschiderea tracheei și introducerea aerului printr'o canulă sau *tubajul*, amândouă nu se pot practica decât de medic.—

Crupul nu vine totdeauna în urma anginei difterice, rare ori difteria poate debuta cu laringele. Trebuie însă să fim cu multă grijă pe lângă un copil cu angină difterică, când vedem că respirația începe a deveni dificilă, sgomotoasă, sămănând cu sgomotul cel face fereastră când taie lemne.

Cauzele : Difteria e produsă de bacilul difteric, numit bacilul lui Löffler.

Pentru a se putea diagnostica cu siguranță dacă e angină difterică sau nu, numai examenul microscopic e suveran.

Bacilul difteriei e foarte rezistent, trăește în praf și în aer uscat, lumina solară îi e dăunătoare. Antisepticele asemenea îl distrug, dintre toate însă, acidul fenic în soluție de 5% îl distruge mai repede. În gura bolnavilor cari au avut difterie se găsește une ori și 2—3 luni după terminarea

boalei. Primejdia acestui bacil devine mai gravă prin toxina ce produce.

Contagiul se face sau direct dela bolnav, prin sărutare sau prin contactul apropiat, lucrul ce i se poate întâmpla medicului în timpul când se uită în gâtul copilului și atinge falsele membrane cu scop de a le distruge. E de ajuns ca copilul să tușească și o bucată de falsă membrană să cadă în gura medicului sau în ochi ca să-i dea difteria, aceste cazuri de contagiu sunt și mai grave. O rană se poate difteriza dacă bacilul difteric a venit în contact cu ea.

Contactul indirect se poate face prin ori ce obiect pe care se află o porțiune de falsă membrană difterică, salivă conținând bacilul și prin ori ce persoane care vin în contact cu bolnavul și nu iau măsurile antiseptice necesare. Contagiul se face și cu trăsurile ce au transportat copiii bolnavi de difterie.

Recidivele există în difterie. Ea nu conferă imunitatea.

Profilaxia : Când cazul s'a declarat, copilul trebuie imediat izolat și cel mai bun lucru e să se facă *injecții cu serum antidifteric*, lucru ce se poate face numai de medic și asupra căruia vom reveni. Să vedem mai întâiu ce măsuri se pot lua de cei ce înconjoară pe bolnav :

1. Izolarea copilului bolnav de difterie; să se chieме de urgență medicul. Să se atingă în gât copilul, pe locul ocupat de false membrane, cu zeamă de lămâe din 2 în 2 ore fără a face să sângereze gâtul; să facă gargară, dacă nu poate face gargară să se spele în gât prin ajutorul unei pompe sau irigator, cu apă cu oțet, cu apă cu spirt sau cu piatră acră.

2. Camera în care șade bolnavul se va ventila larg.

3. Obiectele ce provin dela bolnav ca : ustensile se vor fierbe ; iar rufăria murdară se va pune în soluție de acid fenic 3⁰/₀.

4. Bolnavul va scuipa într'o scui pătoare, în care se află o substanță antiseptică și tot ce va fi atins de scuipatul lui se va desinfecă cu acid fenic 5⁰/₀.

5. Persoanele ce îngrijesc bolnavul, vor avea niște bluze care să le acopere cu totul hainele pe care le vor lua în anticamera bolnavilor și le vor lăsa tot acolo când vor ieși dela bolnav. Se vor spăla pe mâini și față cu o soluție de sublimat corosiv 1 la 2000 înainte de a veni în contact cu cei sănătoși.

6. Când boala s'a isprăvit se va desinfecă camera bolnavului : pereții se vor vărui, pulveriza cu substanțe antiseptice, se vor freca cu miez de pâine, după cum sunt : văruiți, cu ulei, sau cu hârtie ; dulapurile se vor spăla cu leșie și acid fenic, iar lucrurile din cameră se vor trece la etuvă acele ce sufer ridicarea de temperatură ; mobilele vor fi spălate cu sublimat 1 la 10⁰/₀, lucrurile de metal cu acid fenic 5⁰/₀, cele netrebnice arse.

7. Desinfecăm bolnavul, dându-i o baie antiseptică generală, făcându-l să facă gargară cu apă oxigenată 10⁰/₀, și numai după ce examenul microscopic a arătat că în secreșiunile din gura bolnavului, nu se află bacilul difteric, numai atunci trebuie redat lumii ce-l înconjoară.

8. Dacă cazul s'a declarat într'o școală sau chiar într'o familie, unde sunt mai mulți copii, toți copiii ce au fost în contact cu bolnavul trebuie bine supraveghiați, căutați în gât în toată ziua și la cel mai mic punct alb ce apare, sau la cel mai

mic semn de răgușală, trebuesc injectați cu *serul antidifteric*.

Serul antidifteric, este serul din sângele calului căruia i s'a introdus în organism *toxine difterice*, după o anumită tehnică.

Acest ser injectat sub piele în doză de 20 cc. sau și mai mult la copii atinși de difterie îi vindecă la sigur, dacă injecția s'a făcut în primele zile.

Pentru că injecțiunile repetate de ser pot provoca accidente grave, este bine să se prevină medicul dacă bolnavul a mai fost injectat cu ser.

Intr'o doză mai mică și mai slabă serul antidifteric poate servi ca preventiv.

Acest ser a fost descoperit de Behring și vulgarizat de Roux în 1892.

Pentru a face examenul microscopic al falșelor membrane, se procede astfel: cu un bețișor montat cu vată ca un tampon se șterge fundul gâtului, amigdalele copilului bolnav, cari sunt acoperite de plăci albe, se învelesc ușor aceste bețișoare în gutapercă sau într'un alt strat ușor și fin de vată și se trimite, cu numele bolnavului, la laborator unde sunt supuse culturai și apoi examenului microscopic.

Oreillone

Parotidită epidemică, șopărlăită, febră urlienă, este o boală infecțioasă, contagioasă, care totuși se poate evita mai ușor de cât ori ce boală contagioasă. Se caracterisează prin umflătura glandei parotide și altor glande salivare; mai adesea ori parotida singură e umflată, rare ori odată cu ea și glanda submaxilară. Alte ori boala se complică.

Boala e frecventă la copiii, oamenii tineri, în școli, casărmi, mai ales primăvara și toamna.

Simptome: Câte odată boala e precedată de fiori, febră, dureri de cap, amețeli, scurgeri de sânge pe nas, vărsături, diaree. Aceste simptome pot ține vre-o 12—36 ore. Incubația nu e bine determinată poate ține vre-o 8 zile, alte ori cel mult 25.

După toate aceste fenomene, încep fenomenele locale: durerea e cel dintâi simptom și se localizează în regiunea parotidienă, chiar la intrarea conductului auditiv, se iradiază în ureche și merge crescând 2, 3 zile. Gura se deschide cu greu și masticția e dureroasă. Cu cât umflătura crește cu atât durerea scade.

Pielea la nivelul umflăturii are colorația normală une ori se înroșește puțin, strălucește și pare întinsă.

Cauzele: Deși microbul acestei boale nu e cunoscut bine nici determinat, de oarece s'au găsit diferiți microbi în sângele bolnavilor atinși de această boală totuși numai există nici o îndoială asupra contagioșității și transmisiunii boalei. Se observă une ori epidemii mari într'o familie, o școală, în armată, ca în timpul resbelului de cesiune în Africa, unde în anul I-iu au fost 11.216 bolnavi și în al II-lea 13.429. Prin evoluția și caracterul ei epidemic se aseamănă mult cu febrele eruptive; erupția lipsește în adevăr, dar există în schimb o congestie, o roșeață a mucoasei bucale în dreptul orificiului canalului lui Stenon, canalul excretor al glandei parotide.

Microbul pătrunde probabil prin gură în glandele salivare, se găsește în salivă și se răspândește cu ea și cu obiectele ce servesc pentru gură.

Se observă rare ori la copiii mai mici de 2 ani, mai frecvent se arată între 5—15 ani și mai pe

urmă la vârsta adultă. Bătrânii pot fi asemenea atinși. Cât despre sex, anotimp, climate n'au nici o influență. Dă imunitatea, aproape nu s'au observat recidive.

Se transmite numai prin contactul cu bolnavul, și în special cu ustensilele cari îi servesc pentru mâncare și băutură.

Profilaxia : Isolăm bolnavul. Oprim pe cei ce-l îngrijesc să bea dintr'un pahar cu el. Camera lui cere o ușoară desinfecare. Cât despre bolnav trebuie să stea în cameră la o temperatură egală 8—15—20 de zile cât ține umflătura, se aplică calmante pe locul dureros. Boala aproape n'are tratament dacă are curs normal.

Conjunctivita granuloasă

Este o boală a conjunctivei, membrana, ce acoperă bulbul ochiului și căpтуșește pleoapele, ea se caracterizează prin dezvoltarea *de mici granulațiuni* în grosimea conjunctivei. Boala e contagioasă, cronică și une ori ia caracterul epidemic, mai ales acolo unde se află aglomerație, necurătenie, una din două, ori amândouă la un loc, ca în școli, cazarme, etc.

Conjunctivita granuloasă se poate complica cu leziuni ale corneei și lasă după ea cicatrice.

Cauzele : S'a descoperit un microb în granulațiile conjunctivei, dar nu s'a dovedit că granulațiile se datoresc lui nici că contagiul se face prin el. Deși boala e contagioasă și epidemică, totuși și alte influențe pot contribui la propagarea ei.

În Europa se crede că s'a transportat din Egipt. Ovreii sufăr mai mult de această boală ; bărbații mai mult decât femeile, copiii mai mult dela 10

ani în sus. Mizeria, aglomerația, murdăria înlesnește apariția ei și o întreține.

Cauza principală însă a acestei boale este contagiul, care se face prin transportul produselor de secrețiune, pe o conjunctivă deja bolnavă. Nu se știe până la ce punct aerul joacă un rol în acest transport.

Simptomele: Conjunctivita granuloasă apare în mod insidios; *bolnavul se plânge întâi de înțepături în ochi, de greutatea pleoapei de sus, care se și umflă și închide puțin ochiul.* La început fenomenele inflamatorii lipsesc și bolnavul pare somnoros și-și dă capul puțin pe spate ca să poată vedea, pleoapa de jos nu stă lipită de ochiu.

Pe partea internă a pleoapei superioare se găsește granulațiile, cări apar vederei ca niște broboane mici roșii și ridicate.

Uneori sunt mai palide deși transparente, încât seamănă cu icrele sau cu firele de tapioca.

Mai târziu se congestionează ochiul întreg, se produce o secrețiune purulentă, bolnavul acuză dureri mari locale și se ferește de lumină.

Profilaxia: Indivizii atinși vor trebui izolați mai ales când cazul se declară în locuri unde sunt aglomerații, ca în școli, casărmi, etc.

Se vor distribui prosoape individuale; iar pentru spălatul și ștersul ochilor bolnavii se vor servi numai de vată curată pe care o vor arunca în foc îndată ce s'au servit.

Cele mai mari îngrijiri de curățenie trebuie să le avem în vedere. Trebuie să ne ferim de batisetele, șervetele și prosoapele bolnavilor; să le recomandăm să nu-și puie mâinile pe la ochi, fiindcă contagiul se află tocmai în lăcrămi și secrețiunea ochilor și astfel boala se poate transmite dacă

mâna contaminată s'ar pune apoi pe clanța ușei de exemplu, sau pe orice alt obiect.

Să se ventileze bine camerile bolnavilor, mai ales seara înainte de culcare. In orice caz acolo unde sunt aglomerații, măsurile trebuesc ținute cu strictețe, pentru că contagiul e foarte ușor.

Cât despre tratament el rămâne cu totul în seama medicului.

Conjunctivita purulentă

Este o boală foarte gravă din cauza complicațiilor la care predis pune.

Simptomele : Principalul simptom e o secrețiune purulentă. Boala se împarte în 3 perioade: 1-a perioadă: roșată, care începe cu conjunctiva pleoapelor, senzație neplăcută de nisip în ochi, și mâncărime în jurul corneei, toate vasele sunt injectate, căldură, bolnavul simte parcă îi arde pleoapele, durere violentă la început, lăcrimare amestecată cu puțin sânge, apoi se amestecă cu filamente mucoase. Această perioadă nu ține mai mult de 2 zile; 2-a perioadă: secrețiunea devine franc purulentă, și pleoapele se umflă enorm, mai ales acele superioare care cad puțin peste cele de jos, nici nu se pot ridica decât foarte greu. E foarte periculos pentru cel ce examinează ochiul bolnav, căci dacă țâșnește puroiu și intră în ochi il bolnăvește de aceeași boală. Când o putem vedea conjunctiva, o găsim roșie, umflată, sângerândă și scaldată în puroiu. Puroiul în cantitate enormă, se strânge mai ales în unghiul extern al ochiului; e foarte contagios, transportat chiar pe o conjunctivă sănătoasă reproduce boala mai totdeauna. Boala se poate opri aici și rămâne cronică, sau poate trece de a dreptul spre vindecare fără să mai existe a 3-a perioadă,

dar atunci vindecarea e complectă și se face în 2 săptămâni.

În a 3-a perioadă reapar durerile și ce e mai grav: complicații din partea corneei. Durerile vin în accese și mai ales seara.

Cauzele: Conjunctivita purulentă e contagioasă, lucrul e sigur și de și nu se poate în totdeauna dovedi, trebuie considerată astfel, pentru ca să se poată lua măsurile preventive.

Conjunctivita purulentă a noilor născuți se datorește unei secrețiuni purulente ce întâlnește copilul în drumul lui, în momentul nașterii.

Se poate chiar, contagiunea să se facă după naștere cu rufăria, bureți contaminați. Se observă chiar epidemii în Maternități (spitale de facere) unde nu se iau destule precauțiuni.

Oftalmia purulentă există în unele țări calde, în Egipt de exemplu în stare de endemie.

Profilaxia: Pentru spălătul ochilor, ca și în conjunctivita granuloasă, se va întrebuița vată care se va arunca după întrebuițare, și nici de cum prosoape sau bureți.

În caz când numai un ochiu va fi atins, celalt sănătos se va izola printr'un bandagiu sau cu o sticlă de ceasornic încadrată într'un plasture care să-l fie aplicat de ochi, și în fiecare dimineață va fi spălat cu o soluție antiseptică, sublimat corosiv de exemplu 1 la 2000.

Se vor desinfecța cu îngrijire toate instrumentele și obiectele de pansament, persoanele ce îngrijesc bolnavul vor pune în acel moment, ochelari speciali pentru a-i apăra de contagiune.

Cât pentru profilaxia noilor născuți, va trebui îngrijit, ca înainte de naștere, drumul lor de trecere să fie bine aseptizat cu spălături frecvente și largi, cu substanțe antiseptice. Asemenea trebuiesc spă-

late bine ploapele și conjunctiva noilor născuți, imediat după naștere și câteva zile mai pe urmă, sau cu *nitrat de argint* 2⁰/₀, punându-se numai 2 *picături* pe ploapele întoarse, sau cu sublimat 1 la 2000 sau cel puțin câteva picături de zeamă de lămâie.

Tuse convulsivă

Tusa măgărească, este o boală foarte contagioasă, infecțioasă și epidemică.

Debutul ei seamănă cu al unei simple bronchite.

Simptomele: Boala începe cu tuse ușoară, apoi după o săptămână, două, începe o tuse violentă cu «quinte» adică cu accese, în timpul cărora fața se congestionează, se învinețește, ochii lăcrimează, respirația se suspendă un moment și apoi se produce o inspirație profundă.

Accesul se produce astfel: un șir de expirații scurte consecutive și apoi o lungă inspirație prelungită «cântecul cocoșului» zic francezii, de unde: *coqueluche*, tusa-convulsivă; românii îi zic «sbieretel măgarului», de unde și denumirea de tuse măgărească, cece face că boala e recunoscută la distanță chiar de profani.

Mai totdeauna *quintele* provoacă expulziunea de mucozități și chiar vărsături, aceste din urmă sunt o cauză de denutriție pentru bolnavi. Boala nu-i mortală, dar poate deveni gravă prin complicațiile ei mai ales când se complică cu tuberculoza pulmonară. Durata e lungă dela 15 zile 2 sau 3 luni.

Cauzele: Nu s'a determinat încă microbul ce produce această boală, desigur însă că există, de vreme ce boala e contagioasă și e probabil că se află în salivă, flegmă și în mucozitățile ce aruncă bolnavul în timpul accesului.

Contagiul se transmite sau direct, sau indirect prin mucozitățile ce bolnavul aruncă la distanțe destul de mari de el și se răspândesc în aer, prin obiectele contaminate de secrețiunile lui în care se află microbul.

Boala devine epidemică, atacă cu deosebire copiii dela 2—7 ani și conferă imunitatea. Adulții pot suferi și ei de această boală. Epidemiile țin lung, pentrucă timpul contagiunei e lung, chiar dela început și cât ține boala: 2—3 luni, când tusa convulsivă are aerul unei simple bronchite.

Profilaxia: Cea dintâi măsură ce se impune este izolarea bolnavului pentru binele celor ce-l înconjoară și izolarea lui la țară la aer curat pentru binele lui, în aer oxigenat de brazi. Boala are un mers ciclic și nu se scurtează prin profilaxie și tratament, dar poate fi ameliorată, ușurată. O măsură iar necesară pentru a preveni denutriția care se produce din cauza vărsăturilor frecvente, e ca cei ce îngrijesc bolnavul să caute să-i dea lapte de băut imediat după ce a vărsat, pentru ca alimentul să fie reținut în stomac.

Cât despre măsurile de luat pentru a împedica transmisiunea boalei, măsurile sunt aceleași ca pentru boalele contagioase; izolarea bolnavului, închiderea școalelor, dezinfectarea obiectelor și personalului ce vine în contact cu bolnavul, dezinfectarea locuinței unde a fost bolnavul. Secrețiunile lui trebuiesc primite în vase în care s'a pus sublimat $\frac{1}{1000}$ sau acid tenic 5⁰/₀, etc.

Influența

Este sinonimă cu *gripa*.

Aceasta s'a arătat cea mai contagioasă din câte epidemii au trecut peste țara noastră. La

prima ei apariție în 1889—90 a fost o epidemie teribilă.

Simptomele : E o boală epidemică și contagioasă, a cărei caractere nu sunt tocmai clare, dar e de sigur expresia unei infecțiuni ce se poate manifesta în diferitele noastre aparate, dar mai adeseori se localizează în aparatul respirator; în acest caz, simptomele sunt: febră, bronchită cu tusă, durere de cap, dureri de oase, o stare generală rea cu indispoziție.

Boala în genere se vindecă în câteva zile. Când însă apare ca epidemie, atunci poate deveni gravă, foarte gravă chiar și cauzează o mare mortalitate printre cei șubrezi, cum se întâmplă de o vreme încoace.

Cauzele : Boala e datorită unui microb descoperit de Pfeiffer. Probabil că microbul se găsește în secrețiunile patologice provenind dela bolnav: salivă, flegmă, secrețiune nazală.

Boala atacă pe ori și cine, dar mai ales pe indivizii suferinzi de o boală cronică, pe convalescenți, debili, bătrâni

În unele țări ca în Rusia, alteleori ia caracterul epidemic și se întinde foarte iute mai ales acolo unde este aglomerație ca în școli, cazărmi, etc.

Aerul este un vehicul al microbului influenței, deși condițiunile meteorologice par'că n'au o mare influență în transmiterea boalei, totuși schimbările frecvente de temperatură, precum și umiditatea înlesnesc izbucnirea ei.

Se transmite și prin contactul direct și nu conferă imunitatea.

Profilaxia.— E foarte greu de a se feri de influență pe timp de epidemie, să evităm de a ne duce la întruniri, în localuri publice, unde e lume multă.

Antisepsia preventivă și curativă a gurei și nasului este cea mai bună măsură de luat.

În aceste cavități se găsesc totdeauna fel de fel de microbi cari s'ar putea asocia cu ai influenței și da naștere la complicații grave, pentru aceasta întrebuițăm vaselină lichidă mentholată 1°/_o picată în fosele nasale.

Până la venirea medicului, putem administra 0.50 cgr. chinină cu 0.50 cgr. aspirină.

Tuberculoza

Prin tuberculoză înțelegem leziunile cari le produce bacilul lui Koch în diferite organe.

Profanii însă, prin *tuberculoză* sau *oftică* înțeleg numai *tuberculoza pulmonară*.

Acest bacil se poate localiza în meninge și constitui *meningita tuberculoasă*; în oase și în special în vertebre, diformând coloana vertebrală, și constituind boala lui *Pott*; în piele mai ales pe obraz și atunci se chiamă *lupus*, sau în orice alt organ.

Nu vom studia toate aceste forme ale boalei, cadrul nostru fiind prea strâmt.

Tuberculoza preocupă astăzi pe toată lumea, din cauza numărului enorm de victime ce face și care crește în fiecare zi. Ea este o boală *microbieniă* datorită *bacilului lui Koch*, e *infectioasă* de oarece organismul e otrăvit de toxinele acestui microb și e *contagioasă* fiind că se poate transmite de la om la om și de la animal la om.

Microbul are forma unui bastonaș, e un *bacil*, foarte rezistent, cărui fapt se datorește tenacitatea boalei.

Tuberculoza pulmonară; *phtysie*, *oftică*, boală de piept; atac.

Simptomele. Une ori boala debutează prin *scui-
pare de sânge* — emoptysie —; alte ori începe
cu o *tusă seacă*.

Poate să vie și în urma unor boale acute ca
pneumonia, pojarul, pleurezia, dar în genere acești
bolnavi purtau deja germenul tuberculozei înainte
de îmbolnăvire.

Bolnavul slăbește, nu mai are poftă de mân-
care și transpiră mai ales noaptea după primul
somn, are febră ușoară seara. Mai pe urmă însă
febra se îndesește, bolnavul scui pă flegmă și scui pă
mult, transpiră mult, are insomnii și spre sfârșit
apare diareea, vocea se stinge, picioarele se umflă
și bolnavul moare istovit dar conservând toată
cunoștința, inteligența și cele de mai multe ori
și nădejdea vindecării. Acesta e mersul mai co-
mun al tuberculozei pulmonare. Se poate însă
întâmpla ca bolnavul să se vindece, mersul boa-
lei să se oprească în drum, sub influența unor
condiții igienice mai bune, sub influența unui
climat mai blând.

Când boala merge spre vindecare, leziunile din
plămâni, se petrifică, se incrustă de carbonat și
fosfat de calce.

Boala poate ține ani întregi; dar alte ori evo-
luează în câteva luni și această formă se chiamă
oftică galopantă.

Cauzele : Tuberculoza este incontestabil o boală
microbienă și contagioasă; cauza ei este dar mi-
crobul tuberculozei, *bacilul lui Koch*, dar pentru ca
boala să ia naștere, această cauză nu e suficientă
și trebuie să existe și un teren favorabil, adică o
cauză *predispozantă* care să înlesnească cauza
determinantă (bacilul), de a produce boala.

Numai soarele și focul îl poate distruge și sub-
stanțe antiseptice tari, ca acidul fenic, sublimatul

etc. Altfel trăiește și la uscăciune și la umezeală. El se află în diferite medii, în *aer* mai ales și în alimente, în special în laptele și carnea animalelor tuberculoase.

Tuberculoșii scupă pe jos, bacili tuberculozei se găsesc în masă mare în acest scupat, care se usucă se ridică în aer, sub formă de praf, și noi îl inspirăm. Acești bacili se pot depune și pe alimente și-i putem introduce în organism prin ingestie.

Prin strănut, prin tusă, tuberculosul aruncă la distanță, împreună cu particule mici de salivă și bacili, cari iarăși trec în aer, și sunt inspirați de cei ce se găsesc în apropiere.

În orice caz e mai bine să luăm prea multe măsuri, decât insuficiente; totuși calea cea mare pe care se transmite tuberculoza este calea respiratoare, *inhalatia*; prin *ingestie* tuberculoza se transmite mai rar.

Carnea animalelor tuberculoase, poate conține bacili când tuberculoza e foarte înaintată, de aceea e bine să nu se consume carnea lor, și ca măsură generală să nu se mănânce *carnea crudă* sau *insuficient friptă*.

Boul, porcul și găinile sufer mai adesea de tuberculoză.

Laptele unui animal tuberculos în grad înaintat poate conține bacilul și să ne transmită boala, asemenea toate produsele lui, ca untul, brânza etc. Une ori ugerul e tuberculos și bacili se pot introduce în momentul când se mulge vaca.

O femeie tuberculoasă nu trebuie să-și alăpteze copilul pentru același motiv.

Tuberculoza e contagioasă nu însă și epidemică. Se transmite dar dela om la om și dela animal la om; atinge mai ales pe adulți și tineri până

la 31 de ani, fără însă să scutească pe copii și bătrâni cari se îmbolnăvesc mai rar de tuberculoză pulmonară. Boala de și *curabilă și evitabilă* dă totuși cel mai mare contingent de morți. Prin țările unde există statistice s'a dovedit că din 10.000 morți 600—700 sunt tuberculoși, e sigur că la oraș omul se îmbolnăvește mai ușor; mor câte 5000 pe an.

Îată o comparație între mortalitățile produse de tuberculoza pulmonară în diferite orașe mari:

**Mortalitatea prin tuberculoza pulmonară
în diferite orașe mari:**

ORAȘE:	Decese la 10.000 loc.	ORAȘE:	Decese la 10.000 loc.
Havre	50,8	New-York	25,3
Moscova	45,7	Odesa	24,5
St. Petersburg	44,1	Varșovia	24,5
Viena	42,7	Lipsca	24,4
Buda-Pesta	41,4	Milan	23,8
Madrid	40,8	Berlin	23,1
București	38,8	Hamburg	21,1
Paris	38,7	Stokolm	20,5
Rio de Janeiro	38,0	Copenhaga	19,2
Triest	31,6	Marsilia	18,9
Bruxelles	31,3	Roma	18,8
München	30,5	Amsterdam	18,8
Cristiana	28,4	Londra	17,6
Frankfort pe Mein	27,3	Neapole	17,6
Colonia	25,5	Buenos Ayres	16,5

Și contagiunea este cu atât mai frecventă și mai întinsă, cu cât boala se transmite prin căi multiple și diferite.

Din sânul mamei, copilul poate fi predispus la tuberculoză, fiind că această boală de și nu este ereditară în adevăratul înțeles al cuvântului, de și microbul nu se transmite dela mamă sau tată, dar se transmite *predispoziția la tuberculoză*. Din

părinți tuberculoși copilul nu naște tuberculos dar *tuberculizabil*.

Familii întregi se prăpădesc secerate de această teribilă boală ajutată de predispozițiile ereditare, și dacă acest fapt e o calamitate pentru omenire, are și bunul acesta, că nu toți suntem tot așa de tuberculizabili ca acei ce poartă predispoziția ereditară, altfel toată lumea ar trebui să se tuberculizeze, fiind că microbul tuberculozei se află pretutindeni și contagiul e mare și întins.

E neapărat deci nevoie ca organismul să prezinte un teren favorabil, pentru ca boala să se prindă.

Pe lângă moștenirea predispoziției mai sunt și alte împrejurări care pregătesc terenul, așa: felul de viață, locuința, alimentația, boalele, contactul cu tuberculoși, etc.

Dacă luptăm în contra acestor împrejurări, putem evita tuberculoza chiar la cei ce vin în lume cu un teren proprice pentru sămânța tuberculozei.

Isolat din sânul familiei, un copil ce se naște din tuberculoși, și pus în bune condiții igienice, poate scăpa necontaminat.

În casele rău întreținute, rău luminate, rău aerate, de asemenea tuberculoza se poate încuiba, căci toate aceste lipsuri de aer și lumină slăbesc organismul, îl anemiează și dela anemie la tuberculosă drumul nu e lung, dacă predispoziția există sau dacă microbii ne înconjoară.

Numai 70⁰/₁₀₀ mor tuberculoși din acei ce trăiesc în aer; pe când din cei ce trăiesc în locuințe rău întreținute, mor 140⁰/₁₀₀, de două ori mai mult (Lombard).

Ce e mai trist e că aceste cauze nu sunt singure, dar cele de mai multe ori aglomerația și sărăcia le însoțește și tocmai în aceste clase mizerabile cari n'au nici aer nici lumină, unde e sărăcie

prea multă și lipsă de mâncare, acolo tuberculoza face cele mai mari victime. Atelierele sunt adevărate pepiniere de tuberculoză.

Toate boalele aparatului respirator repetate sau cu un caracter grav, pot înlesni izbucnirea tuberculozei pulmonare și încă multe alte boale debilitante, între care beția pot înlesni izbucnirea ei.

Cea ce odată se zicea «scrofule» azi se consideră ca tuberculoză atenuată (Grancher).

Dela sărutare, până la scuipat, dela cel mai plăcut lucru, până la cel mai desgustător, tuberculoza se agață, profită pentru a se întinde.

Alimentele, dela cel dintâiu ce ne nutrește, din fașă — laptele — și până la cel întrebuintat mai târziu și mai mult — carnea — toate ne pot transmite microbul tuberculozei.

Cu alte cuvinte, în mamă, în tată, în familie, în casă, pe strade, în alimente, în apă, în aer, microbul tuberculozei există; printr'o sărutare trece de pe buzele unui tuberculos în organismul unui om sănătos sau predispus să primească boala; laptele nefiert și provenind dela un animal tuberculos, fie el cât de bine voitor — mamă — transmite tuberculoza; carnea animalelor suferind de o tuberculoză înaintată asemenea ne dă boala; prin pielea sgâriată asemenea microbul tuberculozei se poate introduce în organism. Așa dar: *inhalația*, *ingestia* și *inoculația* sunt cele trei căi largi și mari prin care tuberculoza poate intra în organism.

Inhalația e calea cea mai comună, fiind și cea mai largă; ingestia e mai rară și tuberculoza se poate localiza la organele ce sunt mai aproape așezate în drumul bacilului și produce tuberculoza ganglionilor mezenterici care apoi poate deveni pulmonară prin urcarea infecției pe cale limfatică; s'au văzut cazuri de inoculație, când microbul s'a

introdus sub piele cu scuiători sparte, în care se afla scuipat dela tuberculoși, sau tuberculoza degetelor la medicii ce au făcut autopsii de tuberculoși și aveau o rană la degete; *obiceiul de a uda degetul în gură pentru a mania cărțile de joc sau de cetit este desastros.*

Toate aceste tuberculoze locale sfârșesc de cele mai multe ori cu tuberculoza pulmonară.

Contagiul se mai face cu rufăria tuberculoșilor, în special cu batistele, prosoapele și cu ustensiile de masă: pahare, farfurii, etc.

Profilaxia: Fiind multiple căile și împrejurările prin care acest mare dușman ne cotropește, multiple trebuie să fie și măsurile de apărare contra lui. Ca pentru toate boalele contagioase, *izolarea* ar fi cea dintâiu măsură ce ar trebui să luăm, aceasta ar fi un bine imens și pentru bolnav, pentru familie și pentru toți cei ce-l înconjoară. Dar lucrul e aproape irealizabil; de obicei acești bolnavi inspiră atâta milă, încât cu greu s'ar hotări familia să-i surghinească.

Pe lângă aceasta, faptul că tuberculoza este o boală a cărei gravitate tot suferindul o cunoaște, face ca luarea precauțiunilor celor mai simple, dar foarte importante, față cu un tuberculoz, să le jignească adânc moralul și să devie astfel un ce delicat și trist în acelaș timp.

Ei trebuiesc convinși, cel dintâi lucru, să nu sărute pe nimeni și să nu scuipe decât în scuiători!

Vedeți cât de trist devine lucrul ca să puneți în vedere unui tuberculos aceste măsuri, care îi dau cruda siguranță a unui sfârșit ce-i e frică să și-l mărturisească!

Cu toate acestea trebuie să-l sacrificăm pe el pentru salvarea celor ce-l înconjoară.

Dacă nu-i putem izola în sanatorii, asupra cărora vom reveni, căutăm să luăm în locuințele lor și față cu ei cele mai severe măsuri pentru a preveni contagiul.

1. În toate camerile va trebui să existe câte o scuiță de sticlă sau de metal în care să se afle apă conținând acid fenic 5⁰/₀. Aceste scuițe vor fi puse pe un suport înalt, ca bolnavul să nu scuie de la distanță și să stropească pe lături. În fie ce zi conținutul va fi aruncat în latrine, iar scuițele desinfectate prin substanțe antiseptice. Ar fi bine ca scuițele să fie prevăzute cu capace, pentru a preveni transportul bacililor prin muște.

2. Tuberculosul va trebui să poarte în buzunar o scuiță făcută anume pentru acest scop, care să se poată închide bine și să nu se verse. Nu va trebui să scuie în batistă, sub nici un cuvânt, și în acest caz batistele chiar uscate — știți că bacilul tuberculozei trăește foarte bine la uscăciune — vor fi puse în apă fenicată, fiartă și apoi date la spălat.

3. În școli, în casarme, în ministere, în toate localurile publice, în gări, în trenuri, în tramvaie vor trebui să existe scuițe; avizele: «nu scuipați pe jos» fiind insuficiente.

4. *În special casele cari se închiriază ar trebui sever desinfectate înainte ca noul chiriaș să intre în ele. Contagiunea pe această cale se face pe o scară foarte întinsă.*

5. Batistele, prosoapele și chiar toată rufăria tuberculoșilor trebuie să se spele de o parte.

6. Paharul, furculița, etc., trebuie spălate cu apă clocotită.

7. Camera tuberculoșilor trebuie desinfectată și aerată cât de des; iar când a părăsit-o pentru

totdeauna, cele mai severe măsuri de desinfectare ce se iau în caz de boale contagioase trebuiesc luate și aici.

8. *Chiar căsătoria ar trebui interzisă tuberculoșilor, pe motivul contagiunii și al transmisiunii terenului.*

9. Ca măsură generală mai putem opri măturatul locuințelor, mai ales a celor locuite de tuberculoși și să facem să se spele cu o cârpă udă; asemenea stradele să se stropească bine înainte de a se mătura, căci ați văzut cum măturatul ridică cu praful microbii boalei și ce ușor îi inhalăm.

Tuberculosul, care știind că suferă de această boală și nu se supune acestor măsuri, e un criminal față de el și de cei ce-l înconjoară.

Câte victime n'ar scăpa numai grație unei singure scuipători!

Măsura aceasta sigură, cât serviciu n'ar aduce dacă ar fi impusă și urmată.

Congrese, societăți, legi tind azi să stârpească acest flagel, care dezesperează lumea întreagă.

S'au făcut societăți din inițiativă particulară, și s'au instituit sanatorii cari să lupte contra răspândirii boalei.

În cazurile când tuberculoza nu e declarată avem de luptat contra terenului numai; dela început vom lua măsuri energice:

1. Copilul născut din tuberculoși, nu va fi *alăptat de mama lui; nici mama tuberculoasă nu va alăpta un alt copil.* Iar acest nou venit pe lume va fi îndepărtat din sânul familiei dacă lucrul va fi cu putință și va fi crescut în principii igienice, de mic.

2. Ajuns la vârsta școlară, trebuie să i se evite viața de internat și oboselile intelectuale, deprins cu gimnastica, exercițiile fizice și hidroterapia. Va

fi supus la un regim substanțial, ferit de intemperii. Va fi dus la țară unde să trăiască în aer curat și liber.

Această igienă se va urma și pentru adultul predispus la tuberculoză.

Tuberculoza se poate vindeca; cea mai bună dovadă de aceasta sunt autopsiele cari dau 50 la sută leziuni de tuberculoză cicatrizată. Trebuie să se convingă despre aceasta nu numai medicul ci și bolnavul, căci de obicei tuberculoșii refuză să se caute, fiindcă se cred incurabili. Prin *odihnă, aer și supraalimentație* ajungem la rezultate bune.

Dar cum aceste măsuri, mai ales aerația continuă ziua și noaptea, pe orice timp, pe orice anotimp nu se poate obține în case private, de aceea *sanatoriile pentru tuberculoși* au rostul lor.

E nevoie însă că după ce bolnavul iese din sanatoriu să continue același sistem de viață și acasă, pentru a putea menține binele câștigat.

Sanatoriile.—În aceste instituții se obțin 14 % vindecări și mai multe ameliorări. Trebuie însă ca aceste locuințe să se facă în anumite condițiuni: locul ales trebuie să fie izolat, așezat spre partea de miază-zi a unui munte, în apropiere de o pădure, fața sanatoriului să fie spre soare; trebuie să fie ferit de vânturi reci și să se afle într'un aer pur și fără pulberi vătămătoare.

Fie care bolnav trebuie să aibă camera lui, sau să fie saloane cu cel mult 4 paturi. Unul din părțile camerei trebuie să fie așa făcut ca să se poată scoate și camera să fie cu totul expusă aerului.

Fiecare bolnav trebuie să aibă 45 m.c. de aer.

Toate măsurile despre care am vorbit: desinfecția, curățirea camerelor fără măturat etc., trebuiesc strict observate.

La masa comună vin numai tuberculoși cari nu tușesc prea mult, n'au febră, ca să nu impresio-neze rău pe ceilalți.

În sanatorii, fie ploaie, vânt, zăpadă, frig până la — 20° grade, bolnavii stau la aer liber.

Aeroterapia este baza tratamentului. Bolnavul este ținut în repaus și supraalimentat atât pe cât permite aparatul lui digestiv.

Se întreține funcțiunea pielii prin fricțiuni pe piept și spate în special, cu o mânășă aspră cu apă rece sau un alcool oare care.

Se păzesc de intemperii și schimbări brusce de temperatură, dar totuși trăiesc pe cât se poate la aer liber și nu se învălesc prea mult, pentru ca pielea să funcționeze bine.

Injectiile de *tuberculină* cari s'au încercat pentru vindecarea tuberculozei n'au dat până acum rezultate, dar pot servi pentru confirmarea diagnosticului.

Copiii scrofuloși, rachitici, slabi de constituție, acei ce se nasc din părinți tuberculoși, cu un cuvânt toți candidații la tuberculoză beneficiază mult mai mult urmând cura de aer pe malul mării. În definitiv trebuie să fim pătrunși de aceste două adevăruri:

1. *Că tuberculoza e contagioasă ca să ne ferim de ea;*

2. *Că se poate vindeca, și prin urmare suntem datori să îngrijim cu convingere de tuberculoși.*

Cât despre măsurile de luat contra alimentelor prin care se poate transmite tuberculoza, două sunt mai de seamă: fierberea laptelui și frigerea cărnei; prin foc vom scăpa de alt foc mai mare!

Febra tifoidă (Lingoarea)

Este o boală infecțioasă și contagioasă datorită unui bacil foarte rezistent : bacilul lui Eberth.

Simptomele: Febra tifoidă este o boală gravă, sunt însă și forme ușoare. Ea apare în mod cu totul insidios : începe de obicei cu oboseală, tristețe, durere de cap, lipsă de poftă de mâncare, scurgeri de sânge din nas. Aceste simptome se pot prelungi mai multe zile și apoi apare *febra* care dă tot caracterul boalei : începând seara, scăzând puțin a doua zi dimineața, pentru a se urca seara din nou mai mult decât în seara precedentă ; așa că temperatura se ridică în fiecare zi câte puțin până ce ajunge la 40—41 de grade și această perioadă e *perioda de ascensiune*, apoi vine *perioda de stadiu* și în sfârșit *perioda de descreștere*.

Febra hotărând într-o câțiva mersul boalei, i-a și dat numele de *febră tifoidă*.

În această perioadă de căldură, durerea de cap scade, dar bolnavul are amețeli, insomnie, toropeală sau din contră delir. Limba e acoperită de o secrețiune cafenie și pare crăpată, uscată, pân-tecele e balonat.

Boala se poate isprăvi cu vindecarea sau cu moartea.

Cum însă în decursul acestei boale se formează ulcerații pe intestine pericolul este: *emoragia intestinală sau perforația intestinelor și peritonită consecutivă*.

Când boala se vindecă, simptomele se amendează puțin câte puțin, febra scade, încetează, și convalescența se stabilește încet și greu, câteva săptămâni dela boală. Recidivele există. Bolnavul e foarte slab și slăbit; din cauza poziției culcate, pre-

cum și a denutriției generale timp atât de îndelungat, se fac răni, cari se pot chiar gangrena, pe părțile corpului, cari au stat răzimate de pat, ca: oasele basinelui, mai jos de șale. După gradul de intoxicație, bolnavul poate rămâne surd, cu slăbirea memoriei, facultăților intelectuale, etc.

Causele. Causa principală e microbul specific: *bacilul lui Eberth*. Acest bacil în laboratoare se cultivă foarte ușor pe diferite medii de cultură, și e foarte rezistent la frig, și în aer uscat. Se introduce în organism prin diferite medii, asupra cărora vom reveni, și se localizează în ficat, splină, în intestinul subțire, aci dând naștere ulceratiilor despre cari am vorbit, apoi iese din organismul omului bolnav, cu dejecțiunile și urina lui, și poate contamina astfel aerul, apa, solul, alimentele, toate mediile ce ne înconjoară, și astfel iar se introduce în organismul omului sănătos.

Contagiul se face pe aceste diferite căi, prin care microbii pătrund în organismul nostru prin ingestie.

Așa : apa, se poate infecta prin comunicarea unor latrine, rău construite cu un puț oarecare, și în cari latrine s'au aruncat dejecțiunile bolnavilor de această boală.

Legumele, fructele spălate cu o apă infectată asemenea pot produce boala. Alimentele pot fi infectate cu mâinile bolnavilor. Laptele tăiat cu apă infectată.

Rufăria murdară de dejecțiunile bolnavilor de febră tifoidă poate infecta pe acei sănătoși și mai ales spălătoresele.

Prin aer, prin praful uscat se poate transmite boala.

Mai frecvent însă apa-i servă de vehicul microbului febrei tifoide și aceasta a făcut să se îndrepte

toate măsurile de profilaxie contra ei și să se neglijeze celelalte.

Orice obiect provine dela pacient pe care se poate afla microbul poate da boala. Muștele îl pot transporta; stridiile crescute în apă infectă, ghiața, etc.

În orașele alimentate cu apă ce lasă de dorit din punct de vedere igienic, apar adesea ori epidemii de febră tifoidă. Așa, s'a întâmplat la Paris când s'a alimentat unele mahalale cu apă de Seina murdară,— fiindcă apa de isvor era insuficientă,— imediat în acele locuri s'a ivit epidemia de febră tifoidă, care a încetat odată cu încetarea distribuției acestei ape.

Acelaș lucru s'a întâmplat în Viena, câtă vreme s'a băut apă de Dunăre; acelaș lucru s'a întâmplat la noi în București, acum câțiva ani, când niște lucrători streini, bolnavi de febră tifoidă, dintre acei ce lucrau la instalarea filtrului la Bâcu, și au aruncat dejecțiunile lor în Dâmbovița.

Este incontestabil că apa infectată dă febră tifoidă.

Boala este și endemică într'un oraș care se alimentează cu apă murdară; dar ia de multe ori caracterul epidemic, mai ales acolo unde sunt aglomerații.

Ea atinge mai ales oamenii tineri, primăvara sau toamna. De obicei nu se contractă decât o singură dată și conțeră imunitatea.

Profilaxia.—De vreme ce boala e microbieniă, măsurile ce se vor lua vor fi în contra microbului, contra difuziunii lui. Ele se vor îndrepta în special asupra apei, și asupra tuturor mediilor ce-l pot vehicula.

Mai întâiu vom lua măsuri, când boala a izbuc-

nit : 1. Isolând bolnavul, pe care îl vom ține foarte curat, primenindu-l des pe el și așternutul lui.

2. Bolnavul va fi supus unui regim alimentar ușor, și în special regimului lactat și lichid; nu i se va da pâine și alimente solide, fructe, legume.

3. Boala e gravă și lungă, cere devotament și pricepere, de aceea vom îndepărta din jurul bolnavului pe cei prea deaproape cari își pierd capul, când trebuie sânge rece. Ca îngrijirea să se facă metodic, dela început cei ce-l îngrijesc trebuiesc aleși bine și bolnavului trebuie evitată orice emoție.

4. Bolnavul trebuie pus într'o cameră spațioasă, aerată, bine luminată, curată și liniștită.

5. Rulăria bolnavului înainte de a se da la spălat trebuie pusă într'o soluțiune antiseptică (piatră vânăta 5 ‰).

Să nu se spele niciodată într'o apă ce poate servi de băut.

6. Iar excrețiunile bolnavului, urina și materiile fecale se vor pune în vase desinfectate, adică în care se află *lapte de var*, care ucide mai bine bacilul tific, decât orice altă substanță antiseptică. Nu se vor arunca pe pământ sau în cursul unei ape dejecțiunile și urina bolnavului.

7. Persoanele ce îngrijesc bolnavul trebuie să-și desinfecteze fața și mâinile.

Camera va fi riguros desinfectată după terminarea boalei și lucrurile cari se vor putea trece la etuvă, se vor trece; cele netrebuincioase se vor arde.

Mai este un alt ordin de măsuri ce se vor lua pe timp de epidemie pentru a preveni boala. Așa :

1. Se vor închide puțurile suspecte și din vecinătatea focarului tific.

2. Nu se va bea decât apă de izvor, sau *apă fiartă*.

3. Alimentele se vor fierbe și frige bine; legumele cu deosebire, și se vor interzice fructele cari nu se pot fierbe.

4. Se va fierbe bine laptele, cari prin fraudă poate fi tăiat cu apă contaminată. Ne vom feri a pune ghiață în băuturi, de oarece bacilii febrei tifoide pot trăi în ghiață. Ghiața artificială e de preferat.

5. Nu se va face nici un abuz, nici de mâncare, de băutură, nici de oboseală; să se întrețină locuințele, îmbrăcămintele, atmosfera înconjurătoare cât se poate de curate.

6. Când un caz de febră tifoidă s'a declarat la un lăptar, comerțul lui se va opri, până vor trece 2 săptămâni după încetarea febrei tifoide.

7. Când febra tifoidă izbucnește în școli sau internate acestea trebuiesc închise.

8. Latrinele se desinfectează cu *lapte de var*.

9. Cum febra tifoidă recidivează uneori în cursul convalescenței chiar înaintate, în urma unui abus de mâncare, ori altă cauză, grație puterii de rezistență a microbilor, e bine ca măsurile profilactice să dureze cel puțin 4 săptămâni după ce convalescența a început.

Cazul fiind declarat și autoritatea sanitară venind în ajutorul desinfectării, febra tifoidă se poate stinge cu primul bolnav.

Dysenteria

Dysenteria este o boală a intestinului gros mai ales.

Simptomele. — Boala constă într'o solicitare frecventă de a merge la scaun, cu sforțări și scremete mai mult sau mai puțin mari și ne urmate în genere de expulsie de materii fecale decât în mică

cantitate. Mai întâiu aceste scaune sunt constituite din excremente, iar mai pe urmă din adevărate mucosități; puroiu și sânge care produc căldură și arsuri la anus; bolnavul are colici cari-i produc dureri mari.

Lesiunile acestei boale se găsesc în intestinul gros, și constau în inflamația mucoasei și în ulcerării.

Microbul specific al boalei, a fost descoperit de savantul Japonez Schiga.

Cauzele.—Microbul se află în dejecțiunile bolnavului și astfel ar putea trece în aer și în apă; de cele mai multe ori dysenteria se datorește apelor murdare. Boala se declară mai ales pe timpuri umede, în locuri mlăștinoase, în armată, aglomerații; copiii sunt cei mai expuși boalei.

Boala este epidemică, și unele epidemii coincid cu mișcările armatelor; mai toate războaiele au înregistrat epidemii de dysenterie cari dau o mare mortalitate.

Contagiunea, ca în toate boalele intestinale infecțioase se poate face și prin rufăria murdară, prin obiecte atinse de mâinile murdare ale bolnavilor, prin latrinele rău întreținute; prin apele ce comunică cu vre-o latrină infectată, prin muștele ce se pun pe alimente, etc.

Profilaxia. Se vor lua măsuri ca boala să nu se propage, desinfectând materiile fecale ale bolnavilor, latrinele, rufăria, care apoi se va fierbe. Obiectele fără valoare se vor arde, deși dysenteria nu cere măsuri așa de generale. Se vor îndepărta pisicile, câinii cari pot răspândi contagiul.

Vom lua măsuri chiar mai individuale: nu vom bea apa, pe timp de epidemii, decât fiartă.

Până la venirea medicului, vom da bolnavului apă de orez, de sâmburi de gutui, îl vom pune

la regim lactat; îi vom pune pe burtă cataplasme de făină de in.

Injecțiunile cu ser antidisenteric au dat rezultatele cele mai satisfăcătoare făcute cât mai repede după declararea boalei.

Paludismul

Frigurile de baltă — malaria — intoxicație palustră. — Această boală se datorește introducerii în sânge — prin intermediarul unei specii de țânțar (*anofel*) — a parazitului numit *ematozoarul palustru*, descoperit de Laveran.

Pentru ca paludismul să existe și să se propage într'o localitate, are nevoie de: *căldură, ape stătătoare; țânțari și oameni impaludați.*

Iată mecanismul cum se transmite boala: țânțarii înțepă pe un impaludat și sugând în acelaș timp din sângele lui, ia parazitul, și înțepând apoi pe un om sănătos, îi introduce în sânge parazitul, dându-i boala.

Cu un singur țânțar boala s'ar isprăvi; ei însă se reproduc și larvele lor mai târziu devenite țânțari și circulând dela omul impaludat la cel sănătos, perpetuează boala. *Va să zică țânțarii sunt o cauză a paludismului*, dar au nevoie de ape stătătoare și de căldură, unde larvele lor să poată trăi; căci apele stătătoare, mlaștinele, iazurile, topilele (băltoacă unde se topește cânepa) prin nămolul lor, în timpul căldurilor de vară, servesc pentru depunerea ouălor țânțarilor și sunt un mediu priincios larvelor; *iată dar a doua cauză a paludismului.*

Iar omul impaludat dela care țânțarul ia parazitul este *cea de a treia cauză a paludismului*, sau al treilea element necesar existenței și propagării

acestei boale, fiindcă : *parazitul nu se găsește nici în ape, nici în aerul apelor stătătoare, ci numai în sângele omului împaludat și în saliva țânțarului după ce a înțepat pe un împaludat.*

Paludismul e foarte răspândit în lumea întreagă. Roma era o localitate foarte palustră; pe locuri unde odată erau mlaștini se văd azi câmpii întinse plantate cu *eucalyptus* sau alți arbori, după ce au fost mai întâiu tăiate de șanțuri și secate. Legenda zice că Romanii chiar aveau obiceiul ca înainte de a zidi o casă pe un loc bănuit palustru, să lase o turmă de oi la pășune câteva luni și dacă la tăierea lor găseau splina mărită, era o dovadă că localitatea era palustră și nu zideau acolo.

E un adevăr științific : ematozoarul palustru produce cu vremea mărirea splinei la acei ce-l poartă în sângele lor. La noi în România există mult paludism de-a lungul Dunărei și chiar în țară unde se află bălți, mlaștine și iazuri în de-ajuns.

Cauzele. — Cauza am spus o, este un parazit descoperit de Laveran în sângele celor bolnavi de friguri și pe care l-a numit *ematozoarul palustru* sau *ematozoarul lui Laveran*; el se prezintă sub diferite forme : rotund, oval, semilunar, filiform, etc., după diferitele perioade ale evoluției sale. Am văzut cum parazitul este introdus în sângele omului de o specie anumită de țânțari numiți *anofeli*.

S'au făcut diferite experiențe și dovezi cari au arătat că țânțarul și numai țânțarul *anofel* e un element absolut necesar într'o localitate pentru ca paludismul să se propage; s'a dovedit asemenea că în localități ce nu sunt palustre, dacă se importă acest țânțar care a subț sânge dela un împaludat și înțeapă pe unul sănătos îi dă palu-

dismul; s'a dovedit și contrariul ca într'o localitate eminentemente palustră poți trăi fără să capeți friguri, dacă te păzești de mușcăturile țânțarilor *anofeli*.

Vom vorbi despre aceste măsuri mai departe, la profilaxie.

Paludismul bântue mai ales vara, și dispare tocmai odată cu dispariția țânțarilor.

Simptomele. — Paludismul se manifestează sub mai multe forme, dintre toate acestea: *frigurile de baltă* sau *frigurile intermitente* sunt cele mai frecvente.

Aceste friguri apar sub formă de accese și apar în mod periodic. Accésul are trei stadii: *fiori de frig, căldură, transpirație*. Iată în ce constă:

Bolnavul e apucat de un fior de frig, care îl scutură de-i clănțanesc dinții și ori cât s'ar învâli nu simte cald, nu se încălzește. Aceasta ține o oră sau două și apoi începe să se încălzească, temperatura corpului se ridică mereu, poate ajunge la 40° și trece chiar până la 41° , în acelaș timp bolnavul simte cum îi ard ochii, îl doare capul, fața i se roșește și pielea arde. Această perioadă nu ține mult, bolnavul începe să se răcorească, căldura corpului scade, revine la 36° — 37° normală, pielea se acoperă de o nădușală abundentă și accésul s'a isprăvit.

Bolnavul rămâne slăbit de sigur, dar se simte bine, e aproape sănătos și rămâne astfel până îl apucă din nou un alt acces, în acest timp își reia ocupațiunile ca ori ce om. Faptul că accesele vin cu intermitențe, a făcut ca frigurile acestea să se cheme *friguri intermitente*, prin opoziție cu altele în cari căldura e continuă și cari se numesc remitente.

Accesele se pot repeta zilnic, chiar de două ori pe zi — mai rar — la două, la trei sau la patru zile și se numesc după felul lor *quotidiane, terțe, quartе, etc.* Se pretinde că *tipul quart* e foarte tenace așa că Romanii adoptase ca un blestem locuțiunea: *quartana te teneant* (ține-te-ar cele *de-al patrulea!*) sau «apuca-te-ar frigurile!».

Paludismul se manifestă însă și altfel, nu totdeauna în mod așa precis, dar tot așa de primejdios, constituind o otrăvire a sângelui: dureri de cap, nevralgii pe cari numai periodicitatea lor le dă pe față că sunt palustre. Iar când cineva a suferit mai multă vreme de friguri, sau a trăit timp îndelungat într'o localitate palustră, capătă o stare de slăbiciune anumită — *Cahexia palustră* — cum există *cahexia tuberculosă, canceroasă etc.*, de altă natură.

În *cahexia palustră* se produce o *mare anemie*, fiindcă ematozoarii distrug globulele roșii ale sângelui și se mai produce și *mărirea considerabilă a splinei*. Am văzut pe valea Argeșului copii de 4—5 ani cu o splină tare ca o piatră și ocupând toată burta, pe când în stare normală, la omul sănătos, prin pipăit, splina nu trebuie să se simtă sub ultimele coaste din stânga.

Paludismul e foarte întins la noi și primejduiește viața poporului de la țară mai ales și a generațiilor viitoare; degenerează rasa și contribuie mult împreună cu alte flagele ca *pelagra* și *alcoolismul* la sporirea mortalității în România și la sleirea neamului. A trecut vremea adagiului «Român verde ca stejarul!» Și încă, nu se cunosc de cât casurile de manifestații acute, caracteristice, ale paludismului, cum sunt *frigurile intermitente*, după numărul acestora se judecă casurile de fri-

guri; câte manifestații cronice, câte cahexii palustre trec neștiute de nimeni!

Profilaxia. — Și aci ca în multe boale avem de luat două ordine de măsuri: *măsuri generale* și *măsuri individuale*.

Măsuri generale. — Cunoscând elementele cari prin solidaritatea între ele întrețin paludismul, măsurile vor fi îndreptate contra lor: *țânțarilor, apelor stătătoare și celor bolnavi de friguri.*

Măsurile generale se rapoartă la apele stătătoare și sunt:

1. *Suprimarea băltoacelor, mlaștinelor* inutile și chiar îndepărtarea celor utile, cum sunt *topilele* (unde se topește cânepa) cari să se facă departe de sat de locurile populate.

Și în aceste bălți cari nu se pot suprima precum și în altele, se va duce războiul țânțarilor, turnând la suprafața apelor păcură amestecată cu petrol în proporție de 10—15 c. c. la metru, la fiecare două săptămâni pentru a omorî larvele cari stau în nămolul apelor stătătoare, provenite din ouăle depuse acolo de țânțari.

Petrolul și păcura le asfixiază astupându-le organele lor respiratorii când vin la suprafață pentru a respira.

2. *Secarea și scurgerca bălților și tuturor mlaștinelor, mocirlelor* prin drenare, prin șanțuri întretăiate, prin canalizare. Prin lucrarea șoselelor și drumurilor, de multe ori se crează bălți artificiale, cari trebuesc distruse. Prin sate se găsesc asemenea mocirle create de țărani pentru animalele lor domestice, și acestea trebuesc desființate.

3. *Indreptarea apelor curgătoare* așa ca să nu se reverse pe timpul inundațiilor asupra câmpiilor și să facă astfel atâtea focare de paludism.

4. *Să se împiedice până la un punct, să existe*

o normă pentru despăduriri și să existe obligațiuni pentru replantări.

Aceste măsuri de ordin general nu sunt în puterea particularilor și sunt costisitoare; dacă însă statul și-ar face socoteala ce cheltuește cu întreținerea bolnavilor de friguri în spitale și câte brațe pierde prin degenerarea populației n'ar trebui să cruțe nimic pentru luarea acestor măsuri.

Măsuri individuale.—Să ne ferim de înțepăturile țânțarilor:

1. Vom pune la uși și ferestre pânză de sârmă cu ochiuri mici, pentru ca țânțarii să nu pătrundă prin ele; chiar la pat putem face un polog pentru a-i împedica să pătrundă acolo.

2. Nu vom ieși din casă decât după răsăritul soarelui și vom intra înainte de apusul lui, fiindcă în acest timp țânțarii iesă din ascunzătoarele lor.

3. Dacă trebuie să ieșim în acest interval, ne acoperim fața cu un voal și mâinele cu mănuși; ne putem unge cu lanolină sau alt corp gras, dar nu prea apără.

4. Dacă dormim afară, să aprindem focuri mari, fumul îi alungă.

5. Să nu stăm prin tufișuri și locuri umbroase și umede căci țânțarii se ascund tocmai pe acolo în timpul zilei.

Să tuăm chinină ca măsură preventivă — dacă locuim într'o localitate palustră și anume: la fie care 9 zile câte $\frac{1}{2}$ gram de sulfat de chinină — două zile la rând; pentru copii 0.30 ctgr.

Dacă se iau aceste măsuri chiar locuind într'o localitate palustră putem evita paludismul, altfel 90%₀ zac de friguri.

CÂTEVA BOALE MAI RARE LA NOI

Holera asiatică.

Holera este o boală infecțioasă, contagioasă și epidemică. Se află și în stare endemică în unele țări, ca în Indii, pe marginile Gangelui de unde apoi se întinde și în alte țări. În Franța a apărut întâiu la 1832 și contagiul în Europa a venit pe două căi: pe mare și pe uscat.

În cele mai slabe epidemii și când s'a dat ajutorul medical cel mai bun, holera a cauzat moartea la 50% bolnavi.

Cauzele.—Boala fiind microbieniă, cauza e microbul, *bacilul virgulă* descoperit de Koch la 1884. Acest bacil e puțin rezistent: soarele, uscăciunea, substanțe antiseptice puternice îl omoară lesne; toxina lui însă, otrava secretată de el e puternică. Microbul se găsește în mare cantitate în intestinele și excrementele bolnavului precum și în vărsăturile lui, ieșind astfel pe diferite căi, infectează aerul, apa, poate contamina persoane, obiecte și propaga contagiul. Alimentele, legumele, fructele, câinii, pisicile, muștele pot transmite boala.

În special apele în care se aruncă dejecțiunile bolnavilor și rufăria celor bolnavi de această boală, produc cel mai întins contagiu.

Contagiozitatea e dovedită prin marile epidemii la cari holera dă naștere, când măsurile preventive lipsesc sau sunt insuficiente.

Cei dintâi atinși sunt oamenii săraci, alcoolici și cei oboșiți.

Simptomele.—Boala se petrece în trei perioade: *prenumitorie, algidă și de reacțiune.*

În perioada întâia bolnavul prezintă câteva simptome mai ușoare: lipsă de poftă de mâncare, diaree, vărsături, durere de cap, sete; această pe-

rioadă poate să lipsească une-ori sau să fie singura manifestație a holerei de o formă ușoară.

În a doua perioadă, ochii devin vitroși, se înconjoară de cearcăne negre, se adâncesc, fața se trage, pielea devine rece și vâscoasă, unghiile se învinețesc; bolnavul are scaune la tot minutul, consistând în serozități și jupuituri de membrane care seamănă cu orezul, scaunele se și zic *rizi-forme*; are crampe, cârcei care-l fac să se strângă ghem.

Bolnavul, cele mai adesea ori moare în această perioadă care ține 24—36 oare. Dacă are să scape, atunci se încălzește, febra apare, fața se animează, diareea și vărsăturile scad și boala intră în perioada de reacțiune, care une-ori e mai aparentă și scurtă. Bolnavul poate recădea în perioada algidă și muri.

Odată individul atins e greu de luptat cu boala; absorbția medicamentelor nu se poate face și de aceea mortalitatea e mare; măsurile ce ne rămân de luat, sunt înainte de apariția boalei.

Mai ajutăm doar bolnavul cu fricțiuni pe corp, cu o flanelă îmbibată de alcool, încălzindu-i corpul cu cărămizi; dându-i băuturi aromatice calde: ceaiu, cafea, vin cald, în perioada algidă. În perioada de reacție, când febra se declară, i se dă băuturi răcoritoare, gheață, dietă. În timpul convalescenței, trebuie bine supravegheat regimul, căci recăderile sunt comune în acest timp.

Medicamentele aduc puțin serviciu, bolnavul vărsând și având mereu scaune.

Cât despre imunizarea contra holerei, prin injecții sub piele, lucrul e încă în studiu.

Profilaxia. Măsurile preventive ce se iau contra holerei caută să împedice intrarea holerei în țară; sau să localizeze epidemia să nu se întindă.

1. Cele dintâi măsuri conzistă într'o supraveghere riguroasă a tuturor ce vin dintr'o țară unde există boala. Așa s'au stabilit *carantinele* la fruntarii cari nu se pot face în bune condiții din cauza aglomerației; înainte se ținea bolnavul suspect, de orice boală, 40 zile la graniță, de aceea și măsura se chiamă *carantină*; azi când se știe aproximativ perioada de incubație a fiecărei boale contagioase, carantina ține 2-3-8-10 zile după felul boalei.

2. Persoanele suspecte de holeră sunt supuse la graniță unei *vizite sanitare*, hainele îi sunt desinfectate și în orașul unde intră e supus supravegherei medicului timp de 5—6 zile.

3. Corăbiile cari au avut holerici în drumul lor trebuesc supuse unei carantine riguroase.

Când holera a intrat în țară și s'a declarat undeva, trebuesc luate iarăși un alt ordin de măsuri:

1. Se izolează locul unde a izbucnit holera.

Persoanele sănătoase ce au fost în contact cu bolnavul se transportă de acolo, se desinfectează și se țin sub supraveghere.

2. Acei ce îngrijesc holericul vor păstra o mare stare de curățenie; nu vor mânca în camera bolnavului, vor bea apă fiartă și mânca alimente fierte.

3. Se vor închide puțurile din vecinătatea focarului, se va bea apă de izvor, sau fiartă. Filtrarea e insuficientă.

4. Excrementele bolnavilor vor fi desinfectate înainte de a fi aruncate în latrine și latrinele vor fi curat întreținute și desinfectate cât de adeseori cu *lapte de var*.

Se va trece la etuvă cea ce se poate trece; lucrurile ce nu-s de valoare se vor arde. Locu-

ința unui holeric nu se va ocupa decât după o serioasă desinfecție și numai după 10 zile.

În rezumat, vom căuta să împedim întinderea epidemiei prin următoarele măsuri generale:

Pentru a ne feri de holeră, trebuie să ținem organele nutriției în stare bună, se va evita tot ce poate produce inflamația acestor căi. Se va evita orice cauză de slăbire a organismului ca: veghieri, excese, lipsuri, aerul confinat, șederea prelungită; frica e rea pe timp de epidemii. Băuturile alcoolice, cu toată credința că păzesc de holeră nu sunt bune decât în perioada algidă, când holera e deja declarată, altfel turbură funcțiunile digestive și prepară drumul spre boală, abuzul lor e dar dăunător.

Apa va trebui fiartă și cea de băut și cea ce servește la preparatul alimentelor.

Mâncările se vor mânca fierbinți; legumele se vor spăla cu apă acidulată; fructele și legumele crude vor fi interzise.

Toate ustensilele de masă se vor desinfecția cu apă fierbinte. Bucătarii în special, și toată casa va fi curată întreținută. Rufăria se va spăla în casă. Animalele domestice și muștele vor fi înlăturate. Gunoaiele din case vor fi arse. Latrinele vopsite, pereții văruiți, vor fi desinfecțate după fiecare întrebuințare, mai ales clanța ușei și scaunul.

Cine părăsește localitatea unde este holeră, trebuie supravegheat. Cei ce sufăr de cea mai ușoară turburare gastro-intestinală trebuie să fie căutați de aproape și scaunele examinate; chiar *holera copiilor* (holerina) trebuie serios căutată.

Ciuma (Pesta)

În vechime sub numele de «peastă» se înglobau o mulțime de epidemii și boale conta-

gioase care azi se pare că au dispărut. Există totuși azi în Asia centrală mai ales, o boală epidemică și contagioasă numită *ciumă* sau *pestă* care se întinde uneori așa de mult încât amenință și Europa. În aceste cazuri, se deslășură o serie întreagă de măsuri sanitare conduse cu multă energie.

Cauzele. Boala este microbieniă și se datorește unui microb special. Contagiul se face prin persoanele bolnave de această boală și prin obiectele ce provin dela ele. Șobolanii sunt considerați ca un mediu de transport al ciumei și puricii asemenea.

De acea trebuie întreținută o mare curățenie în locuințe și în orașe pe timpul epidemiilor și trebuie făcut un războiu serios guzganilor și puricilor.

Microbul pătrunde în corpul omului, prin gură prin mucoase și prin piele.

Simptomele. Boala începe cu durere în cap cu stare generală rea, toropeală, bolnavul numai poate sta pe picioare. Apoi apare febra cu vărsături, diaree, delir și uneori spasme. Dacă bolnavul mai rezistă acestei stări de lucruri apare umflături, *buboane* în ganglionii dela vintre, dela subțioară, dela gât etc., tot sistemul limfatic este prins. După apariția buboanelor starea generală se mai îmbunătățește, dar de obicei, otrava secretată de microbii boalei este așa de violentă, că bolnavii mor în 2—3 zile, chiar înainte de apariția buboanelor. Într'o epidemie, mortalitatea este îngrozitoare.

Profilaxia. Nu există un remediu infailibil contra acestei boale teribile care ucide jumătate din numărul bolnavilor și mai mult, în cazuri de epidemii grave.

Injectiile cu serum *antipestos* dau rezultate bune dar relative.

Cel mai bun lucru e să ne păzim de contagiul și pentru aceasta, luăm următoarele măsuri :

1. Pentru a opri invaziunea în țările amenințate se iau măsuri chiar contra epidemiilor depărtate; așa pentru apărarea Europei contra invaziunii pestei din Orient s'au înființat în Egipt și imperiul otoman servicii internaționale de supraveghiere. Se ține o bună igienă și o perfectă curățenie, se face războiul de moarte șobolanilor.

2. Iar dacă un caz de ciumă s'a declarat: se izolează bolnavul în mod absolut, se face o anti-sepsie riguroasă celor ce-l îngrijesc, care nu vor veni în contact cu cei sănătoși, decât după o perioadă de observație.

3. Se vor desinfecța riguros obiectele ce provin dela bolnav și chiar se vor arde acele ce nu se pot desinfecța complet. Se vor desinfecța locuințele și pune în condiții salubre; iar bordeile și locuințele de ocazie, ca baracele de scânduri, se desinfecțează radical prin foc, arzându-se.

4. Medicii cei mai experimentați vor fi însărcinați în aceste cazuri cu direcțiunea măsurilor sanitare.

Lepra

Este o boală infecțioasă, contagioasă care în evul mediu era foarte întinsă chiar în Europa, dar din care acum mai există numai câteva focare. Boala este *transmisibilă* și ce e mai trist, e *incurabilă*.

Cauzele. Cauza boalei este microbul special al leprei, care se găsește în bubele leprosului și mai pe urmă în tot organismul lui. Microbul se introduce în organism prin pielea sgâriată, sau chiar sănă-

toasă, pe la rădăcina părului. Această boală atacă mai ales pe acei ce trăiesc în mizerie, slăbiți de boale, lipsiți de hrană suficientă.

Inoculându-se microbul, cu scop experimental, nu s'a reușit să se reproducă boala. Contagiul se poate face prin orice obiect.

Simplomele. După o incubație destul de lungă uneori, boala apare sub formă de niște pete speciale pe piele, cari apoi se transformă într'un fel de *noduri* sau *nodule*, cari proemină dedesuptul petelor; apoi nodurile acestea se coc, fac puroiu, se produc mutilații cari desfigurează bolnavul și-i dau un aspect deosebit.

Survin paralizii, mușchii se topesc, dinții și părul cad, degetele sunt distruse; ulcerațiile și supurațiile apar în diferite organe; bolnavul moare târziu, după 15—20 ani.

Profilaxia. Nici un tratament nu vindecă lepra. Tot ce avem de făcut este să păzim pe cei sănătoși de contagiu. În vechime chiar, când nu se cunoștea nimic din măsurile profilactice, leprosul purta clopoței la haine, ca să se audă de departe sosirea lui și cei sănătoși să fugă. Această măsură primitivă era exagerată. Totuși prima măsură de luat, este: Izolarea bolnavului; există în acest scop spitale speciale, numite *leproserii*.

Dacă cineva însă e obligat să trăiască la un loc cu un lepros, trebuie să evite contactul intim cu el, să-și întreție pielea într'o curățenie completă, să se hrănească bine, să ventileze bine locuința. În caz când ar căpăta cea mai mică sgârietură pe piele, să o panseze, pentru a evita contactul aerului din locuința contaminată.

Tifosul.

Tifosul care este cu totul altceva decât febra tifoidă e o boală generală, infecțioasă, care atacă ori unde găsește mizerie omenească. Inchiisorile, cazărmile, pe timpul războaielor și după ele, devin focare teribile; orașele asediate asemenea cad victime acestei epidemii, care face tot atâtea victime cât și gloanțele.

Cauzele. Contagiozitatea mare a acestei boale ne încredințează despre natura ei microbieniă.

Agentul nedeterminat încă, există și se transmite prin contact direct, prin aer și prin orice obiect provine dela bolnav.

Boala atacă mai ales pe convalescenți și pe cei slăbiți de abuzuri și de lipsuri, pe cei obosiți, deprimați.

Epidemiile de tifos sunt îngrozitoare, căci dau suferințe îndelungate și mortalitate mare.

Simptomele. Mai întâiu bolnavul se plânge de o stare generală proastă: obosit, fără poftă de mâncare, abătut, după câteva zile apare un fior lung, dureri de cap teribile, dureri în tot trupul, agitație, insomnie și sete mare. Apoi apar un fel de pete mici și roșii pe corp care țin câteva zile, în acest timp boala ajunge la apogeu: bolnavul cade în nesimțire, pierde cunoștința, fața se îngâlbește, buzele i se usucă și boala sau se termină cu moartea, sau încetul cu încetul bolnavul își reia cunoștința, forțele îi revin și se vindecă.

Convalescența e lungă și bolnavul rămâne slab multă vreme și uneori surd.

Profilaxia. Este aceeași ca pentru toate boalele foarte contagioase: izolare, antisepsie, igienă.

Cât despre bolnav, tot o igienă bună îi va fi de cel mai mare ajutor, tratamentul reducându-se la puțin lucru.

CAP. IV

BOALE TRANSMISIBILE DELA ANIMALE LA OM ȘI DELA OM LA OM.

1. Turbarea.
2. Dalacul.
3. Răpciuga.
4. Boale de piele parazitare.

A) Parasiți animalii { Răia.
Phtiriasa

B) Parasiți vegetali { Favus.
Tricofitia
Pityriasis

CAP. IV

BOALE TRANSMISIBILE DELA ANIMALE LA OM ȘI DELA OM LA OM.

Turbarea (Idrofobia).

Este o boală ce se declară la unele animale: câine, pisică, lup, vulpe, porci, cai, măgari, etc. Aceste animale prin mușcătura lor pot transmite boala unui alt animal, sau omului.

Boala este contagioasă și microbieniă, totuși microbul ei nu e încă cunoscut. Turbarea se declară într'un timp foarte variabil după ce animalul sau omul a fost mușcat, totuși acest termen nu trece peste un an la om.

E mai gravă când mușcătura se face pe părți descoperite, cum e obrazul și când părțile mușcate sunt mai aproape de creier.

În cazul întâiu pericolul e mai mare, fiindcă saliva atunci vine în contact direct cu plaga, pe când într'o regiune a corpului acoperită cu haine, saliva poate rămâne pe haine. De aceea mușcăturile de lup turbat sunt mai grave fiindcă ei sar la obraz care e și descoperit și mai aproape de creier.

Cauzele.—Deși microbul boalei nu se cunoaște încă, totuși rămâne neîndoios că turbarea este o boală microbieniă, dovadă contagiositatea ei.

Contagiul se face prin mușcătură și chiar numai prin lingerea pielei, dacă pielea presintă în acel loc vre-o sgârietură; de sigur deci că microbul trebuie să se atle în saliva și balele animalului turbat. Pisica ne poate da turbarea prin sgârietură, dacă labele ei sunt pline de o salivă infectată de turbare. Microbii se atle și în centrii nervoși, în măduva și creierul animalelor turbate și acest fapt a servit inoculării ce se face la cei mușcați de animale turbate, pentru a-i vindeca de turbare.

Carnea animalelor turbate, dacă e bine friptă sau bine fiartă nu dă turbarea; legea totuși o oprește.

Simptomele. — Turburările produse de această boală sunt grave: bolnavul are oroare de lichide, de apă, fiindcă spasmul laringelui îl împiedică să înghiță; în același timp e pus în neputință de a bea, are spasme, delir, opresiune, asfixie, scuiță mereu.

Câinele este animalul care turbă mai des și dela care omul ia mai adesea ori turbarea, de aceea e bine să știm unele lucruri relative la turbarea câinelui.

Turbarea câinelui nu se presintă la început cu violență, saliva lui însă, și balele dela început sunt primejdioase, fiindcă conțin microbul boalei. La început câinele nu mușcă, numai ne linge, e liniștit și trist, se ascunde de lumină; mai pe urină numai, devine agitat, umblă în toate părțile, mușcă în aer, urlă; totuși încă nu sare la om și e încă blând și supus.

Câtă vreme spasmul laringian nu a apărut, bea apă ca să-și potolească setea cea mare numai mai pe urmă, nu poate bea, când spasmul apare.

Pe urmă, vine furia de a mușca și animalul începe prin a roade lucrurile de prin casă; nu

mai latră ca de obicei, ci latră răgușit. Nu reacționează și nu răspunde prin vre-o mișcare la loviturile ce i se dă. Fuge de acasă, și în drumul lui mușcă tot ce întâlnește; în furia lui de a mușca, sare la oricine îi iese în cale; om, câini și alte animale. Câinele turbat are adevărate accese de furie și în intervale stă liniștit.

Aspectul unui câine ne spune de multe ori dacă e turbat: are un mers nesigur, cu capul în jos, cu privirea rătăcită, cu părul sbârlit, cu limba afară și plină de bale.

Mai este o formă de turbare la câine numită *turbare mută* sau paralică. În această formă câinele nu poate mușca din cauza paralisiei maxilarului inferior, saliva însă este tot așa de periculoasă.

Câinele din cauza acelei paralisisi ținând gura deschisă, profanii cred că are un os în gât și cău-tând să-l scoată se pot infecta.

În asemenea cazuri este bine să se consulte un medic veterinar.

Profilaxia.—Astăzi avem mijlocul de a vindeca această boală teribilă, în cele mai multe cazuri, pe când odată era considerată ca incurabilă. Acest tratament se face prin inocularea celui mușcat, cu însuși virusul — otrava — turbărei preparat după metoda lui Pasteur, din măduva animalelor turbate.

Vaccinarea antirabică a fost descoperită de Pasteur la 1885.

Rezultatele sunt splendide: aproape sută la sută scapă de turbare astfel; pe când înainte mureau câte 20%.

În București avem un institut antirabic și la Iași avem un altul.

Trebuie însă ca aceste inoculații să se facă cât de curând, în cele dintâiu 24 ore chiar.

Dacă însă nu putem imediat transporta bolnavul

la locul cuvenit e bine să luăm în pripă alte măsuri:

1. Dacă rana e la membru, braț sau picior, legăm membrul d'asupra rănei ca să împedicăm să treacă virusul în sânge, căutăm să scurgem din rană sângele și balele dela animalul turbat, spălăm rana cu o soluție antiseptică (apă fenicată 5%) cu apă cu săpun, sau cu apă curată, dacă n'avem altceva, înroșim un fier și ardem complet toată rana.

2. Persoanele turbate se vor izola, iar obiectele ce vor fi servit precum și camera se vor desinfecă în mod riguros.

Mai sunt de luat și alte măsuri de un ordin preventiv:

1. Să se reducă numărul câinilor, punându-se taxe pe câinii de lux și stârpindu-se câinii vagabonzi.

Contactul întins, și toleranța câinilor la noi face că avem mai multe victime de turbare decât aiurea.

2. Orice animal care a fost mușcat de un lup sau de un câine turbat, prin urmare care e numai suspect se va omori sau va fi ținut în observație cel puțin 3 luni.

3. Să se impue botnițe pentru câinii rămași.

4. Să se considere ca suspect orice câine și-a schimbat caracterul, dă la om și mușcă pe când înainte era blând; asemenea să se considere ca suspect, ori ce câine umblă rătăcit și se agață, de oamenii ce-i iese în cale.

Să ne aducem aminte că există turbări paralitice.

5. Să se extermineze lupii și vulpile.

6. Să nu se bea laptele vacilor și oilor turbate.

7. Cel mușcat de un animal *numai bănuie chiar de turbare să se supue tratamentului antirabic.*

Dalacul

Cărbune — pustula malignă — buba neagră. — Dalacul e o boală a animalelor erbivore și omnivore, de la care se comunică omului.

Ea izbucnește ca o adevărată epizotie (epidemie de boale de vite); alte ori apare în cazuri izolate.

Cauzele: Boala este microbieniă. Bacilul ce o produce, descoperit de Davaine, este foarte rezistent, și se reproduce prin spori.

Contagiul se face prin contactul direct cu cadavrele animalelor moarte fie prin intermediul muștelor cari se așează pe un animal mort de această boală, și vin apoi în contact cu omul sănătos ori prin produse animale infectate: sânge, piei, coarne, opinci făcute din piei netăbăcite, etc.

Microbul pătrunde în corpul omului prin piele, când pielea nu este intactă, prin gură în cazul când mâncăm carnea provenind dela animalele bolnave de dalac, și prin inspirațiunea prafului ce ar conține microbul sau sporii lui.

Acei ce manipulează carnea sau părul, pielea, coarnele, etc., provenind dela animale bolnave de dalac, adică ciobanii, măcelarii, rândașii, veterinarii, tăbăcarii, acei ce transportă cadavrele de animale, sunt mai expuși să capete boala.

Vicinătatea chiar a unui bolnav de dalac sau a unui cadavru e primejdioasă.

Simptomele: La animale, dalacul se prezintă ca o boală generală infecțioasă cu febră, etc., iar la om se prezintă sub forma unei bube gangrenoase, în locul unde a intrat microbul însoțită apoi de febră, agitație și alte fenomene de infecție.

În locul unde are să apară buba neagră, iese mai întâiu o pată roșie ca o mușcătură de purice, după aceea se face bășică care apoi se umple

cu puroiu, numită popular după culoarea ei *bubă neagră* — sau *pustula malignă*.

Această pustulă produce mâncărime mare, apoi se usucă, prinde o coajă neagră și tare, împrejurul ei se formează alte vezicule; întreaga regiune bolnavă se umflă, se face roșie, vânătă, infecția se întinde apoi mai departe la ganglionii cei mai apropiați; apare febră, fiori, agitație și moartea prin infecție generală.

Mai adesea ori buba apare pe membre, pe față, la ceafă.

Profilaxia: Astăzi se face un tratament preventiv, imunisându-se cu ser animalele contra dactilului și mortalitatea a scăzut.

La om, acest ser dă rezultatele cele mai bune.

Imediat e bine să se ardă buba neagră cu fier roș și cu potasă caustică, ori să se opereze, extirpându-se umflătura formată, sau chiar amputându-se la rigoare, tăindu-se membrul mai sus de bubă dacă infecția s'a făcut la mână sau la picior.

Cât despre măsurile generale și ele au mare importanță:

1. Cum boala este infecțioasă, când s'a ivit dactilul într'o turmă de vite, lucrul trebuie declarat autorităților respective și vitele trecute pe o altă pășune sau să li se schimbe furagiul căci ele capătă boala prin alimente în care sunt spori (ouăle) de cărbune.

2. În localitățile unde epidemiile se repetă să se facă imunizarea vitelor contra acestei boale.

3. Să se îngroape adânc vitele moarte de dactil, fiind că microbii și mai ales sporii fiind foarte rezistenți pot reveni la suprafață aduși de viermi, în special de râme, și să infecteze iarba

regiunilor de pășunat, dând naștere astfel unei epizotii.

4. Să se arză pieile, coarnele, furagele, etc. tot ce provine dela animale moarte de dalac, precum și obiectele ce provin dela persoane moarte de această boală; să se purifice bine grajdurile, stănele și locuințele în cari au zăcut animale și oameni. S'a constatat cazuri de cărbune provenit prin purtarea unor opinci, fabricate din piele netăbăcită, ce provenea dela animale moarte de dalac.

5. Să mâncăm carnea bine friptă, iar cea provenind dela animale moarte de dalac să nu fie pusă în consumație, sub cea mai aspră pedeapsă.

6. Orice sgârietură a pielii trebuie bine îngrijită și pusă la adăpostul infecției.

Răpciuga.

Răpciuga și cărtița sau Farcinul. — Aceste două denumiri reprezintă una și aceeași boală sub două forme diferite: 1) *Răpciuga organelor interne* și 2) *răpciuga pielii*. Niciodată forma cronică nu este o urmare a formei acute.

Această boală atacă în special măgarii și caii, dela care omul o poate lua prin contact, inoculație.

Caprele pot să o capete și pisica asemenea; bovideele în mod experimental. Porcii, câinii mai rar, dar o pot căpăta.

Cauzele. Boala este microbienă, contagioasă și infecțioasă, lucru, ce n'a vrut să se creadă multă vreme. Contagiul e datorit microbului, care e un bacil, dar nu prea rezistent; trăește mai bine la umezeală, de aceea locul unde se adapă vitele e un loc de contagiu.

Microbul se găsește în mucozitățile nasului, în

salivă, în secrețiunile bolnavului și în sângele omului mai mult ca într'al animalelor.

Omul capătă boala prin contactul cu animalele bolnave, când pielea lui prezintă vreo sgârietură, sau se inoculează încă prin mucoasa ochiului, nasului, gurei. Geambașii, rândașii, veterinarii, ofițerii de cavalerie, birjarii și toți acei ce au aface cu animale bolnave sunt mai cu seamă expuși.

Pe căile respiratorii pătrunde mai rar.

Orice provine dela un bolnav de răpciugă, dacă conține microbii boalei ne poate infecta.

Simptomele. Boala prezintă fenomene generale ca: fiori, febra, dureri în tot corpul, mai ales la articulațiuni, așa că boala se poate lua la început drept un reumatism articular, apoi, — mai ales în formă acută, — nasul și pleoapele se umflă, secretează un lichid galben, purulent, cremos, apoi apar abcese, pustule, ulcerații pe tot corpul.

Boala în forma sa acută se isprăvește totdeauna, cu moarte și la oameni și la animale, acea cronică tot se mai vindecă uneori.

Profilaxia. Inoculările cari s'au încercat n'au dat încă rezultate definitive. Cel mai bun lucru este izolarea bolnavului, boala fiind foarte contagioasă, și tratarea lui prin pansamente locale, iar starea generală cu tonice.

Apoi ca măsuri generale:

1. Declararea fiecărui caz de răpciugă fie la om sau la animale.
2. Toate obiectele ce au servit bolnavului arse.
3. Omorirea imediat a unui animal bolnav de răpciugă.
4. Interzicerea de a se vinde carnea provenind dela animale bolnave de această boală.
5. Cadavrele arse, sau desinfectate și îngropate adânc.

6. Cine vine în contact cu un asemenea bolnav să-și ție în cea mai strictă curățenie pielea sa în special mâinile, de asemenea să-și desinfecteze tălpile ghetelor cari pot transporta microbi, călcând pe secrețiunile aruncate pe jos.

BOALE DE PIELE PARASITARE.

A) Parasite animale.

Râia. — Este o boală parasitară de piele care poate ataca animalele și pe om.

Causele. Boala este datorită prezenței unui parazit animal aproape microscopic, din neamul paianjenului numit *Sarcoptul râiei* sau *Acarus scabiei*. Acest parazit trece la om prin contactul direct cu un animal sau un alt om bolnav de această boală; se poate transmite prin hainele și așternutul bolnavului.

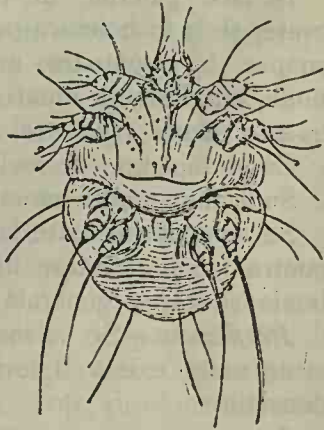

Fig. 15

Pisica, câinele, pasă-
rile, caii, vacile pot avea
râia și o transmite une
ori omului. Se ia ade-
sea prin lucruri cum-
părate dela hala de vechituri, prin hanuri; isbuc-
nește mai ales acolo unde este aglomerație, ca în
casărmi, închisori, internate rău îngrijite.

Boala nu se ia așa de ușor, trebuie un contact
intim, prelungit și mai ales noaptea, când în căldura
patului sarcoptul iese de sub piele la suprafață.

Simptomele. Simptomul principal este *mâncări-mea* nesuferită ce simte bolnavul pe tot corpul, afară de față, și care mâncărime se ivește mai cu seamă noaptea în căldura patului. La început nu se vede nimic pe piele, mai pe urmă apare roșată, bube supurate și coji, dacă bolnavul se sgârie scărpinându-se. Această mâncărime apare numai 2—3 săptămâni după ce contagiul s'a făcut. Sarcoptul se găsește în niște galerii pe cari le sapă în piele, femela unde își depune oulele și locuiește și ea.

Parasitul se mai găsește și în bubele ce apar mai târziu. El părăsește corpul omului și atunci îl putem găsi în tot ce provine dela bolnav, dar mai ales în haine și așternut.

Își face galeriile de preferință la subțiori, pe brațe, și la încheietura pumnului, între degete, pe coapse, la cingătoare, unde corpul suferă o presiune, etc. Femela moare după ce depune ouăle, trăește numai vre-o trei săptămâni.

Când râia ține de multă vreme, apar și abcese.

Sunt mai multe varietăți de râie.

Se vindecă mai iute la cei ce se îngrijesc, din contră la cei ce trăesc în murdărie se prelungește boala și starea generală se alterează.

Profilaxia.—Se va inspecta cu amănuntul locurile unde există aglomerație și necurătenie cu deosebire.

Asemenea se vor cerceta animalele cari pot avea râie.

Cel râios va fi tratat de medic, hainele lui desinfectate la etuvă,—sarcoptul moare deja la 80°—și dacă tratamentul e bine codus, nici nu e nevoie să fie izolat.

I se face seara și dimineața fricțiuni, pe corp, nu pe față, cu o pomadă cu pucioasă de com-

poziție specială, timp de 4—5 zile, fără să-și schimbe rufele; după 5 zile i se dă o baie cu săpun prost și se freacă ușor pielea, cu o perie moale, se schimbă rufele și hainele *ce trebuie spălate cu leșie și trecute la etuvă*; se unge din nou cu pomadă, apoi după 4—5 zile iar i se face baie și i se schimbă rufele. Odată cu distrugerea parazitului, bolnavul e vindecat, nu-i trebuie nici un medicament.

Acest tratament ține cum vedeți câteva zile. Să se interzică râioșilor de a dormi în acelaș pat cu alții, sau de a-și împrumuta hainele și rufele. După tratament bolnavul trebuie să îmbrace rufe curate și hainele să fie bine desinfectate pentru că altfel boala se reinoculează din rufele și hainele contaminate.

Phitiriasa sau **pediculosa** este o boală parasitară contagioasă produsă de *păduchi*.

Causele: Sunt păduchii însuși cari sunt de mai multe feluri: *păduchele de cap*, care trăește pe pielea capului și *păduchele de cămașă* sau *de corp* care stă pe cămașă, pe haine și numai când și când se duce pe piele ca să o sugă.

Mai sunt și *păduchi lați*, morpionii, cari trăesc pe trup.

Simptomele: Mușcăturile de păduchi lați, lasă câte odată pete albastre, datorite unei substanțe conținute în saliva lor. Toți produc mâncărime pe piele.

Profilaxia: Constă într'o perfectă curățenie a corpului și a capului, precum și a hainelor, și dacă dăm de aceste parasite, atunci întrebuițăm: gaz, pomadă mercurială (alifie vânătă) chiar sublimat în dosă de 0.03 ct. gr. pentru 30 gr. vaselină.

Ouăle lor, *lindinele*, se distrug prin spălături cu oțet cald.

Și alte parasite se pot găsi pe piele ca : pu-rici, păduchi de lemn, etc., dar nu dau loc la leziuni speciale.

B) Parasite vegetale.

Favus Chelia.

Este o boală parasitară și contagioasă.

Agentul ce o produce e un parazit vegetal: *Acorion Schönleini*, care se adună într'un fel de coji galbene, ombilicate, pătrunse de unul sau mai multe fire de păr; părul cade și numai crește după ce boala l-a distrus. Favusul se dezvoltă mai mult în foliculii piloși și în peri, mai ales pe pielea capului, rare ori se vede pe altă parte a corpului.

Cauzele: Cauza principală este contagiul.

Se poate lua dela om sau dela animale, ca pisica, câinii chiar șoarecii îl pot avea, precum și păsările domestice.

Unii cred că e o boală specială șoarecului și că dela el se transmite animalelor celorlalte.

E mai frecvent la copii, la oameni săraci, mai ales la cei păduchioși.

Boala e greu de vindecat și ține multă vreme.

Simptomele: Favusul apare într'un mod insidios. Totuși are câteva caractere distincte: *mirosul caracteristic de șoarece, culoarea de pucioasă și alterația perilor.*

Formațiunile favice apar la început sub forma unui punct galben traversat de un păr, și acest punct după câteva zile ajunge de mărimea unui bob de linte concav pe fața superioară.

Perii nu mai au lustru, sunt gris-galbeni, și se smulg ușor, mai târziu se rup când li smulgem. Boala poate ține și 20 de ani, *când se vindecă, rămâne cicatrice și chelie definitivă.*

Se poate întinde pe față, membre, unghii, etc.

Profilaxia: Bolnavul trebuie izolat, ca să nu comunice boala și trebuie epilat, adică perii trebuie scoși unul câte unul cu o pensă specială.

Tratamentul ține mult, chiar $1/2$ de an când boala e întinsă. Trebuie întreținută o perfectă curățenie a capului, mai ales la copii, și păziți de contactul intim cu animalele domestice cari pot avea boala.

Tricofitia. Este de mai multe feluri după regiunile în care apare.

Agentul activ este un parazit vegetal numit *Tricophyton tonsurans*, a cărui spori se așează în canalul părului. Există un trichophyton cu spori mari, cari dă *tricofitia barbei* și parte din *tricofitiile circinate ale pielii* (pecingine) etc. și alt trichophyton, cu spori mici care se așează în jurul părului și dă *tricofitia pielii capului* (teigne tondante).

Fig 16. Om bolnav de Tricofitie (pecingine).

Cauzele: Contagiul este cauza principală, produs direct sau indirect, prin ustensilele bărbierilor, căciuli, pălării, etc.

Forma boalei este influențată de vârstă. Tricofitia bărbei apare la orice vârstă când există barbă; tricofitia pielii e rară la bătrâni; pe când aceea a pielii capului atinge numai copiii și se observă mai cu seamă la băieți.

Tricofitia e mai frecventă în oraș și animalele

sunt un agent de contagiu, mai ales caii, câinii, pisicile, etc.

Simptome: Tricofitia pielii, eritemul tricofitic sau *pecinginea* începe printr'un punct roș, rotunzit acest punct crește până ajunge de mărimea unei piese de un ban (o para).

Aceste pete au niște mărgini puțin ridicate, produc mâncărime, se cojesc și se scutură ca tărățele, alte ori se acoper de bășicuțe.

Când pata începe a se vindeca la centru, rămâne din ea un inel de bubulițe cari se întind până la mărimea unei piese de 5 lei, la această formă poporul dă numele de *pecingine*.

Eritemul poate să apară ori unde, dar mai ales pe față, gât, mâini, etc. Se poate vindeca spontan eu după câteva luni, alteori se întinde; de multe ori recidivează.

Parasitul se poate stabili în unghii, atunci unghiile devin casante fără lustru, în dungi și se rup lesne.

Tricofitia pielii capului (chelbea) se manifestă prin pete roșii, ca și acea a feței, dar apoi, pe pielea capului perii se alterează, se rup și se fac un fel de plăci cum ar fi într'o barbă rău rasă.

Aceste plăci sunt de diferite forme și dimensiuni, pot ajunge până la mărimea unei piese de 5 lei. Perii se rup ușor și la vârf se despică luând aspectul de mătură, — plăcile sunt umflate, roșii cu coji. *Aceste plăci se vindecă și nu lasă ca favus o chelie definitivă, nici cicatrice.*

Tricofitia barbei. Sicosis — fiind că seamănă cu smochina — nu se prezintă totdeauna la fel: une ori se prezintă numai în pete ca tricofitia pielii, alte ori atacă și părul barbei, iar alte ori produce chiar o inflamație cu supurație în jurul folliculilor piloși, cari se transformă într'un fel de tu-

bercule ce supurează și lasă să curgă zeamă, aceasta dă aspectul de *smochină* bubelor de unde boala și-a luat numele.

Perii sunt și ei bolnavi. Boala apare pe gât și în barbă mai ales, e tenace, se întinde repede, ține ani întregi.

Profilaxia: Ca în toate boalele parazitare constă în izolarea bolnavului și desinfectarea obiectelor de toaletă, cari ar trebui să fie cu totul personale bolnavului. Bărbierii în special trebuie să ia măsuri de antisepsie dacă au vre un client atins de această boală sau de alte boale parazitare de piele.

Cei sănătoși cari trăiesc cu unul din acești bolnavi să-și păstreze cu rigurositate, integritatea și curățenia pielei.

Cât despre tratament, *epilația* ca și pentru *favus* este primul lucru: vindecarea e mai grea, tratamentul ține mai lung din pricină că parazitul se eliminază greu.

Pityriasis versicolor. Este o boală de piele asemenea parazitare și prin urmare contagioasă.

Causele: Ciuperca *Microsporon furfur* este agentul acestei afecțiuni și este cel mai puțin contagios din toți paraziții vegetali ai boalelor de piele.

Boala apare mai mult între 20 și 60 de ani înainte și după această vârstă e rară.

Contagiul se face direct și indirect, se pare că se face mai mult indirect, prin intermediul hainelor contaminate.

Simptomele: Boala se manifestează prin apariția unor puncte mici cât gămălia de ac, și rotunde, *de culoarea cafelei cu lapte*, cari se cojesc puțin și produc uneori mâncărime. Cu vremea aceste puncte cresc, rămânând totuși perfect ro-

tunde ca niște picături sau formând plăci neregulate.

Mai nici odată n'au forme de inel.

De obicei apar pe piept, gât, la închieturi, de partea flexiunei; rare ori pe față, nici odată pe mâini sau picioare. Boala ține mult și nu se vindecă dela sine.

Profilaxia: Constă în desinfectarea serioasă a hainelor bolnavului și a ori ce obiect vine dela dânsul; deși boala e mai puțin contagioasă decât alte boale de piele parazitare, totuși măsurile de antisepsie sunt necesare, mai ales când cazul se prezintă într'o aglomerațiune de oameni, ca : școli cazărmi, etc.

CAP. V.

BOALE TRANSMISIBILE NUMAI DELA ANIMALE LA OM

Helmintiasa

(Boale datorite viermilor)

1. Viermi
Cestozi	A) In stare
de larvă	{	a) Echinococul	{	tenia solium
tenia inermis
(sagitata sau
mediocanelata)	
			b) Cisticercul			
2. Viermi
Nematozi	B) In stare
adultă	{	a) Teniadeele	{	Botriocefalideele botriocefalul	
			b) Botriocefalideele			botriocefalul
B) Oxiuri						
C) Trichină						

CAP. V.

BOALE TRANSMISIBILE NUMAI DELA ANIMALE LA OM

Helmintiasa

(boale datorite viermilor).

Helmintiasă se chiamă boala sau mai bine zis boalele ce se datoresc prezenței viermilor în organismul omului sau altui animal. Acești viermi parasiți nu trăesc toată viața lor în acelaș organism, și de obicei își aleg două organisme diferite, trăind în stare de larvă într'unul iar în stare adultă într'altul.

Umiditatea este favorabilă conservației lor; de aceea un mare număr din aceste parasite tinere trăiesc în apă, în lacurile umede, până când își aleg ca mediu de traiu organismul unui animal oare care.

Căile prin cari parazitul intră în organismul omului se reduc la una : calea digestivă, dar împrejurările sunt multiple : carnea nefriptă, care ar conține larve, apa nefiartă care ar conține ouăle; salate, legume, udate cu ape contaminate; contactul cu animalele ce ar avea în ele parazitul, câinii mai ales, ni-l dau fiind că-l au mai adesea

ori și sunt în contact mai frecvent și mai intim cu noi.

Și astfel, aceste parasite introduse în organismul omului trăiesc izolate sau mai multe la un loc; în stare de larvă, ca trichina în țesuturi, în mușchi; sau în stare adultă în diferite organe, tubul digestiv, ca tenia (panglica).

De obicei au un sediu de predilecțiune, așa: trichina se localizează în mușchi; tenia, limbricii în intestinul subțire; oxiurii în rect; așa că fiecare își îndreaptă acțiunea asupra aceluiași element anatomic, aceluiași țesut, aceluiași organ.

Viermii cari se localizează în organismul omului, sunt diferiți, dar totuși se pot raporta la unul din ordinele următoare: *Cestozii* și *Nematozii*.

1. CESTOZI

Acești viermi ori se găsesc în organismul omului în stare de larvă, și atunci sunt închiștați în țesuturi sau în stare adultă și atunci se găsesc liberi în intestin.

A). Cestozii în stare de larvă.

Viermii din acest ordin, cari trăesc în stare de larvă în organismul omului vin dela două specii deosebite: de la tenia echinococcus al câinelui, ne vine echinococul; și dela tenia solium al porcului ne vine cisticercul.

a) Echinococul. — Kiste hydatice. — Echinococosa—.

Echinococul este larva teniei echinococcus al câinelui și introdus în organismul omului dă naștere la boala numită *Kist hydatice*.

Viermele trăește în intestinul câinelui și uneori în al calului și altor animale. Ouăle acestui animal

parazit se pot introduce în organismul omului cu băuturile sau alimentele, aflându-se în apele curgătoare, pe marginea lor, provenind din excrementele animalelor ce le purtau în ele, sau aflându-se pe fructe, legume udate cu ape murdărite de acest parazit. Contactul cu câinii asemenea e un mod de propagare al *Kistelor hydatice*; s'a constatat că sunt mai frecvente la popoarele cari trăesc în promiscuitate cu câinii, în Islanda de exemplu.

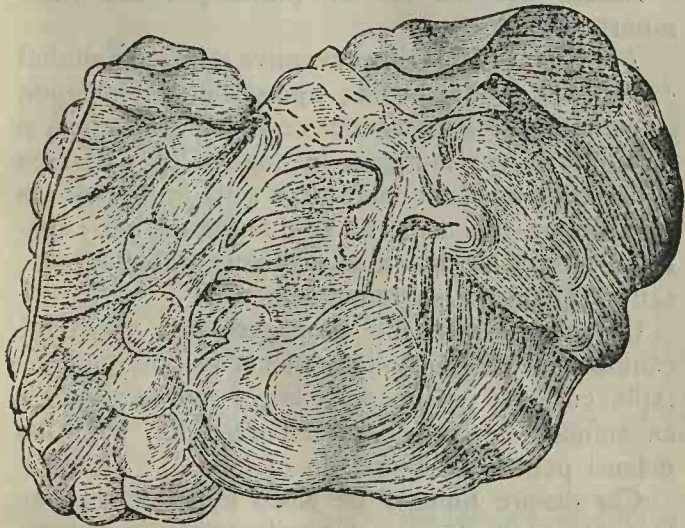

Fig. 17. Ficat cu bășici de Echinococosa

Simptome: Oul ingerat e atacat de sucul gastric, vesicula în care era închis se disolvă și larva liberă pătrunde în țesături grație acelor 6 cârlige ce posedă, trece cu sângele în diferite organe, de obicei în ficat și uneori în plămâni. Acolo se înfige și se dezvoltă sub formă de vesiculă — bășică, — care la început mică, poate ajunge la mărimea unui cap de om. Într'această vesiculă se dezvoltă altele, și numărul lor sporește.

Prezența lor se descoperă grație umflăturii, — tumoarea ce formează în organul atins.—Turburările produse variază asemenea cu importanța și felul organului atins și câte odată pot da naștere chiar la fenomene grave, așa kistele ficatului pot produce gălbănire și alte simptome grave.

Ca efecte de resunet general asupra organismului s'a observat anemia, când residă în ficat sau splină.

Lăsate în voia lor ar putea produce chiar moartea.

Profilaxia: Măsurile preventive reiesă din studiul cauzelor ce produc boala: apa și alimentele crude și contaminate fiind agenții ce transportă boala, și măsurile se vor îndrepta în contra lor: filtrarea și fierberea apei, cea mai mare grijă în prepararea alimentelor, mai ales cari se mănâncă crude; spălarea cu apă acidulată a salatelor, fructelor, etc., sau mai bine să se renunțe la ele.

Cât pentru calea de propagare prin contactul câinilor, e bine să limităm pe cât se poate intimitățile cu acest patruped, și la cel mai mic indiciu că animalul ar fi posesorul parazitului, vom lua măsuri pentru a-l scăpa de el.

Cât despre bolnavi de Kiste hydatice, ei trec în mâna medicilor și chirurgilor: stârpirea parazitului este scopul ce se urmărește în tratamentul boalei.

b) *Cisticercul*. — Măzăricea-spurcăciunea.

Cisticercul, adică larva *teniei solium*, parazit al porcului, constituie boala numită *măzărice* și larva unei specii de panglică a bouului — *tenia inermis* — ne dă *măzăricea*.

Causele: Cisticercul *teniei solium* are un cap prevăzut cu ventuze și cârlige, cari o fac să se înfigă mai bine în țesuturi și are și un fel de

trompă. Această larvă se întâlnește la om și la diferite animale dar mai cu deosebire la porc.

Mediul de transport este desigur iarăși apă și alimentele contaminate de o apă infectată sau chiar de a dreptul carnea animalelor ce poartă larva parazitului, în mușchii lor și în special carnea de porc.

Nu numai omul și porcul poate să aibă *măzărîche* după cum am spus, dar și boul : măzărîchea boului este produsă de cisticercul unei alte tenii, a *teniei inermis*, sau medio-canelata, și care larvă ca

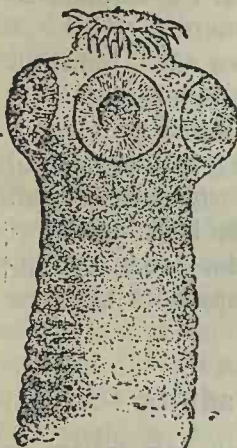

Fig. 18 Cap de panglică mărit

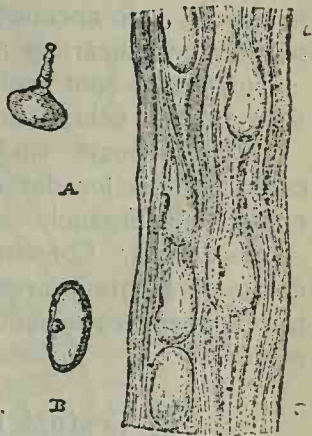

Fig. 19. Fibre musculare cu vesiculele cisticercilor. B. Cisticerc izolată, se vede o deschidere rotundă prin care cisticercul își poate scoate capul C. Cisticercul cu capul afară.

și animalul adult de asemenea nu prezintă cârlige, ci numai ventuze în jurul capului. La boi cisticercul se așează mai ales în mușchi și în inimă ; pe când la porc mai ales sub limbă, dar se găsește și în mușchi și alte organe, chiar în creier, în ochi.

Larva sau embrionul se află închisă într'o vesiculă și are forma unei spirale mici cu o extremitate mai umflată, capul. Aceste mici tumori sunt

libere în țesutul în care se află. Dacă se află în mare cantitate în mușchi și aglomerați la un loc, mușchii devin palizi.

Simplomele : Prezența cisticercului în organismul omului dă naștere la fenomene cari diferă în gravitate și fel cu organul în care s'a localizat parazitul.

Sub piele sau mușchi parazitul formează niște tumorii mici cât măslina, dar mobile și cari nu produc nici o turburare; afară se înțelege dacă ar fi în număr mare, când atunci produc o piedică în mișcări și o anemie pronunțată. La animale se observă modificări în nutriția generală.

Turburările sunt mult mai grave când parazitul se așează în ochi și mai ales în creier.

Boala se poate vindeca spontan prin calificarea cisticercilor dar de obicei când cisticercul e așezat în organele splachnice slârșitul e fatal.

Profilaxia : Consistă și aci în bună igienă și curățenie în prepararea alimentelor crude ; în filtrarea apei care e suficientă să oprească trecerea ouălor.

B) Cestozii în stare adultă.

În acest ordin intră două familii cari trăiesc ca parasite adulte în organismul omului : *teniadeele* și *botriocefatideele*.

a) Teniadeele

1. *Tenia solium* viermele solitar, panglica.

Acest vierme seamănă cu o panglică, de unde și numele lui. El se compune din niște segmente lipite unele de altele și cari ajung să facă o lungime de 4—5 metri. Extremitatea anterioară, capul, prezintă patru proeminențe având fiecare câte o ventuză iar în mijlocul spațiului cuprins între aceste

umflături se găsește un fel de trompă care poartă o serie de cârlige.

Capul este prevăzut cu un gât subțire și acesta e urmat de segmentele despre cari am vorbit, cari se chiamă *proglotite* și cari segmente se alungesc cu cât se depărtează de capul animalului; așa că la celălalt capăt lungimea segmentelor e de două ori cât diametrul transversal

Fiecare din aceste segmente prezintă un dublu aparat genital și un por pe marginea fie-cărui segment, prin care iesă ouăle fecondate învălite în mai multe învelișuri. În aceste ouă se află larva sau embrionul, a cărui cap prezintă niște cârlige, ca și capul animalului adult.

Ouăle acestea se introduc în organism adică în stomacul omului sau porcului, prin băuturile și alimentele ce le conțin, odată introduse în stomac, învâlișul lor e distrus de sucul gastric și embrionul pus în libertate, străbate peretele in-

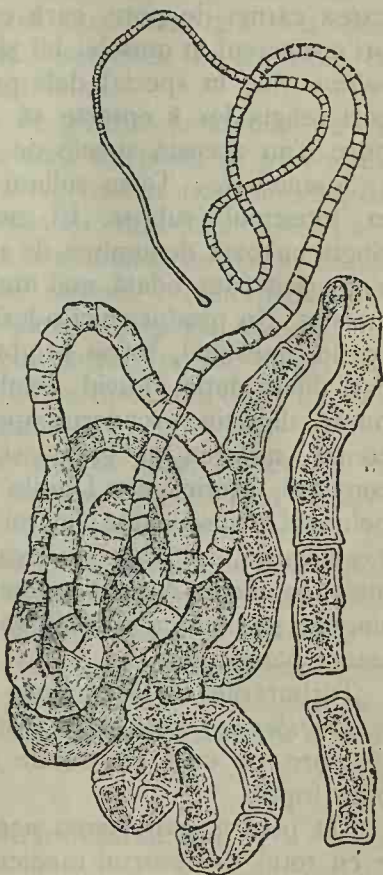

Fig. 20. Panglică (*Tenia solium*)

testinal și pătrunde în sânge care-l împrăștie în organism, unde se stabilește în stare de *cisticerc* și produce mazăricea despre care am vorbit. Acest cesticerc este larva teniei solium.

Cisticercul ingerat se transformă în tenie adultă.

Ceace face ca omul să capete tenia este mănărea carnei de porc, care conține foarte adesea ori cisticercul în mușchii lui și ca dovadă că *tenia solium* vine în special dela porc este că evreii pe cari religia lor îi oprește să mănânce carne de porc n'au această specie de tenie.

Simptomele : Tenia solium se fixează mai ales în intestinul subțire. El nu trăește totdeauna singur cu toată denumirea de «*solitar*,» ce i s'a dat, s'au găsit câte odată mai mulți indivizi în acelaș intestin. Nu produce nici o leziune aparentă a păretelui intestinal, totuși produce destule turburări cari diferă după individ, de obicei constau în turburări digestive, scăderea apetitului, alte ori din contră, sporirea lui, greață și turburări nervoase: convulsii, isterie, etc. Durata boalei e lungă, dacă bolnavul nu se caută; lucrul se dă pe față prin expulsiunea, cu materiile fecale, de segmente sau inele de tenia. Aceste segmente se pot elimina și singure și sunt ca și ouăle un semn sigur de existența parazitului.

Turburările ce le produce n'au altă gravitate.

Profilaxia : Este toată îndreptată contra carnei de porc, pe care nu trebuie să o mănâcăm decât bine friptă.

Cât pentru expulsarea acestui parazit, aceasta e cu totul de resortul medicinei. *Tratamentul nu trebuie să se facă decât atunci când se eliminază segmente din intestin și nu suntem siguri că am scăpat bolnavul de musafirul lui, decât dacă i-am văzut capul.*

2. *Tenia inermis* medio-canelata-sagitata e tot o specie de panglică, e mai lată și mai groasă decât tenia solium, se deosebește de cea dintâiu prin faptul că n'are nici trompă, nici cârlige, de aceea se și chiamă *inermis* (nearmată). Are însă ventuze. Și ea e formată din segmente cari se rup lesne și iesă prin anus chiar fără excremente, în ouăle lor se află asemenea un embrion, care se vede prin pereții oului.

Causele : Larva se găsește în carnea de vacă și de vițel, nu într'acea de porc, și prin urmare aceste animale sunt agentul de transmisiune, dacă mâncăm crudă carnea lor când sunt atinse ; această larvă introdusă în stomacul nostru se dezvoltă ca și aceea a teniei solium, transformându-se în animalul adult, în panglică, specia *inermis*.

De când cu moda biftecilor cu sânge, varietatea aceasta s'a întins mult, pe când tenia solium devine mai rară.

Faptul mai ține încă de asta, carnea de vacă se mănâncă mult mai mult ca cea de porc.

Simptomele : Nu sunt deosebite de acelea produse de tenia solium, prin urmare nu mai revenim asupra lor. Prin examenul ouălor se poate hotărî dacă e vorba de tenia solium sau *inermis*.

Profilaxia : Se reduce la măsurile ce trebuie să luăm ca să nu se mănânce crudă carnea de vacă sau de vițel ; cât despre tratament e același ca a teniei solium.

b) Botriocfalideele.

1. Botriocfalul. Această specie ajunge la cea mai mare lungime, la care pot să ajungă vermii intestinali ai omului, dela 6—20 metri.

Segmentele din care e format sunt mai mult

largi decât lungi ; sunt mai cenușii decât ai teniei și nu se rup, nu se separă în proglotite.

Ouăle conțin embrionul care e prevăzut cu niște cili, așa că înoată în apă, după ce a eșit din ou; acest embrion trăește în apele dulci și se dezvoltă complet numai în intestinul omului.

Cauzele : Larva acestui parazit trăește în organismul unor pești de apă dulce, știuca mai ales une ori mreana, și apoi prin ingestia acestor pești trece în organismul omului, unde se dezvoltă în intestine, destul de repede, cere vre-o 20 zile ca să ajungă la o lungime de 1 metru, un metru și jumătate. E frecvent în localitățile în cari se mănâncă pește de lacuri, iazuri, ca în Rusia, Polonia etc. La noi e mai rar, asemenea în Franța, Anglia.

Simptomele : Ca și acelea produse de tenia, consistă mai ales în turburări ale funcțiunilor aparatului digestiv : lipsă de poftă de mâncare, greață, vărsături, colici, diaree trecătoare; iar uneori dureri de cap, amețeli, mâncărime, convulsii mai ales la indivizi nervoși. Desigur că toate acestea țin de prezența viermelui în intestine și odată cu dispariția lui, toate simptomele dispar.

Numai examenul microscopic al scaunelor poate dovedi existența parazitului în organismul cuiva, prin prezența ouălor lui în excremente sau eliminarea uneori de bucăți întregi.

Profilaxia : Să nu se mănânce pești din apă dulce, decât bine fierți și ficatul lor în care se așează larva, să nu se consume. Tratamentul constă în administrația metodică a unui vermifug, cum se face și pentru tenie.

2. NEMATOZI

Viermii din această clasă au un corp alungit, cilindric sau filiform; au un tub digestiv compus din gură și un canal intestinal. Se reproduc prin ouă.

Sunt mai multe specii, unii trăiesc în organele omului, altele în țesuturile lui sau altor animale. Se găsesc în ape sărate sau dulci, pe pământ, în făină, etc.

A) Ascarizii.

Această familie coprinde mai multe specii, cari aproape toate trăiesc în intestinele diferitelor animale vertebrate; *Ascarides lombricoides*—*limbricii* — e singura specie ce trăește în om.

Cauzele: Fără nici o distincțiune se întâlnește la toate popoarele, au se vede principiul că «ubi bene, ibi patria».

Apa este adevăratul agent de transport a acestor parasite; de aceea prezența lui se observă mai mult primăvara și toamna, când ploile mari și torențiale târăsc cu ele, larvele lor, în bălți și puțuri.

Astfel prin intermediul apei este introdus în tubul digestiv al omului. Dovadă că lucrul trebuie să se petreacă așa, e că acum când apa se filtrează limbricii sunt mai rari.

La bătrâni aproape nu se întâlnesc, la adulți mai arare ori dar mai frecvenți la copii, afară de cei la sân, la cari nu se găsesc și lucrul se, explică: nu beau apă.

Numărul lor se urcă până la 8—10 la un singur individ, nu e vorba că s'au găsit și mai mulți, excepțional chiar 100.

Pot să dea naștere la turburări în funcțiunile digestive, turburări în nutrițiunea generală și turburări ale sistemului nervos.

Turburările digestive constau în diaree și vărsături; celelalte pot da naștere la copii mai ales, la spasme cari seamănă cu epilepsia, tetanosul, cu isteria; sau se reduc numai la niște ticuri nervoase, la mâncărimi, mai ales la nas și la extremitatea opusă și cu vremea bolnavul poate slăbi și deveni anemic din cauza turburărilor digestive.

Prezența lor sau a ouălor în materiile fecale ne poate da siguranța că ei sunt pricina acestor desordine, și trebuie să-i scoatem printr'un vermifug. La copii spasmele și mâncărimea nasului dau de multe ori alarma.

Profilaxia: Filtrarea apei și complecta curățenie sunt mijloacele de apărare contra limbricilor.

Tratamentul constă în administrarea unui vermifug lăsat în seama medicului.

B) Oxiurii.

Sunt viermi mici de câțiva milimetri; se cheamă *Oxyuri vermiculari*.

Cauzele: Apa nefiltrată îi transmite; ori în ce țară se pot afla și mai rar în orașe decât la sate. Legumele și fructele crude pot deveni asemenea un agent de transport, dacă cumva sunt udate cu o apă infectată de acest parazit.

Tot copiii sunt mai mult atinși.

Simptomele: Prezența lui în intestine, local nu produce nici o leziune; se găsesc în rect, în vecinătatea anusului și alte ori și în intestinul gros și mai sus când sunt mulți. Iesă din intestine cu materiile fecale. Produc iritație și mâncărime locală, scremăt; mâncărimea se întinde și în părțile vecine și e mai mare spre seară când iesă afară, din anus; la fete poate să producă mâncărimi ale organelor genitale și chiar scursoare.

Nu produc accidente serioase.

Profilaxia: Constă într'o perfectă curăţenie a alimentelor şi băuturilor. Tratamentul cel mai simplu şi cel mai bun: clisme cu apă fiartă şi răcită bine, seara înainte de culcare.

C) *Trichina*.

E un vierme mic cilindric, cel mai lung, ajunge la 2—3 milimetri.

Cauzele: El pătrunde în tubul digestiv în stare de larvă cuprinsă în carnea de porc.

Multiplicarea lui are loc în intestine, ouăle se produc în mare număr, iar embrionii ieşiţi din ele, perforează pereţii intestinali şi pătrund în ţesutul celular sau în sânge care-i duce în muschii striati. Odată ajunşi aici se închistează după vreo 10—12 zile astfel: viermele se strânge în spirală, şi se înveleşte într'o băşicuţă.

Această larvă, drept ori ce organism are un canal intestinal.

După vre-o trei luni se califică vesicula şi embrionul moare, dacă n'a avut ocazia să treacă în tubul intestinal a unui alt animal.

Acest parazit se găseşte nu numai la porc şi iepure de casă, dar şi la şoareci, şobolani, dela cari probabil îl iau porcii, mâncând resturile lor. Nici putrefacţia nu-i ucide, cu toate astea o temperatură de 58⁰—60⁰ îi omoară, aşa încât sărătura şi fierberea cărnei sunt măsuri necesare.

Boala produsă de trichină se chiamă *trichinosă*.

Această afecţiune e mai frecventă în Germania, Anglia şi America. Intinderea ei în aceste ţări ţine de faptul că pe acolo carnea se mănâncă mai mult crudă.

În țările unde hrana porcilor e mai supravegheată trichina e mai rară.

Agentul principal de transmitere a boalei e porcul.

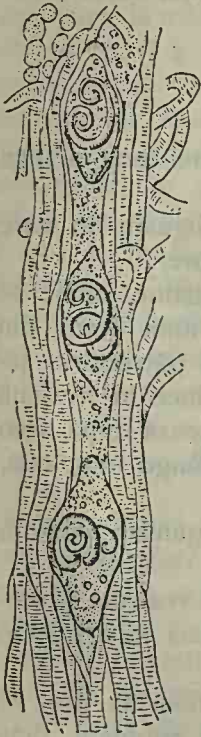

Fig. 21.
Viermele trichina în
firele de carne (văzut
la microscop)

Simplomele: Trichina se așează în toți mușchii, mai mult în cei exteriori, mai superficiali, dar se găsește totuși în diafragm, mușchii limbei, membrelor și chiar în mușchii aparatelor simțurilor, *niciodată în inimă.*

Cu ochiul liber se poate vedea în mușchii cotropiți de trichină, niște puncte albe, sau niște kiste mici calcificate sau nu, cuprinzând în ele larva. Mușchii cotropiți de acest parazit se alterează, împrejurul lor, pierzându-și striațiunile și transformându-se în grăsime.

Boala trece prin trei faze: o perioadă caracterizată prin fenomene intestinale, alta cu localizarea în mușchi și o a treia mai gravă consistând în infecția întregului organism.

Gravitatea boalei atârnă și de numărul trichinelor cari au pătruns în sânge.

Dacă bolnavul trebuie să se vindece, lucrul se întâmplă după 15—20 zile; altfel boala poate ține 2—3 luni.

Când boala e gravă omoară până la 20%.

În cazuri izolate boala se diagnostichează greu; în cazuri de epidemie lucrul e mai ușor.

Numai examenul microscopic al unei porțiuni de mușchiu ne poate asigura de prezența parazitului.

La copii boala e mai puțin gravă, și la adulți mai puțin ca la bătrâni.

Profilaxia : Trebuie să se examineze carnea pusă în consumație și în caz de nesiguranță să o frigem sau fierbem bine.

La început căutăm să expulzăm parazitul din intestine; când a pătruns în mușchi, lucrul e mai greu, atunci doar atât ne rămâne să luptăm cu el întreținând forțele bolnavului.

CAP VI.

CÂTEVA SUFERINȚI MAI FRECVENTE LA COPII ȘI INGRIJIRILE CE SE POT DA

Angina. — Astele. — Arsurile. — Căderile. — Căderea rectului. — Colici. — Constipație. — Diaree. — Dispnee. — Frica nocturnă. — Febra. — Gălbinare. — Guturaiu. — Indigestie. — Incontinența de urină. — Insomnie. — Intertrigo. — Inapetență. — Mărgăritarul.

Spasmele. — Scrâșnitul dinților. — Slăbirea. — Sughitul. — Tăieturile. — Țipătul. — Tusa. — Vărsăturile.

CAP. VI.

CÂTEVA SUFERINȚI MAI FRECVENTE LA COPII ȘI AJUTOARELE CE SE POT DA

Angina.

Pentru medici, angină însemnează orice boală de gât; pe profani însă acest termen îi înspăimântă pentru că prin angină înțeleg numai angina difterică.

Medicului chiar, nu îi este posibil să puie diagnosticul de angină difterică, fără ajutorul microscopului, cu atât mai puțin mamei sau celor ce îngrijesc pe copii.

De aceea următoarele sfaturi îi vor fi necesare : în fiecare dimineață, când mama face toaleta copilului să se uite în gâtul lui, aceasta se face astfel: se pune copilul cu fața la lumină și cu coada linguriței sau chiar cu degetul se apasă pe limbă în jos. Dacă copilul se opune atunci va fi nevoie de o a doua persoană care-i va fixa capul și mâinile, îi va ține picioarele între genunchii ei; iar cu o linguriță va apăsa pe baza limbei cât mai în fund.

La copii mici e suficient să-i strângem de nas, ei țipă și gura se deschide dela sine.

Dacă făcând această manoperă, nu se observă pe fundul gâtului și pe amigdale decât o roșeață difusă, copilul va fi pus în pat, i se vor învâli picioarele în vată și peste vată cu gutapercă sau în lipsă cu hârtie, care joacă rolul de corp impermeabil și i se va da să bea un ciai u emolient de nalbă sau de mușețel.

Dacă însă pe fundul gâtului sau pe amigdale se observă puncte sau plăci albe, întâiu vom isola copilul, apoi cu ajutorul unui tampon mic de vată montat pe un bețișor se va căuta să se curețe acele plăci fără să sângereze locul, iar pe urmă cu un alt tampon analog se va atinge acele locuri de două, trei ori pe zi cu zeamă de lămâie. *Toate aceste măsuri se vor luă până la sosirea medicului după care se va trimite imediat.*

Aftele (Pușcheile).

Sunt niște vesicule umplute cu un liquid acid și iritant, albicioase, cari spărgându-se lasă în locul lor mici ulcerații. Ele apar pe mucoasa gurei, pe limbă, obraz și denotă de multe ori o stare rea gastrică. Se vindecă atinse cu piatră acră sau cu un cristal de piatră vânăată. Trebuie însă să fim cu atențiune asupra igienei copilului, căci de multe ori aceste afte și ulcerații însoțesc o stare generală proastă—și dacă nu le căutăm și nu căutăm și starea generală a bolnavului, se pot transformă în gangrena gurei.

Aftele ce provin dela febra aftoasă (boala de gură și de picioare la vacă) prezintă altă gravitate, pentru ca propagându-se la intestine pot produce moarte, mai ales la copii; această boală se ia prin laptele crud provenit dela vacile bolnave de această boală.

A r s u r i l e.

La oameni mari arsurile cele mai frecvente se fac cu gaz sau cu diferite acide, iar la copii arsurile se fac cu apă fierbinte, de cele mai multe ori cu apa ce trebuia să servească de baie.

Printre accidentele primei copilării arsurile prezintă și ele o mare gravitate; ele produc o durere foarte mare dacă sunt întinse, chiar superficiale sau restrânse, dar foarte profunde pot fi asemenea foarte grave; când intrunesc amândouă aceste fatale condițiuni sunt mortale.

Dintre toate tratamentele ce se întrebuițează contra arsurilor; apa rece și vată sunt cele mai bune.

Se moaie în apă rece sterilizată prin fierbere și răcită la temperatura de vre-o 15⁰, partea friptă, și durerea încetează la moment. După aceea aplicăm pe rană vată curată sau muiată în untdelemn amestecat cu apă de var, sau ori ce corp gras avem la îndemână.

Să nu se întrebuițeze cu nici un preț vată fenicată, care mai ales la copii poate da naștere la accidente toxice grave prin absorbiția acidului fenic.

Trebue să băgăm de seamă să nu se lipească și cicatrizeze vicios părțile arse și vecine ca: degetele, pleoapele, și să interpunem între ele pansament sau un corp gras.

Căderile.

Pot fi ușoare sau grave, cea mai mare parte din căderi, când copilul cade cât e de lung, dar din picioare, nu dau naștere la nici un accident grav.

Dacă s'a produs vr'o lovitură, atunci îi aplicăm

unde s'a lovit un șervet muiat în apă rece; dacă s'a produs și o sgârietură, i se pune pe compresă puțin unt de lemn, sau o pomadă oare care ușor antiseptică.

Alte ori căderile pot fi urmate de accidente grave, ca de exemplu: fracturi, luxații, deviația coloanei vertebrale — la un predispus — de aceea e bine să se spuie părinților totdeauna când copiii au căzut.

Cât despre *entorse, fracturi, luxații*, etc., ajutoarele sunt aceleași care se dau la oameni mari și despre cari am vorbit deja.

Căderea rectului.

Se întâmplă copiilor că din cauza sforțărilor în defecație, alte ori în cursul unei diarei mai grave, să le cadă șazutul care trece prin sfincterul anal și iesă afară, formând o tumoare.

Trebue să-l băgăm înăuntru, lucru nu e așa de greu, când tumoarea formată de mucoasa rectală nu e mare; pentru acest sfârșit luăm o cârpă curată muiată în unt de lemn și cu ea apăsăm ușor și continuu pe tumoară de jos în sus; dar dacă tumoarea e prea mare, atunci băgăm un deget, asemenea muiat în unt de lemn, în orificiul din mijlocul tumoarei și dacă nu ajungem la nici un rezultat, recurgem la ajutorul medical.

Pentru a preveni repetarea acestui lucru, facem copilului în fie care zi o clismă cu apă în care a fiert coajă de stejar, sau *gogoși de ristic*, afară numai dacă copilul sufără de constipație, atunci ne ferim de a întrebuița aceste substanțe constipante; un săpunel de unt de cacao în fie ce sară și băi de șazut cu apă rece sunt indicate.

Colici.

Colicile sunt durerile de pânțece pe care copilul mic, în lipsa graiului, le manifestă prin țipete și svârcoliri — își freacă picioarele unul de altul. Colicile sunt semnele unei indigestii sau unei acumulații de materii fecale în intestine, alte ori sunt datorite gazelor.

Impresia răceleii, boale chiar serioase pot fi cauza colicelor.

Colicile pot să țină de alimentație rea sau rău condusă și în acest caz medicul trebuie consultat.

Ori-care ar fi cauza colicilor, până la venirea medicului putem liniști durerile ce pricinuesc, prin aplicarea pe pânțece, de comprese calde cu oleu de mușețel sau de cataplasme de făină de in prin clisme cu amidon dacă copilul are diaree; clisme cu tărățe dacă copilul este constipat.

Li mai putem da și câte-va lingurițe de ceaiu de mușețel cald, în care să punem una, două, picături de unt-de-lemn.

Convulsii.

Spasmele sunt accidentele cele mai grave din prima copilărie și cu drept cuvânt acele ce înspăimântă mai mult mamele.

Convulsiile sau spasmele constau în contracțiuni involuntare a mușchilor, membrelor, feței, etc., cari produc o deviație momentană a părților contractate, așa că această parte stă într'o anumită pozițiune cât ține convulsia. Mișcările involuntare sunt mici și sacadate. De obicei ele sunt însoțite de pierderea mai mult sau mai puțin complectă a cunoștinței.

Une-ori convulsiile sunt interne și se manifestă numai prin pierderea cunoștinței, imobilitate, mici

mişcări convulsive în ochi și gură. De multe ori aceste convulsii parțiale anunță convulsiile generale.

Cât despre cauzele lor ele sunt din cele mai variate; sistemul nervos al copiilor este atât de impresionabil încât dela cea mai neînsemnată iritație, dela un ac care-l înțepă, un șiret care-l supără, o insectă ce se preumblă pe pielea lui, până la boalele serioase însoțite de febră ca: pneumonia, meningita, etc., pot provoca convulsiunile la copiii mici.

Cele mai adeseaori turburările aparatului digestiv, dentițiunea și viermii intestinali sunt cauzele lor.

Pentru a face să dispară aceste fenomene, trebuie să combatem mai întâiu cauzele lor; putem și trebuie însă să dăm ajutorul nostru în timpul convulsiunilor.

Dacă cauza este dentițiunea, odată cu irupția dintelui, convulsiile dispar dela sine.

Până la venirea medicului fricționăm ușor gingiile cu degetul muiat în apă în care a fiert coajă de stejar amestecată cu miere, punem cataplasme calde pe fălcile copilului, îi dăm să strângă între gingii rădăcină de nalbă sau de violete, și dacă dintele e gata să iasă, spargem ușor gingia d'asupra lui cu unghia curată, muiată într'o substanță antiseptică (apă cu acid boric 4⁰/₀).

Dacă turburări digestive sunt cauza, administrăm copilului o clismă de apă caldă, în care punem puțin untdelemn, sau unt de migdale, ori glicerina câteva picături la 100 gr. apă.

Fără să căutăm a cunoaște cauza spasmelor, sunt ajutoare comune tuturilor convulsiilor și anume: dăm aer suficient în cameră, regulăm temperatura, să nu fie prea ridicată, îi desfacem hainele și-i deslegăm șireturile, cercetăm dacă nu se află vre-un ac care-l înțepă, sau dacă un păduche indiscret,

ori altă insectă nu se preumblă pe pielea copilului. După aceea îl punem într'o bae caldă, și dacă criza continuă, îl lăsăm în bae până-și vine în simțiri, nici într'un caz însă, nu-l lăsăm mai mult de $\frac{1}{2}$ oră, sau $\frac{3}{4}$. Putem să-i dăm două, trei linguriți de *sirof de eter*; și putem să punem în baie o mână de făină de muștar.

Sau îi punem pe picioare cataplasme calde presărate cu muștar sau făcute cu oțet.

Apoi culcăm copilul și veghiem ca să doarmă liniștit și să nu se facă sgomot în jurul lui.

Constipația.

Constipația este datorită acumulării materiilor fecale în intestine, cari materii s'au întărit și formează adevărate dopuri ce astupă intestinul.

Acest simptom este foarte frecvent și la adulți și la copii.

La copii ține uneori de constituția lor, de inflamația intestinelor, dar cele de mai multe ori cauza originală este alimentația proastă și rău condusă.

E rău să se abuzeze de clisme și purgative, și trebuie neapărat tratată cauza, reglementată alimentația copilului și clismele inofensive ce se pot da sunt: clisme cu tărâțe, cu apă de nalbă, cu unt de migdale, glicerină, etc.

Un purgativ inofensiv din care veți putea da odată pe săptămână la copiii constipați, este *magnesia englezească*, din care se dă unui copil la sân, cât ai luă cu două degete și se pune într'o linguriță cu apă și zahăr.

Diaree (Urdinare).

Consistă în scaune mai mult sau mai puțin lichide, mai mult sau mai puțin frecvente, însoțite sau nu de colici. Natura scaunelor variază după cauza boalei ; dacă indigestia e pricina, atunci constă din materii alimentare nedigerate: dacă o inflamație a ficatului există, atunci se găsește în scaune venin, se poate găsi sânge, apă, mucosități intestinale dacă există o inflamație a intestinului.

Otrăvurile venite din afară sau otrăvurile fabricate în organism în cursul unei boale infecțioase pot produce diaree.

La copii diareea trebuie observată cu atenție, căci dă o mare mortalitate, a copiilor la sân mai ales. Când diareea este numai provocată de o ușoară indigestie, cum se întâmplă adesea ori la copii, sau de starea deosebită a ieșirii dinților, atunci supraveghiem regimul copilului, cu severitate, *să nu i se dea decât lapte.*

Dacă însă copilul are prea multe scaune, cu caracterul schimbat, neomogene, cu grunji albi prin ele, cari arată laptele nedigerat, dacă copilul are pielea fierbinte, sau dacă *scaunele sunt verzi*, trebuie să chiemăm imediat medicul, fiindcă poate fi vorba de o *diaree verde*, de *holera infantilă*, boale foarte grave la copii. *Până la venirea medicului punem copilul la regimul idric absolut, nu-i dăm să bea decât apă de orez, cu puțin zahăr.*

Diareea produce la copii un fel de arsură la anus, și un fel de roșeață, o iritație a pielii în jurul anusului și organelor genitale, aplicăm local puțină vaselină boricată, sau pulbere *de licopodiu*.

Chiar laptele doiceii, când aceasta a mâncat lucruri cari pot fi vătămătoare copilului, poate produce diaree micilor copii; până și influențele morale

joacă un rol, așa supărările femeii ce alăptează pot influența secrețiunea laptelui ei și provoca diarea copiilor la sân. La doicele ce au menstruația în timpul lactațiunii, în zilele cât ține această stare fiziologică a doicei, copilul poate avea o diaree trecătoare.

Aceste diarei nu sunt grave, când însă lucrul se prelungeste, copilul slăbește, țiță, nu doarme, are căldură, cazul devine grav, poate duce la *atrepsie* — miserie fiziologică.—

Pe lângă ajutoarele ce am spus că se pot da, mai sunt câteva linguriți de ciaiă de teiu, șervețe calde pe burtă, fricțiunile uscate sau cu o flanelă îmbibată de spirit de camfor liniștesc cele dintâi simptome.

Când copilul are mai mult colici, îi aplicăm pe burtă cataplasme emoliente cu oleu de mușețel, îi dăm băi calde, clisme cu ciaiă de nalbă. Când diarea urmează constipației, atunci se fac clisme cu apă de tărățe.

Cât despre *diarea cronică* a copiilor ea este gravă și trebuie să recurgem la ajutorul medicului. Totuși iată câteva sfaturi medicale în privința primelor măsuri ce avem de luat și a regimului ce trebuie păstrat în aceste casuri, față cu copiii ce nu mai sug la sân:

O zi și o noapte se va da copilului, ori cât ar cere ciaiă de teiu, sau de mușețel îndulcit cu puțin zahăr.

A doua zi, i se va da numai supă de zarzavat, pe care o preparăm astfel: se pune un morcov, un păstârnac, o cartofă și o lingură de fasole uscată în trei litri de apă și se fierbe trei ore, până scade ca la un litru de supă; se strecoară, se acoperă și se ține la răcoare. *La fie care trei ore*, se va da copilului câte o ceașcă din această supă încăl-

zită sau chiar rece, dar trebuie să-i punem puțină sare.

A treia zi, preparăm tot o supă de zarzavat, dar în care punem să fiarbă vr'o jumătate de oră orez bine pisat, ori făină de orez, amestecând bine și punem atâta până facem potrivit de groasă supa; și-i dăm copilului iar câte o ceașcă *din trei în trei ore*.

Mai putem schimba după gustul copilului, fierbând făină de orez numai în apă îndulcită cu puțin zahăr pisat. Pentru a-i tăia setea îi dăm *apă de orez*, care se obține fierbând o lingură de orez, într'un litru și jumătate apă, timp de trei sferturi de oră, îndulcim cu 2 - 3 bucățele de zahăr, se lasă să se limpezească și-i o dăm să o bea rece.

Nu-i dăm copilului nimic alt-cevâ de mâncare nici chiar lapte, absolut nimic alt-cevâ.

Vom hrăni astfel copilul timp de *opt zile* — numai până se va opri urdinarea; *atunci numai*, putem da copilului supă de carne, sau de zarzavat, în care fierbem griș, tapioca, orez; mămăligă, pilaf și piurea de cartofi, fasole, linte, mazăre.

După trei, patru zile îi putem da: lapte dulce, lapte bătut, mai întâiu, amestecându-l puțin câte puțin în piurea.

Peste câteva zile îi putem da lapte curat, lapte gol. Iar *carne, zarzavaturi, compot și fructe* îi dăm *numai după o săptămână dela încetarea urdinărei; ouă* tocmai 15 zile după vindecarea boalei.

Frica nocturnă

Pentru frica ce cuprinde pe copii noaptea în timpul somnului și se trezesc țipând în urma unui vis rău sau a unor vedenii, cel mai bun lucru e: profilaxia; adică să se *evite* aceasta copiilor, supu-

nându-i la o viață regulată și igienică. Așa, nu trebuie seara să vegheze, să stea în adunări, circ, teatre, etc., prilejuri de excitare al sistemului lor nervos, așa de susceptibil. În același timp trebuie să li se interzică cu rigurozitate băuturile excitante, ca: ciaiul, cafeaua, spirtoasele, etc.

Nimic mai prost ca sistemul de a crește copiii cu biberonul lui tata Noe, cum făcea ilustrul Robienson.

Toate aceste abateri dela igiena alimentară a copiilor, au răsunset, asupra elementului celui mai impresionabil, elementul nervos; de aici, delirul, agitația, insomnia, frica în timpul nopții, tresăriturile, etc.

Când copilul a ajuns deja acolo, trebuie să i se facă seara, înainte de culcare o baie caldă generală; apoi i se dă o linguriță de *sirop de eter*, *bromură*, etc. după prescripția medicului. Grija mamei este însă de a împedica copilul să ajungă acolo, prin interzicerea doicei și servitoarei de a speria copiii cu stafii, cu morți, animale, coșar, etc. sau a le povesti lucruri sperioase.

Febra.

Ridicarea temperaturii centrale a corpului și accelerarea pulsului. Când temperatura trece peste 37⁰ grade există febră. De obicei febra începe cu un fior de frig, pielea se răcește, se face ca pielea de găină, apoi se încălzește, se înroșește și bolnavul transpiră. Pe timpul febrei, individului nu-i e foame, dar în schimb are mare sete, nu doarme și poate avea chiar delir. Febra nu-i o boală dar un simptom; un simptom care nu lipsește nici odată în boalele infecțioase.

Chiar medicul în fața febrei, mai întâiu îi caută

cauza în diferite organe: plămâni, intestine, etc, și când n'o găsește așteaptă pe cât se poate, apariția unui alt fenomen care s'o explice; așa de exemplu la copii, e urmată de multe ori de apariția unei erupțiuni, de scarlatină, pojar, varicelă, etc.

Totuși la copii, febra apare și dispare de mai multe ori în mod capricios, cea mai mică agitație, cea mai mică impresiune poate să dea o ridicare de temperatură trecătoare.

În regulă generală când vedem că un copil are febră, trebuie să-l punem în pat, îi dăm să mănânce numai alimente lichide și făinoase, dietă relativă și chiamăm medicul. Numai în cazul când copilul are un acces de friguri, *fior*, *căldură*, *transpirație* și mai ales când copilul a mai avut astfel de accese, atunci îi putem administra, până la venirea medicului *chinină în dosă mică*; 0.20 ct.-grame (două zeci) pentru 2 ani și 0.30—0.50 ct.-grame (trei zeci—cinci zeci) pentru 5 ani.

Aprecierea temperaturii corpului trebuie făcută numai cu ajutorul termometrului, căci punând mâna pe bolnav, nu ne putem da seama de o ridicare de temperatură decât când e foarte mare. Variațiunile mici numai termometrul ni le poate arăta și sunt foarte importante.

Guturaiu (Coriza).

Este inflamația membranei mucoasei ce căpтуșește fosele nasale, și este o boală infecțioasă.

Scurgerea de mucusități din fosele nasale, durerea de cap și chiar starea rea generală ce produce nu sunt grave, dar poate să fie prevestitoare a influenței, bronchitei sau a pojarului. Alte ori e cronic și constituie atunci o adevărată boală,

care evoluează pe socoteala ei cum este *ozena*, de ex. care dă respirației un miros de păduche de lemn.

Pentru copii la sân lucrul e mult mai grav, fiindcă în timpul sugerei împiedică în mod mecanic respirația, fosele nasale fiind astupate de guturaiul și gura de țâță; iar pe de altă parte dacă guturaiul apare între 6—8 săptămâni dela naștere și se prelungește ori se repetă e semn că e simptomul unei boale constituționale moștenită dela părinți și atunci trebuie să recurgem la avizul medicului.

În caz când guturaiul apare la copii la sân, trebuie să hrănim copilul cu lingurița, să-i învălim picioarele în vată și gutapercă și să-i suflăm în nas, cu ajutorul unei pene de găscă praf de acid boric.

Inapetența

Lipsa de poftă de mâncare. Un copil sănătos ar trebui să aibă totdeauna poftă de mâncare, mai mult chiar de cât un adult, căci el trebuie să mănânce nu numai ca să repare pierderile suferite, dar ca să și crească.

Când un copil pierde pofta de mâncare, e un semn că e bolnav. Cel dintâiu lucru e să ne îndreptăm atenția asupra regimului alimentar, de multe ori o modificare mică adusă regimului face ca pofta de mâncare să revie. La copii la sân, schimbarea laptelui este de multe ori cauza inapetenței și iarăși schimbarea lui poate să facă să-i revie pofta de mâncare; vom judecă aceasta observând dacă schimbarea doicei coincide cu pierderea poștei de mâncare a copilului. Vârsta și calitatea laptelui ce sugă copilul nu sunt fără influență asupra acestui fenomen. Când însă vedem că pierderea poștei de mâncare se prelungește,

copilul suferă și slăbește, trebuie să recurgem la ajutorul medical. La un copil mai mare constipația face să dispară pofta de mâncare; iar de multe ori e de ajuns să-l supunem câteva zile la un regim exclusiv vegetarian și de fructe pentru ca pofta să revie.

Incontinența de urină.

Este un accident propriu copiilor, totuși și bătrânii nu sunt excluși.

La copii emisiunea involuntară de urină se produce noaptea, în somn.

Până la vârsta de doi ani nu trebuie să ne îngrijească așa de mult acest lucru; mai târziu însă vom căuta să luăm măsuri; dacă lenea de a se scula din pat e de vină, vom intimida copiii, vom recurge la amenințări, fără însă să abuzăm de «aplicarea constituției» sub formă de mătură aprinsă, sau de nuele cum se obicinuește printr'unele familii cu apucături atheniene.

Când copilul doarme prea adânc, așa că aceasta îl împiedică de a-și da seama de nevoia de a urina, va trebui să-i dăm seara mai puțină apă de băut și chiar de mâncare, să nu-l culcăm îndată după masă, să nu-i dăm nici o băutură excitantă (ciaiu, vin, cafea, etc.) *cum de altfel nu trebuie să dăm la nici un copil*, să-l culcăm pe un plan înclinat cu capul mai jos, să-l sculăm noaptea la ore fixe pentru a urina, iar în timpul zilei să-l deprindem să se abție de a urina cât se poate de mult.

În cazuri rebele, se poate ca lucrul să ție ori de o cauză anatomică, ca relaxarea (lărgirea) canalului bășiceii și urina să iasă involuntar în timpul nopții; sau copilul să aibă accese ușoare de epi-

lepsie, nebăgate în seamă, în care timp se în-
+Amplă asemenea emisiuni involuntare de urină.

În toate aceste cazuri unde mici încercări nu
reușesc, ajutorul medicului este absolut necesar.

Indigestia.

Se manifestează print'o turburare subită și tre-
cătoare a digestiei, produsă sub influența unei
îndepărtări dela regimul obișnuit, sub influența
unei mâncări preă copioase sau a ingestiei ali-
mentelor de rea calitate. O emoțiune morală, o
boală care e pe cale să apară pot provoca o in-
digestie. Acei ce au turburări digestive sunt mai
des atinși.

Indigestia se manifestă prin greutate în stomac,
greață, o stare generală rea, vărsături cari de multe
ori sunt așa de binefăcătoare că totul se poate
restabili după ele; alte ori vin simptome mai grave
și chiar moartea.

Copiii pot avea spasme în timpul unei indigestii.

Trebue să facem să verse bolnavul, gâdilându-l
în gât cu o pană, sau punându-i degetul pe gât
sau chiar dându-i câteva linguriți de apă caldă;
îi dăm o clismă evacuantă, un ciai de teiu sau de
musețel, îi descheiăm hainele, aerăm camera și bol-
navul va reveni încetul cu încetul la starea normală.

Dacă însă aceste indigestii se repetă, atunci
trebuie să ducă un regim, să facă o cură de lapte,
iar pentru o dietă mai științifică să consulte
medicul.

Când copilul e la sân își manifestează indigestia
prin *regurgități* (vărsături imediat după ce suge)
de lapte nedigerat. Și la copii mici indigestia se
manifestează prin agitație, convulsii, vărsături, co-
lici, diaree.

Cel mai bun lucru ce avem de făcut pentru un copil la sân e să i se reguleze orele de sugere, cel mai de vreme la $1\frac{1}{2}$ — 2 în primele luni, ziua și la 3—4 ore în timpul nopții; să se rărească la nevoie chiar mai mult orele de supt și după ce a supt să i se dea câteva picături de apă de Vichy sau de Vals.

Dacă copilul e înțărcat, atunci i se dă puțin ciai de mușețel, de teiu; i se pune pe burtă comprese cu *oleu de mușețel camforat* căldicel, se pune la repaus și dietă. Când lucrul devine mai grav, trebuie să recurgem la ajutorul medical și nu trebuie să încercăm a-i da vomitive sau purgative fără prescripția medicului.

I n s o m n i a.

Insomnia și somnul întrerupt pot să fie provocate de diferite cauze fizice și chiar morale, pentru oamenii mari. Orice durere, orice boală pot produce insomnia și orice stare proastă de sănătate, chiar dacă nu-i boală.

Turburările digestive dau naștere adese ori la insomnie. Când insomnia ține de vre-o boală, trebuie să se trateze boala; când însă nu se știe cauza ei se tratează insomnia cu medicamente liniștitoare, cu *bromura* și altele prescrise de medic.

Igiena joacă un rol profilactic în insomnie, așa o viață la aer liber, mișcarea, viața activă sunt bune pentru a produce somnul; chiar oboseala fizică e un mijloc.

La copii insomnia e rară, când persistă fără nici o indispoziție, trebuie recurs la ajutorul medical, căci adesea ori este preludiul unei alecțiuni cerebrale.

Somnolența.

E încă un simptom al boalelor grave, dar în aceste cazuri suntem vestiți deja de alte simptome și recurgem la ajutorul omului de știință fără nici o întârziere.

Intertrigo.

— Roșeața pielii urmată de ulcerării sau *opăreala*.— Cauza principală a acestui accident este necurătenia și neglijența doicelor de a schimba rufăria și așternutul copiilor mici, care se îmbibă atunci de urină și devin iritante pentru piele. Intertrigo poate apare și pe la gât la copii grași. Această iritație merge până la rană, trebuie să ținem copilul foarte curat și să-l pudrăm, pe unde se opărește cu praf de *licopodiu* sau de *amidon*.

Praful de licopodiu are avantajul că e mai fin și se prinde mai bine; amidonul deși se întebușează, nu e bun că fermentează, umezește și se strânge. Nu trebuie să întrebuițăm diferite pomezii cari râncezesc și nu fac nici un bine, ba poate chiar rău.

Când aceste plăgi se ulcerează, fac puroiu, atunci trebuie să ne adresăm medicului.

Mărgăritarul.

Este o boală parasitară datorită unei Criptogame *Oidium albicans*, el apare ca niște *puncte mici albicioase* pe suprafața internă a gureii, obrazului, pe limbă.

Mărgăritarul apare mai ales la bolnavii slăbiți de o boală lungă, dar în special la copii cari se nutresc cu un lapte prea acid, sau fac uz de o

alimentație rea și ajung astfel într'o stare de slăbiciune mare. În acest din urmă caz boala se întinde mai departe la stomac, intestine, până la anus și dă naștere la vărsături și diaree.

În caz când e limitat la gură produce numai o greutate în mâncare, băutură sau sugere.

Dacă mărghăritarul e datorit acidității laptelui, lucru ce se întâmplă rare ori când laptele vine dela doică sau mamă, dar mai adesea când e vorba de alăptarea artificială, fără să se aibă grijă de curățenia vaselor și a biberonului, mărghăritarul se localizează la gura copilului și poate atinge și sânul doicei.

Ca tratament, schimbăm întâiu regimul alimentar și atingem cu un amestec de *miere 25 grame* și *borax 5 grame*, punctele acelea albe ce observăm pe mucoasa bucală și cari seamănă cu laptele tăiat, dar acestea ale mărghăritarului nu se deslipesc, nu se iau ca laptele.

Când starea generală e rea, și copilul e foarte slăbit, trebuie să atingem petele albe cu un creion de *piatră iadului* (nitrat de argint) sau *piatră vântă* (sulfat de cupru). Asemenea spălăturile în gură cu apă de Vichy sau de Vals încă sunt bune, putem chiar freca, cu tampoane muiate în apă de Vichy, petele albe. Pentru ca să grăbim îndreptarea sănătății copilului, imediat după aceste îngrijiri îl punem să sugă, sau dacă e înțărcat îi dăm să bea lapte.

Cât despre doică și ea-și va spăla sânul cu apă alcalină, după fie care sugere.

Scrâșnitul dinților

Nu este decât tot o manifestație a sistemului nervos bolnav, sau numai excitat și se liniștește

tot prin acelaș mod cum se liniștesc și alte manifestații nervoase; cu băi calde de floare de teiu luate seara, înainte de culcare.

În cazuri mai rebele se recurge la *sirop de eter, bromură*, prescrise însă de medic.

Slăbirea

La oamenii mari slăbirea e de multe ori începutul unei boale grave și slăbirea merge cu atât mai repede cu cât odată cu ea bolnavul pierde forțele și pofta de mâncare.

Când cineva e slab și vrea să se îngrășe, ar trebui să ducă o viață liniștită, să mănânce bine, să umble puțin și să se hrănească substanțial.

Copii însă slăbesc adese ori din diferite cauze așa ei pot avea viermi intestinali (limbrici); ori poate că le iese dinți, sau alte ori și la ei slăbirea prezice o boală gravă. De aceea trebuie să fim foarte îngrijiți când vedem că un copil pierde din greutate, el trebuind să câștige totdeauna chiar, dacă crește. Trebuie să controlăm greutatea lui, cântărindu-l regulat, zilnic, mai ales dacă slăbește.

S'au văzut și copii slăbiți din gelosie, mai ales când sug doi la o doică, acest lucru se găsește descris în cărțile de medicină.

Sughițul

Este contracția spasmodică a diafragmului, care contracție cele de mai multe ori se datorește turburărilor digestive, unor inflamații din vecinătatea lui sau pur și simplu unui reflex, ca de exemplu sughițul provocat de o băutură prea rece, alcoolică, sau prin mâncarea unui ardeiu iute.

Pentru a-l combate se recomandă să ne reținem puțin respirația, sau să bem repede câteva guri

de apă când sughițăm. La persoane nervoase sunt sughițuri foarte recalcitrante, cari resistă tuturor tratamentelor.

La copii se oprește mai ușor cu puțin ciai de teiu sau cu apă de flori de portocale; se mai fac fricțiuni la capul pieptului, cu oleu de mușețel camforat, căldicel; sau cu un alcool oare care.

Sistemul de a distra pe cel ce sughiță speriiindu-l nu-i bun pentru copii.

Țipătul

De sigur că țipătul este manifestația cea mai obicinuită și mai energetică a durerii, sau a spaimei unui copil. Copilul care nu poate vorbi, își exprimă prin țipăt suferințele lui. Chiar la intrarea lui în viață, viitorul cetățean își anunță venirea și surpriza printr'un strigăt, care dovedește că «există».

În medicină legală acest mijloc original de «a se anunța» al copilului, joacă un rol important: dacă copilul a țipat e dovadă că a trăit, că a venit pe lume viu; la din contră, s'a născut mort, și după cum înțelegeți, lucrul are mare importanță în dovedirea unei pruncucideri, sau a dreptului de moștenire.

De aice înainte, cât vor ține primii ani ai copilăriei, țipătul va fi un semn de durere sau de suferință, ori chiar de o simplă indispoziție; și cu atât mai importantă este această manifestație, cu cât medicina copiilor e o adevărată medicină veterinară.

Un parazit, o înțepătură de ac, o colică, foamea chiar provoacă țipetele și se manifestează astfel la copii. Numai întrebuițând mijloacele cunoscute și apropiate fiecărei din aceste manifestații, putem da de urma și înțelesul țipătului:

Liniștim foamea dând copilului sânul sau lapte dacă e înțarcat. Ca să vedem dacă țipătul nu este pricinuit de colici ne aducem aminte că ele se măresc prin presiune asupra pântecelui și copilul țipă mai tare, iar copilul mic de tot când are colici, țipând își freacă continuu picioarele unul de altul.

Colicele le combatem aplicând călduri pe burtă și dând și alte îngrijiri apropiate, despre care am vorbit.

La copiii răsfățați, țipătul e de multeori manifestația unui capriciu, cea ce se cunoaște după repetarea lui fără motiv, după timbrul lui ascuțit și venind ca o obligație. În acest caz, dacă nu-i dăm de urmă după cercetările făcute, îl lăsăm să țipe, fără să-l băgăm în seamă, până îi trece.

Cât despre *strigătul răgușit*, el poate fi un simptom or al laringinei difterice—*crupul*—sau al *falșului crup* care e mult mai puțin periculos; vocea și tusea sunt asemenea răgușite în aceste cazuri și numai medicul poate veni în ajutor.

În falșul crup, tusea, răgușala și sufocația apar mai cu seamă noaptea, pe neașteptate și aproape în plină sănătate, adesea după un ușor guturaiu.

Aplicăm în cazul acesta, pe gât și în dreptul laringelui comprese, sau bureți muiați în apă caldă.

Mai există un *strigăt prelungit și trist* ca un geamăt care apare la începutul meningitei și altor afecțiuni cerebrale și care este totdeauna de un rău augur.

În aceste cazuri, importanța o are boala, și nu strigătul.

T u s a

De obicei, tusa e cauzată și întreținută de afecțiuni ale aparatului respirator, în aceste cazuri

e chiar necesară pentru ca să expulzeze din plămâni produsele patologice.

Există o tusa nervoasă, la persoanele isterice, fără ca aparatul respirator să fie cât de puțin atins. Nu vom combate tusa, dar cauza ei.

La copii, tusa nu trebuie neglijată, dela început chiar trebuie să recurgem la ajutorul medical; până la venirea medicului însă e bine să culcăm copilul în pat, să-i punem picioarele în vată și gutapercă, pe piept o flanelă unsă cu vaselină caldă sau cu său. Li dăm lapte cu puțin *zahăr de candel* (de ghiață), sau ceaiu de teiu.

Dacă tusa devine cronică, la copii indică sau o tusa convulsivă (măgărească), sau în cazul mai grav tuberculoza.

La copii mici, mai ales cari au suferit de intestine, în accesele violente de tusa, se poate produce și *căderea rectului*,—am vorbit despre ajutoarele ce se dau în acest caz.

Vărsăturile

Vărsăturile nu sunt altceva decât aruncarea pe gură a materiilor conținute în stomac sau intestine. Ele pot fi alimentare, băloase, cu sânge, bilă, etc. Când gazele iesă din stomac cu acel sgomot numit «*râgăială*» constituie *eructațiunile*.

È natural ca vărsăturile să se producă mai ales în turburările digestive; totuși se observă în boale foarte diferite, la copii mai ales în febrele eruptive, în meningită și în turburările grave intestinale.

Când vărsăturile sunt prea frecvente mai cu seamă la copii, ei se pot prăpădi prin denutriție, pentrucă tot ce mănâncă varsă. Când vărsăturile rezistă tuturor tratamentelor, se chiamă *incoercibile*, astea se produc mai ales la femei însărcinate.

Vărsăturile alimentare se produc mai ales în indigestii și boale ale tubului digestiv; vărsăturile bilioase asemenea în boale de stomac de ficat și în diferite boale grave ca peritonită și altele; vărsăturile apoase acide și arzătoare în inflamații cronice ale stomacului; vărsături de sânge, negre ca funinginea în ulcerul și cancerul stomacului; vărsături de materii fecale în înodarea de mațe.

La copii mici de tot cari sug, și la cari vărsăturile sunt numai regurgitațiuni, adică lapte nedigerat, care se întoarce din căile digestive superioare, nu trebuie să ne îngrijească.

Am spus deja la ce țin aceste vărsături.

În orice alt caz, vărsăturile au importanța lor, la un copil rău hrănit și care suge neregulat sau prea mult, trebuie modificat regimul. Vărsăturile însoțite de febră, încărcarea limbei și durere de stomac sunt datorite indigestiei, purgativul și dieta sunt primele măsuri de luat.

Adesea-ori vărsăturile sunt prevestitoarele unei boale eruptive ca: pojarul, scarlatina, etc., altă dată vărsăturile cari se repetă prevestesc meningita, peritonita când sunt și dureri de pânțece, sau numai viermii intestinali une ori; în orice caz medicul trebuie consultat și vărsăturile conservate pentru a i se arăta.

În cazuri de tusă convulsivă, vărsăturile pot conține fricele de sânge, asta nu trebuie să ne îngrijească, în caz de vărsături produse în cursul acestei boale trebuie să dăm copilului să mănânce, sau să bea lapte *imediat după ce a vărsat*, ca astfel să nu se denutrească.

Copiii la sân varsă câte odată lapte amestecat cu sânge, lucrul ar părea teribil și cu toate astea e simplu: provine din crăpături sau sgârieturi ale mamelonului doicei.

Tratamentul vărsăturilor se rapoartă la cauza care le produce și e de resortul medicului. Șervete calde pe pânțece, ciau de mușel putem da celui ce varsă, și trimitem după medic. Când ne aflăm pe mare și suntem coprinși de vărsături, se recomandă poziția orizontală și stomacul nu tocmai plin, când am ajuns însă pe uscat e sigur că am scăpat de această boală.

Acum când am văzut cauzele boalelor, am studiat diferite boale și mijloacele de a lupta contra lor: e natural să prevedem cazul când microbul învinge de tot, când rezultatul luptelor e *moartea*, și e firesc lucru să vă dăm câteva noțiuni asupra *semnelor morței* pentru ca să știți când vă aflați în fața unui cadavru.

CAP. VII.

MOARTEA ȘI SEMNELE EI

1. Moartea prin
- Plămâni
 - Inimă
 - Creier
 - Bătrânețe
2. Semnele Morței,
- imEDIATE {
 - Absența prelungită a bătăilor cordului.
 - Absența de flictenă prin arderea pielei.
 - Absența suflului nasal și bucal.
 - Infundarea ochilor și cornea vitroasă.
 - tardive. {
 - Recirea corpului.
 - Rigiditatea cadaverică.
 - Putrefacția.
3. Constatarea morței, stabilirea timpului decând datează.
4. Moartea aparentă.
-

CAP. VII.

MOARTEA ȘI SEMNELE MORȚEI

După lapte culese în Franța înaintea Revoluției, s'a fixat în 1806 durata medie a vieții omenești la $28\frac{1}{2}$ ani. Astăzi după statistice moderne această medie a ajuns la 33.63. S'au invocat trei cauze pentru a explica acest câștig: 1. Extensiunea vaccinei. 2. Starea socială mai bună și 3. Progresele igienei publice.

S'a definit moartea în diferite feluri, definițiunea însă «moartea este încetarea vieții», cea mai puțin filosofică este cea mai justă cu toate acestea. Moartea poate sosi la orice vârstă și în orice împrejurare, produsă de cauze foarte diferite. Influențele ce vin din afară lucrează fie asupra unui aparat important al organismului, fie asupra organismului întreg.

Moartea se poate produce prin: plămâni, cord, creier, prin progresele vârstei (bătrânețea, usura organismului).

Moartea prin plămâni.

Se face prin asfixie lentă sau bruscă. — Prin asfixia lentă omoară mai toate boalele pulmo-

nare cari sustrag o parte din câmpul respirator, tuberculoză, pneumonie, bronco-pneumonie ; sau boalele pleurei (pielita ce învălește plămânu) cari produc o compresie asupra plămânului ; boalele laringelui, difteria laringenă, crupul prin astuparea tracheei.

Asfixia se produce repede prin introducerea în plămâni a unui gaz nerespirabil: Oxidul de cărbune de exemplu, sau prin întreruperea bruscă a respirației; strangulația, etc.

Moartea prin inimă.

În două moduri se produce moartea prin inimă: sincopă (leșin) în urma suprimărilor bătăilor cordului (în boalele de inimă, boli infecțioase, emoragii mari). Al doilea mod este ruptura cordului, printr'o emoție sau altă cauză accidentală, dar în acest caz cordul eră dejă bolnav.

Moartea prin creier.

Boalele plămânului și cordului pot să aibă răsunet asupra creierului, precum și creierul ne e totdeauna sănătos când cordul și plămânul sunt bolnavi. Moartea prin creier survine prin anemia creierului, prin micșorarea progresivă și suspenșiunea acțiunii cerebrale, prin *coma* (leșin prelungit); sau moartea se produce prin *congestie cerebrală*; creierul este excitat, delirează, are convulsii și prin *hemoragie cerebrală*.

Moartea prin bătrânețe.

Vine un moment când «funia ajunge la par», când usura materială a organismului uman se produce, forța vitală se epuizează, și toate func-

țiunile organice slăbesc, se opresc: moartea de bătrânețe.

Acestea sunt felurile de moarte, murim totdeauna prin cord, plămâni, creier ori prin slăbirea întregului organism; dar cauzele ce produc moartea sunt mai variate. Toate boalele sunt capabile de a produce moartea și toate cauzele accidentale. La studiul cauzelor, am văzut care sunt acele ce produc boala; moartea nu este altceva decât victoria boalei, aceleași cauze ce produc boala, puse în anume condițiuni pot produce moartea.

Ar fi curios de știut cari sunt afecțiunile cari întrerup cursul vieții înainte de vreme, cari sunt mai frecvente, cari sunt mai rare, etc. În Franța nu s'a făcut asemenea statistice. În Anglittera s'a făcut și s'a constatat că tuberculoza dă ceva mai mult ca 59.000 pe an, pe urmă vine tifosul, variola, etc. Mortalitatea cauzată de boalele nervoase e aproape dublă la orașe decât la țară, asemenea decesele de tuberculosă, mai frecvente la orașe.

După statistica orașului București pe 1895, din 5.933 morți, au fost: 3.115 morți de boalele organelor respiratoare; 1.096 de tuberculosă; 339 de bătrânețe, 283 de inflamații intestinale, etc.

Semnele morței

Sunt semne imediate și semne tardive.

Semnele imediate sunt în număr de 13, dar nu toate cu aceiași valoare. 1. Absența prelungită a bătăilor cordului (prin ascultație). 2. Fața cadaverică. 3. Decolorațiunea pielii. 4. Pierderea transparenței mâinei. 5. Absența de flictenă (bășică) în arderea pielii. 6. Imobilitatea complectă a pereților toracici. 7. Absența suflului nasal și bucal. 8. Lipsa de acțiune a simțurilor și facultăților

intelectuale. 9. Relaxarea simultanee a sfincterelor. 10. Infundarea ochilor și aspectul vitros al corneei. 11. Imobilitatea corpului. 12. Aplecarea în jos a maxilarului inferior și al 13-lea, Flexiunea degetului celui mare în palma mâinei. Să vedem valoarea fiecărui din aceste semne.

Dintre toate aceste semne imediate, **numai**, I-iul semn *încetarea bătăilor cordului* este *semnul sigur al morții*. Dar constatarea aceasta trebuie să se facă prin ascultație, de un medic, iar nu prin palpație cu mâna; căci în acest caz bătăile încetinite nu sunt percepute. Cordul este *ultimum moriens*, ca organ al vieții de relațiune; dar organele vieții vegetative funcționează și după moarte câtva timp așa, v'am spus cu altă ocazie că stomacul se contractă câteva ore după moarte și digestia se face. Din nenorocire acest semn, al încetării bătăilor cordului, nu poate fi constatat de lumea profană. Când cordul a încetat de a bate 20 minute moartea e sigură (Bouchut).

Al III-lea semn și al IV-lea : fața cadaverică, decolorația pielii, sunt semne banale și nesigure; asemenea pierderea transparenței mâinei este un semn greu de constatat și apreciat

Al V-lea semn, *absența de slictică* (bășicuța) prin arderea pielii e un semn de valoare și de acesta pot să se folosească și profanii, picurând ceară roșie, sau apă fierbinte pe stomac la capul pieptului, pielea nu suferă nici o reacțiune, dacă individul e mort.

Al 6-lea semn, n'are o valoare reală.

Al 7-lea: *absența suflului nasal și bucal*, asemenea pot fi constatate de profani, prin apropierea unei oglinzi în dreptul gurei, oglinda nu se mai aburește, dacă individul nu mai respiră.

Al 10-lea semn, dintre semnele înșirate, rămâne

mai de valoare după cel I-u, și acesta este: *Infundarea ochilor și acoperirea corneei cu o pânză gleroasă*. Ochiul nu mai e viu, are un aspect mat, vitros, datorit exfoliației epiteliului corneei care moare cea dintâiu.

Acest semn și oprirea prelungită a bătăilor cordului, sunt semnele sigure, dintre semnele imediate ale morții (Bouchut). Pentru constatarea încetării din viață mai sunt mijloace barbare cum e *cardio punctura* (străpungerea cordului cu un ac lung) care oscilează când cordul mai bate. Se pretinde că chiar individul străpuns astfel mai poate trăi pe urmă.

Se mai poate pune în evidență întreruperea circulațiunii, prin legarea ultimei falange a degetului; dacă moartea e reală, falanga rămâne albă; în caz contrar se învinețește.

Semnele tardive. Semnele morții ce apar mai târziu, la o epocă mai depărtată, și care sunt asemenea sigure, sunt în număr de 6 :

1. Răcirea corpului. 2. Rigiditatea cadaverică. 3. Absența contracțiilor musculare prin excitarea galvanică. 4. Moliciunea părților moi. 5. *Lividitatea* sau *petele cadaverice*. 6. Putrefacția. Al 5-lea semn (după Bouchut) e tot atât de sigur printre semnele depărtate și tot atât de important, ca *încetarea bătăilor cordului*, printre semnele imediate.

I-ul semn, *răcirea corpului*, este important, acest semn nu lipsește, dar nu se produce totdeauna la fel, unele cadavre se răcesc mai greu — cei care au murit cu temperatura ridicată, acei cari sunt expuși într'un loc cald — altele se răcesc mai iute; copiii de exemplu, indivizii slabi, bătrâni, cei ce au suferit mai mult timp.

Temperatura de 20⁰ în rect e un semn sigur de moarte.

Al II-lea semn, *rigiditatea cadaverică*, iarăși e un semn important, el consistă în înțepenirea cadavrului, datorită coagulării *miosinei* și *sintoninei*, substanțe care umplu fibra musculară. Toți mușchii și striați și netezi devin rigizi, după moarte. Știți figura de gimnastică «planșa» care se face contractând toți mușchii și ridicându-vă rigid ca un cadavru, pare că corpul ar fi format dintr'o bucată; ei bine, așa trebuie să se poată ridica un cadavru rigid. Rigiditatea cuprinde mușchii pe rând: începe cu mușchii maxilarului inferior și a gâtului, și când rigiditatea începe a dispărea, dispărea în ordinea în care a început, cu toate acestea persistă une-ori mai multă vreme la maxilarul inferior, degete.

Rigiditatea apare în genere 2—6 ore după moarte; după 18—24 ore s'a generalizat la toți mușchii; după 36—48 ore încetează, corpul devine moale, articulațiile se pot îndoi și mișca (prin mișcări imprimare, pasive, de sigur). Diferite împrejurări întârzie sau grăbesc apariția și persistența rigidității cadaverice: la bătrâni, indivizi slabi apare repede și ține puțin; la indivizi viguroși, cari au murit repede, apare iute dar ține mult.

De obicei dispărea îndată ce apare putrefacția.

Une ori rigiditatea apare chiar în momentul morții și individul conservă atitudinea ce avea.

În muzeul dela Pompei (în urma erupțiilor Vezuului) se văd oamenii și animalele petrificate în poziția în care i-a surprins moartea. Acelaș lucru se întâmplă cu mușchii feței, care conservă expresia ce individul avea în timpul vieții, de aceea poporul zice că e vesel sau trist că a murit, după expresia figurei datorită contractării sau relaxării mușchilor.

Al III-lea, *absența contracției musculare*. Con-

tractibilitatea mușchilor nu încetează îndată după moarte. Constatarea existenței sau lipsei contractibilității prin electricitate este un semn sigur.

Celelalte semne ca : moliciunea părților moi, relaxarea sfincterelor, lividitatea cadaverică, starea de pergament a pielii, cari existau și printre semnele imediate, nu sunt așa de sigure.

Al V-lea, *lividitatea* constă în apariția unor pete roșii-vinete cari apar uneori chiar din agonie, datorite acumulației sângelui în părțile declive, sângele ne mai circulând, se supune legilor gravitației. Aceste pete sunt cu atât mai numeroase, cu cât individul erà mai sângeros, sângele erà mai liquid, și cu cât moartea datează mai de muft. Se acumulează sângele cum am zis în părțile declive, dar *care nu sufăr o presiune* (fesele, omoplatele, când cadavrul e pe spate nu au pete livide) cea ce împedică trecerea sângelui în piele. Organele interne, plămânii presintă și ei pete livide, în părțile lor declive—în organele interne aceste pete se numesc *ipostase*.

La spânzurați, lividitățile apar în membrele inferioare, și organele din micul basin prezintă ipostase.

Starea de pergament a pielii, este aspectul de pergament, scorojirea ce prezintă pielea, în locurile unde a fost excoriată, arsă, în timpul vieții: Dermul devine uscat, dur, galben-cafeniu, greu de tăiat, această stare se produce prin uscarea pielii, lichidele ce se află încă, evaporându-se în caz când epidermul a fost ridicat—arsură, vesicătoare; etc. — sau când pielea a suferit o compresiune —trânghia la spânzurați—pe părțile delicate buze se produce adesea ori.

După Molland, *e un semn sigur de moarte*, el apare cel puțin 3 ore după moarte și cel mult

12 ore pe părțile goale, pe cele acoperite apare mai târziu.

Al VI-lea semn sigur și important este :

Putrefacțiunea. Acest semn se produce în 4 perioade :

Perioada I-a. Apariția petei verde pe abdomen. La înecați, la acei morți cu congestii la cap, pata apare pe față; asemenea la noii-născuți cari au tubul digestiv gol. Apar apoi pete livide pe corp, pe părțile *nedeclive*.

Epidermul se deslipește, asemenea perii, unghiile chiar, cad ușor, mai târziu : se dezvoltă gaze sub piele și cadavrul se umflă. Sângele se lichefiază și se poate scurge prin cavități naturale—scurgeri de sânge după moarte, pe nas — gazele își fac drum — spume la gură după moarte, la înecați, bolnavi de plămâni. Aceste fenomene durează 8—10 zile.

Perioada II-a. Pielea crapă, peretele abdomenului se apropie de coloana vertebrală; pielea se acoperă de granulații de fosfat de calce; toracele se scufundă, plămânii scad, intestinele se lătesc.

Perioada III-a. Părțile moi ale feței, corpului, se distrug, volumul lor scade, toate organele interne se usucă, această perioadă este accentuarea acelei precedente.

Perioada IV-a. Pielea a dispărut aproape, mușchii s'au transformat în mase areolare, uscate, în foi, țesutul grăsos se saponifică.

Toate organele dispar și se nimicesc, creerul se distruge cel din urmă, oasele se usucă și se desfac, grație dispariției ligamentelor ce le leagă, dar se conservă indefinit, trebuie să treacă sute de ani, pentru ca puse în condiții rele, aer și umiditate, să se prefacă în pulbere.

Dovadă că durează și mai mult, este că s'au

găsit din perioade geologice mult anterioare nouă. Dinții, grație smalțului ce-i acoperă scapă totdeauna de putrefacție.

Am văzut în muzeul dela Pompei un cadavru dela ultima erupție e Vesuviului, petrificat și conservând toți dinții nealterați ca în stare de viață.

Lucrurile se petrec astfel în general, dar sunt împrejurări cari le influențează: modul îmbălsămării, felul îmbrăcăminteii sicriului, natura chimică a solului în care e îngropat cadavru, poziția și situația cimitirului etc., toate acestea influențează durata putrefacției.

Aerul cald, frigul umed, aerul cald și umed, frigul uscat influențează asemenea durata putrefacției. Congelația artificială chiar servește la conservarea cadavru în *morgă*, (sala unde se aduc morții găsiți) și în sălile de disecție pentru a servi la studiul medicinei și constatarea cazurilor de morți nenaturale (Anatomie și medicină legală.

La —20 grade cadavru capătă o tărie de marmoră și răsună ca piatra sub loviturile ciocanului.

Cadavrele copiilor mici se putrifică ceva mai repede ca ale adulților. La noi-născuți, lipsa de alimente în tubul digestiv întârzie acest fenomen și o face să înceapă dela cap nu dela abdomen, copii ce n'au respirat se putrefiază mai greu—lipsa de aer în plămâni.

Felul morții chiar, nu este fără influență. Acei morți de boale infecțioase se putrefiază mai iute, asemenea asfixiații, fulgerații.

Intoxicații prin arsenic, sublimat, alcool, substanțe antiseptice se putrefiază mai greu, adesea ori se momifică.

Gaspar a remarcat că, cadavrele contuzionate și cu plăgi se putrefiază mai repede. Membrele separate de corp rezistă mai mult, aceasta se ex-

plică prin faptul că nu suferă influența gazelor ce se degajează din intestine.

Constatarea morței.

Am zis că 20 minute sunt de ajuns, pentru încetarea bătăilor cordului, ca să se afirme moartea cu siguranță. Cu toate acestea nu trebuie să ne grăbim, căci s'au citat cazuri foarte ciudate: în 1858 la Boston, un condamnat la moarte, fu spânzurat 25 de minute; bătăile cordului încetase, deși s'au constatat în urmă din nou. La deschiderea toracelui, auriculul drept bătea încă de 40 de ori (normal 75—80) pe minut și nu s'a oprit decât după 2 ore și $\frac{1}{2}$. Constatarea morței este încredințată medicului, care eliberează certificatul de înmormântare și înmormântarea nu se face decât după 36 ore dela constatare.

Această constatare se face cu ajutorul semnelor, despre cari am vorbit și dintre cari cele mai principale sunt: *încetarea prelungită a bătăilor cordului, răcirea cadavrului, rigiditatea cadaverică și începutul putrefacțiunii* se mai adaugă la aceasta *însfundarea ochilor și aspectul tern, vitros al corneei.*

Un medic atent și suficient instruit nu se poate înșelă.

Cât despre înmormântarea de viu, despre care se vorbește, din vechime, se poate ca unele cazuri, din nenorocire, să fie adevărate, dar multe sunt pur imagine.

Medicul ce constată moartea, trebuie să anunțe parchetul, când i se pare că e datorită unei crime sau numai chiar dacă e suspectă.

De când e mort individul?

Manifestația morții, epoca apariției, durata semnelor, variază cu temperaturile despre cari am vorbit. În cazuri obișnuite și dacă nu-i prea cald epoca morții se poate fixa astfel:

1. Dacă corpul e cald încă și moale, data morții nu e mai mult de 24 ore.

2. Dacă corpul are aceeași temperatură cu mediul ambiant, nu există rigiditate cadaverică, moartea s'a produs de 36 ore.

3. Dacă rigiditatea cadaverică e bine pronunțată, există câteva pete livide, moartea s'a produs dela 12 ore până la 3 zile.

4 Rigiditatea dispărută cu totul, sau în parte, cadavrul prezintă pete livide multe, moartea datează de 4—5 zile.

5. Pata verde a abdomenului, vinele superficiale desemnate prin linii livide, gaze sub piele, moartea ține de 4—8 zile.

Dela această dată, moartea nu se poate preciza, ci afirma uneori cu aproximație și cunoscând cât se poate de bine influențele la cari au fost expus cadavrul.

Când cadavrul e momificat și a stat mult într'un loc uscat și închis, adeseori conține un mare număr de insecte, și acest lucru a fost speculat cu multă ingeniositate de Bergeret studiind larvele insectelor și metamorfozele lor, și după vârsta lor, determinând epoca morții sau cel puțin epoca când cadavrul a fost depus în acel loc.

Moartea aparentă

Moartea aparentă este o stare patologică—de multe ori un leșin prelungit — care se manifestă

prin încetarea aparentă sau chiar reală, pentru scurt timp a mai multor acțiuni vitale — respirație, circulație — fără ca organismul să fi pierdut facultatea de a se întoarce la viață.

Acest lucru se observă mai ales la asfixiați, înecați, strangulați, degerați, etc.

Prelungirea morții aparente conduce la moartea reală, de aceea trebuie numai decât ajutați indivizii ce se găsesc în această stare. E constatat că indivizi ce au stat sub apă, sau au fost înghețați câte 12 ore, au revenit la viață.

Se citează chiar cazuri de moarte aparentă, cari au durat câte trei zile, nu știm până unde merge autenticitatea lor.

Poliția sanitară e datoare a da ajutorul său indivizilor în stare de moarte aparentă și a opri înmormântarea lor înainte de a fi moartea bine constatată.

Cât despre ajutorul profanilor, aceasta nu se prea practică la noi ca peste tot locul. Tot românul are un fel de frică să se apropie de cadavru, și preferă să zică un «D-zeu să-l ierte» și să-l creadă mort de tot pe un leșinat. Pe urmă mai e și frica, de a da ajutor unui spânzurat să-i taie ștreangul sau unui alt mort de moarte nenaturală, pentru ca fiind surprins în acel moment să nu fie luat drept autorul crimei.

În unele state, ajutoarele acestea însoțite de succese sunt recompensate cu bani sau decorații.

Nu vom vorbi nici de ajutorul medical ce se dă în aceste cazuri de medic, neinteresându-vă; nici de acel dat de profani, pentru că în capitolele «ajutorul ce se dă răniților, înecaților, etc.», am vorbit pe larg despre aceasta.

În trăsuri generale, e bine să știți că:

Oricine găsește un individ în stare de moarte

aparentă, trebuie să-l considere ca viu, leșinat și să facă totul pentru a-l readuce la viață. Numai semnele sigure de moarte îi poate da voie să-l părăsească. În orice caz trebuie consultat medicul, care să hotărască dacă moartea e numai aparentă sau reală.

La locurile unde se întâmplă deseori aceste accidente, ca în mine, porturi, băi lângă ape curgătoare, ar trebui să existe tot necesarul pentru ajutor: pături de lână, foarfeci, dopuri (pentru a ține gura deschisă), clistire, muștar, fiare pentru cauterizație, amoniac, eter, ventuse, vată, substanțe antiseptice, etc.

FARMACIE POPULARĂ

CAP. I.

DESPRE MEDICAMENTE

1. Medicamente interne. — Medicamente externe.
 - > simple. — > compuse.
 - > oficinale. — > magistrale.
 2. Recolta și alegerea substanțelor medicamentoase.
 3. Uscarea și conservarea > »
 4. Modul de introducere în organism, al medicamentelor
 - a) Ingestia
 - b) Inhalația
 - c) Injecția { în cavități.
sub piele
 5. Dosele și efectele medicamentelor.
-

DEFINIȚIE. SCOP.

Definiție și scop. Farmacia este acea parte a medicinei care se ocupă cu alegerea și prepararea substanțelor ce servesc de medicamente, precum și cu preparația medicamentelor însăși. Aceste substanțe sunt de origine vegetală, animală și minerală. Cele mai puține aparțin regnului animal. Mai ales în regnul mineral zilnic se descoper substanțe ce-și găsesc o întrebuințare medicală.

CAP. I.

DESPRE MEDICAMENTE

Se chiamă *medicament* ori-ce substanță întrebuințată cu scop de a vindeca. Rare ori medicamentele se uzează în starea în care se găsesc, cele de mai multe ori ele suferă o preparație specială.

1. Medicamente interne și externe simple și compuse, etc.

Medicamente interne se chiamă acele cari sunt destinate să pătrundă în organismul, în sângele nostru, în intimitatea țesăturilor; și de obicei se administreză pe cale gastrică, adică pe gură, uneori prin rect și alte ori prin piele.

Medicamentele externe se aplică numai pe suprafața pielii; și câte odată cu scop de a fi absorbite în parte, altă dată să lucreze numai local.

Ca medicamente interne se consideră unele preparațiuni ca: *poziunile, pilulele, capsulele*, etc. Iar ca medicamente externe unele preparate ca: *pomezile, linimentele, cataplasmemele*, etc.

Farmacistul totdeauna trebuie să aibă grijă să lipească etichete «extern» pe un medicament destinat a fi aplicat pe din afară, pentru a evita confuziuni nenorocite.

Simplu sau *compus* nu se rapoartă de loc aici la constituția chimică a medicamentelor. Se numesc *medicamente simple* acele făcute dintr'o singură substanță activă și *compuse* acele în cari intră mai multe substanțe. De exemplu: *pulberea de chinchina*, conține mai mulți principii imediați adevărat, dar provine dintr'o bază unică de preparate din coaja de chinchina, prin urmare e un medicament simplu. *Laudanum* e un medicament compus.

Oficinale se numesc medicamente ce se găsesc preparate gata în farmacie și *magistrale* cari se fac după prescripția medicului.

2. Recolta și alegerea substanțelor medicamentoase

În acest capitol va fi vorba de precepte generale ce se rapoartă la recolta speciilor din țară și de noțiuni sigure despre caracterul substanțelor medicamentoase din alte țări.

a) *Substanțele vegetale*.—Nu toate plantele trebuie și pot să se culeagă în acelaș timp și nici chiar părțile aceleași plante nu se pot culege odată. (Diferite împrejurări influențează acest lucru: clima, anotimpul, terenul, starea de cultură, vârsta etc.).

Culegerea lor constă în ridicarea plantei sau a unei părți de plantă, din locul unde crește și conservarea ei până la întrebuințare.

Vârsta. Nu trebuie să recoltăm plantele medicinale *prea tinere*, aceasta poate fi bine pentru plantele comestibile, căci tocmai când sunt tinere atunci sunt mai succulente și mai nutritive. Pe când pentru o plantă medicinală acest fapt nu e un folos, căci principii activi ai plantei se află diluați în cantitatea mare de sucuri, și planta pierde din tăria principiilor ei. De aceea chiar unele plante veninoase, cum e *cucuta* și altele sunt mai puțin vătămătoare când sunt tinere.

Asemenea *prea bătrâne* iar nu-i bine să le culegem fiindcă au pierdut o parte din principii activi și devin lemnoase.

Pământul. Calitatea plantei este foarte mult influențată de natura solului în care crește. Sunt de preferat de sigur acele cari găsesc elemente mai bune în pământul în care cresc și se fac mai mari și mai frumoase. Sunt plante cari trăesc mai mult în regiunile muntoase și sunt mai aromatice, așa este pătrunjelul, altele sunt mai bune speciile ce cresc în văi, cum e romanița (mușetelul).

Cultura.—Omul nu poate să creeze după voie plante, poate însă prin procedee de cultură să ajungă la rezultate neașteptat de satisfăcătoare.

Ceea ce se întrebuințează mai cu seamă în medicină, din vegetale sunt organele ce au mai mult gust și miros.

Clima.—În țările calde plantele medicinale se desvoltă mai bine și sunt mai bogate în principii activi. Așa se întâmplă cu macul; e bine deci să ne amintim când comandăm asemenea produse de acele regiuni unde ele prosperă, pentru ca să le avem de mai bună calitate.

Anotimpurile.—Cum se știe că sucurile plantelor poartă în ele principii activi, și cum asemenea se știe că aceste sucuri azi se află într'o parte a plantei și mâine în alta, după anotimp, vom căuta să recoltăm nu numai plantele dar și diferitele lor părți, în anotimpurile când conțin mai mult principii activi. Să le luăm pe rând.

Rădăcina și tulpina.—Se vor recolta primăvara sau toamna; primăvara trebuie să se culeagă înainte de înflorire, când foile încep a se desvoltă; toamna după căderea foilor, asta pentru plantele anuale, pentru plantele vivacee recoltarea se face după 2—3 ani.

Toamna rădăcinele cresc și se umple cu sucuri, fiindcă sămânța s'a copt și sucurile nu se mai îndreaptă spre ea. Primăvara rădăcinele iar încep să tragă suc din pământ și până să iasă frunzele și florile, iar sunt pline de sucuri.

Acest lucru suferă unele excepțiuni pentru unele plante anuale de exemplu, cari se scot când vegetația e în toiul ei.

Lemnul.—E bine să-l recoltăm iarnă că e mai dens. Dacă se cojesc copacii, atunci lemnul se face mai dens.

Coaja.—Coaja se ridică când se poate desprinde ușor, primăvara de pe copacii mari, toamna de pe cei mici; atunci când sucurile sunt încă împrăștiate în plantă și nu se grămădesc spre muguri și flori. Coaja de pe copacii bătrâni nu e bună.

Frunzele.—Frunzele se recoltează la începutul înfloririi, căci mai târziu toate sucurile plantei se îndreaptă în spre organul ce se desvoltă: spre floare. Putem chiar observa că după coacerea fructului, ele își schimbă culoarea. Frunzele asemenea nu sunt bune, când planta e prea tânără.

Florile.—Principii activi din flori, mai mult ca din orice altă parte a plantei sufăr modificări, din această pricină și din cauza calității lor anumite care se caută în flori, ele nu se recoltă totdeauna la aceeași epocă. Trebuie totuși recoltate când s'au desvoltat și mai înainte de fecondație; altele se culeg încă în stare de boboci.

Dimineața trebuie să le culegem îndată după ce se evaporază roua dacă vrem să le conservăm; iar dacă vrem să le întrebuițăm proaspete, pentru principii aromatici, atunci le culegem înainte de a se ridică roua. Plantele mirositoare au un miros mai slab la mijlocul zilei sub influența luminei solare, dimineața și seara sucurile florilor sunt mai abundente.

Fructele.—Fructele ce voim să le întrebuițăm imediat—acele cărnose – le alegem coapte complet, iar dacă voim să le conservăm pe iarnă, le culegem înainte de perfecta lor maturitate. *Murele, smeura, fragii* trebuiesc culese mai puțin coapte căci sucurile scoase din ele, când sunt prea coapte se întind, devin cleioase, vâscoase. Fructele uscate, se culeg înainte de a se usca pe plantă, dar când sămânța lor s'a copt.

Sămânțele trebuiesc culese coapte bine, acele culese prea din vreme se strică. Sămânța fructelor cărnose se strânge atunci când pericarpul e copt bine, iar aceia a fructelor uscate atunci când valvele se separă.

Semințe ca migdalele, alunele cari se găsesc închise într'o coajă lemnoasă, nu le scoatem din coajă decât în momentul de a ne servi de ele.

S'a stabilit anotimpurile și chiar lunile din an, în cari se face recolta plantelor din țările noastre.

În trei luni: Decembrie, Ianuarie și Februarie când vegetația ibernează nu se face nici o recoltă.

b) *Substanțe animale*.—Pentru recolta substanțelor de origine animală avem puțin de spus, de oarece aceste substanțe sunt foarte reduse la număr. Totuși putem cita: *cantaridele*, (gândăceii), *moscul*, *mierea*, *ceara*, *laptele*, *carnea*, *grăsimile*, *untura de pește*, *diferitele scruri*.

c) *Substanțe minerale*.—Mai nici odată aceste substanțe nu se întrebuițează în starea lor brută, în farmacie, și cer cel puțin o purificare, dacă nu transformări mai complicate.

Farmacistul se va servi de cunoștințele lui chimice pentru a-și da seama de natura, origina și puritatea lor; el va analiza calitatea și uneori cantitatea substanțelor minerale de întrebuițat.

3. Uscarea și conservarea substanțelor medicamentoase.

Dacă am putea avea totdeauna plante medicinale proaspete, *uscarea* n'ar fi absolut necesară. Plantele străine nu le putem avea decât astfel, conservate prin uscare.

Plantele din țara noastră negăsindu-se în toate anotimpurile, și chiar timpul când există și trăesc pline și îmbibate de principii activi, vara, fiind prea scurt, trebuie să căutăm un mijloc de a le avea la îndemână ori când, în orice vreme. Apoi sunt alte plante cari cresc în anumite locuri, și pentru a ni le procura trebuie să le uscăm și conservăm.

Uscarea produce oarecari modificări în proprietățile plantei, cari n'au fost precizate. E sigur însă că principii aromatici se volatilizează în parte, și că cei insolubili cresc în proporție în plantele uscate, o parte din albumina vegetală se modifică și devine insolubilă în apă.

Prin uscare scoatem din plante apa lor de vegetație la o temperatură puțin ridicată. În contact cu aerul uscat și cald apa se evaporază și principii rămân în țesături în stare solidă. Trebuie să facem repede uscarea căci altfel plantele se alterează prin fermentațiile ce se produc. Interesul e să se reînnoiască continuu aerul în care se face uscarea plantelor și mai bine să se facă pe cât se poate în aer liber; într'un aer umed și închis uscarea nu se poate face.

Cea mai mare parte din plantele erbacee, cari se usucă întregi, se usucă în niște camere mari, aerate, sau mai bine zis în pod, unde razele soarelui cad mai de-adreptul.

E necesar ca podul să aibă mai multe deschideri, și cele mai mari să fie îndreptate spre miazăzi pe unde vine o mai mare cantitate de lumină. La deschideri trebuie să aplicăm niște perdele cari să împiedice ca lumina să cadă de-adreptul pe plante, iar în timp de ploaie sau de umezeală să se poată închide.

Intindem plantele pe o suprafață cât se poate de mare și le întoarcem adeseori să nu stea numai pe o parte. În pod le mai putem atârna în ciucuri pe diferite grinzi. Unele rădăcini, ca hreanul și altele pierd principii lor activi prin uscare și atunci se conservă în nisip fin și uscat. Bulbii asemenea se conservă mai bine în nisip. Cojile și lemnul întrebuintate în medicină, se usucă ușor, chiar în pod.

Florile mai mari și izolate se recoltează câte una; cele mai mici se culeg cu cozile lor. Când se pun la uscat se leagă în buchețele mici și se atârna la un loc unde circulă aer curat și cald. Cele mai delicat colorate se învăluesc în hârtie subțire. Mai ales florile trebuiesc repede uscate,

din cauză că se alterează ușor. Unele trebuiesc curățate înainte de a se usca.

S'au descris diferite procedee pentru conservarea formei și euloarei florilor.

Fructele puțin cărnoase, ca prunele, vișinele se usucă într'un loc unde circulă aer uscat și cald și unde se pot bine întinde, de obicei în pod sau la țară pe prispă. Fructele cari conțin principii aromatici și volatili e bine să se usuce mai la umbră.

Toate fructele mai cărnoase nu trebuie să se usuce prea tare, căci atunci se prăjesc; de aceea se usucă întâiu la o temperatură mai joasă — în etuve—apoi se pun la soare, iar în etuvă și astfel se usucă alternativ la aceste două focare de căldură. Astfel se face o egală evaporație în păturile profunde și cele superficiale. La căldura din etuvă se modifică suprafața fructelor și țesăturile lor se contractă și devin destul de dense ca să se opuiē vaporizației sucurilor dinăuntru; la temperatura aerul i la soare, se ramolesc din nou luând sucurile dinăuntru. Căldura din etuvă trebuie să fie moderată.

Cât despre semănțe, odată recoltate, se țin la un loc uscat, pentru aceasta însă trebuie să se culeagă bine coapte.

Pe timpurile ploioase, uscarea în *etuvă* este absolut de nevoie când aerul e umed și plantele ce se pun la uscat conțin multă apă de vegetație.

Uscarea în *etuvă* sau uscarea în aer cald se face într'un spațiu încălzit de un focar de căldură artificială. Instalația etuvei poate să difere, principiul pe care se bazează e acelaș.

Această atmosferă încălzită și închisă s'ar conțină dacă n'ar fi ventilată, aerul se încarcă de vapori și evaporația merge încet; în pereții etuvei se fac deschideri. Aerul cald e scos afară

prin orificii speciale și cel proaspăt intră încălzit gata în interiorul etuvei.

Repeziciunea curentului se poate regla cu un regulator special prevăzut la aparat.

În etuvă, plantele ce trebuiesc uscate se întind în rânduri pe un fel de grătare și trebuiesc întoarse din când în când. Vom începe cu o temperatură de 20°—25° și mergem până la 40° cel mult.

Când iesă din etuvă, sau chiar dacă s'au uscat la aer liber, materiile organice sunt casante, se rup, dar dacă stau puțin la aer, iar se înmoaie fiindcă absorb din aer oarecare cantitate de apă.

În aer se usucă plantele cari conțin puțin lichide, iar cele mai succulente în etuvă. Plantele aromatice se usucă la temperatură mai joasă, ca să piardă mai puțin din principii volatili, prin urmare nu în etuvă.

Rădăcinele puțin succulente se usucă atârându-se într'o etuvă sau în aer uscat și cald, tăiate și întinse pe grătar; cele mai cănoase se taie subțirele se usucă în etuve sau camere cu aer cald, se spală de pământ înainte de a se pune la uscat, sau se pun în saci de pânză și se freacă bucățile între ele până se curăță de țărână.

Pentru conservarea plantelor multă vreme, după ce le-am uscat, le închidem în vase anumite, ferindu-le de umezeală, aer și lumină, în cutii sau vase închise.

Nu totdeauna borcanele de sticlă și faianță convin, din cauza micilor lor dimensiuni; se construiesc cutii de lemn văpsite pe dinafară, tapitate pe dinăuntru în cari se conservă plantele farmaceutice.

Florile se leagă în buchetele și se țin învălitate în hârtie subțire. Când însă trebuie să se conserve o cantitate mare de plante mai ales în co-

merț, atunci se tescuesc și astfel se reduce la un volum mic și ușor de transportat, în acest caz numai suprafața lor e supusă influențelor atmosferice.

Dintre substanțele animale cari se conservă, sunt *cantaridele* sau gândăceii, cari se usucă întinși pe pânze sau site, în pod.

Lipitorile, cari trebuiesc să le ținem într'un mediu ce se apropie de mediul lor normal și acest mediu e ușor de realizat; le ținem în apă rece, pe care o schimbăm adeseori. Dacă ne trebuie pe mai mult timp și e cald le ținem într'un curent de apă, într'un fel de basenuri căptușite cu argilă și unde punem ceva buruene, și ne ferim să le atingem; iarna le putem închide în borcane, la fundul cărora punem un strat de argilă, în care ele se înfig.

4. Modul de introducere în organism al medicamentelor.

Căile prin care medicamentele se pot introduce în organism se pot reduce la patru: *calea digestivă* — ingestia; *calea respiratorie* — inhalarea; *calea cavităților naturale* — injecția; *calea subcutanată* — pielea; *injecție subcutanată*.

a) *Ingestia* — *Calea digestivă*. — Prin ingestie se introduce cea mai mare parte din medicamente, adică prin introducerea directă, prin *înghițire*, în tubul digestiv. Stomacul și intestinul, uneori și ficatul au rolul principal în acest fel de administrare a medicamentelor.

Pentru a fi înghițite, medicamentele trebuie să sufere anumite manipulațiuni și să ia anumite forme.

Forma lichidă — în această stare se dau me-

dicamente solide disolvate în apă, sau numai suspendate în ea sau într'un lichid oarecare.

Lichidele se beau dintr'o dată ca purgativele; sau se iau cu lingura sau lingurița din când în când, la o oră, două, trei, etc., după prescripția medicului; se mai iau și cu picătura.

Forma solidă — sub această formă se dau *pulberile* cari se divizează în pulbere fină, ca astfel să se disolve mai ușor în lichidele digestive: saliva, bila, sucul gastric, etc. Reduse în pulbere fină nu se pot lipi de pereții cavităților în cari s'au introdus. Pentru a le administra le topim întâiu în puțină apă; dacă sunt prea amare le amestecăm cu cafea, cu dulceață — ca chinina pentru copii — sau se pun într'un bulin și se înghit sub formă de hapuri. Sau în fine dacă n'au nici un gust se înghit deadreptul puse pe limbă și luând o înghițitură de apă după ele. Bulinele se pot muia puțin în apă, întinde în palmă, pune praful în ele învălim bine și le înghițim cu puțină apă. Capsulele făcute din buline, cum se eliberează din farmacie sunt foarte practice.

Pilulele sau *hapurile* se înghit foarte ușor. Copiii însă le iau mai greu ca ori-ce medicament, de aceea e bine să-i deprindem de mici și când sunt sănătoși, să înghită cocoloșuri mici de pâine.

Când dintr'o cauză oarecare bolnavul nu poate înghiți — ca sufocații, înghețații, bolnavii în stare de leșin sau de delir — atunci nu trebuie să le dăm medicamentele pe gură, căci se pot îneca.

b) *Inhalația*. — *Calea respiratoare*. — Acest procedeu este o imitare a respirației. Prin inhalație se introduce vapori — oxigen — un lichid medicamentos fin pulverizat pur sau amestecat cu aer, în bronchii.

O inhalație în mod simplu se face punând apă clo-

cotită într'o ceașcă, pe care o acoperim cu o pâlnie de hârtie, iar vârful pâlniei îl punem în gură și aspirăm vaporii; în apa fierbinte putem pune diferite substanțe cari se pot volatiliza și da vapori, ca *eucaliptul*, *tinctura de benzoe*, etc., după nevoie. Altfel inhalațiile se mai fac cu un aparat special numit *inhalator*.

c). *Injecția*. 1. *Calea cavităților naturale*, prin injecție se înțelege introducerea prin presiune cu un injector, o pompă, un clistir — a unor preparate medicamentoase lichide în cavitățile naturale: *gură, nas, stomac, rect, bășică*, etc.

2. *Calea subcutanată*, (ipodermică) constă în introducerea sub piele prin ajutorul unei seringi cu un ac fin (seringa Pravaz de ex.) a unei substanțe medicamentoase lichide, cu scop de a fi absorbită în sânge și a lucra în mod mai repede și mai energetic. Așa se fac injecții liniștitoare cu morfină, reconstituante cu arsenic, etc.

Metoda cutanată, constă în aplicarea pe piele, pe mucoasă sau pe derm, a substanțelor medicamentoase cu scop de a obține sau un efect general sau un efect local; fricțiunile mercuriale se fac pe piele cu scop de a introduce mercurul în sânge și a obține un efect general. Mai putem aplica un medicament pe piele după ce s'a ridicat epidermul prin ajutorul unei vesicatori, absorbția se face mai repede și această metodă constituie *metoda endermică*, ea a căzut în desuetudine de când se întrebuintează cu succes metoda *ipodermică* sau *injecțiile subcutanate* despre cari am vorbit.

5. Dosele și efectele medicamentelor.

Orice medicament, și mai ales acele mai active sau toxice, nu se pot da în aceeași cantitate

la oameni mari și la copii. *La un copil de 14—15 ani dăm pe jumătate ca la un adult* adică ca la un om de 20—60 de ani; *la 7 ani dăm $\frac{1}{3}$ din cantitatea pentru adult; între 4—7 ani dăm $\frac{1}{4}$; la 3 ani $\frac{1}{6}$; pentru acei de la 2 ani se dă $\frac{1}{8}$ și pentru copii de 1 an se dă $\frac{1}{12}$ parte; la copii mai mici de această vârstă trebuie să fim foarte mărginiți în administrarea medicamentelor interne. Iar de la 60 ani în sus dăm medicamentele după gradăție inversă.* Cantitatea medicamentelor lichide o apreciem aproximativ după știința ce o avem: *1 linguriță de cafea = 5 grame; 1 lingură de supă = 15 grame - 20 grame după greutatea corpului ce conține.*

Asemenea e bine să știți că *un gram = cu 20 picături* sau numai *cu 15—18* după greutatea corpului așa: siropul, glicerina sunt mai grele.

Sunt unele substanțe cari nefiind prea active, nu se dau cu o măsură anumită. Așa: ca să facem un ceaiu de teiu sau mușețel, luăm cu două, trei degete flori uscate din aceste plante și punem la o cantitate de două, trei pahare de ciai. Dacă vrem să facem o cataplasă de făină de in sau o baie cu făină de muștar, punem un pumn, doi din această substanță în apa necesară pentru cataplasă sau baie.

Medicamentele ce se administrează în picături sunt cele mai active, de aceea ca să nu facem greșeli de doză, dăunătoare sănătății, ele se pun în sticle anumite pentru a picură exact, numită sticlă picătoare, sau ne servim de o pipetă picătoare, care se cere la farmacie. Pentru cine are exercițiul necesar se poate servi în acest scop și de o pană de găscă ascuțită, sau chiar de sticla cu medicamente, astupând gâtul cu degetul și

lăsând abia să curgă câte o picătură sub degetul nostru.

Chinina și *antypirina* au ajuns medicamente populare, cari se află în orice casă și se maniază de ori și cine. Țara noastră fiind palustră, putem da fără frică 0,20 ct. gr. pentru copii dela 2—4 ani și 0,50 ctgrame dela 4—7 ani, iar adulții pot lua 0,50 ctgrame 1 gram dintr'o dată, nu mai mult. *Antipyrina* se poate lua tot câte 1—2 gram până la 2—3 grame pe zi; la copii e bine să nu administrăm antipyrina și alte medicamente toxice fără prescripția medicului.

Medicamentele *emoliente* cari sunt ciaiurile de nalbă, *mușcelul* etc., se pot da fără prescripția medicului punându-se rădăcină de *nalbă* la vreo 10 grame pentru 2—3 pahare de ciau. Asemenea scrobeala, se dă 1 linguriță pentru copil, o lingură pentru adult, în caz de diaree.

Medicamentele *pectorale* populare, pentru tuse, ciaiurile de *teiu*, de *nalbă*, etc., nu se dau, în doză precisă, fiind inofensive.

Unele medicamente produc evacuațiuni intestinale și se numesc purgative, cum e *uleiul de ricin*, *sarea amară*, *calomelul*, etc. Acelea cari produc o purgație ușoară se numesc *laxative*, cum e *amarul indian*, *prunele*, etc.

Untul de ricin se administrează pentru adult 2—3 linguri (20—30), pentru copii până la 5 ani 1—2 lingurițe. El fiind greșos de luat la adult procedăm astfel: îi recomandăm să ție întâiu în gură puțin rom sau cognac, după ce a scuiptat romul își ține nasul astupat și înghite fără să răsufle cantitatea de ricin ce i s'a prescris, apoi tot fără să răsufle își clătește imediat gura cu rom pe care îl scuipe și ia apoi o pastilă de mentă. Pentru

copii amestăcăm ricinul cu părți egale de sirop de casis.

Sarca amară se administrează 20—30 grame topit în apă pentru adult.

Cât despre *efectele* medicamentelor, ele sunt diferite după modul lor de întrebuințare, după doza, după calea pe care au fost introduse în organism, precum și după natura și felul lor, după starea de goliciune sau plenitudine a stomacului.

Așa medicamentele introduse pe calea digestivă, încep efectul lor chiar din tubul digestiv: purgativele de exemplu întărită uneori intestinele, produc contracțiuni în fibrele musculare ale intestinelor, expulzează ceea ce se află acolo, măresc chiar secrețiunea glandelor intestinale—in special purgativele saline ca sarea amară și altele: apoi excită secrețiunea ficatului—și produc scaune amestecate cu bilă.

Medicamentele stimulante, narcotice etc., se absorb în curentul circulator și lucrează asupra tuturor țesăturilor asupra creierului, inimii etc.

Pe stomacul gol medicamentele se absorb mai lesne.

Unele în cantitate mică au alt efect decât în cantitate mare; așa *opiul* în doză mică excită, în doză mai mare calmează, în doză prea mare omoară, etc., etc.

Toate medicamentele puse în contact cu țesăturile, cu sângele nostru etc., produc turburări funcționale și tocmai din ele medicina trage folos întrebuințându-le contra boalelor.

Altele înlesnesc urinarea și se cheamă *diuretice*, chiar *laptele*, care e un aliment se numără printre ele; așa sunt mai toate băuturile reci luate în mare cantitate, apoi *ienușere*, *pătrunjelul*.

Sudorifice se numesc acele cari măresc transpirația, mai toate ciaiurile, fiindcă se beau fierbinți, sunt sudorifice. *Socul* e un sudorific; *teiul*.

Emoliente se numesc medicamentele cari înmoaie țesăturile întărite, inflamate: printre substanțele emoliente putem cita: *mucilagiurile*, *guma*, *scrobeala*.

Pectorale se chiamă medicamentele ce înmoaie tusa și sunt tot emoliente; având o acțiune specială asupra căilor respiratoare: *lichen*, *nalba*, *teiu*, etc.

Vomitiv se chiamă medicamentele ce se dau cu scop de a provoca vărsături; *apă caldă*, *boabele de muștar albe*, *untdelemn* sunt vomitivele populare.

Astringente se chiamă medicamentele ce strâng țesăturile pe cari se pun; opresc emoragiile, etc., *coaja de stejar*, *sucul de lamâe*, *oțetul*, etc., *apa de plumb*, întrebuițate la umflături, pe dinafară aplicate în comprese, gargare astringente cu oțet, *piatră acră*, la dureri de gât și inflamația amigdalelor.

Antipiretice sunt medicamentele ce se dau contra căldurei corpului, ridicărei de temperatură. *Chinina*, *antipyrină*.

Vermifuge se chiamă acele preparate cari se dau contra paraziților vermilor intestinali, ele trebuiesc maniate numai de medici: sâmburi de dovleac *pelinul*, *rodia* și *siminichia* au reputația de vermifuge populare. Administrația lor e precedată de un regim și urmată de un purgativ.

Parasiticide se dau tot contra paraziților, externi cari umblă pe corpul nostru: *pomada mercurială*, *pomada de pucioasă* contra păduchilor râiei, etc.

Antisepticele sunt substanțe ce se întrebuițează

azi pe o scară întinsă contra microbilor fie pentru a desinfecata aerul, obiectele ce ne înconjoară, fie pentru a face cu ele pansamentele rănilor sau chiar luate pe dinăuntru în boalele infecțioase. Ele sunt nenumărate și proporțiile în cari se dau sunt diferite după puterea lor și după scopul pentru care le dăm. Iată câteva exemple de soluții în apă a unor medicamente antiseptice întrebuințate pentru desinfecatare : *acid fenic* $5^0/0$, *sublimat* $1/2000$, *permanganat de potasiu* $0-50/1000$, *creolină* $3^0/0$, *acid boric* (slab antiseptic) $4^0/0$, etc.

Antisepticele interne se întrebuințează mai cu seamă în boalele intestinale și sunt: *salol*, *benzonal*, *calomel*, etc., care se prescriu numai de medic.

Grație diferitelor proprietăți ce posedă medicamentele putem modifica cu ajutorul lor, cauza și efectul boalelor, și de sigur tragem un folos dacă știm să le maniem.

CAP. II.

OPERAȚII FARMACEUTICE CASNICE

1. Operații mecanice.

a) **Pulverizația.**—Această operație mecanică se impune aproape tuturor pulberelor întrebuițate în medicină, fie pentru a înlesni introducerea lor în organism, fie pentru a înlesni alte manipulații, la cari vor fi supuse înainte de întrebuițare.

Multe din substanțele farmaceutice se întrebuițază în medicină în stare de pulbere.

Mijloacele de pulverizație diferă după țesătura substanței de pulverizat. Piulița (mojarul) este aparatul cu care se pulverizează substanțele de obicei. Se face și într'un mod mai primitiv, învelind în cârpe substanța de pulverizat și apoi cu un ciocan ori cu o piatră să lovim deasupra până ce pulverizația se obține. Cârpa se poate rupe, sau țesătura ei poate fi rară și atunci pulberea se răspândește în atmosferă, se împrășteie, iar dacă substanța e iritantă, poate irita ochii și căile respiratoare aceluia ce pulverizează.

Cea mai bună pulverizație se face cu pisălogul în piuliță sau mojar.

Materiile organizate, ca plantele trebuiesc uscate bine înainte de a se pulveriza, căci dacă sunt moi se vor pisa greu sau de loc. Când sunt prea mari, se reduc în părți mai mici cari se usucă și pi-sează pe urmă.

Rădăcinele se spală înainte de a se supune pulverizației. Semințele se scot din cojile în cari sunt conținute. Altele se spală bine înainte de a se pulveriza, așa se face de exemplu cu *orezul*: se spală în apă curată, se aruncă pe o pânză și se stropește mereu, apoi se usucă până devine opac și friabil și apoi se pulverizează.

Substanțele cari prin pulverizare se pierd în aer și irită căile respiratoare trebuiesc pulverizate în mojar acoperite cu o piele, formând ca un con, prin care trece pisălogul.

Nu se pulverizează exact toate substanțele ce se pun la pulverizat în piuliță, trebuie să despărțim din când în când acele pisate de cele rămase mai mari și aceasta se face printr'o altă operație numită :

Cernerea. — Aceasta constă în separarea prin ajutorul sitei sau a ciurului a părților celor fine de cele mai grosolane, care se aruncă dacă nu mai conțin principii activi, sau se pulverizează din nou.

În operațiile de cernere ne servim de o sită, fină de păr de cal și căutăm să nu facem în timpul cernerii decât mișcări de rotație, nu de lateralitate, să nu batem sita de o parte și alta căci așa trec și părțile mai mari rău cernute.

Când o substanță de pulverizat e omogenă, atunci are aceleași proprietăți la începutul și la sfârșitul operațiunii de pulverizare.

Sunt alté substanțe cari conțin principii activi numai într'o porțiune din ele, atunci dacă aceștia

se găesc în partea rezistentă îi căpătăm la urmă și-i separăm atunci; dacă sunt în partea mai friabilă a substanței îi obținem la început.

Mai multe substanțe dau prin pulverizație principii puțin activi la urma operației: așa sunt rădăcinile fibroase, frunzele tari, etc.

Măcinarea. — Se face prin ajutorul rișnițelor și altor aparate. Rișnița cu dinții ei de fer sfarmă semințe cum e cafeaua de exemplu; tot un fel de rișnițe se întrebuintează pentru pulverizarea mai grosolană a migdalelor, etc.

Semințele de in și de muștar nu se pot rișni fiind prea cleioase, uleiul lor ar ieși prea mult din ele prin rișnire. Sunt un fel de aparate speciale, compuse din doi cilindri cari se mișcă în sens contrar, întrebuintate pentru acest scop. Chiar pulverizarea cu pisălogul e bună cu condiție însă ca să nu fie prea mare capul pisălogului și să nu comprime prea tare sămânța ca să-i stoarcă uleiul.

Pulverizația prin intermediar. — În acest procedeu se face să intervie un corp străin care prin interpunerea lui înlesnește pulverizarea unor substanțe, cari altfel nu s'ar putea pulveriza.

Așa pentru pulverizarea vaniliei recurgem la zahăr, care absorbind umezeala, înlesnește pulverizația; camforul se pulverizează dacă-l stropim cu câteva picături de alcool sau eter, altfel se întinde și pulverizația lui e foarte grea.

Ori prin ce mod am face pulverizația substanțelor ce trebuie să servească de baze medicamentelor, e bine să nu pulverizăm o mare cantitate, căci pulberile vegetale atrag umezeala și se alterează, cele aromatice și volatile pierd din principii lor. Unele cum e *secara cornulă*, nu se întrebuintează decât proaspete. Cele minerale se conservă.

Pulberele vegetale trebuie conservate la întuneric în vase bine închise și de culcare închise cafeniu sau albastru.

b) Terciuirea (pulpația). — În gospodărie terciuirea sau pulpația se face de obicei prin intermediul sitei. Substanțele ce sufer această operație, în special vegetalele, mai întâiu se strivesc și apoi se pun pe o sită pe care se apasă cu ajutorul unei linguri. Când avem a face cu substanțe ce au o țesătură moale, cum sunt frunzele, florile, fructele cărnoase, mai întâiu le pisăm într'o piuliță ca să separăm țesăturile și apoi prin o presiune ușoară le trecem prin sită. Când vrem să terciuim vegetale cu un parenchim mai compact, ca bulbii, sau tuberculele, le dăm pe răzătoare.

Se coc plantele ce vrem să le terciuim, când prin coacere nu se alterează produsele, și atunci obținem pulpe legate și omogene.

Coctiunea e absolut necesară când pulpele sunt destinate să producă un efect emolient și când vrem să eliminăm din plantă vre un principiu volatil. Așa, ceapa strivită crudă este iritantă, pe când dacă mai întâiu o coacem, devine emolientă.

Asemenea când vrem să terciuim substanțe absolut uscate, trebuie mai întâiu să le fierbem, să le facem moi, și cum de obicei în plantele conservate nu se caută să se conserve principii volatili, coacerea e chiar necesară.

Unele din plante sau de părți de plantă, se coc în cenușă, cum se coc cartofii, de exemplu, aceasta are neajunsul că prăjește prea tare părțile externe și încălzește masa inegal.

Altele se pun într'o căldare cu apă, care se fierbe până ce substanțele puse în ea se înmoaie, nu trebuie însă să punem multă apă; la sfârșitul operației se amestecă apa ce a mai rămas din

fierbere cu substanța fiartă, și o évaporăm în baie-marie, dacă e prea moale.

c) **Decantația** (scurgerea). — Când precipitatul, adică depozitul ce se formează e mare, întrebuițăm acest procedeu pentru a-l separa de lichid. Cea mai simplă decantare, e scurgerea obicinuită, lăsând lichidul să depună și scurgându-l pentru a-l separa astfel de depozitul ce se face.

Vasele cele mai obicinuite pentru acest scop sunt sticlele simple, adică borcane mari de sticlă acoperite sus și prevăzute cu un robinet, aproape de fund, sau chiar niște vase puțin conice cu baza mai largă, depozitul se face pe fundul vasului, forma lui înclinată opunându-se să se facă pe pereții lui.

Nu decantăm un lichid, decât după ce printr'un repaus prelungit s'a obținut precipitatul și lichidul a rămas de tot limpede.

d) **Filtrația** (strecurarea). — Cea mai simplă filtrație se face în gospodărie prin strecurarea lichidului printr'o bucată de tulpan curată, pusă pe gura unui vas oarecare; sau strecurăm prin sită, prin strecurători făcute gata, când substanțele sunt buruene, ceaiuri, etc.

Pentru substanțele medicinale însă, cari trebuiesc separate de substanțele străine sau precipitatele ce conțin, atât în farmacii, cât și în economia domestică se întrebuițează diferite aparate numite *filtre*. Principiul lor e trecerea amestecului printr'o substanță poroasă, a cărei ochiuri, rețin părțile solide și lasă să se scurgă lichidele. Tot felul de substanțe se întrebuițează pentru filtrat: hârtie, vată, ștofe de lână, de bumbac, nisipul, etc. cari se aleg potrivit cu natura substanțelor ce trebuiesc filtrate.

Filtrele de hârtie se fac din hârtie poroasă, ca

acea sugătoare care se îndoieste în falduri mici și li se dă forma conică, acest filtru se pune într'o pâlnie de sticlă sau de porțelan. Trebuie să avem grijă, ca hârtia să nu ajungă până în fundul pâlniei nici să se lipească de pereții ei, pentru aceasta interpunem ceva între pâlnie și filtru. Nici nu trebuie ca să rămâe o prea mare distanță între vârful filtrului și pâlnie, căci filtrul se poate rupe prin greutatea lichidului.

Prin vată pusă într'o pâlnie obținem ușor o filtrație bună. Nisipul se așează după principiul filtrelor punându-se firele mai groase jos, cele mai fine deasupra.

Apoi vine seria tuturor filtrelor din ce în ce mai complicate ca: piatră poroasă, porțelan, cărbune, amiantă, etc. pe cari le cunoașteți din cursul de igienă.

Corpurile grase și solide trebuiesc ținute în timpul filtrației în stare lichidă și asta o obținem prin adaptarea unei lămpi la aparatul de filtrare.

Siropurile se filtrează prin țesături de lână, acestea nu sunt bune pentru filtrarea substanțelor alcaline, cari le distrug.

Bumbacul sau vata se întrebuintează pentru substanțe scumpe, sau pentru acele ce le avem în mică cantitate.

e) Clarificarea (limpezirea). — E o operație prin care separăm un lichid de materiile străine și insolubile ce conține. Așa se limpezește zahărul cu albușul de ou care coagulându-se înglobează substanțele străine și le duce la suprafață. Tot ce conține dela sine albumină se clarifică prin căldură, fără intermediul nici unei substanțe.

Cu piatra acră se clarifică apa; cleiul de pește, calcea, cărbunele, etc. sunt substanțe clarificante.

Chiar în mod mecanic, agitând un lichid putem să-l clarificăm.

f) **Depurațiunea** (curățirea), se face prin ajutorul căldurei. De obicei se curăță sucurile de substanțele albuminoide, prin depurație. Toate substanțele acestea se strâng în spumă și curățindu-se spuma se face depurația; spuma constituind albumina coagulată, așa că de obicei prin depurație se îndepărtează substanțele albuminoase.

g) **Răcirea** (congelatia). — Amestecul frigorific de gheață și de sare, cel mai bun făcut din două părți de gheață pisată și de o parte de clorură de sodiu, adică sare.

Un termometru înplântat în acest amestec, permite să se constate o scădere de -20° .

Se mai întrebuințează și alte amestecuri frigorifice.

2. Preparații prin soluție

Soluția sau topirea este o operație prin care lichiesim un corp solid, adică îl topim prin ajutorul unui lichid. Lichidul întrebuințat cu acest scop și care conține corpul topit în el se chiamă *vehicul* și acest vehicul poate fi apa, vinul, oțetul, alcoolul, etc. Lichidul astfel obținut se chiamă tot *soluție*.

Soluțiunea se face în diferite chipuri cari iau numiri speciale: soluție simplă, infusie, macerație, decoctie, etc.

Când voim să grăbim soluțiunea unui corp trebuie să-l reducem în părțile cât mai fine, să agităm lichidul în care-l încorporăm și să-i ridicăm și temperatura.

Ați băgat de seamă de exemplu că zahărul se topește mai repede dacă e pisat, dacă-l ameste-

căm cu lingura, și dacă punem pe foc apa în care-l topim.

a) Soluția simplă (topirea) prin această operație topim un corp solid într'un lichid, în care e cu totul solubil

Un mijloc bun pentru a grăbi topirea e să-l punem în lichid pe un diafragm ce stă la suprafața lichidului, porțiunea corpului solid ce vine în contact cu lichidul se topește mai întâiu, cade la fund și alte părți noi venind în contact cu lichidul se topesc la rândul lor. Se produce astfel în lichid o mișcare continuă care pune noi părți din corpul lichid în contact cu cel solid. Acest mijloc e mai bun decât agitația lichidului care amestecă părți disolvate cu altele nedisolvate.

Soluția se face la rece sau la temperatură ridicată. Nu putem ridica decât temperatura unui lichid ce nu se alterează prin căldură și în care punem substanțe, cari asemenea nu se alterează prin căldură. Așă, putem totdeauna ridica temperatura apei dacă solidul pus în ea nu se alterează.

Eterul și alcolul nu se alterează prin căldură, dar sunt scumpe și nu putem să ne hotărîm să pierdem din ele prin evaporație. Vinul și uleiurile se strică prin căldură; aceste din urmă nu pot fi încălzite la o temperatură mai înaltă de 100°.

Asemenea nu putem încălzi materiile ce se volatilizează prin căldură, le vom dissolve la rece, dacă trebuie să le încălzim, le punem în vase închise. Cât despre vasele ce le întrebuițăm le alegem să nu fie alterabile nici prin căldură, nici prin contactul substanțelor ce punem în ele.

b) Macerația (plămădeala), este o operație prin care facem să stea un corp solid mai multă vreme într'un lichid rece. Macerația se întrebuițează, atunci când substanțele din cari trebuie să extra-

gem oarecari principii sunt volatili și s'ar pierde prin încălzirea lichidului, iar prin soluție la rece nu i-am putea obține; sau atunci când lichidul nu suferă ridicarea de temperatură fără să se altereze. Tot de acest mijloc ne servim când vrem să separăm corpii ce se disolvă la temperaturi diferite.

Prin macerație se prepară oțeturile și vinurile medicinale; prin macerație se izolează unii principii din rădăcinile feculente. Conservarea în sare sau în oțet, adică *saramura* și *murăturile* sunt o macerație. Tot în acest chip extragem părțile solubile dintr'o rădăcină, dintr'un lemn prea dens, înainte de a supune aceste părți la fierbere.

c) Infuzia (opăreala, ceaiul). — Infuzia constă în a vărsa un lichid fierbinte peste substanțele din care vrem să extragem corpi solubili: așa se fac ceaiurile toate. Prin infuzie tratăm florile, foile și plantele chiar întregi, acele mai delicate, precum și acele aromatice, ba și unele rădăcini.

Nu este indiferent natura vaselor în care se face infuzia; vom prefera acele ce conduc rău căldura, acele de metal în orice caz trebuie să fie inatacabile de substanțele cu care le punem în contact, acele de porțelan sau faianță, se strică ușor, trebuie să le putem închide ermetic. Uneori lăsăm lichidul foarte puțin în contact cu substanța ce infuzăm, alteori îl lăsăm mai multă vreme în contact.

Infuzia se aplică la un mare număr de substanțe vegetale. Mijlocul se poate aplica la toate lichidele cari pot suportă fierberea fără să se altereze; nu se întrebuițează însă pentru substanțe ce o suportă dacă sunt scumpe, fiindcă se produce oarecare pierdere.

d) Digestiunea. Nu este altceva decât o disolu-

țiune prelungită, lăsând corpul de disolvat mai multă vreme într'un lichid la o temperatură oarecare, totuși însă nu la temperatura fierberei. Această operație e chiar necesară pentru substanțele dense; și în cazul iarăși când lichidul s'ar altera printr'o temperatură ridicată. Când se prepară mai ales uleiurile medicinale, prin digestie împlinim ambele scopuri: nu schimbăm natura vehiculului și disolvăm materialele plantelor solubile în corpuri grase.

Când avem a face cu lichide puțin volatile, digestia se execută, într'un vas pus într'o baie cu nisip, un fel de baie-marie, sau într'o etuvă bine încălzită; când însă lichidele sunt foarte volatile și scumpe, cum este eterul, cloroformul, chiar alcoolul, digestia se face într'un aparat de distilație.

e) **Decocția (fiertura).**— Intre decoctie și infuzie nu este deosebire decât de prelungirea operațiunii, așa că o decoctie ușoară poate fi considerată ca o infuzie, și vice versa, o infuzie prelungită poate fi considerată ca o decoctie.

Prin decoctie se înțelege supunerea, un timp oarecare, a substanțelor din care voim să scoatem principii solubili la acțiunea continuă a unui lichid fierbinte. Temperatura atârână de gradul la care fierbe lichidul întrebuițat. Apa care ne servește mai des de vehicul, fierbe la 100°; alcoolul la 78°.

Dacă ne opunem ieșirii vaporilor formați prin fierberea acestor vehicule, putem ridică chiar gradul de temperatură al fierberei—lichidului—și asta se face în gospodărie, acoperând, vasul aproape ermetic cu un capac. În industrie există diferite aparate, între cari marmita lui Papin pe care o cunoașteți din fizică.

De sigur că nu vom supune decoctiei, lichide ce se pot altera și mai ales de acele volatile ca

eterul și altele; în acest caz ne servim de aparate de distilație.

Prin decoctie reușim să solvăm într'un lichid substanțe insolubile la temperaturi joase, ba mai mult chiar, corpi insolubili de felul lor se solvează astfel prin intermediul celorlalți.

Pentru sămințele unor cereale, pentru mucilagiul unor vegetale, decoctia e chiar necesară pentru a le extrage amidonul, amilul, mucilagiul, etc. Tot așa de necesară pentru substanțe cari nu se disolvă altfel, sau cari se desvoltă prin fierberea prelungită. Gelatina nu se poate obține decât prin fierberea prelungită a materiilor gelatinoase.

Plantele proaspete asemenea trebuiesc supuse decoctiei pentru a se lăsa pătrunse de apă.

CAP III.

PREPARATE CASNICE

- 1) Preparate naturale prin amestecare { buruene.
 - 2) Preparate naturale prin stoarcere { pulpe
sucuri.
 - 3) Preparate proaspete cu apă { ceaiuri bulion,
emulsiuni, mucilagii,
limonăzi, apă albuminoasă.
 - 4) Preparate cu vehicule pentru conservat { vinuri, oțeturi
apă de calce.
 - 5) Preparate cu zahăr pentru conservat { siropuri, melite.
paste, pastilii
conserve, gelatine.
 - 6) Preparate cu substanțe grase sau reșinoase. { uleiuri, pomezi, cerate
unguente, emplastre
linimente, săpunuri,
sparadrape.
-

CAP. III

PREPARATE CASNICE.

A) Preparate naturale prin amestecare.

Aceste medicamente le preparăm în casă atunci când ne trebuie, sau pe mai târziu.

Buruene (specii) sunt amestecături de mai multe plante, uneori numai din părți de plante. Alte ori sunt amestecături și de alte substanțe și toate la un loc reduse în particule mici și uscate se conservă mai multă vreme.

Când ne trebuie să ne servim de ele trebuie să le supunem la diferite operații despre cari am vorbit.

Ori le fierbem pentru a face ceaiuri, ori le macerăm pentru a face oțeturi, vinuri, etc.

Trebue însă să luăm oarecari măsuri când preparăm buruenele pentru a le întrebuința în medicină. Să amestecăm numai substanțe cari au aceleași efecte și cari au o structură analoagă pentru ca supuse unei operații ca infuzia de exemplu, sau alta, toate să ajungă cam odată la acelaș grad de modificare ce-l căutăm.

Sunt diferite specii sau buruene, să cităm câteva: *specii purgative*, cari produc curățenie, ele se beau

ca ceaiu: foi de *siminichie* de ex., se dau în doze de 2 foi.

Specii sudorifice cari se dau tot sub formă de ceaiu și produc sudoarea, ca: *boabe de ienupere* câteva boabe la un ciai.

Specii aromatice se iau sub formă de ceaiu, pentru a încălzi corpul în caz de răceală sau stomacul în caz de colici produse tot de răceală: *foi și somități de pelin*; de *mentă, rosmarin, cimbru*, etc.

Specii diuretice cari înlesnesc urinarea și se dau tot ca ceaiu, *rădăcină de țelină, de sparangă, de pătrunjel*.

Specii pectorale cari se iau pentru a potoli tusa, tot sub formă de ceaiuri: *flori de lumânărică, paparoane, nalbă, teiu*; *sâmburi de gutui, stafide, smochine*, etc.

B) Preparate naturale prin stoarcere.

Aceste preparate sunt de două feluri: pulpele și sucurile.

a) *Pulpele*. — Sunt niște preparate moi, obținute prin pulpație sau terciuire: piureaua de cartofi este o pulpă; morcovul ras este o pulpă; spanacul, patlagelele roșii trecute prin sită sunt o pulpă. Aceste preparate trebuesc făcute când le întrebuițăm, ele nu se pot conserva, alterându-se ușor din cauza cantității de apă ce conțin. Zaharul fiind o substanță conservatoare le-ar putea conserva dar nu se poate amesteca cu toate. Magiunul de exemplu, suferă amestecarea cu zahăr și se conservă. Asemenea și bulionul de patlagele este o pulpă și se conservă prin uscare. În farmacie pulpele se uzitează puțin tocmai din pricina că nu se pot conserva.

b) **Sucurile.**— Prin suc se înțelege lichidul conținut în plante, ori care ar fi origina și compoziția lui.

Dar tot *suc* sau *sucuri* se chiamă un preparat farmaceutic mai moale decât pulpele obținut prin izolarea părții inerte, solide și puțin activă a plantei, și constituit numai din partea lichidă. Apoi sucurile se clarifică, după ce le-am separat în mod mecanic de celuloza și celelalte părți inerte ale vegetalului.

Am putea împărți sucurile în : *apoase*, (*zaharate*, *acide*, *erbacee*), *lăptoase*, *uleioase*, *reșinoase* și *uleiuri esențiale*.

Sucurile apoase. — Se numesc astfel pentru că conțin în cea mai mare parte apă; nu conțin nici odată materii reșinoase. Ele sunt : *zaharate*, *acide* și *erbacee*. Pentru a le conserva trebuie să le adăogăm zahăr.

Sucurile lăptoase. — Sucurile lăptoase nu sunt altceva decât o reșină emulsionată într'un suc apos.

Sucurile uleioase. — Aceste sucuri sunt lichide sau solide și se găsesc în semințele vegetalelor. Deși se găsesc și lichide și solide, constituția lor e aceeași și numai proporția principiilor totdeauna aceleași, diferă dela unele la altele.

Uleiurile esențiale. — Aceste sucuri se găsesc în diferitele țesături ale plantelor, fiind volatile se izolează prin distilație.

C) Preparate proaspete cu apă.

Se numesc astfel preparatele obținute prin intermediul apei, la temperatură rece sau caldă, cari preparate sunt de obicei slabe și ne servim de ele proaspete. Formele farmaceutice ce se

obțin din acțiunea apei asupra diferitelor substanțe vegetale sau animale sunt foarte variate: tizane, apozeme bulionuri, mucilagii, emulsiuni, limonăzi, etc.

a) **Tizanele.** — Sunt preparate ce conțin o cantitate de apă determinată și puțini principii activi pentru a putea fi luate mai ușor și mai în multă cantitate. Ele se prepară prin infuzie, decoctie, macerație, etc. se întrebuițează proaspete și gustul lor se corectează cu miere, sirop, sau numai zahăr.

Conțin acide și materii alcaline organice, zahăr, mucilagii mai conțin și albumină. Le preparăm cu apă rece; iar cu apă caldă când conțin amidon, care la rece nu se disolvă.

Toate ceaiurile pot fi considerate ca tizane. Iată un exemplu de o tizană de miere numită hydromel :

Ex. Miere albă 100 grame, apă caldă 1000 grame se disolvă și se dă în doză de 30—40 grame ca purgativ ușor.

b) **Bulionurile.** Se prepară prin ajutorul apei, care extrage sucurile din carnea animalelor sau din unele vegetale, dar variază în compoziția lor după substanța întrebuițată, precum și după felul cărnei. Vegetalele se adaugă în bulion și numai ca condimente. Totuși bulionurile au mai mult o putere digestivă decât nutritivă. Acele medicale preparate din carne macră curățită de oase și aponevroze, fierte închise ermetic și concentrate sunt mai nutritive ca bulionul de bucătărie. Calitatea bulionului mai ține și de starea și felul cărnei, care trebuie numai decât să provie de la un animal sănătos și să fie proaspătă. Nu se poate conserva că se alterează.

Se fac diferite bulionuri din vegetale, mai ales

mucilaginoase, sau chiar din substanțe animale și sunt pectorale, înmoaie tusa. Ex. $\frac{1}{2}$ creier de vițel, $\frac{1}{2}$ litru de apă, napi, morcovi, cresson, varză roșie, se fierbe până scade pe $\frac{1}{2}$.

c) **Mucilagii.** — Sunt soluții apoase lichide sau vâscoase, a căror compoziție constă dintr'un amestec de substanțe gumoase și apă. Ele servesc mai mult ca corective ale altor medicamente. Preparația lor se face prin macerația în apă a substanțelor gumoase. *Smochinele, gutuile, lichenul*, etc., pot fi întrebuințate pentru acest scop. Iată un mucilagiu de sâmburi de gutui:

Ex. Semințe de gutui 1 parte, apă caldă 100 părți să stea așa 10 ore, din când în când se amestecă lichidul.

d) **Emulsiunile.** — Emulsiunile sunt preparații apoase, lichide cari conțin în suspensiune materii uleioase, mucilagii, amidon și alte substanțe chiar rășinoase; aceste se țin suspendate în apă prin ajutorul gălbenușului de ou sau a gumei.

Emulsiunile au o aparență lăptoasă, ele se prepară când se întrebuințează și atunci le vom agita ca să se amestece bine.

Proprietățile lor medicale variază foarte mult după substanța întrebuințată. Pentru a le prepara, se curăță semințele oleaginoase — căci ele fac mai mult emulsiunile — se țin puțin în apă caldă, se sbicesc, apoi se pisează, tritându-se, cum am spus dejă; pisându-le, li se adaogă apă câte puțin, până ce capătă consistența laptelui, apoi se strecoară printr'un tulpă. Nu trebuie încălzite, nici amestecate cu acide sau alcool, căci albumina lor se coagulează.

Iată o emulsiune ce se face adeseori în casă: emulsia sau *laptelul de migdale*. Ex. Migdale dulci, zahăr alb câte 50 grame, apă caldă 1000 grame.

Curățim migdalele după cum am spus, apoi le pisăm cu $\frac{1}{3}$ din zahărul ce o să punem și cu puțină apă, se adaogă restul de apă, se strecoară prin tulpan și se adaogă restul de zahăr.

e) **Limonăzi.** — Limonăzile sunt băuturi puțin acre, preparate mai mult cu lămâi și cu portocale.

Ele se pot luà reci sau fierbinți, iată prepararea unei limonăzi fierbinți de lămâe: Ex. 2 lămâi, apă fierbinte 1000 grame, zahăr, în bucăți 100 grame, se freacă bucățile de zahăr cu cojile de lămâe pentru a căpătà arôma, apoi se taie lămâile în două, se stoarce zeama într'un vas de sticlă de preferință, se adaogă apa fierbinte și zahărul frecat cu lămâia, se lasă $\frac{1}{2}$ oră și se strecoară.

Putem apropià de aceste preparate și:

f) **Apa albuminoasă,** — care se dă contra otrăvirilor; se prepară bătându-se 4 albușuri de ou la 1 litru de apă rece.

D) Preparate cu vehicule pentru conservat

a) **Vinurile medicinale.** — Vinurile medicinale sunt soluțiuni preparate prin băuturi fermentate. Aceste vinuri țin în soluție principii activi a uneia sau a mai multor baze medicamentoase. Ele pot fi considerate ca medicamente oficinale, căci se găsesc în farmacie preparate gata după anumite formule.

Așa dar, vinurile medicinale se prepară prin tratarea cu vin a substanțelor vegetale medicamentoase.

Vom preparà vinurile medicinale prin macerație, căldura alterându-le. Vom alege un vin curat și bun, limpede, cu miros plăcut. Prin alcoolul său, vinul extrage din plante reșinele și

uleiurile volatile; prin apa lui va dizolvă zahărul, sărurile, gumele; prin eterul lui, substanțele alcaline vegetale.

Vom întrebuința vinul alb sau roș, vinurile roșii conțin tanin și sunt preferabile pentru substanțele astringente și tonice. Vinul alb e bun să dizolve principiile pe cari taninul din cel roș le-ar precipită, de aceea se întrebuințează pentru vinurile cu preparate de fer.

De obicei, vinurile medicinale se prepară prin acțiunea vinului asupra substanțelor vegetale; aceste materii sunt de obicei uscate; proaspete slăbesc vinul și contribuie la repede a lui alterație. Numai dacă vegetalele ar pierde din proprietățile lor terapeutice, prin uscare, le utilizăm proaspete.

Vinurile medicinale se prepară prin două procedee: *maceratie și adăogare de tincturi alcoolice*. Macerația e cel mai bun: se reduc în fragmente sau pulbere substanțele ce voim să întrebuințăm la facerea vinului; apoi se toarnă vinul peste ele și se lasă așa 8—10 zile, după densitatea materiilor întrebuințate.

Se pot maceră substanțele vegetale; câteva zile într'o cantitate determinată de alcool la 60°, când mai ales vinul ce întrebuințăm nu e tocmai generos — alții pun rom sau cognac — apoi adăogăm vinul necesar și lăsăm să macereze 8—10 zile. Alcoolul înlesnește dizolvarea materiilor în vin, apoi mărește spirtuozitatea vinului și-i asigură conservarea. Pe urmă se filtrează și se conservă în butelii bine închise.

Iată prescripția pentru facerea unui *vin de china*:

Coji de china cenușie, galbenă și roșie	300 grame
Coji de portocale amare	40 grame
Rădăcină de gențiană	50 grame.

Iar dacă persoana ce vrea să-l ia, suferă de constipație mai adăogă: rădăcină de revent 60 grame, și rădăcină de valeriană 20 grame dacă e și nervoasă. Se pune alcool care să acopere toate aceste *ingrediente*, se lasă astfel 24—48 ore, apoi se pune peste toate aceste 2 litri de vin alb sau roș și se lasă să macereze 8—10 zile, se filtrează și se ia câte o lingură de supă la dejun și masă.

b) Oțeturi medicinale. — Oțeturile medicinale sunt preparate în cari vehiculul e constituit prin oțet.

Ele se prepară sau prin macerație și sunt în cazul acesta soluții analoge vinurilor medicinale; altele prin distilație, și atunci conțin acid acetic asociat cu principii volatili ai bazelor. Trebuie să întrebuițăm la prepararea lor, numai oțetul de vin alb sau roș după cum conține mai multe sau mai puține materii colorante. Oțetul ce-l întrebuițăm trebuie să mai fie limpede, cu un gust plăcut.

El datorește puterea lui disolvantă apei și acidului acetic care dizolvă multe uleiuri esențiale și materii reșinoase în proporții mari. Oțetul roș se alterează mai ușor.

Pentru preparația oțeturilor medicinale urmăm ca și pentru vinurile medicinale: se reduc în particule mici substanțele ce voim să întrebuițăm; macerăm substanțele vegetale, căci prin căldură am altera oțetul, ne servim de vegetale uscate; se întrebuițează proaspete numai atunci când prin uscare s'ar altera principiile ce voim să extragem.

Oțetul dizolvă și oarecari principii aromatici cari îi dau însușiri plăcute, fără să-i altereze pro-

prietățile, așa se prepară oțetul de trandafir, de smeură, etc.

Oțetul de trandafir, de levănțică, de rosmarin sunt uzitate ca apă de toaletă și conțin principii aromatici, tonici și astringenți ai vegetalelor din cari se scot. Oțeturile de camfor, și toate oțeturile aromatice sunt repute ca antiseptice din cauza proporției de materii odorante ce conțin.

Oțetul de trandafir se prepară, curățându-se petalele rozelor și punându-le să macereze câteva zile în oțet; cel de smeură se face macerând smeurele întregi în oțet câteva zile, apoi se stoarce ușor lichidul din ele și se filtrează pe hârtie albă de filtru.

Iată cum se face un oțet camforat:

Rp. Camfor 25 grame
Acid acetic pur 25 grame
Oțet alb 950 grame.

Se pulverizează camforul cu acidul acetic, se adaogă oțetul, se pune într'o sticlă bine închisă, se clatină și după ce s'a disolvat complet, se filtrează.

c) *Apa de calce.* — Se face ușor chiar acasă astfel: la o cantitate oarecare de var stins, se adaogă apă, vreo 50 grame mai mult decât var, se amestecă și se lasă să se limpezească, se scurge și se aruncă această apă de mâna I-a; se pune altă apă și în cantitate mult mai mare, 120 grame, se agită câteva ore, se lasă să se limpezească și se filtrează această apă care astfel obținută se conservă mai bine și se întrebuițează la nevoie amestecată cu lapte contra diareei; ca desinfec-tant al latrinelor se întrebuițează *laptele de var* (var stins).

E) Preparate cu zahăr pentru conservat Zaharolee.

În acest grup intră o serie de medicamente a căror caracter comun, e de a conține o mare cantitate de zahăr de trestie (zaharoză). Acest zahăr mai servește de multe ori să acopere gustul plăcut a unor preparații și să înlesnească astfel ingestia lor, de multe ori lucrează ca agent preservator al fermentațiilor și permite să conservăm materii vegetale pe cari nu ni le putem procura proaspete decât câțeva vreme în timpul anului.

După cum aceste preparate sunt lichide, moi sau solide constituiesc diferite forme farmaceutice:

Siropuri, melite, conserve, paste, magiunuri, gelatine, etc.

a) **Siropuri.** — Siropurile sunt medicamente lichide cari au consistența vâscoasă datorită unei mari proporții de zahăr ce intră în compoziția lor. Apa este obișnuitul vehicul al siropurilor, dar afară de siropurile simple, e încărcată cu substanțe solubile, așa unele siropuri sunt preparate cu sucuri vegetale, altele cu soluțiuni apoase, alcoolice sau vinoase.

Această formă farmaceutică are mai multe scopuri: să dea medicamentelor, un gust plăcut, să asigure pentru un timp conservația substanțelor vegetale alterabile, ca sucurile plantelor, să procure medicilor soluții gata preparate și cu un titraj constant. Siropurile se prescriu singure sau intră în confecțiunea poțiunilor și tizanelor.

Principalul lucru e ca vehiculul siropurilor să dizolve zahărul. Transparența siropurilor indică că sunt bine preparate, dar uneori principii medicamentoși sunt așa de bogați în culori, că e greu

de constatat transparența unui sirop văzut în masă ; dacă diluăm siropul cu apă distilată și-l clarificăm bine, soluția devine limpede și transparentă.

Cât despre culoarea, mirosul și gustul siropurilor, aceste proprietăți variază cu bazele medicamentoase solubile cari intră în aceste lichide. Totuși gustul dulce nu e nici odată acoperit de substanțele amare, acre, aromatice ce intră în compoziția siropurilor.

Gradul de puritate al zahărului influențează asupra calității siropului : zahărul alb este indispensabil în prepararea siropurilor prin simplă soluție; zahărul puțin colorat se poate pune în siropurile ce se prepară prin fierbere.

Siropuri simple. — Aceste siropuri se fac numai cu apă și zahăr, sunt însă diferite moduri de preparație :

Siropuri prin soluție — cele mai obicinuite:

Se pune zahăr alb bun . . .	190	părți
» apă curată	100	»

Mai întâiu se strică zahărul în bucățele mici se dizolvă la rece în apă și se filtrează siropul pe un filtru de hârtie; une ori trebuie să-l topim încălzind puțin soluția.

Acest mod de preparație foarte simplu e procedeul magistral cel mai bun.

Siropuri medicamentoase. — Aceste siropuri se prepară prin procedee generale aplicabile la grupuri de preparate, cari se apropie între ele prin analogia baselor medicamentoase.

Siropuri obținute prin ajutorul :

1. Apelor distilate aromatice.... rosă, mentă, flori de portocală.

2. Sucurilor fructelor acre.... lămâi, portocale, coacăze.

3. Sucurilor plantelor... sparangă, hrean, cresson, etc. etc.

4. A infuziunilor aromatice alterabile... violete, mac, absint, garoafe, coji de portocală.

5. Licorurilor vinoase... chinchina, safran.

Siropurile medicamentoase primesc în genere acelaș grad de concentrare ca și siropul de zahăr, totuși nu toate trebuie să fie tot atât de legate. Când să prepară un sirop cu ape distilate, lichide acide sau vinoase, de obicei cere puțin zahăr pentru a se conserva. Dacă din contra conține multe materii extractive sau mucilaginoase, e supus fermentației și trebuie legat mai tare.

Când un sirop începe sa fermenteze, trebuie să-l fierbem din nou până îl aducem la starea de concentrare convenabilă, însă înainte de a-l pune pe foc trebuie să-l amestecăm cu oarecare cantitate de apă pentru că trebuie să-l ținem pe foc un timp suficient ca să se expulzeze CO_2 , alcoolul și mai ales să se distrugă fermenții. Când de la început s'a făcut această operație siropul nu pierde din proprietățile lui, dacă însă am repeta-o atunci principii activi se pierd în parte și siropul pierde și din calitățile lui medicinale și gustative.

Siropurile se păstrează în butelii bine închise, cari nu trebuie să fie ude căci apa apare la suprafața siropurilor și se formează apoi mucigaiuri. Acele cari fermentează lesne, se introduc în sticle încălzite mai înainte, se astupă îndată ce se toarnă siropul fierbinte și când s'a răcit se scutură sticla ca să se amestece cantitatea mică de apă produsă prin condensarea vaporilor degajați din siropul cald.

Siropuri compuse. — Tot aceleași reguli ce se aplică la prepararea siropurilor simple se aplică și la prepararea celor compuse; proprietățile spe-

ciala baselor medicamentoase le face să varieze în unele amănunte. Siropurile compuse uzitate azi în practica medicală sunt puțin numeroase, ele se obțin prin: *distilație, decoctie, infuzie, macerație, digestie.*

Falșificarea siropurilor. Când siropurile sunt preparate afară din farmacii, în industrii, se falșifică adese ori.

b) **Melitele.** — Nu sunt altceva decât siropuri în care zahărul e înlocuit cu miere. Când însă mierea e numai disolvată în apă, atunci preparația se chiamă *hydromel*. Mierea se întrebuițează și singură ca să îndulcească, în doză de 60 gr. la 1 litru de băutură, în doză mare mierea e laxativă, se dă și în clistire în doză 120 grame la 400—500 gr. apă.

Când în comerciu zaharul nu era răspândit se întrebuițează mierea la fabricația siropurilor cari se chiamă, *melite*. Aceste preparate se conservă mai greu decât siropurile, sunt puțin uzitate și au ca și mierea proprietăți laxative. Ele se alterează repede, se colorează în brun prin simplă fierbere, dar mai ales în prezența substanțelor alcaline, cele mai slabe; de aceea în preparația lor, trebuie să evităm acțiunea prelungită a căldurei și mai ales existența sărurilor cu reacție alcalină.

Prepararea lor se face ca și a siropurilor. Cât despre limpezire, se face de la sine, prin fierbere și numai e nevoie de albuș de ou, care ar altera medicamentul; numai spuma ce se face, pe când fierbe sau când se filtrează trebuie aruncată. Nu trebuie să prelungim, din cale afară fierberea, căci am pierde o mare parte din produs.

Melita simplă sau *siropul de miere* se prepară astfel:

Miere albă.	4000 grame
Apă	5000 grame

Se fierbe cu încetul, se ia spuma, se evaporază soluția până ce ajunge la consistența de sirop. Siropul de miere preparat cu miere de calitate inferioară, prezintă opalescență care trebuie să fie atribuită unei mici cantități de ceară menținută în suspensiune. Trebuie să ne servim de miere albă, mai ales în preparația melitelor simple.

Melitele medicamentoase. Vehiculele lichide ale melitelor medicamentoase sunt așa de variate ca ale siropurilor și se obțin prin aceleași procedee: se amestecă soluțiile medicinale ca mierea și se evaporază la consistența de sirop. E bine să obținem aceste licoruri foarte concentrate ca să evităm alterațiile ce suferă mierea sub influența prelungită a diferite temperaturi. Mierea se deteriorează puțin, când lucrăm asupra unei mici cantități de materie; lucrul se schimbă când operăm asupra unor cantități mari. Trebuie să întrebuițăm cantitatea de licoare strict necesară, pentru preparația melitelor prin simplă soluție. În cazul când nu e cu putință să obținem direct o cantitate destul de mică, trebuie s'o concentrăm printr'o evaporație prealabilă.

S'a fixat pentru 1000 părți miere la 240 cantitatea de licoare apoasă și 290 de licoare acidă uzitată în preparația unei melite și unei *oximelyte* (*oxymelita* se chiamă preparațiile cu miere de oțet). Aceste proporții variază după calitatea mierei.

Avem melite simple de roză, de scilă etc., și melite de oțet simple, de scilă, etc. *Oximel simplu*: oțet de vin 500 gr. miere albă 2000 gr. se bea câte 20—40 gr. răcoritor.

c) Conservele.— Conservele sunt medicamente ce conțin o singură bază medicamentoasă și asociată cu o mare cantitate de zahăr, care servește ca condiment și ca agent conservator.

Unele conserve sunt solide, altele au consistența mierei și cele mai multe sunt așa. Ele se prepară cu scop de a conserva materiile pulpoase ale fructelor, cari sunt supuse fermentației. Astăzi aceste preparate nu mai sunt așa uzitate și trec în numărul preparațiilor alimentare.

Pentru preparația conservelor se întrebuițează diferite procedee după cum bazele lor sunt plante proaspete sau uscate; după cum facem să intervie acțiunea căldurei sau după cum preparația se face prin simplu amestec la temperatura ordinară și avem: conserve cu plante proaspete, cu pulpe vegetale, cu plante uscate obținute prin fierbere.

Fructele cărnoase și dulci dau prin fierbere o pulpă omogenă de obicei alimentară, dar care intră și în unele formule farmaceutice. Când se fierb aceste fructe, parenhimul lor celular se umflă ca un mucilagiu și acidele dacă există, transformă *pectoza* în *pectină*. Pulpele acestea nu se administrează nici odată singure. Ele se obțin fierbându-se fructele într'o cantitate de apă suficientă, sau expunându-le la acțiunea vaporilor de apă, unele totuși se obțin la rece.

Fructele ce trebuie să dea băuturi mucilaginoase și dulci, sunt supuse fierberii în proporție de 60 gr., la 1000 gr. apă; licoarea obținută e mult mai mucilaginoasă decât dacă s'ar obține din suc fructului diluat în apă.

Curmalele, smochinele, prunele se întrebuițează în medicină.

Magiunul de prune: se încălzesc prunele în apă un timp suficient pentru ca să stea cufundate într'o mică cantitate de lichid; se trec printr'o sită la care se adaugă din când în când decoctia obișnuită, ca să se ramolească fructul și să se înlesnească trecerea pulpei prin sită. E mai bine să

fierbem fructele în vapori și să le terciuim pe urmă. Magiunul de prune e un ușor laxativ; rare ori se prescrie singur, intră însă în unele vechi preparații oficinale.

d) *Gelatinele*.—Sunt medicamente a căror bază e o materie vegetală sau animală și cari se caracterizează mai mult prin consistența decât compoziția lor.

Gelatinele animale, *piștiile* conțin gelatină, materie coloidă azotată și se prepară prin acțiunea apei fierbinți asupra țesăturilor *colagene*: țesut celular al pielei, oseină, tendoane, ligamente.

Gelatinele vegetale — *beltele* — au o natură mai variată. Ele conțin uneori substanțe amidacee, mai mult sau mai puțin groase: gelatină de feculă, de lichen de Islanda; alteori conțin principii *pectici* insolubili ca în gelatinele de fructe.

Cele dintâiu nu conțin zahăr și se alterează mai lesne, acele de fructe, făcute cu zahăr se conservă mai bine.

Acele feculente sunt magistrale; cât despre gelatinele animale, conținând materii fermentescibile, se alterează lesne, de acția se prepară în momentul întrebuițării și sunt mai mult alimentare decât medicamentoase.

Gelatina de amidon, sagu, tapioca se prepară punând de exemplu: 15 gr. de sagu pulverizat cu 50 zahăr și apă cantitate suficientă; se încălzește acest amestec până ajunge la consistența necesară și dă 250 gr. de un tel de scrobeală, care are consistența gelatinei.

Gelatinele vegetale, pectice, se prepară strivind parenhimul fructelor (coacăze, smeură, gutui) și scoțându-se sucul prin stoarcere fie la temperatura ordinară, fie prin căldură; se adaugă o proporție suficientă de zahăr și se concentrează soluția de

așa consistență că lichidul să se transforme în gelatină prin răceală.

Când trebuie să preparăm o gelatină de fructe, cari nu conțin pectină solubilă, se taie fructele în felii subțiri, se aruncă sâmburii și se fierb cu apă până ce parenhimul se desface. Atunci la această licoare filtrată se adaugă zahăr în proporție convenită, se evaporază și filtrează. Așa se fac beltelele de mere, gutui. Trebuie să lăsăm totul să stea cât mai puțin pe foc, căci principiul pectic se modifică, și pierde cu ușurință proprietatea de a se prinde în gelatină prin răcire. Pentru a evita aceasta ne servim de tingiri largi în cari evaporația se face repede.

Prin ajutorul acestor gelatine s'ar putea înlesni administrarea unor medicamente, e mai simplu de a încorpora substanța medicamentoasă într'o beltea de mere, coacăze, gutui, sau să lichefiem prin căldură aceste beltele, să punem în ele substanțe medicamentoase și să lăsăm apoi gelatina să se solidifice din nou.

Beltea de gutui. — Gutui 6 părți, apă 6 părți, zahăr 4 părți, gutuile se culeg înainte de a se coace de tot, și se freacă cu o pânză aspră ca să se ia părul de pe ele. Se taie în felii cu un cuțit de fildeș sau de argint, se aruncă coaja și semințele cu endocarpul. Se fierbe partea cărnosă, în apă, până la fierberea complectă; se filtrează partea lichidă printr'o sită de păr de cal, fără să o stoarcem, se pune zahărul înăuntru și se fierbe. Se curăță de spumă și evaporația continuă până ce soluția e destul de concentrată ca să se prindă în gelatină prin răcire; se filtrează prin pânză sau lână.

Sucul scos din gutui prin stoarcere nu poate să se închege în gelatină, prin fierbere însă *pectoza*

parenhimului dă o mare cantitate de *pectină*, așa că chiar cu drojdie de suc dacă o fierbem cu apă acidulată cu acid citric, putem obține gelatină de gutui.

Gelatina de mere se face tot așa dar la 5 kilograme de mere se adaogă zeama de la 2 lămâi și se aromatizează cu cojile de lămâe.

e) *Pastele*. — Pastele sunt medicamente compuse din zahăr și gume, sunt moi ca coca și totuși nu se lipesc de degete. Une ori conțin chiar numai zahăr, gumă și o mică cantitate de apă; adese ori conțin însă și diferiți principii medicamentoși solubili în apă, cărora le datoresc numirile speciale, așa se zice: *pastă de nalbă*, etc. Toate aceste preparatii au proprietăți analoage și rare ori se întâmplă ca materiile introduse în ele să adaoge mult la acțiunea emolientă a amestecului de zahăr și gumă. Pastele sunt una din formele cele mai întrebuintate, sub cari guma se administrează în medicină :

Iată cum se face de exemplu pasta de curmale :

Curmale fără sâmburi	50	grame
Gumă arabică albă	120	»
Zahăr alb	100	»
Apă de flori de portocale	10	»

Se taie curmalele, se aruncă sâmburii, se fierb $\frac{1}{2}$ de oră în 12 părți apă ; se trec prin sită apă-sându-se, se adaogă zahărul și câteva albușuri de ou ; se încălzește, se ia spuma și se filtrează printr'un țesut de lână rar.

Pe de altă parte se spală guma și se dizolvă în greutatea ei de apă, se trece fără să se apese printr'un țesut de lână. Se concentrează decoctia zaharată de curmale, ca un sirop ; se adaogă guma și se evaporează, când a căpătat

consistența moale se aromatizează cu apă de flori de portocale. Apoi se pune cu vas cu tot într'un vas cu apă fierbinte, după câteva ore se curăță spuma, apoi se toarnă în forme de metal ușor unse cu untdelemn și se concentrează la etuvă. Când pasta s'a făcut destul de consistentă se toarnă în forme. Etuva trebuie încălzită moderat (35° — 40°).

f) Pastilele sau *tabletele* sunt mici mese medicamentoase solide, uscate și fragile, cuprinzând gumă și zahăr unite cu pulbere medicinale sau cu substanțe aromate. Materiile ce intră în compoziția lor capătă consistența de pastă tare, grație intervenției unui mucilagiu și zahărului; acest amestec omogen mai pe urmă e divizat în fragmente egale și supus desicațiunii.

Iată un mod de a prepara pastilele de mentă:

Se amestecă esența de mentă (1 la 100 părți zahăr) cu zahărul și la un chilogram de zahăr se adaogă 160 grame de apă aromatisată cu mentă, ca să se facă o pastă tare și destul de densă. Se iea vreo 120 grame din pastă care se încălzește într'o tigare cu cioc, agitând mereu și când pasta s'a muiat destul se toarne în pastilă, picătură cu picătură pe o placă de marmoră unsă cu untdelemn. Trebuie să topim numai cantitatea de zahăr necesară ca materialul să se lege suficient.

F) Preparate cu substanțe grase sau reșinoase

Aceste preparate se fac cu lichide oleaginoase sau cu corpi grași de o consistență moale sau solidă. Cele dintâi preparate rezultând din aceste combinații sunt *uleiurile medicinale* iar celelalte sunt *pomezi și cerate*.

Preparatele însă care rezultă din unirea unui

corp gras cu substanțe reșinoase se numesc *unguente* iar *emplastrele* sunt preparate cu aceeași compoziție ca unguentele dar de o consistență mai solidă.

Aceste amestecuri joacă și ele un rol terapeutic prin compoziția lor, dar servesc mai mult să țină în suspensiune sau disolvite deosebite substanțe active.

În definitiv uleiurile nu diferă de pomezi decât prin consistența lor. Substanțele disolvate de corpii grași nu sunt numai reșinele (cari formează grupul unguentelor și emplastrelor) dar diferite alte substanțe ca: uleiuri esențiale, clorofilă, principi activi, etc. Disoluția în lichidele uleioase se face adeseori la temperatura ordinară; când corpurile grase sunt solide, atunci se întrebuițează o temperatură mai ridicată, dar moderată, ca să nu altereze corpurile grase nici materiile ce trebuie să disolve, temperatura să nu treacă peste 100°.

Toate aceste preparate sunt medicamente externe, adică se aplică pe piele, se fac cu ele fricțiuni, unșțiuni, etc.

a) **Uleiuri medicinale.** — Uleiurile medicinale lucrează prin uleiul lor și prin materia disolvată în ele. Aceste preparate se pot obține cu substanțele de tot solubile în ulei precum și cu vegetale, reșine, corpi grași, etc.

Iată cum se prepară *uleiul camforat*:

Camfor ras 100 grame, ulei de măsline 1000 grame se disolvă și se filtrează; poporul îl întrebuințează pentru fricțiuni în durerile musculare.

b) **Pomezi.** — Odată prin pomadă se înțelegea preparatele întrebuințate în toaletă și găteală cu scop de a întreține pielea și mai mult a o strica. În formula acestor preparate intrau diferite substanțe aromatice ca: suc de mere, de struguri și

azi pomada roșie pentru buze se chiamă *pomadă de struguri*. Pomezii astăzi se numesc amestecăturile de materii grase, de o consistență moale și conținând principii aromatici sau medicamentoși; uneori li se adaugă și o cantitate de ceară, pentru a li se da consistența necesară. Dar pomezile nu conțin materii reșinoase ca unguentele, sau conțin uneori în mică cantitate.

De o bucată de vreme a început să se înlocuească grăsimile și uleiurile cu alți compuși mai puțin alterabili ca: *vaselina*, *glicerina*, etc. cari în multe cazuri sunt de prelerat *grăsimii*, *săului*, *osânzei*, *untdelemnului*, etc.

Pomezile se prepară, de altfel ca oleiurile, prin simplă *amestecare*, prin *combinații chimice*, prin *soluție*.

Preparația pomezilor prin amestecare. Aceste pomezii de obicei conțin osânză ca corp gras, (grăsimi de porc) asociată uneori cu ceară. Uneori în loc de osânză, untul, untdelemnul intră în compoziția lor. Se obicinuește să se coloreze aceste pomezii, de obicei în *trandafiriu* cu substanțe de natură vegetală.

În preparația pomezilor prin amestec, materiile medicamentoase solide se amestecă cu corpul gras prin frecare într'o piuliță. Numai în cazuri când pomada trebuie să fie foarte fină, cum sunt pomezile pentru ochi cari se prepară în farmacii numai, se recurge la *porfirizație* și atunci se porfirizează mai întâiu substanțele medicamentoase și apoi pomada, mai ales atunci când întrebuițăm *vaselina* în loc de osânză.

Operația se poate face la rece când preparăm o mică cantitate, dar când trebuie să preparăm mai multă pomadă, topim întâiu grăsimea, o lăsăm să se răcească și apoi îi încorporăm substanțele

medicamentoase. Putem chiar dizolvă substanța într' o mică cantitate de apă, dacă e solubilă în apă și nu se alterează, așa se procedează cu pomezile ce conțin diferite extracte. Unele pomezii cer manipulații speciale.

Pomezile preparate prin simplu amestec se conservă un timp variabil; uneori se strică, când elementele bazei medicamentoase reacționează chimicește asupra grăsimilor și grăbește descompunerea lor; îndată ce sunt cât de puțin alterate trebuiesc aruncate.

Prin amestec se prepară pomezile de: *zinc, iod, cantaride.*

c) **Ceratele.**— Sunt și ele medicamente externe cari se aseamănă cu pomezile în ce privește rolul lor terapeutic. Compoziția lor e un amestec de untdelemn și ceară sau de untdelemn și *alb de balenă* (albul de balenă se află în enorma cavitate a capului unui pește—*Physeter macrocephalus*—suspendat într'un liquid uleios din care se separă în cristale prin răcire). Consistența ceratelor e moale și unsuroasă și variază după proporțiile în cari se află elementele ce le compun. În cerate se pot incorpora fel de fel de substanțe: pulberi, săruri, etc.

Ceratele trebuie făcute într'un anumit chip, pentru a avea un aspect pușav, ca o cremă.

Mai întâiu vasul în care se prepară trebuie să fie foarte curat; untdelemnul și ceara trebuie să fie curate și preparate de curând; se alege ori unt de migdale ori de măslină. Apoi se topește ceara și materiile grase în baie-marie pentru a avea o căldură moderată. Se ține puțin timp pe foc și înainte de a le pune ceara și albul de balenă, se fragmentează. Când totul s'a topit se toarnă într'un mojar și se amestecă continuu până se ră-

cește de tot, culegând mereu în mojar ceea ce se sleiește pe pereții lui. Altfel s'ar îngroșa și masa nu s'ar mai putea face omogenă decât cu greu.

Numai când ceratul e cu totul omogen, se incorporează în masa lui, pulberile vegetale sau alte substanțe. Pulberile trebuie să fie foarte fine, sărurile bine dizolvate și extractele dizolvate mai întâiu în puțină apă. Cât despre apele distilate sau soluțiile medicamentoase, acestea se toarnă puțin câte puțin în cerate și se amestecă bine. Amestecul se albește la aer și în contact cu apa.

Une ori se înlocuește cu ceară galbenă, ceara albă, dacă nu e falsificată e foarte bună și preferabilă chiar celei albe, care e amestecată une ori cu seu pentru a fi mai consistentă.

Iată rețeta unui cerat uzitat: *cold-cream*:

Ulei de migdale dulci . . .	205	grame
Spermanțetă (alb de balenă)	50	»
Ceară albă	25	»
Apă de trandafir	50	»
Tinctura de benzoe	10	»
Esență de trandafir	0,30	»

Se topește ceara, spermanțeta și oleiul în baie-marie, se toarnă totul într'un mojar de marmură încălzit și se freacă până se răcește. Apoi se adaogă esența de trandafir și se incorporează puțin câte puțin amestecul de apă de trandafir și de tinctură de benzoe, după ce a fost filtrat printr'un tulpan. În loc de apă de trandafir putem pune o altă esență.

d) *Linimentele*. — Trebuie să le anexăm aici, de oare ce elementul lor principal sunt materiile oleaginoase. Când cuprind și principii medicamentoase acestea sunt dizolvate în untdelemn. Une ori și săpunul intră în compoziția lor. Compoziția

linimentelor e foarte variabilă. Preparația chiar, diferă după natura substanțelor ce intră în compoziție.

Consistența lor e lichidă sau moale, se întrebuințează în unțiuni și fricțiuni. Amoniacul intră în compoziția *linimentului volatil*. Acesta se prepară astfel: ulei de migdale 90 grame, amoniac lichid 10 grame, se amestecă bine într'un vas închis.

Linimentul oleo-calcar se prepară așa: ulei de migdale și apă de calce părți egale se amestecă împreună și se aplică pe arsuri.

e) Săpunurile. — Sunt preparate cari fac parte tot din grupul preparatelor cu un corp gras, căci ele au în compoziția lor un acid gras unit cu o sare de potasă sau sodă.

În gospodărie se prepară săpunul din grăsime cu leșie (care conține sodă).

În farmacie se întrebuințează la confecționarea pilulelor, săpunul medicinal; săpunul amigdalian la facerea supozitoarelor, acesta se compune din ulei de migdale 2 gr. și sodă caustică lichidă 1 gr.

Apoi se pot fabrica diferite săpunuri medicinale în cari se incorporează diferite principii medicamentoase, există: săpun de *gudron*, de *salol*, *naftol*, etc.

Există și un săpun lichid, numit *sapo viridis* sau săpun moale de potasă.

f) Unguente. — Sunt preparate medicinale rezultate din asociația unui corp gras, cu mari proporții de materii reșinoase. Unele se numesc încă *balsamuri*. Prin *unguent* se înțelegea înainte medicamentele destinate să ungă pielea; iar *balsam* se zicea la pomezii reșinoase bune pentru pansamentul unor plăgi.

Unguentele sunt medicamente moi întrebuin-

țate pe din afară. În compoziția lor *nu intră nici odată săpunuri cu bază de plumb*. Azi balsam și unguent e aproape sinonim.

De obicei unguentele se prepară topind împreună materiile reșinoase și grase; îndată ce devine lichid se trece printr'un tulpă și se agită până se răcește de tot. Prin acest procedeu unguentul e omogen și reșina e uniform împărțită.

Une ori se topesc de oparte ingredientele cari se lichefiază mai greu decât altele. Cât despre principii volatili, cari intră în compoziția unor unguente, cum e de exemplu *camforul, terebentina*, acestea se incorporează în unguent la sfârșitul operației; orice pulbere trebuie să fie foarte fin redusă când are să intre în compoziția unui unguent.

Azi unguentele nu mai sunt așa de întrebuințate ca în vechime; nu se mai aplică pe răni cum se făcea odată.

Principiul activ a celor mai multe unguente e terebentina pură sau asociată cu diferite substanțe reșinoase. Corpul gras prin compoziția lui moderatează doar influența iritantă a celor alte elemente și le dă o consistență așa ca să se poată muia la temperatura corpului. Acțiunea lor stimulantă variază cu cantitatea de reșină și terebentină ce conțin.

Există unguente de plop, etc.

Iată compoziția unui unguent simplu :

Terebentină 4 gr.

Gălbenuș de ou 2 gr.

Untdelemn 1 gr.

Prin triturație se amestecă terebentina cu gălbenușul de ou și puțin câte puțin i se adaugă untdelemnul pentru a obține un unguent semi-li-

chid (unguent *digestiv* se chiamă acela ce conține gălbenuș de ou).

g) Emplastrele. — Prin întrebuințarea lor, emplastrele sunt analoage unguentelor, dar diferă de ele prin consistența și chiar prin compoziția lor; unele dintre ele aplicate pe corp nu se lichefiază așa de tare ca unguentele, se moaie, dar nu curg și păstrează forma ce li s'a dat. Pentru a se conserva în farmacii li se dă forma de bastoane sau cilindre.

Aplicate pe piele excită pielea prin reșina lor și apoi principii lor activi se absorb prin piele; pentru acest scop trebuie să depunem substanța activă la suprafața emplastrului, altfel materia reșinoasă le-ar împiedica de a veni în contact cu pielea.

Unele se întrebuințază numai pentru a apropia mărginele unei plăgi mici (*taffetas d'Angleterre* sau *plasture negru adesiv*); altele pentru a ajuta resorbirea, topirea unei inflamații, etc. In altele se incorporează principii activi ca: mercurul, belladona, etc.

h) Sparadrafele. — Aceste preparate sunt niște hârtii sau pânze unse superficial cu o materie emlastică. Țesutul pe care facem un sparadraf trebuie să fie perfect de neted; pătura de emplastru trebuie întinsă în mod uniform, egal de gros, consistența emplastrului să fie așa ca să nu se ia de pe pânza sau hârtia unsă cu el. Un sparadrap întrebuințat e. acel făcut cu *talion* (emplastru diachylon gomat), care se face topindu-se emplastrul și întinzându-l pe pânză. Intinderea se face cu un cuțit, cu o sticlă plină cu apă rece, sau cu un aparat special. Pânza e călcată și bine întinsă ca să nu aibă vre-o sbârcitură. După ce întindem pânza încălzim emplastru și-l turnăm din-

tr'un capăt apoi îl întindem cu cuțitul ușor încălzit, până ce-i dăm grosimea ce trebuie. Se lasă expus la aer câteva ore și apoi se strânge sul, fără să se apese tare o parte peste alta.

Când se prepară pe timp rece i se adaugă o mică cantitate (5⁰/₀) de unt de ricină, ceea ce-l face mai puțin cassant.

Tot așa se prepară vesicatoarele, emplastrele adesive, vesicante, etc., înlocuind pânza cu hârtie sau *taffetas*. Când materia emlastică se întinde pe hârtie lustruită, preparatele se chiamă *hârtii emplastice*.

CAP. IV.

MEDICAMENTE EXTERNE ȘI MODUL LOR DE ADMINISTRARE

Loțiuni — Fomențațiuni — embrocațiuni (uncțiuni) —
fricțiuni — fumigațiuni — irigațiuni — băile.

Cataplasme — vesicatoare — ventuze — lipitori.

Pansamente și aparate.

Agenții fizici întrebuințați cu scop curativ :

- a) Electricitatea și magnetismul.
 - b) Aeroterapia, climatoterapia.
 - c) Idro și balneoterapia.
 - d) Mecanoterapia.
-

CAP. IV.

MEDICAMENTE EXTERNE ȘI MODUL LOR DE ADMINISTRARE.

Loțiuni. (sau spălăturile) sunt soluțiuni medicamentoase destinate să ude sau să scalde suprafața corpului sau o parte din ea. Aceste soluții se fac cu infuzii apoase, cu fierturi cu uleiuri, vinuri, în cari se mai pun adese ori săruri, substanțe alcoolice, etc.

Loțiunea se face cu un burete, o mănușă de lână, o flanelă, o perie. Scopul cu care se face diferă; așa se fac loțiuni simple, cu apă rece dimineața pentru a întări organismul copiilor și oamenilor mari anemici. Aceste sunt *loțiuni tonice*; altele se fac numai cu scopul simplu de a curăți corpul: *loțiuni igienice*.

Loțiunile sedative se fac cu apă sedativă, alcool camforat sau cu apă de colonie, eter și camforă în apă, bune pentru dureri musculare, sunt liniștitoare.

Loțiunile cu oțet se fac punând o lingură de oțet într'un pahar cu apă și spălând tot corpul în cazuri de boale lungi febrile ca în febra tifoidă, tifus, etc.

Fomentații. — Consistă în aplicarea, pe o re-

giune oarecare a corpului, de comprese reci, calde sau fierbinți, iar lichidele ce întrebuițăm în fomențații sunt diferite : apa, rachiul, vinul, diferite infuziuni și fierturi, apă cu oțet, apă de plumb, de stejar, cu piatră acră, etc.

Dacă vrem ca fomențația să rămăe caldă, aplicăm deasupra compresei ude și fierbinți (care e o batiștă, vată, un tulpan) o bucată de *gutaperca* ; (se vinde în farmacii : o pielită foarte subțire făcută din secrețiunea unui arbore) poporul întrebuițează pielea de iepure; totul e ca să se împiedice compresa a se usca (putem pune chiar hârtie). Compresa o stoarcem puțin înainte de a o aplică, ca să nu curgă din ea lichidul.

Fomențațiile cu apă rece. Se fac de obicei la gât sau la cap, în dureri de gât și cap, aplicându-se un șervet uscat și o *gutaperca* deasupra pentru a menține compresa umedă.

Fomențațiile emoliente. Se aplică în loc de cataplasme emoliente pe o regiune inflamată pentru a-i grăbi coacerea, ele se fac cu fierturi de semințe de in sau cu nalbă, capete de mac, etc.

Fomențațiile liniștitoare. Se aplică în cazuri de dureri mari, mai ales pe pânțece, se fac din căpățâni de mac (3—4 capete de mac), fierte într'un litru de apă; sau cu foi de măsălarită, mătrăgună.

Fomențațiile rezolutive. Se aplică pe umflături de curând, cu scop de a le face să dispară. Așa se fac fomențații cu apă de plumb cu spirt de camfor în cazuri de brâncă, lovituri cu umflătura pielei.

Fomențațiile astrigente. Se întrebuițează cu scop de a preveni o inflamație mai veche să se întindă; ele contractă capilarele și micșorează astfel congestia și prin urmare inflamația. Asemenea

sunt bune în cazuri de emoragii ale plăgilor sau ale organelor aplicate local.

Apa rece și gheața sunt astringente la îndemâna oricui. Gheața trebuie să o punem într'o bășică de bou sau să o aplicăm între flanele, *nu de-a dreptul pe partea bolnavă*.

Se mai fac fomenții cu apă rece pe cap, pe rădăcina nasului, pe piept, în cazuri de emoragii cerebrale, de vărsături de sânge pe nas, pe gură.

Embrocații (sau unțiuni). — Această aplicație medicamentoasă consistă în ungerea unei părți bolnave sau a întregului corp cu un corp gras sau cu o pomadă medicamentoasă. Unțiunile trebuie să se facă foarte ușor cu unul sau cu două degete, ori cu toată palma, după regiune, însă foarte încet, pentru că se fac de obicei pe umflături dure-roasa. Și aceste pot fi astringente, tonice, emoliente după felul medicamentului ce conține pomada sau uleiul și după scopul ce urmărim.

Fricțiuni (sau frecături), se fac uscate sau umede după cum se fac cu mâna goală, cu o flanelă, o perie, o mănușă aspră uscată sau muiată în apă ori în alt lichid.

Fricțiunile la început se fac ușor și numai încetul cu încetul se fac mai tare. Se mai pot face fricțiuni cu vapori aromatici, produși de substanțe aromatice aruncate pe cărbuni aprinși (vapori de apă de brad, eucalipt, ienupere, etc.).

Lichidele ce servesc pentru fricțiuni sunt: alcoolul, romul, diferite balsamuri și linimente.

Scopul fricțiunilor e să excite sensibilitatea pielei să atragă sângele în piele producând oarecare căldură și roșăță. Sunt întrebuințate în cazuri de inflamații interne (ale plămânilor, etc.) precum și în cazuri de răceală și dureri musculare. Am putea zice că sunt *revulsive*, căci transportă afluxul de

sânge dintr'un organ mai profund în piele. Mai sunt bune în nevralgii, dureri reumatismale.

Le putem face mai mult sau mai puțin prelungite după nevoie, nu însă până să producem sgârrieturi. Se fac fricțiuni cu chinină incorporată într'un corp gras, la subțiori la copii mici, cari nu o pot lua altfel.

Fumigații. — Fumigațiile sunt gaze sau vapori destinați să îndeplinească două scopuri : se crede de popor că unele lucrează asupra aerului distrugând materiile organice cu cari e încărcat dar în realitate ascund numai mirosurile rele; altele sunt întrebuințate în medicină, lucrând asupra întregii suprafețe a corpului, numai asupra unei părți a lui sau lucrând prin cale de absorbție pulmonară.

Printre fumigațiile desinfectante cari să distrugă substanțele de natură organică, putem număra fumigațiile de *clor*, *acid sulfuros*, *vapori de acid fenic*.

Cât despre fumigațiile ce se fac pentru a împrăști mirosurile rele din apartamente, acestea se fac cu *zahăr pisat*, *boabe de ienupere*, *cafe*, *reșină*, puse pe cărbuni sau aprinse, ori cu *oțel* aruncat pe cărămizi fierbinți. Vaporii din aceste substanțe mai mult ascund prin aroma lor mirosurile rele decât desinfectează.

Fumigațiile destinate a produce un efect curativ sunt vapori uscați, apoși, gazoși, alcoolici, etc.

Printre vaporii uscați sunt acei ce rezultă din arderea reșinelor, boabelor de inupere, etc.

Fumigațiile apoase, se fac chiar cu apă curată sau încărcată cu substanțe ori plante aromatice ca: eucalipt, terebentină, cari conțin principii volatili, etc.

Alcoolul se întrebuințează singur sau asociat, în fumigații. Aceste fumigații terapeutice se pot

face pentru o parte a corpului sau pentru tot corpul.

Fumigațiile locale constituiesc mai cu seamă *inhalatiile* cari se fac respirând vaporii direct, acoperind cu un șervet capul și vasul unde se produc vaporii; sau acoperind cu o pâlnie de hârtie vasul, aplicând partea mai largă pe vas iar vârful pâlniei la gură. Apoi se mai poate face cu pulverizatoare speciale, sau încă arzând niște conuri, călugărași cari conțin diferite principii medicamentoase ca: belladonna, benzoe, etc. Vapoarea de apă e baza, în care se pun diferiți corpi volatili.

Acest fel de fumigație se face pentru a introduce vaporii pe cale respiratoare, prin inhalație; există și aparate speciale numite *inhalatoare*, pentru inhalația vaporilor și *pulverizatoare* pentru pulverizarea aerului care se introduce prin inspirație, fiind astfel preparat.

Temperatura lichidului pentru fumigație nu se poate spune, în mod general, este regulată după prescripția medicală. Se începe cu 30° și se ridică gradat până la 50°; aerul se încarcă cu atât mai mulți vapori apoși și medicali cu cât temperatura lichidului crește. Se întreține această temperatură constantă ținând vasul ce produce vapori într'altul cu apă caldă, sau încălzind cu o lampă generatorul de vapori, în care caz termometrul trebuie supravegheat.

Fumigațiile cu vapori de pucioasă cari erau așa în onoare odată, pentru desinfectarea camerilor bolnavilor, azi se practică mult mai puțin; în anii din urmă era vorba să se introducă pentru desinfectarea vapoarelor dar întrebându-i în mod anumit, sub mare presiune.

Acestea s'au înlocuit cu vapori de *formol*.

Când toată suprafața corpului trebuie supusă

fumigației se introduce bolnavul într'o cameră în care pătrund vaporii. În cazul când vaporii sunt periculoși, bolnavul e închis într'un fel de aparat ca numai capul să-i rămâe afară, un fel de catedră, deșartă înăuntru, închisă de toate părțile, prevăzută cu o ușă laterală pe unde intră bolnavul și se așează pe un scaun, și cu o gaură la partea superioară pe unde scoate capul, tocmai ca pentru băile de aburi.

Fumigațiile prin inhalație se fac pentru guturaiuri cronice, boale de gât, răgușeli; iar cele generale pentru a face să transpire bolnavul.

Injecțiuni.—Injecțiunea obicinuită este introducerea unui lichid medicamentos într'o cavitate naturală ca: ureche, nas, rect, etc., sau accidentală: o rană, un abces.

Aparatele ce servesc pentru acest scop sunt: seringi, clistire, injectoare, irigatoare; iar substanțele întrebuintate sunt foarte variate, toate antisepticele, emolientele, astrigentele pot fi întrebuintate după nevoie, baza lor este apa de obicei.

Irigațiuni.—Sunt aplicații externe consistând în curenți de apă rece, pe cari îi facem să curgă pe o suprafață oare care a corpului său într'o cavitate naturală sau accidentală, cu scopul de a spăla bine sau a preveni o inflamație. Irigația se face cu ajutorul unui irigator compus dintr'un vas cilindric de metal sau sticlă, deschis la partea de sus, prevăzut cu o deschidere la partea de jos care primește un tub de cauciuc de 1 m. 50—2 m., prevăzut cu un cioc și un robinet care regulează curentul, îl închide sau deschide. Acesta se atârnă de un cuiu în zid, la înălțimea de 1 metru, iar ciocul tubului se introduce în cavitate sau se așază deasupra regiunii bolnave a corpului.

Pentru a avea o presiune mai mare, n'avem

decât să punem irigatorul mai sus de un metru ; sunt și irigatoare mai complicate, cliso-pompe prevăzute că un piston, pentru a da o presiune mai mare lichidului și cari sunt bune de întrebuițat pentru clisme în cazuri de constipații opiniatre.

Irigațiunea se chiamă continuă când o prelungim zile întregi, punând continuu apă în irigator, sau mai bine punându-l în comunicare cu un rezervoriu mare de apă sau chiar de-a dreptul adaptat la un robinet de apă ; lucru absolut necesar când avem de spălat o rană sau o cavitate infectată, în mod incontinuu.

Irigațiile se fac ori reci ori fierbinți cu apă sterilizată simplă sau în care se află principii medicamentoși.

Băile. — Baie se chiamă cufundarea corpului întreg sau a unei părți a corpului într'un mediu oarecare, de obicei apa sau alt mediu medicamentos.

Nu vom vorbi aci de băile igienice, băile de curățenie cari intră în studiul igienei, nici de acțiunea apei ca agent fizic aplicat la medicină, despre care vom vorbi la capitolul «idroterapie» dar vom vorbi despre băile *medicinale* ce conțin prin ele sau în ele substanțe ce pot avea un efect curativ, se chiamă și băi *medicamentoase*.

Din punctul de vedere al curățeniei, din punctul de vedere igienic, băile au o mare importanță, dar ca mijloc de vindecare nu toate au puterea ce li se atribue.

Băile medicamentoase sunt : *gazoase* : băile de vapori ; *lichide* : apă, vin, etc., *semi-lichide* : de tescovină, drojdie de vin, de sânge, burtă de vițel, etc. ; *solide* : cu nisip, tărățe, gunoiu, etc.

După cum tot corpul se cufundă în baie, sau numai o parte din el, băile se mai împart în ge-

nerale și locale—când facem baie pentru o parte a corpului, mână, picior, șezut, etc.—Să le luăm pe rând :

a) *Băile de vapor și de aer cald.* În mod popular băile de vapor se fac cu apă sau oțet turnat pe cărămizi aprinse. Aici intră și fumigațiile și toate băile gazoase, cari lucrează numai prin temperatură, substanțele ce intră în compoziția lor, au o mică influență asupra boalelor.

Bolnavul stă asupra aburilor învelit bine pe deasupra ca vaporii să vie în contact cu pielea.

Se procedează astfel : bolnavul stă pe un scaun, sub scaun se pune un lighean în care se pun cărămizi arse pe care se toarnă lichidul, iar bol-

Fig. 22.

navul e învâlit de jur împrejur cu o învelitoare groasă. Vaporii în contact cu corpul îl face să asude.

b) 1. *Băile lichide generale* de obicei se fac cu apă caldă (25°—30°) a cărei temperatură se mai poate aprecia cu mâna și mai bine cu corpul celui ce face baia, căci la mână se poate să nu frigă și corpul să simtă mai tare, de aceea o potrivim după cum o suferă bolnavul.

Pentru copii sunt băi mici anume, sau ne servim de o albie la nevoie.

Pentru a obține efectul acestor băi trebuie să le facem mai mult timp 20—25 de zile; ori zilnic, ori la două zile, după cum poate suferi bolnavul.

Băile aceste lichide generale pot fi emoliente, liniștitoare, tonice, revulzive, etc., după substanța ce punem în ele.

—Cele emoliente—se pot face *cu tărâțe*: 2—3 klg. de tărâțe ce se fierb într'o căldare și se toarnă în baie, bolnavul stă $\frac{1}{2}$ oră; *cu foi de nalbă* 5—6 mâini; *sămânță de in* 1 kgr.; *scrobeală albă* 1 kgr.; *gelatina* 500 gr., etc.

Aceste băi se fac pentru boale acute de piele, și inflamațiile organelor abdominale.

—Cele liniștitoare—se fac mai mult cu buruene otrăvitoare, de aceea trebuie făcute cu prudență. Cu foi de *cucută*, *mătrăgună*, *măselarișă* câte o mână din fiecare, sau câteva (4—5) *capete de mac*. Bolnavul trebuie să stea puțin în baie; se fac pentru neliniște, agitație nervoasă.

—Băile antispasmodice—se fac cu aceleași substanțe aproape și tot cu scop liniștitor, dar mai mult pentru a liniști spasmele la copii. Se fac cu *odolean* (valeriană) 4—5 mâini la o baie; cu *flori de teiu* 8—10 mâini cari mai întâiu se fierb, și apa fiartă cu ele se toarnă în baie.

—Băile tonice—se fac cu: *plante aromatice* livănică, rosmarin, cimbru; *cu sare*, se pune 1—2 kgr. sare de bucătărie se adaogă și 500 grame gelatină uneori, sau scrobeală pentru a combate iritația pielii ce ar produce-o sarea; *cu substanțe astringente*; cu foi de nuc, flori de fân, coajă de stejar, de brad, căpățâni de molift, etc., cari se fierb de o parte întâiu; *cu substanțe alcaline*: sodă 200—300 grame; sau cu *săpun de rufe*, aceste sunt tonice, liniștesc mâncărimea pielii și topesc și unele inflamații.

Băile tonice sunt bune pentru organismele slabe ca ale copiilor și femeilor, sunt și liniștitoare, fiind că acei slabi sunt și nervoși; iar acele cu sare sunt bune pentru scrofuloși și limfatici, precum și pentru inflamațiile cronice ale organelor abdominale, ale femeii; pentru acei ce nu se pot duce într'o stațiune balneară potrivită ca: Tekirghiol, Oglinzi, Lacul Sărat, Slănicul din Prahova, etc.

—Băile revulzive— trag sângele din organele profunde la periferie, se fac cu pucioasă, sare, sodă în doză mare.

Poporul face băi revulsive, în contra reumatismului, cu urină, gunoiu, băligar, cari nu lucrează de cât prin temperatura lor și sunt băi calde luate sub o formă murdară, în zadar li se atribue virtuți ce nu au.

Băi revulsive medicamentoase se fac cu *făină de muștar* 5—6 mâini la o baie, puțin calde, se fac în cazuri când vrem să aducem la suprafață sângele, în congestii ale organelor interne și încă pentru a liniști spasmele la copii. Se ține bolnavul în baie 10 minute — $\frac{1}{4}$ oră.

2. *Băile lichide locale cuprind maniluviele* (băi de mâini) *pediluviele* (băi de picioare) și *băile de șezut*. Se fac cu apă caldă ce conține substanțe emoliente ca tărâțe și antiseptice ca *acidul fenic*, *creolina* pentru a combate inflamațiile acute: se fac calde și prelungite 2—3 ore.

Maniluviele se fac la mână și braț, pentru *sugiuri*, *flegmoane*.

Pediluviele sunt întrebuințate foarte des ca revulsive, derivative, pentru a atrage în jos sângele de la cap, în cazuri de dureri de cap, sau în cazuri încă de întâzieri ale menstruației. Se fac în lighean, într'o baie pentru picioare, înainte de masă sau târziu 2—3 ore după masă, calde bine și

vor ține 1—2 ore. Diferite substanțe iritante se pot introduce în baia de picioare : *făină de muștar*, *sare*, etc. Se pune câte o mână din aceste substanțe la o bae. Ele mai pot fi emoliente, tonice, astringente, etc., cu *făină de in*, cu *vin*, *coajă de stejar*, etc.

Băile astringente combat transpirația prea mare a picioarelor.

Băile de șezut. — Se fac în anumite băi pentru șezut, la nevoie într'un lighean. Se fac mai mult emoliente în inflamațiile cronice ale organelor abdominale la femei sau a boalelor de bășica udului, intestinelor.

Astringente cu apă rece în cazurile în cari se fac și clismele reci, contra trânjilor, inflamațiilor venelor emoroidale, oxiurilor.

c) Băile semilichide cu *tescovină*, *drojdie de vin*, *sânge*, *burtă de vițel*, *de băligar* trebuesc desființate ca nefolositoare.

d) *Băile solide* — se fac cu cenușă caldă, tărațe, nisip. Și aceste sunt mai mult băi locale, se pun în săculețe, se încălzesc și se aplică local. — Copiii mici se țin pe malul mării până la gât, în nisip.

Acei cu boale de inimă și cei supuși congestiilor cerebrale se vor feri de a lua băi, mai ales fără prescripția medicului. În orice caz orice baie *nu trebuie să se ia îndată după masă*; la 3—4 ore după mâncare sau înainte de masă e timpul când se pot lua băile.

Cataplasmele (oblojelele) sunt amestecuri de o materie vegetală și apă, sau mai bine zis sunt materii vegetale umflate prin idratație și reținând o mare cantitate de apă. Rolul lor prețios și complex atârnă de o mulțime de condițiuni: prin apa lor funcționează ca niște băi

locale; apa mai lucrează și ca agent protector contra evaporației aerului și variațiilor de temperatură.

Așa lucrează cataplasmele cele mai simple: de făină de in, de feculă, pulpele amidonice, etc.

Cataplasmele simple, servesc de bază la substanțe active dotate de proprietăți sedative și iritante. În unele împrejurări cataplasmele iau numiri particulare, așa se numesc *sinapisme* cataplasmele de muștar. În loc de apă se mai pot face cu lapte sau alt lichid.

Cataplasmele sunt și ele un fel de pansamente dar cu o acțiune mai întinsă; așa, după ridicarea unei cataplasme găsim părțile moi unflante din cauza îngrămădirei de serozitate în țesături pe cari căldura și umezeala le-a atras din părțile profunde.

Preparația cataplasmelor. — Unele cataplasme se prepară tratând cu apă fierbinte baza medicamentoasă; altele se prepară cu apă rece, sau căldicică, ca sinapismele, căci apa fierbinte le face să piardă principiul iritant, principiul lor activ (mironatul de potasă). Tot așa se procedează cu plantele ce conțin principii volatili, din cari voim să facem cataplasme. Acele cu plante proaspete se prepară la rece.

Cataplasmele preparate cu apă caldă sunt cele mai numeroase. Făinurile ce conservă mai bine apa ce au absorbit sunt mai bune pentru făcut cataplasme; ele sunt cu atât mai eficace cu cât se usucă mai greu.

Pentru a face o catapasmă bună trebuie oarecare obicinuință: pasta trebuie să fie groasă destul și nu prea; destul de groasă ca să nu se usuce prea repede și nu prea groasă ca să nu fie prea grea și să obosească bolnavul.

Se diluează făina în apă căldicică sau fierbinte

după felul substanței și după efectul ce voim să obținem: pentru un efect emolient (ca să muiem un abces de exemplu, întrebuițăm cataplasme căldicele) mai calde vor fi bune pentru a grăbi maturația, coacerea unei inflamații; iar fierbinți vor avea un efect revulsiv, atrăgând sângele în piele. Așa că cu aceeași substanță, preparând cataplasma la temperaturi diferite obținem o catapasmă emolientă, maturativă, revulsivă.

După ce am pus făina în apă căldică încălzim gradat și mestecăm continuu până ce toată e omogenă și de consistența ce voim.

Când întrebuițăm plante mirositoare, le punem uscate sau pulverizate și facem mai bine o fiertură concentrată cu plante și cu ea facem o catapasmă.

În cataplasme se pot încorpora diferiți principii medicamentoși: *camfor*, *săruri*, *tincturi*, *unguente*, etc.

Substanțele ce pierd din activitatea lor prin căldură se încorporează în cataplasme căldicele numai, ca: *camforul*, *cucuta*, etc., uneori se întind numai pe suprafața cataplasmei.

Odată pasta preparată se întinde pe o pânză în modul următor: se pune pe masă batista sau bucata de tulpan, turnăm cataplasma peste ea, întorcem de un deget două, cârpa peste marginele cataplasmei ca să nu curgă și o aplicăm. Alte ori se acoperă chiar fața cataplasmei cu tulpan, ca să nu vie în contact direct cu pielea, asta se face numai pentru cei ce au pielea subțire.

Punem cataplasmele căldicele, calde sau fierbinți. Acele liniștitoare se pun căldicele și se țin cât mai mult în loc, pentru că lucrează prin umiditatea lor. Se schimbă la 12 ore. Acele ce trebuie să coacă le punem calde bine și se pot reînoi mai des.

Aplicarea cataplasmelor. Se ia cataplasma dela o margine se așează pe palmă orizontal, o aplicăm cu marginea inferioară pe regiunea ce trebuie să o punem, întrebând bolnavul dacă nu-l frige și apoi aplicăm și restul de jos în sus.

La ridicarea lor trebuie procedat încet, putem chiar să fixăm cataplasma cu o legătură, un tulpă sau un șervet ca să nu se preumbe pe tot corpul bolnavului dacă nu stă liniștit.

Se prepară un fel de țesut cu care se pot prepară instantaneu cataplasme care să poată înlocui cataplasma de făină de in. Acest țesut se face dintr'un fel de ciupercă (*Fucus crispus*) care cu apă fierbinte se transformă într'o masă vâscoasă capabilă de a reține bine apa. O soluție de aceasta concentrată și uscată între două straturi de vată, face un țesut ce seamănă cu cartonul.

Stropit cu apă fierbinte și lăsat așa 15—20 de minute se umflă și face o cataplasma care conservă foarte bine apa, dacă e acoperită cu un țesut impermeabil.

Sunt bune pentru armate, călătorii; sunt ușoare, nu se acresc, nu miroase rău; însă, nu credem în spitale să înlocuiască cataplasmele de făină de in.

Cataplasme emoliente. Se fac cu făină de in, miez de pâine, amidon, tărâță, orz, cu rădăcină de nalbă, etc.

Uneori se pun câteva picături (10—20) de *Laudanum* pe cataplasma care se chiamă *laudanizată* atunci, și are și un efect liniștitor.

Cataplasma de scrobeală. Se frământă scrobeala în apă rece până se face ca laptele, se așează pe foc, și se amestecă până se îngroașă ca piftia, puțin mai moale, căci se mai îngroașă și pe urmă. Aceste nu se râncezesc.

Cataplasme de feculă. Se ia 100 grame de fe-

culă de cartofi se diluează într'un pahar cu apă, și se pune în 3 pahare de apă fierbinte se lasă un minut pe foc și se amestecă după ce s'a luat jos.

Cataplasme liniștitoare. Acestea se fac cu plante narcotice, somifere, cu foi de măselariță, cu căpățâni de mac, etc. Se ia o mână de foi sfărmate, dintr'una sau din toate aceste plante, se pun la foc cu apă și se lasă până fierb, se așează pe o cârpă și se aplică. Se pun pe locuri dureroase, sau neinflamate. Pentru a face o cataplasma și liniștitoare și emolientă se amestecă 2 capete de mac în apă și apoi se adaugă făină de in.

Cataplasmele maturative. Pentru a grăbi coacerea se fac mai calde, sunt făcute cu substanțe emoliente : ceapa care crudă e iritantă, coaptă, devine emolientă, se amestecă și cu său.

Cataplasmele rezolutive, ele grăbesc resorbirea, topirea umflăturilor rămase în urma inflamațiilor și chiar inflamațiilor învechite, nedureroase. Cataplasma rezolutivă făcută cu săpun e întrebuițată : se rade 150 gr. săpun prost, se amestecă cu o făină emolientă, de in de exemplu, 250 grame, apoi se pune apă fierbinte și se frământă până ia consistența unei cataplasme.

Se mai poate stropi făina de in cu *apă de plumb* sau cu *spirt de camfor*.

Cataplasme rezolutive reci se aplică în popor : foi de varză, felii de cartofi, de lămâi.

Cataplasme revulsive. Ele se aplică pentru a irita pielea, a o roși și a aduce sângele din organele profunde la periferie. Așa se pun cataplasme la pulpe, în cazuri de dureri de cap, la piept în cazuri de boli de plămâni, putem pune muștar la ceafă când ne doare capul. În cazuri de vărșături se pun la capul pieptului.

Cataplasme revulsive se mai fac în popor cu usturoiu, cu piper, amestecate cu rachiu. Această catapasmă se ține în loc, până ce bolnavul simte că-l arde; dacă o ținem prea mult, dă beșici. La oameni mari se ține în loc 5—10 minute— $\frac{1}{4}$ oră, la copii mai puțin, că au pielea mai subțire.

Când facem o astfel de catapasmă amestecăm făină de muștar cu apă fiartă puțin căldică, dacă e rece, principiul activ nu se dezvoltă, dacă e prea fierbinte, se pierde. Pentru copii se fac cataplasme revulsive tot cu făină de in și se presară cu făină de muștar, sau se amestecă cu făină de grâu. Se pun direct sau acoperite cu un tulpă, se țin până ce pielea se roșește apoi se ridică și se unge pielea cu un corp gras.

Vesicatoarele, sau emplastrele vesicante sunt medicamente externe preparate din materii foarte iritante, se pun pe o regiune oare care a corpului cu scop de a face o derivație, de a atrage în piele sângele îngrămădit în organele interne. Așa, se aplică pe spete sau piept în inflamații pulmonare, pe pânțece în peritonite (inflamații ale peritoneului) etc.

Modul lor de preparație fiind cu totul farmaceutic, nu intră în studiul nostru.

Numai medicul are dreptul să prescrie o vesicatoare și să mărginească bine cu cerneală pe corpul bolnavului locul ce trebuie să acopere. Vesicatoarele trebuiesc prescrise sapudrate cu camfor căci principiul lor iritant eliminându-se prin rinichi irită acest organ.

Vesicatoarea se prescrie înconjurată de un platură adesiv, de *talion* (emplastru diachylon) lat de 2—3 cm. de jur împrejur pentru a o ține bine lipită de piele și a împiedica aerul să pătrundă între piele și vesicatoare.

Mai înainte de a aplica vesicatoarea, trebuie bine spălată pielea cu săpun și spirt, pentru ca să nu fie grasă, apoi se aplică vesicatoarea și se lasă în loc 6—10 sau 12 ore după prescripția medicului.

Ridicarea vesicatoarei se face foarte ușor, nu tragem de ea ca să o deslipim de odată și să producem durere bolnavului.

Atunci când o luăm, vedem că s'au produs niște bășici sau vesicații, tăiem pe cele mai mari și mai declive (în partea de jos) cu foarfeci bine asepticizate într'o flacăra de spirt, apoi ne ferim de a pune vre-un praf, care ar produce iritațiuni ci ungem cu vasilină, untdelemn, sau alt corp gras, punem o bucată de olandă curată și legăm totul cu un tulpă. Chiar când aplicăm vesicatoarea e bine să o legăm fix printr'un pansament ca nu preumblându-se pe corp să producă vesicații într'o parte cu totul opusă.

Bășicile formate sunt umplute cu o serositate provenind din sânge și care micșorează inflamația profundă.

Se întâmplă ca vesicatoarea să nu lucreze și când o ridicăm să găsim numai pielea roșie; aplicăm atunci deasupra o cataplasma de făină de în, caldă, pe care o lăsăm în loc 1—2 ore și vom găsi, la ridicarea ei epidermul ridicat în bășici.

Vesicatoarea se pansează cel mult de două ori pe zi; odată chiar e suficient, numai să luăm toate măsurile antiseptice.

O vesicatoare bine pansată se vindecă în 2—5 zile. Când vrem însă să-i prelungim efectul, atunci se ridică toată pielea formată și se unge cu o pomadă prescrisă, de medic pentru a se absorbi în piele de ex. *unguent cinereu belladonat*.

Ventuzele. — Se chiamă ventuze niște păhăruțe

mici speciale în cari se rarefiază aerul astfel că se face vidul în ele și aplicate pe piele atrag sângele din profunzime la suprafață.

Aerul se rarefiază în pahar prin încălzirea lui în două moduri: ori se aprind cornete mici de hârtie subțire în interiorul paharului și imediat ce se stinge hârtia paharul e aplicat pe piele, ori cu un pământuf de vată muiat în spirt și aprins se încălzește aerul din pahar și astfel se rarefiază.

Când facem această operație, ținem paharul deasupra pielei unde trebuie să-l aplicăm pentru a-l pune imediat și a nu-i da timp să se încălzească ca să frigă bolnavul.

Marginile paharului se ung cu un corp gras și ne ferim să le încălzim.

Aerul cald răcindu-se, scade în volum, se rarefiază și face vidul în interiorul paharului, sângele atunci în locul aplicat, este atras la suprafață în piele, care se umflă ca o pâine mică, și se roșește.

În popor se întrebuițează obicinuit paharele de vin. Ventuzele astfel aplicate se numesc *uscate* sau *oarbe*; se țin în loc $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ de oră, iar pentru a le deslipi se apasă ușor cu degetul în jurul paharului pe piele, și aerul din afară pătrunzând între pahar și piele, ventuza cade.

Dacă pe partea pielei astfel congestionată de ventuză s'ar face creștături mici cu un aparat special numit *scarificator*, sau chiar cu un briceag, s'ar da scurgere sângelui strâns acolo, în piele și ventuzele s'ar chiuma *scarificate*, sau *cu sânge*. Numai medicul sau subchirurgul (bărbierul) poate aplica aceste din urmă ventuze; cele dintâi se pot aplica ori de cine, destul de îndemânatec ca să nu frigă bolnavul.

Ventuzele se aplică pe părțile moi, nu pe oase

unde nu prind și se pun în cazuri de inflamații profunde (plămâni, peritoneu) sau dureri reumatismale ori nevralgice tenace, pentru a atrage sângele la periferie. Se pun în număr de 12—14 odată și mai bine în mai multe rânduri câte mai puține decât mai multe de odată, căci îngreuiază respirația bolnavului când se pun așa multe la boale de plămâni. Se aplică pe piele în locul corespunzător organului inflammat când organul inflammat e profund iar în cazuri de umflături superficiale se pun în vecinătatea umflăturii iar nici odată chiar pe umflătură.

Lipitorile sunt un fel de ventuze animale, ele lucrează asemenea prin aspirațiune scoțând la suprafață sângele prin sugere, ceea ce fac prin ajutorul ventuzelor ce au în jurul gurei. Lipitorile sunt anelide, viermi cu sânge rece cari trăesc în apă. Se fac chiar culturi, basenuri anumite pentru lipitorile ce se întrebuintează în medicină. Sunt mai multe specii, cele mai bune sunt cele *verzi și cenușii vărgate*, iar *cele negre nu sunt bune*.

Numai medicul ar trebui să aplice o lipitoare; dar oricine face aceasta, trebuie să aibă mâinele curate, apoi pielea se șterge bine cu apă încălzită în locul unde avem să le aplicăm și nu punem nimic cu scop de a face lipitoarea să se prindă; se șterg cu o cârpă curată și ușor, după ce le-am lăsat întâiu să flămânzească, și se pun într'un pahar deșert care se răstoarnă apoi asupra locului unde vrem să le punem.

Trebuie să avem grijă să nu le punem pe traiecul unui vas mare de sânge — artera o cunoaștem prin pipăit că bate, iar vena o vedem — la femei și fete nu trebuie puse pe obraz, gât, brațe, locuri vizibile, căci lasă semne în locul unde se aplică ventuzele lor. Asemenea nu trebuie apli-

cate pe o umflătură superficială, ci în apropierea ei, iar în inflamațiile profunde, în locul dureros. Se pun în aceleași cazuri ca ventuzele cu sânge.

Numărul lipitorilor întrebuințate odată depinde de gravitatea inflamației (3—10—20) iar timpul cât trebuie să stea e nehotărit. De altfel cad de la sine, nu trebuie să tragem de ele ca să le deslipim. Ca să ne asigurăm că sug, le privim de aproape și observăm că fac mișcări ondulatorii cu corpul lor. După ce au căzut trebuie aruncate, *aceleași lipitori ar putea servi numai după 6 săptămâni și tot sunt mai puțin bune ca altele cari n'au servit.*

Dacă după căderea lipitoarei, sângele continuă să curgă, vom aplica deasupra o bucată de iască muiată în perclorur de fer; iar dacă din contră sângele nu curge în deajuns, aplicăm cataplasme calde de făină de in și vom obține efectul dorit.

Pansamente și aparate

Pansamentele și aparatele se întrebuințează pentru a feri o rană de infecție, a opri o scurgere de sânge și a menține oasele lovite și rupte.

Pansamentul poate fi uscat sau umed.

Cel d'întâiu care a întrebuințat pansamentul uscat a fost Gosselin iar pansamentul umed este concepția lui Priessnitz, de unde poartă și numele lui; acest din urmă pansament trebuie lăsat în loc 24 de ore, pentru că umiditatea și temperatura uniformă să fie menținute cât mai mult și să lucreze astfel ca o cataplasma.

Pentru a face un pansament, avem nevoie de feșe sau bande de tifon din o pânză oarecare moale și veche, fiartă pentru a fi sterilizată; de vată și de o substanță oare care antiseptică (*iodoform*,

iodol, acid boric, etc.), prescrisă de medic; după ce am spălat rana cu substanța antiseptică, punem vată uscată și legăm pe deasupra cu feșele de tifon moi. de câte 5—8 centimetri late și lungi de 5—10 metri pentru membre; iar pentru degete numai de 2—3 c. m. lățime. Bandele se mai pot face din pânză, flanele, etc.

Pentru fiecare regiune a corpului aproape, se face un pansament special, și vom reveni la fiecare în parte. Trebuie însă să știți cum se strânge o bandă pentru pansament și cum se desface banda.

Presupunem o fâșie lungă de 5—10 metri, ca să o strângem se ia capătul bandei cu degetele dela amândouă mâinile și se întoarce de câteva ori pentru a face începutul sulului tare pe care are să se depene restul fâșiei, apoi luăm cele două extremități ale sulului între degetul cel mare și indicatorul mâinei drepte, iar banda se apucă între indicatorul mâinei stângi în dos și police în față așa ca să vină deasupra sulului banda, iar sulul început se sprijină pe fața palmară a celor trei degete din urmă dela mâna stângă și i se imprimă mișcări de rotațiune cu mâna dreaptă, pe când cea stângă ține fâșia întinsă. Când fâșia s'a strâns sul se fixează capătul din urmă ca să nu se desfacă.

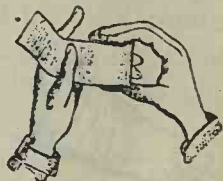

Fig. 23.
Strângerea fâșiei.

Ca să desfacem fâșia pentru a o întrebuința procedăm astfel: apucăm în mâna dreaptă sulul, desfacem puțin din el și sulul rămâne totdeauna deasupra, așa ca fâșia să se desfășure de desubt, sau cu alte cuvinte: aplicăm pe partea ce voim să legăm fața fâșiei care face continuitate cu sulul și nu cealaltă, pentru că aceasta ar îngreua

facerea pansamentului. Desfășurăm fâșia, imprimând sulului mișcări de rotație, cu mâna dreaptă invers cum s'a strâns.

Dacă o singură fâșie nu ajunge, mai adăogăm alta, aplicând numai capetele unul peste altul sau însăilându-le ușor, fără a face noduri sau a îndoi capetele ca să nu supere.

La isprăvitul pansamentului coasem ultimul capăt pentru a-l fixa sau îl prindem cu un ac de siguranță, *dar căutăm să nu punem nici un capăt, nici o îndoitură în dreptul plăgii, ci în partea opusă.*

La nevoie putem croi astfel de fâșii din ciar-

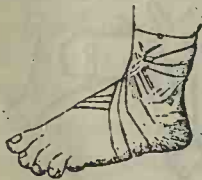

Fig. 24.

șafuri, din cămăși vechi și putem chiar face în loc de pansamente în regulă, numai simple legături cu un tulpan, ori cu batista. După regiunea la care aplicăm batista sau tulpanul îi dăm și forma cuvenită ca : o eșarță, o cravată, etc.

Cu aceste modeste obiecte de pansament legăm chiar umărul care e mai greu de pansat. Pansamentele pentru trunchiu se numesc *bandaje de corp* și acestea se fac cu șervete mari sau cu ciarșafuri puse în trei sau patru în jurul pieptului sau pântecului pentru a menține un pansament sau a face o compresiune. Capetele se prind cu câteva ace de siguranță și nu punem pânza oblică să se mișcă din loc și supără. Ori de câte ori nu ne putem procura fâșii, recurgem la acestea pentru facerea pansamentului.

Toate aceste pansamente sunt uscate. Cel mai simplu pansament uscat însă se face printr'o simplă aplicare de o pulbere antiseptică pe rană; de o pomadă antiseptică sau de fâșii de tifon imbibate

(preparate astfel cu substanțe antiseptice *salol*, *iodoform*, etc.)

Pansamentul umed se face aplicând pe rană sau pe o regiune bolnavă a corpului comprese muiate într'o soluție antiseptică și stoarse. Deasupra compreselor ude se pune *gula-perca* mult mai lungă și lată, se acopere bine pansamentul peste tot, ca să rămâe umed și apoi se aplică feșele.

În cazuri grave, când rana supurează, face puroiu, și pansamentul se murdărește, trebuie schimbat de două ori pe zi, altfel odată e suficient; sunt cazuri însă când se schimbă și mai des. E bine să se facă spre seară, ca să se asigure bolnavului o noapte liniștită, asta când se face odată în zi. La primirea pansamentului trebuie iar să bângăm de seamă unele lucruri: ridicăm bolnavul încetisor în pat, căutăm să umblăm ușurel cu el fără să-l smuncim, la nevoie chiar tăiem cu foarfeci curate feșele și vata și dacă pansamentul e lipit, nu tragem de el, ci din bucățele de vată mușiată în apă caldă aseptică lășăm să curgă încet asupra pansamentului până se deslipește ușor și cu răbdare.

Apoi așezăm partea bolnavă cum îi vine mai bine.

Iată câteva pansamente pe regiuni:

La picior se aplică banda circular sau se fac spirale, dar fiindcă spiralele sunt prea mari și lasă loc gol între ele, se fac din când în când niște îndoituri cari se numesc «spice». Capătul feșei se poate rupe pe o lungime oarecare și forma ca două șireturi. La membre legătura se începe de jos în sus, dela extremitate spre baza mem-

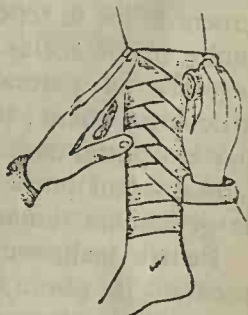

Fig. 25.
Bandaaj în spirală cu
îndoituri.

brului; pansamentul nu trebuie să fie prea strâns ca să pricinuiască dureri sau să împiedice circulația și să producă învinețirea și chiar gangrena membrului; trebuie făcut potrivit și dacă bolnavul se plânge de furnicături ori dureri, sau observăm roșăța membrului, trebuie imediat să desfacem pansamentul. *Când scoatem pansamentul îl ardem.*

La braț pansamentul se face în acelaș mod, urmând aceleasi reguli.

La încheeturile mari, genunchiu, cot se face un fel de pansament în 8 de cifră pentru a lăsa liberă articulația cotului sau genunchiului.

La cot de exemplu: se face mai întâiu o circulară la partea de jos a antebrațului apoi se trece fașa cruciș, de jos în sus se face o circulară la partea de sus a brațului și se trece fașa iar cruciș în jos se repetă circularele și crucile de mai multe ori pe acelaș drum. Acest pansament fixează legătura pe partea anterioară a cotului și lasă articulația liberă; tot așa se poate face optul pe partea posterioară a cotului, pentru a menține pansamentul pe această regiune. Așa se procedează la genunchiu, umăr, etc.

Pentru încheieturile mici pansamentele sunt mai ușoare: la pumn, glesne. La pumn se face circulară iar la glesne se face și cruce și ne conducem după regiune.

Apoi se mai fac legături și pansamente pentru fixarea aparatelor ce se aplică în cazuri de fracturi. Așa se bagă feșe de tifon într'un *silicat de sodă*, sau în *dextrină* și cu ele se leagă membrele rupte, aceste bandaje uscându-se se întăresc așa de tare, în cât numai tăindu-le le putem scoate.

Bandaje.— Bandajele sunt menite să comprime și să ție în locul lor unele organe, ca bandajele pentru *hernii* (se chiamă hernie ieșirea unui organ

din locul ce ocupă normal, printr'o deschidere normală dar prin care n'ar trebui să treacă sau chiar printr'o deschidere accidentală). Așa herniile intestinale (vătămătura) sunt cele mai frecvente, intestinele pot ieși fie pe la inelul ombilical, fie prin alte inele ce se află în pereții abdominali.

Bandajele pentru hernie sunt un fel de pârghii

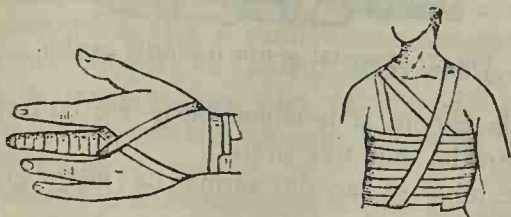

Fig. 26.

Bandagiu în spirală
a unui deget.

Bandagiu în spirală
al corpului.

metalice, îmbrăcate în piele, flexibile terminate cu o perniță de piele sau două și puse ca o cingătoare iar pernița aplicată pe hernie, pe inelul pe unde iese. E bine ca aceste centuri să fie cât de subțiri ca să nu se observe sub haină și trebuie bine aplicate să mențină complet hernia în loc, nici într'o mișcare, nici în tasă să nu se miște. Trebuie să fie moi, elastice să nu roadă ori să pricinuiască durere.

Bandajele chirurgicale. Sunt pansamentele despre cari am vorbit și cari se fac cu diferite feșe de tifon, pânză, flanelă cu emplastre, cu feșe muiate în soluții antiseptice, în substanțe aglutinative ca dextrină, amidon fiert, etc.

Aparate. Printre aceste intră aparatele pentru fracturi constituite unele din *atele* cari nu sunt altceva decât bucăți lineare de carton sau lemn, ce se învălesc în vată și pânză, a căror lungime și lă-

țime variază cu membrul ce voim să susținem și cari se pun câte trei la membrele cilindrice (ca la coapse) două laterale și una posterioară și câte două (ca la antebraț) una anterioară și una posterioară; se fac mai mici pentru degete. Apoi se

Fig. 27. Aparatul pentru fracturile gambei.

leagă la capete și la mijloc peste ele cu trei fâșii transversale, sau trei șireturi.

Alte *atele* se fac din sârmă ca niște grătare,

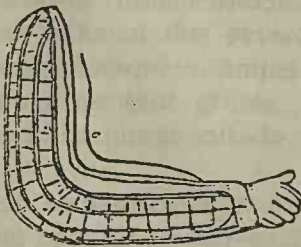

Fig. 28. Membrul superior
pus în sghiab.

Sghiab pentru
membrul inferior.

dar în formă de sghiaburi și se fac numai pentru membrele mari și iau forma lor.

Agenți fizici

(*Intrebuițați cu scop curativ*).

a) Electricitatea și magnetismul.

Electricitatea s'a întrebuițat contra multor boale, s'a încercat chiar să se facă din electricitate o metodă generală de tratament, dă oarecari servicii în unele nevralgii, în paralizii și alte boale. Electricitatea e un excitant al sistemului nervos și al mușchilor, dar a căror efecte ține puțin.

S'a mai aplicat cu scopul de a produce slăbirea la oameni grași din cale afară. Pentru aceasta există instalații speciale de băi, de camere electrice, etc.

Aplicarea electricității se face prin ajutorul unei mașini electrice, ai cărei poli, unul ocupă un punct fix, de exemplu la rădăcina mușchiului sau nervului dureros și cel alt se preumblă pe traiectul lui. Ședințele țin cam $\frac{1}{4}$ de oră.

Iar băile electrice constau în băi cu apă: băi de cadă, în cari se descarcă curenți electrici provenind dela un izvor de electricitate.

Magnetismul adică aplicația de metale, de magnetete pe piele, pentru a transporta durerea dintr'un loc într'altul și a o face să dispară, e un tratament care n'a dat unele rezultate decât în isterie și în acest caz probabil că a lucrat mai mult suggestia.

Putem spune aici în treacăt câteva vorbe și asupra acestui agent curativ, mai mult moral decât fizic:

Ipnotismul este arta de a modifica sensibilitatea naturală a sistemului nervos, în așa chip ca să-l sustragem dela influența voinței sau a cauzelor boalelor și a produce, de cele mai multe ori *somnul artificial*.

Acest somn se prezintă sub trei forme: *catalepsie*, *letargie* și *somnambulism*.

Ipnotismul se poate provoca, lucrând asupra sistemului nervos sau prin mijlocul simțurilor făcând pe cineva să fixeze un obiect strălucitor, sau făcându-i ceea ce se chiamă «pase magnetice» sau încă numai lucrând prin voință.

b) *Aeroterapia și climatoterapia.*

Aerul fiind un mediu în care trăim influențează sănătatea.

Când am vorbit de ajutoarele ce se dau înecașilor, asfixiașilor, am utilizat aerul ca agent curativ în insuflații.

Aeroterapia constă în supunerea aparatului respirator, și în special a plămânilor, la o cură de aer sistematică, uneori chiar pentru a aduce o modificare în nutriția generală.

În aceste cazuri căutăm nu numai ca aerul ce-l respiră bolnavul să fie pur, dar ne interesăm și de presiunea lui, compoziția lui.

Oxigenul este elementul vivifiant din aer, și el se află cu atât mai mult în aer cu cât aerul e mai pur; introdus în cantitate mai mare în organism grăbește arderile, accelerează nutriția generală și prin urmare stimulează organismul întreg. Cantitatea oxigenului în aer atârnă și de starea lui de comprimare.

Aerul rarefiat poate fi și el folositor, fiindcă dacă respirăm un aer rar, accelerăm respirația, activăm toate funcțiunile, nutriția se face mai bine, organismul e stimulat.

La munte, unde aerul e mai rar și locuitorii sunt mai sănătoși, dar aici mai intervin și alte împrejurări: puritatea aerului, presiunea, etc. Când e prea rar e vătămător, fiind lipsit de oxigen suficient.

Pentru a avea aer comprimat trebuie să ni-l

facem așa cu aparate speciale în camere speciale. Când e prea comprimat e vătămător, respirația în aer comprimat se face sub 2—3 atmosfere.

Climatoterapie. Tratarea boalelor prin climatul unei localități deosebite sau a unei alte clime, se chiamă climatoterapie. De obicei se trimit bolnavii dintr'o climă aspră în alta mai caldă, dar chiar într'o climă caldă putem să schimbăm un bolnav dintr'o localitate într'alta. fiindcă condițiile sanitare ale unei localități nu atârnă numai de gradul de temperatură a aerului, dar și de alte împrejurări, precum de starea de umiditate sau uscăciune a aerului, etc.

Trebue să ne conducem după gradul de latitudine, după felul solului, calitățile aerului, etc.

—*Latitudine.*— Cu cât ne coborâm spre equator cu atât clima e mai caldă, totuși se întâmplă ca localități așezate pe acelaș grad geografic să aibă clime variabile; așa, deși diferența e numai de 4° între București și Paris, iernele de aci diferă foarte mult de cele din Paris.

—*Pământul.*— Terenul trebue să fie ridicat, lipsit de mlaștine, salubru, să nu alegem gurile râurilor mari. Locurile cele mai ridicate, acele de pe țărmurile mărilor sunt cele mai salubre. La 1500 m. deja, tuberculoza dispăre.

—*Aerul.*— Aerul trebue să fie curat, să nu fie umed nici presiunea prea mare, să fie cald. Temperatura aerului atârnă de apa solului, de latitudine, și de expoziția localității.

La țărmul mării temperatura e caldă, la munte aerul e mai rece.

Când aerul e încărcat vecinic cu vapori de apă, e umed, acesta nu-i bun pentru reumatisanți și pentru nimeni chiar.

Nici aerul uscat nu e bun pentru sănătate. Cel

mai bun e acel spălat în mod periodic de ploi; tocmai pe țărmul mărilor și la munți se află în aceste condiții.

Cu cât ne suim mai sus cu atât aerul e mai curat, cu atât praful și microbii dispar; aerul de mare, de munte e cel mai curat. Aerul închis în văi, unde nu se ventilează de vânt, nu-i curat, nici aerul din locurile joase, băltoase, dela gura fluviilor, unde se strâng materii organice.

—Cultura localității.—E bine ca o localitate unde se duce un bolnav să fie îngrijită, plantată, atrăgătoare, să se afle și locuri de distracție, căci de multe ori acestea împreună cu odihna și clima contribue ca tratamentul să prindă.

Stațiunile climaterice la cari se pot trimite bolnavii sunt: de iarnă și de vară.

Iarna se trimit bolnavii la mare, unde clima e mai puțin aspră ca la noi, la Niza, Monte Carlo, Montpellier, Salonic și mai ales în insule: Corsica, Sicilia, etc. unde curenții marini nu sunt așa de simțiți ca pe țărmul mării.

Vara tritem bolnavii la munte, aici au și băi și o climă dulce și sănătoasă. Stațiuni climaterice la noi avem: Predeal, Sinaia, Câmpulung, Slănicul din Prahova, din Moldova, Agapia, Văratec, Oglinzi, etc. Iar la mare în timpul verei în țara noastră, tritem bolnavii la Constanța. Stațiuni hibernale la noi n'avem.

Când transportăm un bolnav într'o altă climă trebuie să procedăm cu oare care prudență, aclimatarea fiind un lucru delicat chiar pentru oamenii sănătoși. Il vom instala într'o casă bună, bine aerată, il vom hrăni bine, dar nu prea mult, nu-l vom lăsa să se obosească cu excursiunile. Se va feri de intemperii. De multe ori însă aceste

stațiuni devin locuri de petreceri și bolnavii nu-și pot căuta acolo de sănătate.

Prin climato-terapie se pot căuta boale ca : anemia, tuberculoza, neurastenia, guta, boale cronice cari cer : repaus, aer, liniște, și toate condițiunile cari întrunesc climatele calde, și localitățile despre cari am vorbit.

c) *Idro și balneoterapia.*

Când am vorbit despre băi, am atins întru câțva chestiunea idroterapiei, adică a întrebuirii apei în medicină, atunci însă am vorbit de băi, mai mult din punct de vedere igienic, cu privire la curățenia pielii și întreținerea ei într'o stare proprie pentru funcționare; atunci ne-am raportat mai mult la temperatura băiei, astăzi vom vorbi despre apă și ca agent mecanic nu numai fizic.

Idroterapia. — Prin idroterapie propriu zisă se înțelege aplicațiunea apei în medicină, ca tratament al boalelor, dar al apei simple, lipsită de orice medicament.

Idea de a trata unele boale prin idroterapie e vechie; îndată ce s'a știut că omul în unele boale pierde din căldura lui animală (37° sau $37^{\circ},5$) sau că în altele această temperatură se ridică mai sus, a venit și ideea de a-l trata cu băi reci când temperatura e prea mare, și cu băi calde când e joasă. De mult s'a făcut lucrul acesta dar nu de mult se întrebuițează în mod rațional și științific.

Apa rece aplicată pe o regiune oare care a corpului, prin temperatura ei scăzută contractă vasele capilare din țesăturile superficiale unde este aplicată, imediat după această contractare, se face o paralizie a nervilor vaso-constrictori (cari contractă vasele) și nervii vaso-dilatatori intră în

acțiune și produc un efect contrar, o dilatare a capilarelor, o înfierbântare a țesăturilor; sângele se răspândește la suprafață, pielea arde, se înroșește și căldura internă scade: se produce reacțiunea.

Compresele Priessnitz, cari se fac în diferite împrejurări, în boalele de gât de exemplu, când există o inflamație a gâtului (pe dinăuntru) lucrează astfel. Acoperirea compresei cu gutaperca sau altă substanță impermeabilă întreține o căldură umedă, așa că întrebuițăm în cazul acesta apa rece pentru a produce căldură în afară și a o scădea înăuntru.

Tot astfel lucrează și băile generale reci, urmate de fricțiuni. În apa rece un bolnav nu trebuie să stea decât 10—15 *secunde*. În cazuri de febră tifoidă, scarlatină, boale în cari temperatura corpului se ridică mult, se întrebuițează băile reci, la intervale de 3 ore și făcute cu prudență. Acest tratament eroic deși vechiu, a fost mult combătut, și nu de mult este pus din nou în vigoare, apa trebuie să aibă temperatura de 25—30°.

Când voim să producem o răceală permanentă asupra unei regiuni, nu trebuie să dăm vreme apei să se încălzească; așa în cazuri de meningită, inflamații ale organelor abdominale se pun comprese, bășici cu gheață pe regiunea bolnavă, *dar despărțite de corp printr'o flanelă sau o pânză îndoită de mai multe ori.*

Apa caldă.—Poate întocmai ca și apa rece să ridice sau să scadă temperatura corpului. Băile generale calde, aplicațiunile de comprese calde într'un mod continuu pe o regiune oarecare ridică temperatura acelei regiuni, băile de vapori ridică căldura centrală. Din contra, temperatura scade, dacă aplicăm comprese calde pe o regiune, le ridicăm brusc și expunem regiunea la aer, atunci

prin evaporația apei calde se produce răcirea regiunii; acest procedeu însă este de multe ori imprudent și în acest caz mai bine recurgem la aplicațiuni permanente de apă rece sau gheață.

Să vedem sub ce formă se poate administra apa rece și caldă ca tratament și în ce cazuri anume se recomandă.

Apa rece.—Apa rece (sau la temperatura ordinară) se întrebuințează în:

1. *Imersiune* (scăldare). Prin imersiune se înțelege scufundarea corpului în apă rece, adică la temperatura de 14—16°. Imersiunea se face cele de mai multe ori cu scop igienic într'o baie instalată în casă, sau în ape curgătoare ori într'un basin (piscină) în localurile publice. Imersiunea trebuie să fie de scurtă durată, individul numai intră în apă și iese după câteva *secunde* (10—15); *nu trebuie să aștepte fiorul de frig*, că se expune la congestia organelor interne (plămâni) prin prea mare recire a suprafeței corpului și alungarea sângelui la centru. Ca reacțiunea (încălzirea corpului) să se simtă, se fricționează bine tot corpul imediat după ieșirea din baie și se face puțină mișcare pe jos (în apele curgătoare, sau chiar și în piscină vom căuta să înotăm, ca să activăm circulația). În cazuri de boale grave, (febra tifoidă) imersiunile reci se fac din trei în trei ore, bolnavul intră numai și iese din baie și stă culcat, bine învelit ca reacțiunea să se producă și temperatura să scadă.

2. *Afuziune* este o veche manoperă strămoșească, consistă în stropirea cu o mare cantitate de apă (cu donița) a corpului întreg. S'au citat cazuri de bolnavi de febră tifoidă, cari în delirul lor și-au făcut singuri hidroterapie, profitând de momentul când nu erau supravegheați, ca să-și

toarne câte o doniță de apă rece, pe corp, ca să se răcorească și efectul a fost bun.

3. Loțiunile, fomențațiunile.

4. Cearsăfurile, acest mod de aplicație a apei reci se recomandă mai ales persoanelor, cari nu pot suferi dușurile, despre cari vom vorbi imediat. Iată în ce constă această manoperă: se învălește perfect de bine bolnavul într'un cearsaf gros de olandă, muiat în apă rece (temperatura camerei) și stors bine în acest timp se masează în diferite moduri; după ce cearsaful s'a înfierbântat, sau chiar înainte de aceasta se culcă bolnavul așa învelit și se acopere cu o pătură de lână; în câteva minute reacțiunea s'a produs: bolnavul se încălzește și are o senzație foarte plăcută, avem efectul dușurilor reci.

5. — Dușurile. — Înțelegem prin duș căderea apei sub formă de ploaie sau coloană, pe suprafața corpului. Aici la duș apa lucrează mai cu seamă, prin acțiunea sa mecanică, prin loviturile ce căderea ei produce asupra corpului.

Sunt dușuri reci și calde. Aparatul ce servește la această specie de baie îl cunoașteți, este o pâlnie ciuruită, așezată la fundul unui vas sau în comunicație cu conducte de apă (în stabilimente de băi) și care este astfel construit încât să lase să cadă apa după voință. Avem dușuri fixe și mobile; acele mobile nu sunt altceva decât un tub lung comunicând cu conductele de apă, la care se adaptează o pâlnie (pentru ploaie) sau o țevă (pentru coloană) și pe care-l putem preumbla în toate direcțiunile. Mai sunt apoi anumite aparate de dușuri, construite din țevi orizontale și verticale în care apa țîșnește prin tuburi subțiri în toate direcțiunile.

Dușul se face cu apă caldă, cu apă rece și așa

se începe cu apa caldă și se sfârșește cu rece, treptat; sau se alternează apă rece cu caldă (duș scoțian).

Dușurile cu apă caldă simplă nu se prea obișnuiesc.

Dușurile cu apă rece se dau mult la persoanele sănătoase chiar, în timpul verei pentru răcoreală.

Se recomandă să se ude capul cu apă rece pentru a împiedica congestiunea creierului.

Dușurile se dau de obicei sub formă de ploaie, în coloană se dau mai târziu când cei ce le iau s'au deprins cu cele dintâiu, pentru că în coloană produc lovituri și le sufăr mai greu.

Și acum trecem la aplicațiunile ce se fac cu apă caldă.

Apa caldă. — Apa caldă se administrează sub formă de baie generală sau locală (maniluviu — pentru mână; pediluviu — pentru picioare), și sub formă de baie de vaporii.

Putem conchide din cele spuse până aici că apa după temperatura și modul ei de administrare produce efecte diferite, de aceea se și întrebuințează cu scopuri diferite.

1. — Baia caldă — generală sau locală, trebuie să aibă temperatură de 30° — 35° ; la 35° — 40° baia este deja fierbinte. Bolnavul poate să stea 20 m.— $\frac{1}{2}$ oră sau chiar 2 ore într'o baie caldă, mai ales când o dăm cu scop liniștitor (persoanele nervoase).

După baia caldă cineva răcește mai lesne decât după baia rece, va trebui deci bine învelit după aceea până ce va asuda.

2. — Fomențațiile — s'a vorbit despre ele.

3 — Băile de vaporii — se fac în stabilimente speciale de băi, pentru că cer o mare instalațiune; ele

produc o înfierbântare mare a corpului până la transpirație, congestia pielii este foarte mare; se mai numesc și *baie turcească*, pentru că sunt în mare onoare la Turci, cari sunt adoratori ai băilor.

Nu toată lumea poate suporta baia de vapori, este chiar contra indicată persoanelor ce sufer de inimă, putând să le pricinuească moartea instantanee. După baia de vapori trebuie totdeauna să se facă un duș rece.

Balneoterapia. — Aici este locul să aruncăm câteva vorbe asupra *balneoterapiei* adică asupra tratamentului boalelor prin apele minerale.

Apele minerale lucrează asupra organismului nostru nu numai prin temperatura lor, în genere ridicată — pentru că ele își au sorgintea în adâncimea pământului — dar și prin compoziția lor chimică. Efectul lor e și local, excită pielea și general excitând întreg organismul prin introducerea lor în sânge. După compoziția lor s'au împărțit în:

Ape feruginoase, sulfuroase, iodate, sărate, bicarbonate, gazoase, etc. Cele mai bune ape sulfuroase la noi sunt la Bughea, Pucioasa; iodate la Govora și Vulcana; sărate la Lacul Sărat, Slănic, Ocnele mari, Tekirghiol.

Apele hidrogeno-sulfurate la Căciulata; Sulfato-sodice la Bălățești.

Ape bicarbonate și gazoase nu prea avem. Cele dintâiu streine se află la Vichy, care se transportă la noi în butelii; și cele al doilea la noi în județul Suceava și la Borsek.

În străinătate avem ape feruginoase la Pyrmont, Schwalbach; carbonate la Carlsbad, Vichy; iodate feruginoase la Franzesbad, Marienbad, etc.

La Aix-la-Chapelle avem izvoare sulfuroase, arsenicale, feruginoase, etc.

Modul de combinare al sărurilor în apele minerale le dă proprietatea terapeutică, *virtutea* apelor cum se zice, care nu se poate reproduce artificial.

Apele minerale se dau calde la 30°—35° aproape la temperatura corpului; dacă sunt reci se încălzesc puțin. Asemenea băile generale de ape minerale se fac calde.

Forma sub care se administrează apele minerale afară de băutură variază; așa se dă în inhalajii, băi, dușuri.

1. — Pe dinăuntru — apele minerale se beau cu paharul, dar totdeauna cu o pauză între pahare de $\frac{1}{4}$ de oră și preumblare.

2. — Nămolul — este pământul mineral ce se ridică pe malurile unei ape scaldate de apă minerală. El conține principiile ce conține apa și se poate transporta la distanță pentru băi. Așa, nămolul de Lacul Sărat. Tekirghiol (în Dobrogea) servește pentru băi la copii limfatici și scrofuloși, nămolul de Franzesbad pentru băi locale ale organelor abdominale. Unele nămoluri conțin și gaze, ele sunt mai active decât însăși apa din care au provenit din cauză că principii activi sunt concentrați în ele.

3. Nisipurile au proprietatea apelor pe lângă care se află întocmai ca și nămolul. Mai conțin și o cantitate oarecare de fer. Nisipul de pe marginea mării la Constanța (Mamaia) de exemplu slujește de baie pentru copii anemici cari stau afundați în nisip, până la gât, mai multe ore pe zi.

d) Mecanoterapia.

Când am vorbit despre exercițiile corporale, am vorbit și despre gimnastică, ca agent mecanic

pentru dezvoltarea corpului. În acest capitol vom vorbi despre acțiunea mecanică întrebuințată ca agent terapeutic, adică cu scop de vindecare în cazuri de boală. Această aplicațiune a mecanicei la medicină constituie: *mecanoterapia*.

Printre cele mai vechi manopere mecanice, vom număra de sigur întâiu *fricțiunile și trăsăturile* practicate de medicii empirici, babele.

1. — *Fricțiunile* — (frecăturile) se fac sau cu mâna numai, sau cu o bucată de flanelă sau o mănușă aspră, uscată ori stropită cu alcool sau altă substanță proprie să excite pielea.

Totdeauna o fricțiune trebuie să se facă încet la început și treptat să devie mai tare și mai apăsată.

Se fac fricțiunile în cazuri de oboseală generală, răceală.

2. — *Trăsăturile* — (masagiul propriu zis, trasul) se fac cu scopul de a excita pielea și a lucra profund asupra organelor interne (ficat, etc.).

Pentru trăsături trebuie să ungem totdeauna mâna cu un corp gras pentru ca să alunecă mai ușor și să facem trăsăturile încet, ușor, dela periferie spre centru; adică, la picior, dela degete spre coapsă, la mână dela degete spre umăr, etc.

Credința populară care trăește într'această manoperă e că, prin trăsătură se alungă răul ce stă în extremitățile corpului și acesta ducându-se spre centru se primenește limfa ce stagnează în extremități cu alta dela centru. În popor se fac trăsături în contra *plecatelor, dedeochiului*, etc. Medicina întrebuințează masagiul în scrântituri, nevralgii vechi, inflamații vechi ale organelor abdominale.

3. — *Presiunile* — sunt tot trăsături mai apăsate însă, și acestea se fac de specialiști. Presiunile se fac cu vârful a două sau mai multe degete, sau cu

palma mâinei, și se prelungesc în direcțiunea mușchiului dureros, pe toată întinderea lui.

4. — *Malaxațiile* — constau într'un fel de ciupituri, se apucă cărnurile între degete și se strâng; pentru malaxația organelor interne, ca stomacul, de exemplu, se întrebuițează mai mult palmele mâinilor.

5. — *Tocarea* — se face dându-se lovituri ușoare bolnavilor, pe părțile dureroase cu marginea cubitală a mâinei, tocmai așa cum s'ar toca carnea cu satârul, dar sunt dureroase aceste manopere și de aceea se fac numai după ce bolnavul a fost deprins cu trăsăturile, fricțiunile, etc.

Trebue să avem în vedere că de câte ori voim să masăm suprafața corpului, să lungim bolnavul întâiu cu fața în jos pe urmă cu fața în sus și după ce i-am uns corpul cu un corp gras (vaselină, untdelemn) cu palmele mâinilor fricționăm, apoi facem trăsături pe traiectul mușchilor de jos în sus la membre, iar pe spate pe și raspinnării, începând iar de jos în sus, făcând presiuni sacadate cu palma mâinii. Când voim să masăm organe interne, (se obicinuește mai ales pentru stomac) atunci culcăm bolnavul pe spate, îi îndoim picioarele și cu palma mâinii unsă facem mișcări circulare pe abdomen în direcția intestinului gros (în cazuri de constipație): întâiu vertical de jos în sus dela dreapta apoi orizontal și pe urmă vertical de sus în jos în stânga. În cazuri de constipații vechi se face masagiu cu un săculeț cu alice de plumb pe care îl poartă bolnavul singur în sensul în care v'am arătat.

Toate aceste manopere sunt absolut interzise în cazuri de inflamații acute, când pot da naștere la accidente grave.

Boalele în cari se întrebuițează masagiul sunt: *Nevralgiile acute* și mai ales *nevralgia nervului*

sciatic (durere din șold până la călcâiu pe traiectul nervului).

Scrântiturile mai ales la partea de jos a piciorului.

Reumatism muscular.

Reumatism articular vechiu; nici odată la cel acut (nou).

Ipertrofia (creșterea) amigdalelor se face masagi cu degetul muiat în piatră acră pisată sau acid boric. etc.

Inflamațiunile cronice ale organelor abdominale.

Conjunctivita granuloasă. Masagiul pleoapelor pe dos, cu acid boric, pe care numai medicul trebuie să-l facă.

Toate aceste manopere constituie *masagiul*. Vom întrebuința cele mai ușoare dintre ele (fricțiunile, trăsăturile) în cazuri de răceli mici, scrântituri, și vom recurge la acele mai aspre când organismul va avea nevoie de mai multă excitație. Asemenea ne vom raporta la părțile corpului așa de exemplu, tocarea nu e bună pentru frunte, față ci mai mult pentru spate. Un lucru iar important este ca să facem să se succedeză aceste diferite manopere și atunci vom obține un efect mai sigur.

6. — *Mișcările pasive*, — sunt mișcări ce noi le imprimăm diferitelor părți bolnave. Așa, mișcăm degetele în diferite sensuri în cazuri de reumatism învechit, de inflamațiile articulațiilor, pentru a întinde și distinde ligamentele, a distruge aderențele, (lipirea ce o secrețiune bolnavă a produs între părțile ce compun articulația).

Mișcările trebuie imprimate totdeauna încet și în sensul încheeturei, așa un deget, nu trebuie îndoit prea mult pe dosul mâinei, capul prea mult în dreapta sau în stânga. De obicei aceste miș

cări sunt dureroase la început, dar cu timpul bolnavul le suferă bine, și trebuie să le însoțim și de puțin masagiu (trăsături).

7.—Mișcările active, se fac în același sens și cu aceeași prudență ca și acele pasive, dar deosebirea e că le face singur bolnavul.

8.—Mișcările de rezistență sunt mișcări pe cari le face singur bolnavul, dar la care mișcări se opune o rezistență de un corp fix oare care. De exemplu, ridicarea în mâini pe două paralele, sau pe trapez, este mișcare de rezistență, bolnavul își contractă mușchii brațului pentru a învinge rezistența trapezului sau paralelelor.

CAP. V.

MEDICAMENTE INTERNE.

1. Specii medicinale.
 2. Pulberi compuse.
 3. Pilule și boluri.
 4. Granule.
 5. Capsule, perle.
 6. Poțiuni.
 7. Exemple de medicamente populare.
-

CAP. V

MEDICAMENTE INTERNE

1. **Specii medicinale (burueni).** Am mai pomenit despre aceste feluri de medicamente când am vorbit de preparațiile casnice ale medicamentelor. *Speciile* sau buruenile sunt un amestec de mai multe plante sau chiar părți din plante, a căror fel și greutate e hotărâtă mai dinainte sau prescrisă de medic. În ori ce caz speciile culese la un loc pentru a face din ele un medicament trebuie să aibă cam aceeași țesătură, căci nu le-am putea prepara dacă de exemplu le-am supune la acțiunea căldurei, unele ar fierbe mai de vreme, altele mai târziu, unele ar rămânea active, altele s'ar altera, etc. Am insistat deja asupra acestui lucru.

Dacă sunt prea mari, se taie în bucățele înainte de a se prepara, medicul poate schimba greutățile, proporțiile speciilor când le prescrie, dar în farmacie speciile se găsesc amestecate în proporții egale.

2. **Pulberi compuse.** Acestea sunt amestecături omogene de mai multe baze medicamentoase, în stare de pulbere.

Trebue la prepararea lor să se ție în seamă oare cari lucruri :

a) Să se pulverizeze separat fiecare substanță, fiindcă unele nu se pisează de tot și complet.

b) Fiecare pulbere trebue să fie redusă cât se poate de fin.

c) Materiile minerale trebuiesc bine *porfirizate* fiind mai tari să nu cadă la fund fără ca să se amestece cu pulberile vegetale mai puțin tari.

d) Materiile moi ce intră în compoziția pulberilor compuse, trebuiesc triturate cu substanțe uscate și solide.

e) Nu trebue să punem în compoziția lor, materii ce atrag umezeala din aer, căci atunci medicamentul se alterează.

f) Toate substanțele reduse în pulbere fină se amestecă bine, se trec prin sită după ce au fost împreună triturate în mojar.

3. Pilule și boluri. Aceste medicamente au consistența pastelor destul de tari să nu se lipească de degete și să nu se deformeze odată ce s'au rotunjit. Sub această formă farmaceutică se iau ușor materiile medicamentoase solide, rele la gust, care nu trebue să stea prea mult în gură, din această pricină, sau că sunt iritante. *Bolurile* sunt pilule mai mari.

Unele pilule au o compoziție simplă, altele compusă; pulberi, extracte, reșine, etc., tot poate intra în compoziția lor. Unele substanțe prezintă consistență tocmai bună pentru a fi transformate în pilule; altele prea moi trebuiesc aduse la starea de soliditate necesară, prin adăogarea de substanțe menite să le dea consistență și numite *excipiente*, a căror principii atârnă de principiile fundamentale ce intră în formula pilulelor. Excipientul

trebuie să fie apropiat cu natura bazelor, *mierea* și *săpunul* se întrebunțează diluându-se ușor.

Mucilagiile ce intră în compoziția unor pilule, uscându-se întăresc masa pilulelor și o fac friabilă. Unele pilule astfel preparate sunt așa de compacte încât pot uneori traversa căile digestive fără să se dezagreze, sau să stea într'o porțiune limitată a stomacului sau intestinelor producând o iritație locală, dacă conțin o materie acră.

Dacă pilulele se usucă se pot muia bătându-le într'un mojar cu miere sau cu săpun.

Un excipient e bun când poate lega toate părțile constituante ale masei pilulare. Siropurile, extractele, mierea pot bine uni pulberile și să le dea consistența pilulară. Guma arabică redusă în mucilagiu este asemenea un bun excipient, dar asociată cu o cantitate de zahăr suficientă care să o disolve în tubul digestiv.

Pulberile inerte de amidon de exemplu dau materiilor moi soliditatea necesară.

Pilulele gata în farmacie trebuiesc conservate în stare de masă compactă și se divizează în pilule când se pun în vânzare. Mesele pilulare se conservă sucite în cilindrii și învelite în hârtii ca pergamentul.

Pilulele odată făcute se pun în cutii și ca să nu se lipească între ele, li se interpune o pulbere inertă ca: amidon, iris, lycopodiu, etc. Alte ori se învelesc cu o foaie subțire de argint sau aur; nu însă acele ce conțin o materie capabilă de a se combina cu metalul (sulf, mercur). Alte ori însă se învălesc într'un strat subțire de gelatină; se mai învălesc în *balsam de tolu* cu eter și se zic pilule *toluisate*, sau în învelișuri reșinoase cari trebuie să fie foarte subțiri, altfel pilulele pot traversa căile digestive fără se se disolve; sau se în-

velesc în pastă de gomă și zahăr, ori cum fac cofetarii drageele: se pun pilulele într'un vas cu sirop în care se pune părți egale de făină și zahăr și se amestecă pe un foc lin ca să se usuce învelișul, acesta de multe ori puțin permeabil le face inerte; așa se prepară *drageele medicamentoase*.

4. **Granule.** Granulele sunt pilule foarte mici, acoperite ca și pilulele cu o pătură mixtă, de făină și zahăr.

Nu este igienic lucru întrebuițarea granulelor care nu sunt dozate exact, căci cu toată reputația de care se bucură extensiunea întrebuițării lor în medicină, această formă farmaceutică are inconvenientul de a face substanțele active ce le conțin inerte grație coesiunii învelitoarelor. Apoi e rău și faptul că o mulțime de medicamente dintre cele mai primejdioase de maniat, cum e *digitalina*, ajung dosate gata la farmacie, mai ales că titrajul lor se execută cele de mai multe ori de industriali, streini cu totul de cunoștințele farmaceutice.

5. **Capsule, perle.** Această formă farmaceutică înlesnește administrarea unor substanțe lichide sau semilichide cari au un gust rău sau un miros displicut; capsulele au forma ovoidă sau sferică și sunt constituite dintr'un înveliș subțire, făcut cele de mai multe ori din gelatină asociată cu o proporție oarecare de zahăr, gumă și glicerină care împiedică solidificarea prea mare a gelatinei și ușurează dizolvarea ei în căile digestive.

Umplerea capsulelor cu diferite lichide se face în mai multe feluri: cu o pipetă, cu o seringă fină etc., iar închiderea lor se face cu o pensulă muiată în substanța gelatinoasă caldă, și se sfârșește prin imersiunea părții superioare a capsulei în același lichid.

Cât despre capsulele în cari se pun lichide volatile, ca eterul, terebentina, și care capsule se mai numesc și *perle*, se fac altfel; între două plăci subțiri și încă moi de gelatină se pune lichidul și marginile plăcilor se sudează așa că se face un fel de sac impermeabil lichidului volatil. Apoi sacul e supus la presiuni gradate într'o formă metalică, care împărțește aceste plăci în celule mici închise conținând lichidul.

Materiile pulverulente se pun în capsule formate din două tuburi mici închise la un capăt și care intră unul într'altul; se vând deșarte și în ele ca într'un bulin putem pune orice praf.

Ricina se obicinuește a se îngloba în capsule.

6. **Poțiuni.** Poțiunea e un medicament lichid și pe care farmacistul o prepară după prescripția medicului; e totdeauna un medicament intern și compus din cele mai diferite substanțe asociate în așa proporții ca bolnavul să le poată lua cu lingura.

În compoziția unei poțiuni intră de obicei un sirop în doză de 30—60 grame, și apă distilată sau o infuzie oarecare în doză de 60—120 grame. Acest amestec e uneori chiar baza medicamentoasă a poțiunii, alteori servă de vehicul și încorporează în el substanțe mai active.

Sunt mai multe feluri de poțiuni :

Poțiuni propriu zise.

Unele nu conțin decât materii solubile; altele conțin corpi insolubili și care trebuiesc să fie repartizați în mod egal; în momentul ingestiei, se scutură sticla.

Cele dintâiu se prepară prin simplul amestec al diferitelor soluțiuni; lichidele volatile se amestecă la urmă.

Fulepuri sunt tot poțiuni al căror vehicul e o in-

fuzie vegetală, o apă distilată sau o simplă soluție de gumă.

Toate principiile active și siropurile ce se introduc în el trebuiesc să se dizolve și să dea o soluție transparentă.

Loochurile sunt poțiuni emulsive de o consistență mai vâscoasă ca julepurile; vehiculul lor solubil e mai totdeauna un mucilagiu; adese ori uleiul și medicamente mai active intră în compoziția lor.

Substanțele ce se introduc într'o poțiune și le pot turbura sunt numeroase și variate: reșine, uleiuri fixe și volatile, tincturi, pulberi, etc. Aceste din urmă trebuiesc să fie foarte fine.

Se dizolvă mai întâiu în sirop sau mucilagiu ca să se dividă mai bine, apoi se adaogă restul lichidului.

Substanțele solide devenite insolubile și stând în suspensiune trebuiesc izolate prin filtrare; când însă au proprietăți terapeutice pronunțate, trebuiesc păstrate în poțiune, în stare cât se poate mai fină și să se scuture bine sticla înainte de întrebuințare.

CAP. VI.

ADMINISTRAREA MEDICAMENTELOR PE REGIUNI.

1. Gura. — Dentifrice, colutorii, gargare.
 2. Nasul. — Irigații, tamponare, insuflații.
 3. Ochii. — Colire, masaj.
 4. Urechile. — Irigații, instilații, dușuri.
 5. Căile aeriene. — Inhalatii.
 6. Rectul. — Clistire, supozitoare.
-

CAP. VI.

ADMINISTRAREA MEDICAMENTELOR PE REGIUNI

Medicamentele se administrează în mod special pe regiuni :

A) Gura. *Dentifrice*. Se dă acest nume la o asociațiune de substanțe menite să curețe dinții și să ție gingiile în bună stare. Ele pot fi lichide, solide sau de consistența pastelor.

Apele de dinți sunt lichide conținând alcool și o substanță aromatică oarecare; *timol*, *cuișoare*, *mentă*, etc., sau acide, ca acidul *salicilic* și altele precum și substanțe astringente ca: *chinchina* de exemplu.

Pastele conțin *glicerină* sau *miere* cea ce le dă consistența ce prezintă. Sunt mai bune ca pulberile căci fiind mai fine nu rod smalțul dinților.

Prafurile de dinți sunt materii solide reduse în pulbere conținând și ele ca apele: acidele și substanțele aromatice despre care am vorbit. Substanțele tari sau substanțele vegetale insolubile *cărbunele*, *chinchina*, care rămân între dinți irită și inflamează gingiile.

Trebue ca pulberile pentru prafurile de dinți să fie cât se poate de fin reduse; substanțele vege-

tale trebuiesc încă trecute prin sită fină ca nu cumva să rămână printre ele porțiuni fibroase, care să se bage printre dinți și gingii; cele minerale trebuiesc porfirizate. Pulberile alcaline sunt mai bune.

Intrebuințarea pulberilor, apelor are de scop să desprindă depozitele solide ce alimentele și saliva fac la baza dinților. Ar fi bine să ne spălăm dinții după orice mâncare și cel puțin dimineața și seara mai ales, servindu-ne de perii potrivit de moi, acele de cauciuc nu sunt bune.

Apele de gură conțin prea puține substanțe active și alcoolul din ele asemenea e în proporții prea mici, adică ar trebui să întrebuințăm prea multă apă de dinți ca să aibă oarecare eficacitate.

E bine să introducem în toate aceste preparate o materie astringentă, ca chinchina, de exemplu pentru că tonifică gingiile și nu lasă dinții să se descopere la rădăcină. Iată câte o formulă de fiecare:

Praf de dinți :

Zahăr de lapte	1000 gr.
Lac carminat	10 »
Tanin	15 »
Esență de ismă	20 »
Esență de anason	20 »
Esență de flori de portocale	10 »

Se amestecă bine la un loc.

Apă de dinți :

Alcool la 90°	1000 gr.
Chinchina	100 »
Ratania	100 »
Balsam de tolu	100 »
Tinctură de benzoe	2 »

Esență de mentă	2 gr.
Esență de scorțișoară	2 »
Esență de anason	1 »

Se macerează 15 zile și se filtrează, se pune o linguriță de cafea în 3 linguri mari de apă.

Pastă de dinți :

Glicerină la 30 ⁰	200 gr.
Săpun de migdale	100 »

Se încălzește ușor și se incorporează.

Carbonat de calce spălat	90 gr.
Bicarbonat de sodă	20 »
Resorcină	2 »
Esență de mentă	6 »
Zaharină	9. ⁵
Carmin câte	0,50 ctgr.

Colutorii. Colutoriiile sunt de o consistență siropoasă ca mierea care e baza lor. Ele se aplică cu ajutorul unei pensule în boalele gingiilor, limbei, faringelui, obrajilor pe dinăuntru, etc. Mai ales la copii cari nu pot face gargară. Principii din compoziția lor sunt *boraxul*, *acidul clorhidric*, etc.

Gargarele sunt medicamente destinate să spele gura, faringele. Vehiculul sau excipientul lor e apa de obicei. Le introducem în gură și plecăm capul pe spate, le facem să scalde părțile posterioare ale gurei, amigdalele, faringele, fără să le înghițim, făcând mai multe expirații succesive; nu trebuie să inspirăm căci atunci lichidul poate trece în esofag și îl înghițim.

E bine ca mamele să facă copiilor de mici educația acestui lucru dimineața, cu apă ce a fost fiartă.

Când copilul e prea mic ca să poată face

gargară i se fac irigații largi cu irigatorul ținut la o înălțime oarecare, introducând canula prin partea laterală a gurei copilului și ținându-l cu capul aplecat asupra unui lighean, ca să nu se înece cu apă; în timpul operației închidem din când în când canula și moderăm curentul. Doza în care se dau gargarele e de 200—250 grame în 24 de ore și se fac din 10 în 10 minute.

Gargare emoliente. Se pot face cu *ciainu de nalbă, de mac*.

Gargare astringente. Se fac cu *piatră acră, lămâe și oțet*. Ele se prescriu întotdeauna în boalele de gât, compoziția lor e foarte variată; cea mai comună e cu *clorat de potasă* și una din cele mai eficace e cu *acid fenic* (pur cristalizat 1 gr. la 250 gr. apă și 50 gr. glicerină). Tot aici intră și aplicația și insuflația pulberilor pe amigdale, ca *tipirigul* de exemplu.

B) Nasul. *Spălăturile* în nas se practică rare ori.

În caz când pătrund corpi străini în nas se fac spălături: se ia o pară de cauciuc prevăzută cu o canulă, strângând mai întâiu para ca să iasă aerul din ea și apoi se pune într'o farfurie cu apă căldică, în care se află medicamentul prescris — și para se umple — se introduce apoi vârful canulei în nara sănătoasă, se strânge para cu mâna dreaptă iar cu cea stângă se apasă pe nara sănătoasă numai, lichidul pătrunde în fosele nasale posterioare și iese pe nara cealaltă care nu e astupată cu mâna și cu acest prilej va ieși și corpul străin ce se află acolo (sâmbure, mărgică, etc.).

Tot așa se fac spălături în cazuri de inflamație a uneia din nări, în caz de guturaiu, etc., atunci se fac succesiv spălături în ambele nări.

Prafuri. Se prizează pe nas prafuri antiseptice, cum se prizează tabacul așa: se pune *acid*

boric și *mentol* (0,01 ctg. la 10) împreună, se astupă una din nări se trage pe cealaltă și apoi se face același lucru cu cealaltă nară și se ține astfel în nas praful până se simte curgând în fosele nasale posterioare (în gură) atunci se suflă nasul și se prizează din nou. Astfel se face o antisepsie a nărilor și se scurtează durata guturaiului.

Inhalațiile sunt mai bune și *pulverizațiile cu mentol*, încorporat în vasilină lichidă 1 gr. la 100.

Tampoane. Se pot introduce în nas tampoane mici de vată muiate în *zeamă de lămâe*, *oțet perclorur de fer lichid*, pur sau îndoit cu apă în cazuri de emoragii nasale; în aceste cazuri se pot face și spălături astringente cu oțet, lămâe.

Se mai face și un fel de tamponare mai complicată cu ajutorul unei sonde care nu o poate face decât medicul.

C) *Ochii.* Medicamentele ce se pun în ochi se chiamă colire și pot fi lichide sau solide și chiar în stare de vapori.

Acele solide sunt pulberi sau pomezi.

Colirele lichide se pun în ochi cu un instrument numit *picător* sau cu o sticlă ce are un picător sau chiar cu o sticlă ordinară, astupându-se bine cu degetul gâtul sticlei și lăsându-se numai un mic loc pe unde să curgă colyrul. Pentru a-l pune, se așează bolnavul pe un scaun, i se pleacă capul pe spate se întoarce ușor pleoapa superioară pe dos și se pune colirul în ochiu la unghiul intern al ochiului; pleoapa inferioară se trage ușor în jos. Iată un colir obicinuit: *apă de rose* 100 gr., *acid boric* 4 gr., *colir astringent luteu* 20 gr. Acest colir se află gata în farmacie, unde se cere sub numele de *apă de ochi*. E bine să se pună dimineața *nu seara* la culcare.

Colirile solide sunt pulbere de *calomel*, *zahăr*, etc. care se pun în ochi în cazuri de pete rămase pe cornee dintr'o inflamație anterioară. Ele se insuflă cu o pană de găscă, ori cu o carte de vizită, dându-se o lovitură ușoară pe o carte îndoită sau cu un tub de sticlă sau cu o pensulă mică. Trebuie să îndepărtăm pleoapa pentru a insufla pulberea în ochi.

Pomezile sunt tot colire solide care se pun în ochi prin ajutorul unui băț de chibrit înfășurat bine cu puțină vată.

Pomezile se pun ori pe cornee, sau între gene și *e bine să se pue dimineața*. Creioanele de *sulfat de cupru*, *azotat de argint* cu care se ating pleoapele, sunt colire solide și ele.

Vapori. Se reduc prin aparate numite pulverizatoare apa și lichidele medicamentoase într'un fel de vapori sau pulbere fină care se răspândește pe partea bolnavă. Aceste aparate sunt diferite.

Masagiul. Se masează ușor, pleoapele întoarse pe dos, cu *acid boric* foarte fin pulverizat în cazuri de conjunctivită *foliculară* (granuloasă).

Se mai pot aplica pe ochi cataplasme, puse între două cârpe, comprese, pansamente.

D) Urechile. În urechi se pot face injecțiuni și instilații.

Injecții. Injecțiunile sau spălăturile în urechi se pot face ori cu para de cauciuc cum se face pentru nas, ori cu un irigator și se fac în cazuri de inflamații ale urechei medii, ori pentru a scoate ceara prea multă care produce surditate sau corpii străini introduse accidental (sâmburi, mărgеле).

Lichidele întrebuințate pentru injecții în urechi sunt diferitele ciaiuri emoliente și liniștitoare (de *mușețel*, *nalbă*, etc.) Se apleacă urechea pe un lighean în timpul când se face spălătura. Când

n'avem pară sau irigator, spălăm cu vată muiată în lichid și punând bolnavul cu urechea în sus îi picăm apă în ureche până se umple urechea apoi ieșind apoi afară spală urechea. Este de preferat acest mijloc, cel dintâiu, trebuind a fi aplicat de o persoană experimentată.

Instilațiile constau în punerea de picături în urechi cu ajutorul unui picător. Medicamentele ce se pun astfel sunt lichide, uleiuri căldicele, sau alte medicamente (*glicerină fenicată*), apoi se astupă cu vată conductul auditiv.

Dușurile de aer. Se fac cu un aparat special, sau cu o simplă pară de cauciuc astfel: se introduce para în nas într'o nară, se astupă cu mână amândouă nările ca să nu iasă aerul apoi se dă să înghită bolnavul apă în timpul când o să strângem para și astfel închizându-se și laringele atunci, aerul neavând unde trece, intră în trompele lui Eustațiu și le destupă. Se fac dușuri de aer în cazuri de inflamații ale acestor trompe și ale urechei medii.

Se mai poate face acest lucru în mic, punând pe bolnav să sufle tare cu gura și nasul închis, aerul trece în trompe iarăși, neavând alt drum.

E) *Căile aeriene în căile aeriene:* nas, gură, faringe se fac inhalații de vapori. Aceste inhalații constau în a trage pe gură și pe nas vapori sau fum din substanțe volatile în stare de volatilizare, cu scopul de a vindeca unele boale ale căilor respiratoare ca: răgușeli, laringite, etc.

Inhalațiile se fac cu aparate speciale numite inhalatoare în camere de inhalație anumite. Obișnuit inhalațiile se fac turnând lichidul de evaporat pe cărămizi fierbinți (*oțet*) sau punând câteva picături de substanțe volatile (*terebentină, eucalipt*) într'un vas mare cu apă fierbinte asupra căruia

bolnavul stă aplecat cu capul acoperit cu un prosop, ciarșaf, și inspiră vaporii ce se exhalază. Sau încă făcând un con de hârtie a cărui bază să cuprindă marginea unei cește în care se pune apă fierbinte și câteva picături de substanță volatilă (tinctură de benzoë) iar vârful conului se ține ușor între buze și se aspiră.

Se fac inhalații uneori cu plante toxice, cu *mă-sălarică* de exemplu, pentru dureri de măsele și trebuiesc făcute cu prudență, căci au dat naștere la otrăviri.

În chirurgie se fac inhalații cu *eter și clorofom* pentru adormirea bolnavilor ce au de suferit operații grele. Technica acestor inhalații este cu totul de domeniul medicinei.

Un *inhalator* se compune dintr'o lampă ce încălzește un lichid volatil pus într'un vas, care lichid trece în stare de vaporii printr'un tub ce se pune în fața gurei bolnavului.

F) Rectul. Medicamentele ce se administrează prin rect se numesc *clistire și supozitorii*.

Clistirele, clismele sau injecțiile rectale sunt medicamente lichide, pe care le introducem în rect ori cu scop de a produce o curățenie ori cu alt scop, acela de a introduce un medicament în organism, pe această cale.

Instrumentul ce servește pentru acest scop se chiamă tot *clistir*. Aceste instrumente au diferite forme de: *seringi, clisopompe, irigatoare, injectoare, pompe, pere de cauciuc, etc.*

Perele de cauciuc se întrebuintează numai pentru copii. Ele se compun dintr'o pară de cauciuc prevăzută cu o canulă ca acele cu cari se fac spălături în urechi și nas.

Seringele și irigatoarele sunt de preferat celorlalte aparate, mai ales în caz de constipație

rebelă, fiindcă lichidul iese din ele cu multă putere. Seringa e compusă dintr'un tub de sticlă prevăzut cu un piston și o canulă.

Irigatorul se compune dintr'un vas de metal sau de sticlă menținut de un cadru de metal, la care se adaptează un tub de cauciuc de 2 metri, prevăzut cu o canulă. Se poate face acest aparat din orice vas la fundul căruia s'ar putea adapta un tub. Când voim să avem o presiune mai mare îl ținem mai sus.

Clisopompele sunt făcute dintr'o pară de cauciuc care are la ambele capete câte un tub, din cari unul se introduce în lichidul ce voim să injectăm iar celalt în rect; e o pompă aspiratoare respingătoare și o facem să funcționeze strângând și lăsând para alternativ.

Mai există *clisopompa Eguisier* care e un vas cilindric prevăzut cu un piston înăuntru și un tub cu o canulă adaptat în afară. Introducem lichidul în pompă, ridicăm pistonul întorcându-l ca o cheie, apoi introducem canula tubului în rect și încetul cu încetul răsucim pistonul în sens invers cum l'am sucit, pentru ca să moderăm presiunea lichidului care vine cu forță mare. E bun mai ales în constipații opiniatre.

Oricare ar fi aparatul, el se compune din : *un rezervoriu* în care se pune lichidul de injectat, un *tub de cauciuc* ce conduce lichidul și o *canulă* ce se introduce în rect, canula nu trebuie să fie ascuțită.

Pentru a administra o clismă unui bolnav, îl culcăm pe dreapta, puțin pe pântece, cu capul mai jos ca restul corpului, mușchii abdominali relaxați ușor; se va unge canula cu vaselină sau untdelemn și introduce ușor și încet în rect oblic de jos în sus. Bolnavul va relaxa sfincterul ca

pentru defecație, apoi va face o aspirație și canula va intra mai ușor. Mai întâiu scoatem aerul, dacă ne servim de o seringă, prin umplerea seringii cu un lichid și împingerea lui cu pistonul până vedem că iesă lichidul, *altfel aerul introdus în intestine ar produce colici.*

Doza lichidului pentru un clistir întreg e de 500 gr.; pentru $\frac{1}{2}$ e de 250; iar pentru un sfert de 125 gr. sau $\frac{1}{2}$ de pahar. Când bolnavul trebuie să ție clistirul trebuie să-l dăm în cel mai mic volum posibil, după ce mai întâiu am deșertat intestinul cu un clistir evacuant, *apă fiartă răcită.*

Cât despre temperatura lor, clismele se dau calde între 20° — 25° și chiar până la 50° — 60° pentru a combate inflamații ale organelor abdominale la femei. Sau reci, cu apa la temperatura camerei, în caz de inflamații ale venelor emoroidale, oxiuri, etc.

Se dau clistire *evacuante* pentru a curăți intestinul sau a face loc unui clistir medicamentos, sau înainte de a se face vre-o operație în vecinătate. În acest caz se injectează 500—600 grame de apă căldicică cu o seringă sau cu un irigator; sau încă punând în apă *un pumn de sare de bucătărie*, ori *100 gr. de miere* sau *10 gr. de săpun* ori *100 gr. de untdelemn ordinar.*

Se dau clistire *alimentare*, cu ouă, lapte, etc. când bolnavul dintr'o cauză oarecare nu poate mânca. Se mai fac cu bulion, dar mai întâiu se face un clistir rece evacuant, clistirul cu bulion se dă rece și fără grăsime în cantitate de 1—2 pahare.

Clistirele *medicamentoase* se dau ori de câte ori bolnavul nu poate lua medicamentele pe gură,

fie că e gura încheștată, că varsă mereu sau că medicamentele sunt rele la gust.

Aceste clisme sunt *purgative, emoliente, astringente, liniștitoare*, etc., după efectul ce voim să obținem.

Clistirile purgative se fac cu *apă rece sau caldă*, aceste din urmă nu-s bune că deprind rectul să se descarce numai artificial. Sau se pot încorpora în apă diferite substanțe purgative pentru cazuri de constipații obicinuite sau trecătoare: *unt de ricin, sare amară*, etc.

Clistirile liniștitoare se fac *ceaiuri de nalbă sau paparoane* în cari s'au pus X - XX picături de *Laudanum*.

Clistirile antispasmodice se fac cu *flori de teiu* sau cu *odoloană* (valeriană) 10 grame de rădăcină la o clismă.

Clistirile anstringente se fac cu *tanin* 5 la 500 sau cu *ceaiu de coajă de stejar* în cazuri de emoragii intestinale și diaree.

Clistirile emoliente se fac cu *ceaiu de nalbă, tărățe, scrobeală albă*: 15—20 grame de amidon în 1—2 pahare de apă rece, și totul se pune într'un pahar de apă fierbinte.

Supozitoarele sau săpunelele. Sunt medicamente solide de formă conică de o greutate de 8—10 grame cari se introduc în anus. Se prepară în genere amestecând părți egale de *unt de cacao* și de *ceară albă* și topindu-le, iar în ele se incorporează diferite substanțe medicamentoase și se scurg în cornete mici de hârtie; conurile aceste variază în grosime dela grosimea unei pene până la degetului celui mic.

La confecționarea lor se mai întrebuițează și *seul, mierea, săpunul* concentrate suficient prin evaporație.

Și seul ca și cacao se lichefează și se scurge în conuri de carton subțire cu vârful fixate în nisip fin, se încorporează medicamentele cele mai diferite în ele.

Supozitoarele cu miere se fac concentrând mierea repede și amestecând mereu până ce capătă așa consistență că aruncată pe un corp rece să se facă așa tare ca să se sfarme ușor. Apoi se toarnă în conuri de hârtie unsă, ca și conurile cealalte.

Se mai fac supozitoare și cu săpun obicinuit de rufe, tăindu-le pur și simplu în formă conică cu un briceag. Acestea se introduc în rect, mai ales la copiii mici, pentru cari se mai întrebuintează și conuri de hârtie de țigară unse cu un corp gras.

Nu trebuie să abuzăm de supozitorii ca *curățenii* căci irită mucoasa rectală.

Cât despre supozitoarele medicamentoase, acestea se fac de obicei cu substanțe liniștitoare ca: *opiu*, *morfină*, *chloral*, etc. Sau cu substanțe astringente ca *tanin*, etc., dar se poate încorpora în ele orice substanță medicamentoasă, când bolnavul nu o poate lua pe altă cale. Se dau mai frecvent la copii cari iau greu medicamentele, și în special *chinina*.

TABLA DE MATERIE

MEDICINA POPULARĂ

CAP. I

Cauzele boalelor.

	Pag.
Prefața	3
Introducere.	5
A) <i>Cauze intrinsece</i> : predispozițiuni ereditare, constituția, temperamentul, receptivitatea și imunitatea, vârsta și sexul.	11—17
Cauze dinamice.	18—19
B) <i>Cauze extrinsece</i> : cauze fizice: influența căldurii, frigului, luminii, electricității, presiunii atmosferice	19—26
C) <i>Cauze chimice</i> : agenți chimici necesari organismului în condițiuni normale, agenți chimici streini organismului	26—30
<i>Cauze mecanice</i> : comoțiunea, compresiune, frecăturile, traumatismele.	32—37
<i>Cauze animate</i> : Parasite animale, parasite vegetale, bacterii, microbi	37
Natura boalelor, mersul, durata, sfârșitul, convalescența	38
Semnele boalelor, diagnosticul, prognosticul, leziunile	

CAP. II

Primele ajutoare până la venirea medicului.

In cazuri de scurgeri de sânge, răni, răni veninoase; scrânteli, sucituri, fracturi, înecare, spânzurare, sufocare, asfixie, înghețare, insolație, arsuri, corpi străini, leșin, damba, isterie, epilepsie	41—64
--	-------

Otrăviri în genere și în particular, acute și cronice cu acide: acetic, azotic, fenic, sulfuric. Cu diferite substanțe organice și minerale ca: alcool, arsenic, benzină, gâdăcei, gaz de iluminat, mercur, sublimat corosiv, fosfor, chibrituri, plumb, sodă caustică, sămburi de zarzăre, migdale amare, terebentină. Cu diferite plante: brândușa, cucută, laur, leandru, măselariță, mătrăgună, omeag, opiacee, papăroane, opiu, morfină, laudanum, tinctură antiholerică; ruta, tutunul. Cu substanțe alimentare: porumb, secară, stridii, scoici, ciuperci . . . 64—97

CAP. III

Câteva boale contagioase mai frecvente transmisibile dela om la om.

Definiție, contagiu, profilaxie	101—102
Febre eruptive: pojar, scarlatină, variolă, varicela . . .	102—115
Difteria, oreilloane, conjunctivită granuloasă, conjunctivita purulentă, tusa convulsivă, tuberculoza, influența, febra tifoidă, disenteria, paludismul	115—150
<i>Câteva boale mai rare la om: holera asiatică, ciuma, lepra, tifosul</i>	<i>151—158</i>

CAP. IV.

Boale transmisibile dela animale la om și dela om la om.

Turbarea	161—164
Dalacul	165—167
Răpciuga	167—169
<i>Boale de piele parazitare:</i>	
a) Paraziți animali: râia, ftiriasa	169—171
b) Paraziți vegetali: favus, tricofitia, pitiriasa.	172—176

CAP. V.

Boale transmisibile numai dela animale la om.

Vermi cestozii;

a) în stare de larvă: echinococul și cisticercul	179—184
b) în stare adultă teniadeele ca: tenia solium, inermis, (sagitata)	184—187
Botriocefalideele—botriocefalul	187—188

Viermi nematozi;

a) ascarizi, osciuri, trichina	189—193
--	---------

CAP. VI

Câteva suferințe mai frecvente la copii și îngrijirile
ce se pot da.

Angina	194—198
Aftele	198
Arsurile, căderile	199
Căderea rectului, colici, convulsii, constipația, diaree	200—206
Dispnee, frica nocturnă	206—207
Febra, gălbinare	207—208
Guturaiu	208—209
Inapetența, incontinența de urină	209—210
Indigestia	211—212
Insomnie	212
Somnolența, intertrige, inapetența, mărgăritarul	213—214
Scrâșnitul dinților, slăbirea	214—215
Sughitul, tăieturile, țipătul, tusa	215—218
Vărsăturile	218—220

CAP. VII

Moartea și semnele ei.

Moartea prin: plămâni, inimă, creier, bătrânețe	221—225
<i>Semnele morței imediate</i> : absența prelungită a bătăilor cordului, absența de flictenă prin arderea pielei, absența sufllului nasal și bucal, înfundarea ochilor și cornea vitroasă	225—227
<i>Semnele tardive</i> : Răcirea corpului	227
Rigiditatea cadaverică	228
Putrefacția	230—232
Constatarea morței, stabilirea timpului de când durează	232—333
Moartea aparentă	233—235

FARMACIE POPULARĂ

DEFINIȚIE ȘI SCOP

CAP. I

Despre medicamente.

	<u>Pag.</u>
<i>Medicamente</i> : interne oficinale și magistrale	241
» externe simple și compuse	241
Recolta și alegerea substanțelor medicamentoase	242
Uscarea și conservarea lor	246
<i>Modul de introducere în organism:</i>	
Ingestia, inhalarea, injecția în cavități, injecția sub piele.	252
Dozele și efectele medicamentelor.	253-257

CAP. II

Operații farmaceutice casnice.

<i>Operații mecanice</i> : Pulverizație, cernere măcinare, terciuire, decantație, filtrare, clarificare, depurați e, răcir	261-267
<i>Preparații prin soluție</i> : soluție simplă, macerație, infuzie, digestie, decoctie.	267-271

CAP. III

Preparate casnice.

a) Preparate naturale prin amestecare, buruiene	275-276
b) Preparate naturale prin stoarcere: pulpe și sucuri	276-277
c) Preparate proaspete cu apă: ciaiuri, bulion, emulsiuni, mucilagiu, limonăzi, apa albuminoasă	277-280
d) Preparate cu vehicul pentru conservat: vinuri, oțeturi, apă de calce	280-283

	<u>Pag.</u>
e) Preparate cu zahăr pentru conservat: siropuri, melite, conserve, gelatine, pastilii, paste	284—293
f) Preparate cu substanțe grase sau reșinoase: uleiuri medicinale, pomezi, cerate, linimente, săpunuri, unguente emplastre, sparadrape	293—305

CAP. IV

Medicamente externe și modul lor de administrare.

1. Loțiuni, fomențiuni, embrocațiuni (uncțiuni), fricțiuni, fumigații, injecțiuni, irigații, băi	305—315
2. Cataplasme, vesicatoare, ventuze, lipitori	315—324
3. Pansamente și aparate	324—330
4. Agenți fizici întrebuințați cu scop curativ: electricitatea și magnetismul; aeroterapia, și climatoterapia, hidro și balneoterapia, mecanoterapia	331—345

CAP. V

Medicamente interne.

Specii medicinale, pulberii compuse	349—350
Pilule, boluri, granule, capsule, poțiuni	350—353
Exemple de medicamente populare	353—354

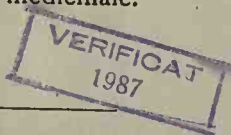
CAP. VI

Administrarea medicamentelor pe regiuni.

1. Gura: dentrifice, colutorii, gargare	355—360
2. Nasul: irigații, tampoane, insuflații	360—361
3. Ochii: colire, masajii.	361—362
4. Urechile: irigații, instilații, dușuri	362—363
5. Căile aeriene: inhalajația	363—364
6. Rectul: Clistire, supozitoare	364—368

AUTORII CONSULTAȚI

- Arnould.* Nouveaux éléments d'hygiène.
A. Becquerel. Traité élémentaire d'hygiène.
A. Lacassagne. Précis d'hygiène privée et sociale.
E. Richard. Précis d'hygiène appliquée.
Œ. Comby. Formulaire thérapeutique et prophylaxie des maladies des enfants.
D. Perrier. Manuel indiquant les soins à donner avant l'arrivée du médecin.
G. M. Debove, Ch. Achard. Traité de médecine.
D. Alexandrescu. Boalele ce se iau dela animale la om.
Charcot, Bouchard, Brissaut. Traité de médecine.
Dr. Œ. Grasset. Consultations médicales sur quelques maladies fréquentes.
E. Littré. Dictionnaire de médecine.
Simon Duplay et Paul Reclus. Traité de chirurgie
Dr. Ureche. Elemente de igienă.
P. Le Gendre et A. Broca. Thérapeutique infantile.
Hallopeau. Pathologie Générale.
G. Soubeiran. Traité de Pharmacie.
D. Fartolomeiu. Plante medicinale.

ITATNUSROJ IHOTVA

Tipografia „GUTENBERG“, Joseph Göbl, S-sori, Str, Paris, 20.

